

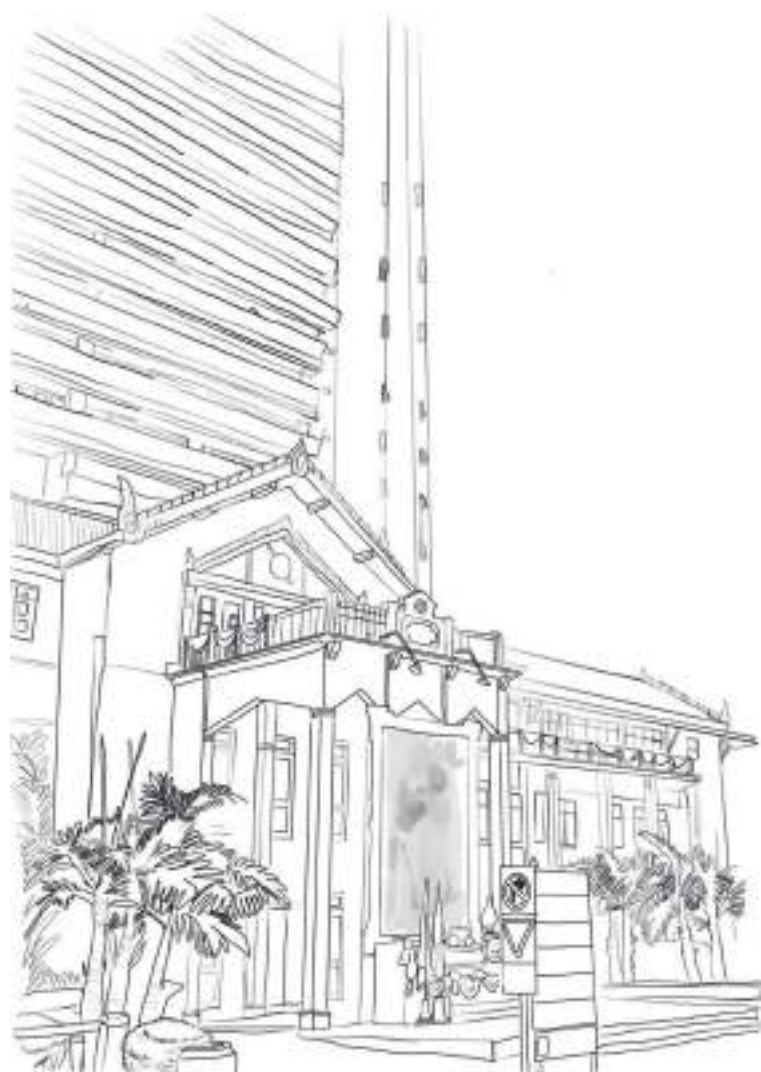
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

แนวทางปฏิบัติงาน ว่าด้วยกฎการใช้กำลังและอาวุธ

ศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๖๕

-

แนวทางปฏิบัติงานว่าด้วยกฎการใช้กำลังและอาวุธ

ISBN

พิมพ์ครั้งที่ ๑

พ.ศ. ๒๕๖๕

จำนวน

๓,๐๐๐ เล่ม

จัดทำโดย

ศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

พิมพ์ที่

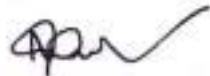
โรงพิมพ์ตำรวจ

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

คำปรารภ

การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดอาญา และการรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชนและความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร เป็นภารกิจที่สำคัญของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนั้น หากมีสถานการณ์ที่อาจเกิดความรุนแรงจนเกิดอันตรายต่อร่างกายและชีวิตของประชาชนผู้สุจริต เจ้าหน้าที่ตำรวจก็มีความจำเป็นที่จะต้องใช้กำลังและอาวุธ เพื่อระงับยับยั้งหรือทำให้สถานการณ์คลี่คลายลง ซึ่งการใช้กำลังและอาวุธดังกล่าวต้องกระทำเท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่เหตุ เป็นไปตามกฎหมายและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลของนานาประเทศสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เล็งเห็นถึงความสำคัญของการรักษาสมดุลของการรักษาความสงบเรียบร้อยและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกายของประชาชน และคุ้มครองความเสี่ยงภัยของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เกิดจากการประทุษร้ายหรือขัดขืนของผู้ฝ่าฝืนกฎหมาย จึงได้จัดทำหนังสือ “แนวทางปฏิบัติงาน ว่าด้วยกฎการใช้กำลังและอาวุธ” เล่มนี้ขึ้น เพื่อรวบรวมหลักเกณฑ์ของการใช้กำลัง หลักกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลัง เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติงานสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการใช้ดุลพินิจได้ถูกต้อง และเหมาะสม อันจะนำมาซึ่งความสุขและความสงบเรียบร้อยของสังคม ประเทศชาติและประชาชนโดยรวมต่อไป

พลตำรวจเอก

(สุวัฒน์ แจ่มยอดสุข)

ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ

๙ กันยายน ๒๕๖๕

คำปรารภ

หนังสือ “แนวทางปฏิบัติงานว่าด้วยกฎการใช้กำลังและอาวุธ” เล่มนี้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้รับความอนุเคราะห์จากนักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านในการเขียนและตรวจพิจารณาแก้ไข โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่สำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ และเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายที่มีอำนาจหน้าที่ในการใช้กำลังว่าจะต้องใช้อำนาจภายใต้พื้นฐานของการทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานและหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามกฎหมายอย่างไร เพื่อให้ได้รับหลักประกันจากการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติว่าใช้ได้เท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่เหตุ อีกทั้งสอดคล้องกับมาตรฐานสากลตามที่นานาประเทศให้การยอมรับและถือปฏิบัติกันหรือไม่

ข้าพเจ้าหวังว่า ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องจะช่วยเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจในการใช้ดุลพินิจในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมและปกป้องเจ้าหน้าที่ตำรวจ มิให้ต้องถูกฟ้องร้องให้รับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญา อีกทั้งยังเกิดความปลอดภัยกับประชาชนผู้สุจริตอีกด้วย

พลตำรวจเอก

(สุทิน ทรัพย์พ่วง)

รองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ/
ผู้อำนวยการศูนย์บริหารงานสอบสวน

๙ กันยายน ๒๕๖๕

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ได้รับความกรุณาจากอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ ได้ให้ความอนุเคราะห์เขียนถึงวัตถุประสงค์ในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รณกรณ์ บุญมี, ดร.ธนภัทร ชชาตินักรบ และอดีตผู้ทรงคุณวุฒิ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พลตำรวจโทณรงค์ ทรัพย์เย็น ได้เขียนในส่วนของบทที่ ๑, ที่ ๒ และที่ ๓ ตามลำดับ โดยหนังสือเล่มนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ผู้ใช้กำลังและอาวุธว่าจะใช้ได้อย่างไรให้เป็นไปตามกฎหมายและถูกต้องตามมาตรฐานสากล อีกทั้งยังก่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนได้เกิดความเข้าใจและยอมรับการใช้กำลังและอาวุธของเจ้าพนักงานที่ได้ปฏิบัติ ตามกรอบกฎหมายและปฏิบัติตามหลักสากล ที่ได้วางหลักการในเรื่องนี้ไว้ดังที่ นานาอารยประเทศได้ถือปฏิบัติ ดังนั้นการใช้กำลังและอาวุธของเจ้าพนักงานตำรวจจึงต้องมีความระมัดระวังพอสมควร มิฉะนั้นอาจเป็นเหตุให้ถูกฟ้องและต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญาได้

ศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเกิดการเรียนรู้และเข้าใจกฎของการใช้กำลังและอาวุธในการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตามกฎหมายหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจทุกนายและทำให้ประชาชนเกิดความรู้อและเข้าใจในการใช้กำลังและอาวุธของเจ้าหน้าที่ตำรวจมากขึ้น

พลตำรวจโท

(ชนะชัย ล้อมประเสริฐ)

ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๙ กันยายน ๒๕๖๕

คำนิยาม

หน้าที่สำคัญประการหนึ่งของเจ้าพนักงานตำรวจ คือ การป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดทางอาญา ตลอดจนรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัยของประชาชน และความมั่นคงของประเทศชาติ ซึ่งในการจะปฏิบัติภารกิจดังกล่าวให้สำเร็จลุล่วงไปได้นั้น บางสถานการณ์อาจต้องมีการใช้กำลัง ใช้อาวุธ และก่อให้เกิดความรุนแรงจนเป็นอันตรายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้เกี่ยวข้อง อันส่งผลกระทบต่อความรู้สึกของประชาชนและสังคมที่มีต่อเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติ และอาจทำให้เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติต้องถูกดำเนินการทางวินัย หรือทางอาญา หากการใช้กำลังนั้นไม่เหมาะสม ไม่ได้สัดส่วนกับความรุนแรงของสถานการณ์

แนวทางการปฏิบัติงานว่าด้วยกฎการใช้กำลังและอาวุธ ซึ่งศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติจัดทำขึ้นฉบับนี้ จึงนับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติ เนื่องจากได้นำเสนอแนวคิดหลักการอันเป็นมาตรฐานสากลที่นานาประเทศใช้ในกรณีที่ต้องใช้กำลังเพื่อจับผู้กระทำความผิดอาญา ตลอดจนการใช้อาวุธทั้งในสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ฉุกเฉิน อันเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจพื้นฐานในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานนั้น แม้จะมีเป้าหมายชัดเจนว่าต้องระงับเหตุร้ายและจับกุมผู้กระทำความผิดโดยเร็ว แต่ความปลอดภัยของทั้งประชาชน ผู้กระทำความผิด และเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติเอง ก็เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงและให้ความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อลดความสูญเสีย ซึ่งแนวทางการปฏิบัติฯ ที่จัดทำขึ้นนี้ได้รวบรวมขั้นตอนและระดับการใช้กำลัง เพื่อแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับการนำบทเรียนจากประสบการณ์จริงและการฝึกด้วยการจำลองสถานการณ์มาใช้ อันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อม และช่วยให้การตัดสินใจในสถานการณ์จริงมีความเหมาะสม รอบคอบ ลดความเสี่ยง เป็นประโยชน์ทั้งต่อเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติและประชาชน ทั้งยังจะเพิ่มความเชื่อมั่นศรัทธาของประชาชนที่มีต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน สมดังเป้าหมายที่ต้องการสร้างสมดุลระหว่าง

การป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิด กับการเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

ดิฉันขอชื่นชมผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำแนวทางปฏิบัติงานว่าด้วยกฎการใช้กำลังและอาวุธทุกท่านที่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวในทุกขั้นตอน จนนำมาซึ่งแนวทางปฏิบัติงานที่มีความสมบูรณ์ในเนื้อหาทุกบททุกตอน และสามารถนำไปใช้ศึกษา เรียนรู้ ฝึกฝนให้เกิดประโยชน์ได้จริง ดิฉันหวังอย่างยิ่งว่าแนวทางปฏิบัติงานฉบับนี้จะช่วยให้การใช้กำลังและการใช้อาวุธในการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิดของเจ้าพนักงานตำรวจมีมาตรฐานและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถรักษาความสงบเรียบร้อย และสร้างความพึงพอใจให้ประชาชนและสังคมได้สมดังวัตถุประสงค์

นางเมทินี ชโลธร
อธิบดีประธานศาลฎีกา

คำนิยม

หนังสือ “แนวทางปฏิบัติงานว่าด้วยกฎการใช้กำลังและอาวุธ” ซึ่งจัดทำโดยศูนย์บริหารงานสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นหนังสือที่นำเสนอเนื้อหา มิใช่แต่เพียงแนวทางปฏิบัติสำหรับผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง การใช้กำลังและอาวุธเพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่ตามกฎหมายนำมาใช้ เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดหรือรักษาความสงบเรียบร้อย แต่เป็นการนำเสนอแนวคิดสากลเกี่ยวกับกฎแห่งการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน หลักเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานสากลเกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายซึ่งต้องมีพื้นฐานของการใช้กำลังหรืออาวุธเท่าที่จำเป็น และมีลำดับการใช้กำลังจากน้อยมาหามาก ซึ่งจะทำให้เจ้าพนักงานสามารถใช้กำลังเพื่อควบคุมสถานการณ์ตามความเสี่ยงอย่างเหมาะสม และยังคงรักษาความสงบเรียบร้อย ความปลอดภัย ทั้งต่อสาธารณะและเจ้าพนักงานในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย รวมถึงให้ความเคารพต่อหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนได้อย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ

หนังสือเล่มนี้ได้ให้ความสำคัญกับความเสี่ยงและสภาพจิตใจของผู้บังคับใช้กฎหมายในขณะที่ต้องบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายแต่มีอันตรายที่เกิดขึ้นแก่ผู้บังคับใช้กฎหมายเองหรือแก่ประชาชนที่อยู่ในสถานการณ์นั้น จึงนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆ ที่ต้องใช้กำลังหรืออาวุธ ซึ่งเป็นแนวทางที่ผู้บังคับใช้กฎหมายจะนำไปฝึกฝนและเตรียมความพร้อมเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง โดยในหนังสือได้นำเสนอกรณีศึกษาเพื่อให้ฝึกฝนได้อย่างชัดเจน และเพิ่มเติมตัวอย่างคำวินิจฉัยของศาลฎีกาที่ได้วางแนวทางการใช้กำลังเพื่อจับหรือการป้องกันที่ชอบด้วยกฎหมายไว้ เพื่อให้ทราบถึงกรอบการใช้กำลังว่าจะเกินสมควรแก่เหตุหรือไม่อย่างไร จึงเห็นได้ว่าหนังสือเล่มนี้ได้นำเสนอแนวคิดหลักการที่สำคัญและการฝึกปฏิบัติเพื่อให้สามารถนำมาใช้ได้จริงในสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้อย่างครบถ้วน

ผู้เขียนจึงขอชื่นชมท่านผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ พลตำรวจเอก สุวัฒน์ แจ้งยอดสุข ท่านรองผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ พลตำรวจเอก สุทิน ทรัพย์พ่วง และพลตำรวจโท ชนะชัย ลิ้มประเสริฐ ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ที่ได้มีนโยบายให้ดำเนินการจัดทำหนังสือเล่มนี้ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานอย่างเป็นรูปธรรมและปฏิบัติให้แก่ผู้บังคับใช้กฎหมายในการใช้กำลังและอาวุธให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและกฎหมายของไทยด้วยอันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อยตามอำนาจและหน้าที่ต่อไป และขอชื่นชมเป็นอย่างยิ่งต่อคณะผู้จัดทำหนังสือ ซึ่งมีทั้งผู้ทรงคุณวุฒิทางวิชาการ ผู้แทนจากองค์กรระหว่างประเทศ และคณะทำงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติและโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ที่ได้ทุ่มเทความคิด กำลังกายและกำลังใจในการเขียนงานในหนังสืออย่างสมบูรณ์ครบถ้วน สามารถนำไปใช้เพื่อฝึกอบรมแก่บุคลากรในสังกัดของตนต่อไป หนังสือเล่มนี้ จึงเป็นแนวทางการปฏิบัติงานที่ประกอบด้วยแนวคิด เนื้อหา ด้านกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายไทย แนวคำวินิจฉัยของศาล และแนวทางการฝึกอบรม ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีความพร้อมในการใช้กำลังให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล กฎหมาย และก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้ที่จะถูกใช้กำลังน้อยที่สุด รวมถึงลดความเสี่ยงอันจะเกิดอันตรายแก่ผู้ปฏิบัติงานต่อไป ผู้เขียนเชื่อว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นแนวทางที่สำคัญที่ผู้บังคับใช้กฎหมายจะถือเป็นคู่มือ ในการปฏิบัติ เพื่อใช้กำลังและอาวุธอย่างมีประสิทธิภาพอย่างยิ่งต่อไป

ศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สารบัญ

ความนำ.....	๑
บทที่ ๑ หลัก ๖ ประการที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน.....	๕
๑. หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Legality).....	๖
๒. หลักความจำเป็น (Necessity).....	๗
๓. หลักความได้สัดส่วน (Proportionality).....	๑๑
๔. หลักความรับผิดชอบ(Accountability).....	๑๒
๕. หลักความระมัดระวัง (Precaution).....	๑๔
๖. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-discrimination).....	๑๖
บทที่ ๒ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธของเจ้าพนักงาน	
ผู้บังคับใช้กฎหมาย.....	๑๘
๑. หลักการใช้กำลัง.....	๑๘
๑.๑ นิยามความหมายและขอบเขตเกี่ยวกับหลักการใช้กำลัง...๑๙	
๑.๒ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักการใช้กำลัง.....	๒๓
๒. หลักการใช้อาวุธ.....	๔๗
๒.๑ นิยามความหมายและขอบเขตเกี่ยวกับการใช้อาวุธ.....	๔๘
๒.๒ ประเภทของอาวุธ.....	๕๒
๒.๓ หลักการใช้อาวุธ.....	๕๖
๓. ข้อเสนอแนะ.....	๗๑
๓.๑ การจัดให้มีการรวบรวมคู่มือหรือกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธในลักษณะของประมวลการใช้กำลังและอาวุธหรือการจัดทำในรูปแบบของกฎกระทรวง.....	๗๑
๓.๒ การอบรมหลักการใช้กำลังและการฝึกใช้อาวุธ.....	๗๓
๓.๓ ตารางเปรียบเทียบหลักการใช้กำลังตามกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง.....	๗๕

๓.๔ ตารางเปรียบเทียบหลักการใช้อารมณ์ตามกฎหมายไทยและ กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง	๘๗
บทที่ ๓ การตัดสินใจใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย	๙๔
๑. การตอบสนองทางจิตสรีรวิทยาเมื่อเผชิญเหตุตึงเครียดหรือเสี่ยงภัย (Psychophysiological).....	๙๕
๑.๑ อาการตัวแข็ง เชื่องช้า หรือทำให้ระบบการตัดสินใจช้าลง.....	๙๖
๑.๒ สภาวะวิสัยทัศน์อุโมงค์ (Tunnel Vision).....	๙๗
๑.๓ สภาวะหูดับชั่วคราว (Auditory Exclusion).....	๙๗
๒. ลักษณะธรรมชาติของสถานการณ์ที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องเผชิญ เหตุหรือใช้กำลัง.....	๙๘
๒.๑ ผู้บังคับใช้กฎหมายเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เพราะต้องตอบโต้การ กระทำที่คนร้ายริเริ่มก่อนเสมอ.....	๙๘
๒.๒ การวิจารณ์หรือตรวจสอบเมื่อรู้ผลลัพธ์แล้ว จะได้เปรียบกว่า ผู้ที่แก้ไขเหตุการณ์ในขณะที่เกิดเหตุ เนื่องจากมีความเข้าใจถึง เหตุการณ์ดีขึ้นหลังจากเหตุการณ์จบและรู้ผลลัพธ์แล้ว (Hindsight Bias) (Britannica, 2022).....	๑๐๐
๒.๓ ความแม่นยำหรือประสิทธิภาพการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงาน ผู้บังคับใช้กฎหมายไม่เป็นตามที่สาธารณชนเข้าใจ.....	๑๐๒
๓. ประสบการณ์หรือความเชื่อเกี่ยวกับมาตรฐานการใช้กำลังของ ผู้บังคับใช้กฎหมายที่ได้รับจากสื่อหรือภาพยนตร์.....	๑๐๕
๓.๑ ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับคนร้ายถูกกระสุนปืน (Demonstrative Bullet Fallacy).....	๑๐๖
๓.๒ กฎกติกาดินแดนตะวันตก (The Code of the West).....	๑๐๗

๓.๓ คิดว่าเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เป็นพวกชอบใช้กำลังรุนแรง
(The Violent Police – Violent Business Misconceptions).....๑๐๗

๔. การฝึกเพื่อการตัดสินใจใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมาย.....๑๐๘

๔.๑ ตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิกฤต (Critical Decision Making Model-CDM).....๑๐๙

๔.๒ ตัวแบบการตัดสินใจ แบบ OODA LOOP.....๑๑๓

๔.๓ ตัวแบบระดับการใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมาย (Use of Forces Continuum Model).....๑๑๔

๔.๔ ตัวแบบการฝึกการตัดสินใจใช้กำลังรุนแรงถึงชีวิต.....๑๒๐

๔.๕ การฝึกยุทธวิธีเพื่อลดความรุนแรงในการใช้กำลังของ
เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย๑๒๒

บทที่ ๔ สถานการณ์สมมติเหตุการณ์เกี่ยวกับการใช้กำลังและอาวุธที่ใช้
ในการฝึก๑๒๕

๑. ตัวอย่างสถานการณ์ในการตัดสินใจใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย
หรือใช้อาวุธยังสามารถทำได้.....๑๒๕

๒. ตัวอย่างฉากเหตุการณ์ในการตัดสินใจใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย
ไม่สามารถทำได้.....๑๓๐

บทที่ ๕ ตัวอย่างแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับการใช้กำลังและอาวุธ.....๑๓๓

บทสรุป.....๑๓๙

ภาคผนวก.....๑๔๘

บรรณานุกรม.....๑๕๔

คณะผู้จัดทำ.....๑๖๔

สารบัญรูปลูกภาพ

รูปภาพที่ ๑ ระดับการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อแก้ไขสถานการณ์....๓๒	
รูปภาพที่ ๒ ตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิฤต.....๑๑๐	
รูปภาพที่ ๓ ตัวแบบระดับการใช้กำลังแบบขั้นบันได	๑๑๖
รูปภาพที่ ๔ ตัวแบบระดับการใช้กำลังแบบวงกลมการตอบสนองการต่อต้าน	
แบบพลวัต.....	๑๑๗
รูปภาพที่ ๕ ตัวแบบระดับการใช้กำลังแบบการตอบสนองการต่อต้าน	
แบบพลวัต.....	๑๑๙
รูปภาพที่ ๖ ตัวแบบสามเหลี่ยมการตัดสินใจใช้กำลังรุนแรงถึงชีวิต	๑๒๒

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๑ ตารางเปรียบเทียบหลักการใช้กำลังตามกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง.....	๗๕
ตารางที่ ๒ ตารางเปรียบเทียบหลักการใช้อาวุธตามกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง.....	๘๗
ตารางที่ ๓ แนวความคิดสำหรับปรับลักษณะท่าทีในการเผชิญเหตุสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (มิใช่กฎหมายหรือหลักนิยม)	๑๔๙
ตารางที่ ๔ แนวความคิดสำหรับปรับลักษณะท่าทีในการเผชิญเหตุสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (English Translation).....	๑๕๑

ความนำ

ศาสตราจารย์ ณรงค์ ใจหาญ

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑. เป้าหมาย

คู่มือนี้มีเป้าหมายในการวางแนวปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการใช้กำลังเพื่อจับซึ่งดำเนินการให้เป็นไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๘๓ และเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘ หรือการกระทำความผิดด้วยความจำเป็นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๗ โดยเป็นแนวทางที่นำมาใช้เพื่อป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด คู่มือนี้ได้นำเสนอหลักเกณฑ์ในการใช้กำลังเพื่อจับในสถานการณ์ปกติ อันเป็นการจับโดยทั่วไป กับกรณีที่มีเหตุฉุกเฉิน หรือในช่วงวิกฤตว่าเจ้าพนักงานผู้ใช้อำนาจจับต้องดำเนินการอย่างไร จึงจะมีความปลอดภัยทั้งผู้จับ ผู้จะถูกจับ หรือผู้ถูกจับ โดยจะต้องจับหรือใช้อาวุธในการจับเท่าที่จำเป็นและสมควรเท่านั้น ซึ่งแนวทางที่นำเสนอในคู่มือนี้ เป็นมาตรการของการใช้อำนาจภายใต้พื้นฐานที่พยายามให้เกิดความสมดุลระหว่างการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมตามอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานและหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ได้รับหลักประกันจากการใช้อำนาจของรัฐเท่าที่จำเป็นและพอสมควรแก่เหตุอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับมาตรฐานสากลของนานาประเทศ

๒. วัตถุประสงค์

๑. เพื่อนำเสนอแนวคิด หลักการ มาตรฐานสากลระหว่างประเทศในเรื่องการใช้กำลังเพื่อจับ การใช้อาวุธ ทั้งในสถานการณ์ปกติและสถานการณ์ฉุกเฉิน

๒. เพื่อนำเสนอหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังเพื่อจับของประเทศไทย และมาตรฐานสากล เพื่อเป็นแนวทางในการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานในการใช้ดุลพินิจในแต่ละระดับของความร้ายแรงในการจับ หรือตอบโต้การขัดขืนของผู้ถูกจับ

๓. เพื่อนำเสนอเทคนิควิธีการในการฝึกฝนการใช้กำลังอันเป็นมาตรฐานสากล รวมทั้งการฝึกภาคปฏิบัติของประเทศไทย รวมถึงการป้องกันตัวจากการที่ผู้จับจะเป็นอันตรายอันเนื่องมาจากความเสียหายขณะที่ใช้กำลังเพื่อจับทั้งในสถานการณ์ปกติ และสถานการณ์ฉุกเฉิน

๔. เพื่อนำเสนอผลกระทบต่อเจ้าพนักงานที่ต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางวินัย เมื่อมีการใช้กำลังที่เกินสมควรแก่เหตุหรือเกินกว่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้

๕. เพื่อเป็นแนวทางในการใช้อำนาจในการจับที่ไม่เกินสมควรแก่เหตุและเป็นแนวทางในการฝึกฝน เจ้าพนักงานให้มีความมั่นใจในการใช้อำนาจตามมาตรฐานสากล และสามารถรักษาความสงบเรียบร้อยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓. แนวทางที่นำคู่มือไปใช้

คู่มือนี้เป็นแนวทางที่ให้ผู้รับผิดชอบในการฝึกอบรมได้นำไปใช้วางแผนในการฝึกอบรมเจ้าพนักงานที่ใช้กำลังเพื่อจับทั้งที่เป็นพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจ เจ้าพนักงานอื่นที่ทำหน้าที่เช่นเดียวกับพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจเช่นเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร เป็นต้น เพื่อให้ผู้รับผิดชอบในการฝึกอบรมมีแนวทางที่จะฝึกอบรมให้เป็นไปตามมาตรฐานและสอดคล้องกับมาตรฐานสากลถูกต้องตามหลักกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งเป็นแนวทางให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้ฝึกทักษะในกระบวนการตัดสินใจว่าควรใช้กำลังในระดับใด และ อย่างไรในแต่ละสถานการณ์

ทั้งนี้ แนวทางที่คู่มือนี้นำเสนอจะประกอบด้วยแนวคิดหลักกฎหมายและเทคนิคการฝึกอบรม ซึ่งจะทำให้ผู้รับผิดชอบในการฝึกอบรมได้นำไปวางแผนและเตรียมการได้อย่างถูกต้องต่อไป

๔. เนื้อหาในคู่มือ

เนื้อหาหลักในคู่มือนี้ ประกอบด้วย ๔ ส่วน ดังนี้

บทที่ ๑ เป็นหลักเกณฑ์ของการใช้กำลัง ที่ผู้ใช้อำนาจในฐานะเจ้าพนักงานผู้จับต้องยึดถือปฏิบัติ ซึ่งมี ๖ ประการ

บทที่ ๒ เป็นหลักกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้องกับการ ใช้กำลังเพื่อจับ หลักการใช้อาวุธเท่าที่จำเป็นและไม่เกินสมควรแก่เหตุ อันเป็นการรักษาสมดุลของการรักษาความสงบเรียบร้อย และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตร่างกายของผู้ถูกจับและคุ้มครองความเสี่ยงภัยของผู้จับอันเกิดจากการประทุษร้ายหรือขัดขืนของผู้ถูกจับ ซึ่งแนวทางที่กฎหมายกำหนดจะทำให้ ผู้ อบรมสามารถนำไปใช้ เป็น แนวทางการใช้ ดุลพินิจ ได้ถูกต้องและลดความเสี่ยงในการต้องถูกดำเนินคดี หลังจากที่ได้ใช้กำลังเพื่อจับไปแล้ว

บทที่ ๓ ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญ โดยส่วนนี้จะเป็นแบบอย่างการฝึกอบรมพนักงาน เจ้าหน้าที่ของประเทศที่ให้ความสำคัญกับการใช้กำลังเพื่อจับที่ได้มาตรฐาน เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา เป็นต้น ดังนั้น เนื้อหาในบทที่ ๓ จึงได้นำเสนอให้เห็นสถานการณ์และผลกระทบต่อจิตใจของผู้จับ และมีเทคนิควิธีการในการให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รับรู้ มีความตระหนัก ตลอดจนมีการฝึกในสถานการณ์จำลอง เพื่อเตรียมความพร้อมให้สามารถใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจใช้กำลังเพื่อจับในแต่ละสถานการณ์ได้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและสอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่กฎหมาย และระเบียบกำหนด

บทที่ ๔ ของคู่มือนี้ เป็นการนำเสนอแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาเกี่ยวกับการ ใช้ กำลัง เพื่ อจับ ทั้ง ที่ พอสมควรแก่ เหตุ และ ที่ เกินสมควรแก่ เหตุ ซึ่งจะทำให้ผู้อบรมได้ทราบแนวทางของศาลที่จะวินิจฉัยหากมีการฟ้องคดีเจ้าพนักงานที่ใช้อำนาจเพื่อจับ และนำไปปรับกับการใช้ดุลพินิจในการใช้กำลังว่าควรกระทำได้เพียงใด และหากจะเป็นการใช้กำลังที่ชอบด้วยกฎหมาย ผู้จับจะต้องมีหลักฐานในการนำสืบเพื่อยืนยันว่าการกระทำของตนเป็นการกระทำไปเท่าที่จำเป็นหรือได้กระทำไปพอสมควรแก่เหตุอย่างไร

๕. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เนื้อหาในคู่มือทั้งสี่ส่วนนี้ ผู้ที่รับผิดชอบในการฝึกอบรมสามารถนำไปพัฒนาเป็นแผนการฝึกอบรมให้แก่เจ้าพนักงาน โดยเพิ่มเติมเป็นแผนการฝึกอบรมทั้งทางด้านวิชาการและทางปฏิบัติโดยเฉพาะการฝึกในสถานการณ์จำลอง อีกทั้งเมื่อนำไปฝึกแล้ว ควรมีการประเมินผู้เข้ารับการอบรมว่าสามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับไปใช้ได้

เพียงใด และระเบียบปฏิบัติที่มีอยู่ในปัจจุบันมีปัญหาคืออุปสรรคในการทำงาน และก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อผู้ปฏิบัติงานเพียงใด ควรมีการปรับปรุงอย่างไร

คู่มือปฏิบัตินี้ควรได้รับการปรับปรุงและประเมินผลในระยะเวลา ๓ - ๕ ปี เพื่อให้เกิดความทันสมัยและทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านแนวคิด หลักเกณฑ์และเทคนิคในการใช้กำลังเพื่อจับตามแนวทางมาตรฐานสากล

บทที่ ๑

หลัก ๖ ประการที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน

ผศ.ดร.รณกรณ์ บุญมี

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นิยามคำว่า เจ้าพนักงาน คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ปฏิบัติการตามหน้าที่ ความรับผิดชอบหรือที่ได้รับมอบหมายหน้าที่จากผู้บังคับบัญชา

การใช้กำลังของเจ้าพนักงานเพื่อป้องกันอาชญากรรมต้องเป็นไป เพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาความสงบของสาธารณะ และนำผู้กระทำความผิด เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม โดยกฎหมายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประมวล หลักการ ๒ ฉบับ คือ ประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officials 1979 - CCLEO) และหลักการ พื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials 1990 - BPUFF) วางหลักการให้การใช้กำลังของเจ้าพนักงานนั้นต้องอยู่ภายใต้ข้อจำกัด บางประการ โดยหลักการพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับมาอย่างยาวนานที่สุด คือ หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วน^๑

อย่างไรก็ตาม นอกจาก ๒ หลักการดังกล่าวแล้ว กฎหมายระหว่างประเทศ ยังได้กำหนดหลักการใช้กำลังของเจ้าพนักงานไว้อีก ๔ ประการ ได้แก่ หลักความชอบ ด้วยกฎหมาย หลักความรับผิดชอบ หลักความระมัดระวัง และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งหมด ๖ ประการ

^๑ Stuart Casey-Masten and Sean Connolly, *Police Use of Force under International Law* (Cambridge University Press 2017) 79.

ในบทนี้จะได้อธิบายถึงหลักทั้ง ๖ ประการโดยสังเขปเพื่อให้เข้าใจถึงที่มาของหลักการดังกล่าวในมุมมองของกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อจะได้นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของไทยต่อไป

๑. หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Legality)

หลักความชอบด้วยกฎหมายเป็นหลักกฎหมายทั้งในทางกฎหมายระหว่างประเทศ และกฎหมายมหาชน ซึ่งวางหลักไว้ว่าเจ้าพนักงานของรัฐจะกระทำการในเรื่องใดได้ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้ โดยเฉพาะกรณีที่ใช้อำนาจของเจ้าพนักงานนั้นมีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล ทั้งนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้อำนาจรัฐของเจ้าพนักงานเป็นไปตามอำเภอใจ หรือใช้กำลังโดยบรรลุแก่อำนาจ ดังนั้น การใช้กำลังซึ่งเป็นการใช้อำนาจทางปกครองในรูปแบบหนึ่งของเจ้าพนักงาน จึงต้องตกอยู่ภายใต้หลักการนี้ กล่าวคือการใช้กำลังนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักการที่กำหนดไว้ในกฎหมาย ดังที่ปรากฏในมาตรา ๑ แห่งหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายซึ่งวางหลักให้รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายต้องตรากฎหมายว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธต่อบุคคลอื่นโดยเจ้าพนักงาน และบังคับใช้กฎหมายนั้น

หลักความชอบด้วยกฎหมายนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่ง และเป็นเงื่อนไขแรกที่จะต้องพิจารณาเมื่อจะใช้กำลัง โดยเจ้าพนักงานจะต้องตัดสินใจว่าตนมีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้กำลังได้หรือไม่ เพียงไร ภายใต้ข้อจำกัดใดบ้าง เพราะเมื่อได้ใช้กำลังไปแล้ว หากมีการพิจารณาว่าการกระทำของเจ้าพนักงานนั้นถูกต้องหรือไม่ หลักความชอบด้วยกฎหมายจะเป็นหลักการแรกที่จะต้องถูกนำมาพิจารณาด้วยเหตุดังนี้ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่กฎหมายภายในของแต่ละประเทศจะต้องกำหนดขอบเขตและเงื่อนไขของการใช้กำลังและการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานด้วยถ้อยคำที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ไม่กำกวม เพื่อให้ทั้งเจ้าพนักงานที่จะต้องใช้กำลังในการปฏิบัติหน้าที่ และประชาชนที่อาจจะถูกใช้กำลังได้ทราบอย่างชัดเจนถึงวัตถุประสงค์ เงื่อนไข รูปแบบและลำดับของการใช้กำลังที่กฎหมายอนุญาต

ทั้งนี้ การกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการใช้กำลัง เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะการใช้กำลังของเจ้าพนักงานที่เป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมายนั้น จะต้องเป็นไปเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายดังกล่าวนั้นเท่านั้น หากการใช้กำลังของเจ้าพนักงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากที่กฎหมาย

กำหนดไว้ เช่น ใช้กำลังเพื่อสนองความต้องการส่วนตัว หรือการใช้กำลังเพราะความโกรธแค้น จะทำให้การใช้กำลังนั้นไม่เป็นไปตามหลักความชอบด้วยกฎหมาย

นอกจากกฎหมายจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของการใช้กำลัง เช่น เพื่อการป้องกันอันตรายอันใกล้จะถึง หรือเพื่อเป็นการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะ แล้ว กฎหมายในเรื่องกฎการใช้กำลังยังต้องกำหนดด้วยว่าการใช้กำลัง เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์นั้นต้องกระทำเท่าที่จำเป็น และได้สัดส่วน การใช้กำลังที่เกินความจำเป็น เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่สามารถจะบรรลุได้โดยไม่ต้องใช้กำลัง หรือไม่ต้องใช้กำลัง ในระดับที่เจ้าพนักงานนั้นใช้ หรือเป็นกรณีที่ไม่ได้สัดส่วน ล้วนแล้วแต่เป็นการใช้กำลังที่ละเมิดหลักความชอบด้วยกฎหมายทั้งสิ้น โดยในเรื่องหลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วนนั้นจะได้อธิบายต่อไป

๒.หลักความจำเป็น (Necessity)

หลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วนเป็นหลักการพื้นฐานที่สุดในหลักทั้งหกประการ^๒ ครอบคลุมการใช้กำลังตามกฎหมายโดยเจ้าพนักงานทุกประเภททั้งฝ่ายปกครอง ตำรวจ และทหาร รวมไปถึงผู้ที่เจ้าพนักงานมอบหมายให้ใช้กำลัง^๓ โดยจะได้อธิบายตามลำดับ

มาตรา ๓ แห่งประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายวางหลักว่าเจ้าพนักงานผู้บังคับการตามกฎหมายจะใช้กำลังได้ต่อเมื่อมีความจำเป็นอย่างยิ่ง (Strictly Necessary) เท่านั้น ดังนั้น โดยทั่วไปเจ้าพนักงานจึงไม่สามารถใช้กำลังได้ หากไม่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ เจ้าพนักงานพึงคำนึงว่า ทักษะที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งของการเป็นเจ้าพนักงาน คือ การสามารถทำให้สถานการณ์ที่รุนแรงนั้น เยือกเย็นและสงบลงได้^๔ และในทุกกรณีเจ้าพนักงานที่ดีไม่ควร

^๒ Stuart Casey-Maslen and Sean Connolly, *Police Use of Force under International Law* (Cambridge University Press 2017) 81.

^๓ Christof Heyns, *Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions on the right to life and the use of force by private security providers in law enforcement contexts*, (UN 2016) para 75.

^๔ United States Department of Justice Civil Rights Division, *Investigation of the Ferguson Police Department* (2015) 26.

ทำให้สถานการณ์เลวร้ายลง หรือรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่ช่วยผู้กระทำ โดยเจตนา^๔

หลักความจำเป็นของเจ้าพนักงานประกอบด้วยหน้าที่ตามกฎหมายสาม ประการที่เกี่ยวข้องกัน คือ ๑) เจ้าพนักงานพึงใช้วิธีการที่ไม่มีการใช้ความรุนแรงทุกครั้ง เมื่อสามารถทำได้ ๒) เจ้าพนักงานจะใช้กำลังหรืออาวุธเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายเท่านั้น และ ๓) ในการใช้กำลังหรืออาวุธนั้นจะต้องใช้วิธีทางที่น้อยที่สุดเท่าที่จำเป็นอย่างสมเหตุสมผลภายใต้สถานการณ์นั้น ซึ่งจะได้อธิบายตามลำดับ ดังนี้

๑) พึงใช้วิธีการที่ไม่มีการใช้ความรุนแรงทุกครั้งเมื่อสามารถทำได้
(The Duty to Use Non-Violent Means)

ในทุกสถานการณ์เมื่อทำได้ เจ้าพนักงานจะต้องเลือกใช้วิธีการที่ไม่มี ความรุนแรงเข้ามาเกี่ยวข้อง ได้แก่ การเผชิญหน้าโดยอาศัยอำนาจเพื่อควบคุม สถานการณ์ (Controlled Confrontation) เช่น การแสดงตนเป็นเจ้าพนักงาน การใช้อัจฉนาษาเพื่อควบคุมสถานการณ์ (Body Language) เช่น การจ้องมอง หรือ การโน้มตัวไปทางผู้กระทำความผิดและการจูงใจด้วยการพูด (Verbal Persuasion) เช่น การเจรจา การพูดจูงใจเพื่อแสดงให้เห็นข้อเสียของการขัดขืนการปฏิบัติหน้าที่ หรือการไกล่เกลี่ยโดยอาศัยอำนาจและโอกาสที่ตนเป็นเจ้าพนักงานนั้น เพื่อบรรลุ วัตถุประสงค์ตามกฎหมาย ต่อเมื่อลองใช้แล้ว หรือได้ประเมินแล้วว่าวิธีการเหล่านั้น ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามกฎหมายได้แล้วเท่านั้น เจ้าพนักงานถึงจะเลื่อนไปใช้ วิธีการที่มีการใช้กำลังหรืออาวุธ ซึ่งหลักการพึงใช้วิธีการที่ไม่เกี่ยวข้องกับ ความรุนแรง ก่อน มีการรับรองไว้ในมาตรา ๔ แห่งหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืน ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยจากประสบการณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในสหรัฐอเมริกาบางท่านพบว่าวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงนี้ได้ผลในทางปฏิบัติดีกว่าการใช้กำลังเสียอีก^๖

นอกจากการออกกฎหมายและอบรมเจ้าพนักงานให้มีความรู้ความเข้าใจ ในการใช้กำลังเมื่อจำเป็นแล้ว รัฐบาลต้องพึงจัดหาอุปกรณ์ป้องกันให้กับเจ้าพนักงาน เพื่อขจัดหรืออย่างน้อยลดความจำเป็นในการที่เจ้าพนักงานต้องใช้กำลัง เพราะสาเหตุ

^๔ Ibid 28.

^๖ Edward Conlon, *Blue Blood* (Ebury Press 2011) 19.

สำคัญประการหนึ่งที่เจ้าพนักงานจำเป็นต้องใช้กำลังก็เพื่อป้องกันตนเองหรือผู้ร่วมงานด้วยกันจากภัยอันตรายที่เกิดจากผู้กระทำความผิด แต่หากเจ้าพนักงานมีอุปกรณ์ป้องกันตัวเองที่ดีเพียงพอ เช่น โล่ หมวกนิรภัย เสื้อเกราะกันกระสุน และพาดำกันกระสุน ฯลฯ การมีอุปกรณ์เหล่านี้ทำให้เจ้าพนักงานปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ ส่งผลให้มีความกังวลลดลงและตัดสินใจเลือกวิธีการในการจัดการกับภัยอันตรายได้เหมาะสมมากยิ่งขึ้น และลดความจำเป็นที่จะต้องใช้กำลังลง^๗ ทั้งนี้ หากรัฐบาลไม่สามารถจัดหาอุปกรณ์เพื่อป้องกันตัวให้แก่เจ้าพนักงาน โดยปล่อยให้เจ้าพนักงานต้องปฏิบัติหน้าที่โดยเสี่ยงภัยเอง จะเป็นการละเมิดต่อหลักความระมัดระวัง (precaution) ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปนอกจากนั้นหากเจ้าพนักงานได้รับบาดเจ็บจากการปฏิบัติหน้าที่เพราะรัฐบาลไม่จัดหาอุปกรณ์ป้องกันภัยอันตรายที่ดีให้เพียงพอ สิทธิขั้นพื้นฐานของเจ้าพนักงานในฐานะบุคคลที่รัฐพึงต้องคุ้มครองย่อมถูกละเมิดด้วยเช่นเดียวกัน^๘

๒) พึงใช้กำลังหรืออาวุธเพียงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย (Force Must Be Used for a Legitimate Law Enforcement Purpose) การใช้กำลังของเจ้าพนักงานที่จะสอดคล้องกับหลักความจำเป็นนั้นไม่เพียงแต่ต้องเลือกใช้วิธีการที่ไม่มีการใช้ความรุนแรงก่อนเท่านั้น แต่ยังต้องเป็นไปเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกฎหมายนั้น หากเป็นการใช้กำลังเพื่อวัตถุประสงค์อื่นนอกเหนือจากเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น การทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ทำเพราะอารมณ์โกรธแค้น ทำเพื่อลงโทษนอกเหนือกฎหมาย (Extrajudicial Punishment) หรือใช้กำลังบนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติ ดังนี้ย่อมถือว่าเป็นการใช้กำลังที่ขัดแย้งกับหลักความจำเป็นดังที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓ แห่งประมวลหลักการประพฤติดุปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย

๓) ในการใช้กำลังหรืออาวุธนั้นจะต้องใช้วิถีทางที่น้อยที่สุดภายใต้สถานการณ์นั้น (Force Used Must Be the Minimum Necessary in the Circumstances) หลักการวิถีทางที่น้อยที่สุดนี้เป็นหลักการที่นักกฎหมายไทยคุ้นเคยเป็นอย่างดี เพราะเป็นหลักการเดียวกันกับที่กำหนดเรื่องการใช้กำลังด้วยความจำเป็นหรือป้องกันตัวตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๗ และมาตรา ๖๘ ตามลำดับ

^๗ Police Executive Research Forum, *Use of Force: Taking Policing to a Higher Standard* 30 *Guiding Principles* (2016) 28

^๘ Ibid.

กล่าวคือ ถึงแม้ว่าภายใต้สถานการณ์นั้นมีความจำเป็นที่จะต้องใช้กำลัง เพราะวิธีการที่ไม่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงไม่สามารถใช้การเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางกฎหมายได้ แต่หากเจ้าพนักงานมีทางเลือกในการใช้กำลังมากกว่าเพียงวิธีการเดียวที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกฎหมาย เจ้าพนักงานจะต้องเลือกใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดผลเสียหายกับผู้กระทำความผิดและบุคคลอื่น ๆ น้อยที่สุด

หลักการนี้ไม่ได้ห้ามการใช้กำลังที่จะก่อให้เกิดภัยอันตรายแก่ชีวิต (Lethal Force) เพียงแต่วางหลักว่าหากมีวิธีการอื่นที่รุนแรงน้อยกว่า แต่ยังคงสามารถยับยั้งภัยอันตราย หรือบรรลุวัตถุประสงค์ตามกฎหมายได้ เจ้าพนักงานต้องเลือกวิธีการที่รุนแรงน้อยกว่านั้นเท่านั้น มีเช่นนั้นการใช้กำลังของเจ้าพนักงานจะไม่เป็นไปตามหลักความจำเป็น แต่ถ้าหากภายใต้สถานการณ์นั้น การใช้กำลังที่ทำให้ถึงตายเป็นวิธีทางเดียวที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ตามกฎหมายได้ เพราะไม่มีวิธีการอื่นที่รุนแรงน้อยกว่าที่จะสามารถยับยั้งภัยอันตราย หรือบรรลุวัตถุประสงค์ตามกฎหมายได้ เจ้าพนักงานย่อมสามารถใช้กำลังที่อาจทำให้ผู้ถูกระทำเสียชีวิตได้ตามหลักความจำเป็น^๙

นอกจากนั้นในการพิจารณาว่าเจ้าพนักงานได้เลือกวิถีทางที่น้อยที่สุดในการใช้กำลังแล้วหรือไม่ ผู้พิพากษาและเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องพึงระลึกเสมอว่าส่วนใหญ่แล้วเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติหน้าที่ ต้องตัดสินใจภายใต้ความกดดัน มีความไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงเร็ว และมีความเสี่ยงสูง อีกทั้งยังต้องตัดสินใจภายในเสี้ยววินาที ดังนั้น ในการพิจารณาคดีผู้พิพากษาต้องพิจารณาเสมือนตนเองอยู่ภายใต้สถานการณ์เช่นเดียวกันด้วย^{๑๐} ดังนั้น ความเป็นไปได้ที่เจ้าพนักงานอาจจะตัดสินใจพลาดเลือกใช้กำลังที่รุนแรงกว่า ทั้ง ๆ ที่ยังมีวิธีการที่มีความรุนแรงน้อยกว่าที่สามารถดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ ตามกฎหมายได้^{๑๑} แต่หากการตัดสินใจที่ผิดพลาดนั้น

^๙ *Finogenov and Others v. Russia* App nos 18299/ 03and 27311/ 03 (ECHR, 2011)

^{๑๐} *Graham v. Connor*, 490 US 386 (1989), paras. 396–97

^{๑๑} *McCann and Others v. UK* App no 18984/91 (ECHR Grand Chamber, 1995); *Armani da Silva v. UK* App no 5878/08 (ECHR Grand Chamber, 2010).

เกิดขึ้นเพราะเป็นขีดจำกัดของมนุษย์ เจ้าพนักงานนั้นย่อมไม่สมควรถูกลงโทษทางอาญา เว้นแต่การตัดสินใจผิดพลาดนั้นจะไม่สมเหตุสมผลอย่างชัดเจน^{๑๒}

ทั้งนี้ เช่นเดียวกับหลักการกรณีจำต้องกระทำตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยที่กล่าวมาข้างต้น หลักความจำเป็นในการใช้กำลังของเจ้าพนักงานก็กำหนดให้ความจำเป็นที่จะใช้กำลังของเจ้าพนักงานนั้นหมดสิ้นไปเมื่อภัยอันตรายหรือเหตุแห่งการใช้กำลังนั้นหมดสิ้นลง เพราะเหตุแห่งการใช้กำลังนั้นเป็นเพียงเหตุชั่วคราวและคงอยู่ครบเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เมื่อวัตถุประสงค์ของการใช้กำลังหมดสิ้นไป หรือภัยคุกคามได้ยุติลงแล้ว หากเจ้าพนักงานยังคงใช้กำลังต่อไป เช่นเมื่อผู้กระทำความผิดวางอาวุธแล้วหรือถูกจับกุมแล้ว หากเจ้าพนักงานยังคงยิง หรือทำร้ายผู้กระทำความผิดต่อไป การใช้กำลังดังกล่าวย่อมเป็นการขัดหลักความจำเป็น และเป็นการใช้กำลังที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๓. หลักความได้สัดส่วน (Proportionality)

หลักประการที่สามที่จำกัดการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน คือ หลักความได้สัดส่วน ซึ่งจะถูกนำมาพิจารณาเมื่อเงื่อนไขเรื่องการกระทำด้วยความจำเป็นผ่านแล้วเท่านั้น หากเป็นการใช้กำลังที่ขัดแย้งกับหลักความจำเป็นแล้ว จะไม่ต้องพิจารณาหลักความได้สัดส่วนเลย โดยหลักความได้สัดส่วนเป็นหลักที่กำหนดเพดานของระดับกำลังที่เจ้าพนักงานจะใช้ได้ในแต่ละสถานการณ์โดยกำหนดว่าการใช้กำลังของเจ้าพนักงานนั้นเจ้าพนักงานจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับผู้บริสุทธิ์และเจ้าพนักงานจากการไม่ใช้กำลัง และวัตถุประสงค์ตามกฎหมายที่อาจจะไม่บรรลุหากไม่ใช้กำลังกับภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับตัวผู้กระทำความผิด ผู้บริสุทธิ์ และเจ้าพนักงานจากการที่เจ้าพนักงานใช้กำลังตามความจำเป็น โดยเมื่อชั่งน้ำหนักแล้วการใช้กำลังของเจ้าพนักงานนั้นจะต้องได้สัดส่วนกับภัยอันตรายและวัตถุประสงค์ของกฎหมายด้วย

การใช้กำลังของเจ้าพนักงานจะชอบด้วยกฎหมายนั้น ต้องเป็นการกระทำที่ทั้งจำเป็นและได้สัดส่วนไปพร้อม ๆ กัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไปไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น มีผู้กระทำความผิดฐานลักทรัพย์กำลังวิ่งไปที่รถจักรยานยนต์เพื่อขับขี่หลบหนีไป

^{๑๒} Stuart Casey-Maslen and Sean Connolly, *Police Use of Force under International Law* (Cambridge University Press 2017) 88.

ซึ่งเจ้าพนักงานมีหน้าที่ที่จะต้องจับกุมผู้กระทำความผิดนั้นเพื่อนำไปดำเนินคดีอาญา ซึ่งเมื่อพิจารณาจากหลักการกระทำโดยจำเป็นแล้ว จะเห็นได้ว่าการใช้วิธีการที่ไม่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงไม่สามารถทำให้การดำเนินการดังกล่าวบรรลุเป้าหมายได้ หรือจะวิ่งตามไปจับอันเป็นวิถีทางที่รุนแรงน้อยกว่าการใช้ปืนยิงก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการจับกุมได้ เพราะผู้กระทำความผิดวิ่งออกไปจนจะถึงรถจักรยานยนต์แล้ว ดังนั้นหากพิจารณาตามหลักความจำเป็น การที่เจ้าพนักงานใช้อาวุธปืนจึงไม่ขัดกับหลักความจำเป็น แต่การใช้ปืนซึ่งเป็นอาวุธร้ายแรงอันอาจทำให้ถึงแก่ชีวิตได้นั้น เป็นการใช้กำลังที่ไม่ได้สัดส่วนกับภัยอันตราย และวัตถุประสงค์ตามกฎหมาย ดังนั้นในกรณีดังกล่าวหากเจ้าพนักงานใช้ปืนยิงคนร้ายที่วิ่งหลบหนีการจับกุม จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายเพราะขัดกับหลักความได้สัดส่วน^{๑๓} ถึงแม้ว่าสุดท้ายแล้วการใช้กำลังนั้น จะทำให้ภัยอันตรายถูกระงับลงหรือผู้กระทำความผิดถูกจับได้ก็ไม่ทำให้การกระทำของเจ้าพนักงานที่ไม่ได้สัดส่วนกลับกลายเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายได้ เพราะผลลัพธ์ที่ดีไม่ได้ก่อให้เกิดอำนาจในการกระทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้ (The End Does Not Justify the Means)

ในทางตรงกันข้าม หากเป็นกรณีที่ผู้กระทำความผิดจับผู้บริสุทธิ์เป็นตัวประกัน ภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้นหากเจ้าพนักงานเลือกที่จะไม่ใช้กำลัง หรือเลือกใช้วิถีทางที่รุนแรงน้อยกว่าอาจทำให้เกิดอันตรายกับผู้บริสุทธิ์ การที่เจ้าพนักงานเลือกใช้กำลังที่อาจทำให้เกิดความตายนั้นย่อมได้สัดส่วน และหากการใช้กำลังนั้นสอดคล้องกับหลักความจำเป็นและหลักการอื่น ๆ การใช้กำลังของเจ้าพนักงานนั้นก็ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา ๙ แห่งหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย

๔. หลักความรับผิดชอบ (Accountability)

หลักการประการที่สี่แตกต่างจากหลักการสามข้อแรกที่เป็นหลักการที่เจ้าพนักงานพึงต้องพิจารณาก่อนที่จะใช้กำลัง แต่หลักความรับผิดชอบนี้ คือ การให้รัฐต้องกำหนดให้มีความรับผิดชอบทางกฎหมายทั้งทางอาญาและทางแพ่ง โดยพึงมีกระบวนการตรวจสอบและบทลงโทษทางอาญาที่ได้สัดส่วนกับความผิดแก่เจ้าพนักงาน

^{๑๓} *Nachova and Others v. Bulgaria* App nos. 43577/98 and 43579/98 (ECHR Grand Chamber, 2005).

ที่ใช้กำลังโดยอำเภอใจ ลู่แก่อำนาจ หรือโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายด้วยประการใด ๆ เพื่อให้การดำเนินการของหน่วยงานของรัฐโปร่งใสตรวจสอบได้ ทั้งโดยประชาชน พนักงานอัยการ และศาล รวมถึงต้องสามารถถูกตรวจสอบโดยฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายการเมืองได้ด้วย นอกจากนี้ รัฐพึงมีมาตรการที่ชัดเจนสำหรับการเยียวยาผู้เสียหายที่ถูกเจ้าพนักงานใช้ความรุนแรง ในกรณีที่เจ้าพนักงานปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวโดยมิชอบ

เพื่อที่จะทำให้มั่นใจได้ว่าการดำเนินการของเจ้าพนักงานในการใช้กำลัง อยู่ภายใต้หลัก ความรับผิดชอบนี้ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน โดยเฉพาะเมื่อมีการใช้กำลังและใช้อาวุธต้องตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน โดยรัฐต้องจัดให้มีระบบการบันทึกขณะปฏิบัติงาน เช่น การบันทึกเสียง ภาพ หรือวิธีการอื่นใด ภายหลังจากเหตุการณ์ใช้กำลังเสร็จสิ้น เจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องต้องจัดทำรายงาน การใช้กำลังเพื่อจัดให้มีการตรวจสอบต่อไป รวมถึงควรมีกลไกสำหรับการร้องเรียนหากมีผู้พบเห็นหรือรับทราบถึงการใช้อำนาจโดยมิชอบของเจ้าพนักงาน ทั้งนี้ ระบบตรวจสอบรายงานการใช้กำลังนั้น ต้องเป็นการตรวจสอบทั้งโดยหน่วยงานต้นสังกัดเอง และโดยหน่วยงานภายนอกที่เป็นอิสระ เป็นกลาง และมีอำนาจดำเนินการทั้งทางวินัย ทางแพ่ง และฟ้องคดีอาญา เพื่อลงโทษเจ้าพนักงานที่กระทำความผิด ทั้งนี้ การตรวจสอบเหล่านี้ต้องดำเนินการเป็นประจำ โดยเร็ว และเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายหรือญาติเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจสอบ และมีมาตรการคุ้มครองผู้ร้องเรียน เหยื่อ และพยาน ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจว่าจะไม่มีการละเว้นการปฏิบัติหน้าที่หรือมีการปล่อยให้เจ้าพนักงานใช้กำลังละเมิดสิทธิของประชาชนได้โดยไม่มีผู้ใดต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย

หลักความรับผิดชอบนี้ไม่ได้เป็นเพียงการแสดง ความรับผิดชอบตามกฎหมายทั้งทางปกครอง แพ่ง และอาญาของเจ้าพนักงานผู้ใช้อำนาจเท่านั้น แต่ยังเป็น การตรวจสอบและกำหนดหน้าที่ให้หน่วยงาน ต้นสังกัด ผู้บังคับบัญชา และรัฐบาลต้อง ร่วมรับผิดชอบในการกระทำที่เป็นการละเมิดสิทธิประชาชนโดยบุคลากรในสังกัด หน่วยงานนั้นด้วย เพราะการที่เจ้าพนักงานใช้กำลังละเมิดสิทธิประชาชนได้นั้น ส่วนหนึ่งย่อมเกิดจากความผิดพลาดในการคัดเลือกบุคคลเข้าทำหน้าที่ การกำหนด นโยบายในการทำงาน ที่ผิดพลาด และความบกพร่องในการจัดสรรทรัพยากรของ หน่วยงานและรัฐบาลทำให้เกิดช่องว่างให้เจ้าพนักงานในสังกัดที่มีหน้าที่รักษากฎหมาย กระทำการละเมิดกฎหมายเสียเอง

๕.หลักความระมัดระวัง (Precaution)

หลักความระมัดระวัง คือ หลักการเตรียมความพร้อมและวางแผนล่วงหน้าก่อนการปฏิบัติการของเจ้าพนักงาน ดังนั้น ถึงแม้ว่าในทางกฎหมายหลักความระมัดระวัง จะถูกพัฒนาและยอมรับในฐานะเป็นหลักการจำกัดอำนาจการใช้กำลังของเจ้าพนักงานภายใต้หลักความจำเป็น และหลักความได้สัดส่วน แต่ในทางปฏิบัติแล้ว ก่อนที่จะพิจารณาถึงหลักความจำเป็นและหลักความได้สัดส่วน การวางแผนการใช้กำลังของเจ้าพนักงานจะต้องมุ่งเน้นเพื่อหลีกเลี่ยงหรือลดความเสี่ยงในการใช้กำลังด้วย โดยเฉพาะการใช้กำลังในระดับที่ก่อให้เกิดความตายหรืออันตรายสาหัส เช่น การใช้อาวุธปืน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา ๕ แห่งหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลัง และอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย

หลักความระมัดระวังนี้ถูกอ้างอิงถึงอย่างเป็นทางการในทางกฎหมายครั้งแรกโดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปในคดี *McCann*^{๑๔} โดยความในคำพิพากษาส่วนหนึ่งว่า “ไม่ใช่เพียงแค่ประเด็นที่ว่า การใช้กำลังโดยทหารนั้นได้สัดส่วนอย่างแท้จริงกับเป้าหมายที่จะปกป้องประชาชนจากความรุนแรงที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย เท่านั้นที่ศาลต้องพิจารณาอย่างระมัดระวัง หากแต่ศาลยังต้องวินิจฉัยอย่างระมัดระวังเช่นกันว่า แผนปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้ายที่เกี่ยวข้องกับคดีนี้นั้น ได้มีการวางแผนและควบคุมโดยผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้องในทางที่จะลดโอกาสเท่าที่จะทำได้ เพื่อเสี่ยงไม่ให้มีการเลือกใช้กำลังที่จะทำให้ถึงตายได้”^{๑๕}

โดยคดีภายหลังที่ตัดสินโดยศาลสิทธิมนุษยชนยุโรปเอง^{๑๖} และโดยศาลอื่น^{๑๗} ก็ย้ำแนวบรรทัดฐานดังกล่าวที่ให้ความสำคัญกับการวางแผนล่วงหน้าเพื่อลดการใช้กำลัง และลดการใช้กำลังในระดับที่รุนแรง

^{๑๔} *McCann and Others v. UK* App no 18984/91 (ECHR Grand Chamber, 1995); *Armani da Silva v. UK* App no 5878/08 (ECHR Grand Chamber, 2010).

^{๑๕} *Ibid* para 194.

^{๑๖} *Tagayeva and Others v. Russia* App no 26562/07 (ECHR, 2017) para 574.

^{๑๗} *Nadege Dorzema and Others v. Dominican Republic* (IAmCtHR, 2012) para 87; *Montero-Aranguren and Others (Detention Centre of Catia) v. Venezuela* (IAmCtHR, 2006) para 67.

การวางแผนล่วงหน้าไม่ใช่เพียงการวางวิธีการและขั้นตอนการใช้กำลัง โดยเจ้าพนักงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการวางแผนเพื่อลดผลเสียหายที่อาจเกิดขึ้นกับ สิทธิเสรีภาพของผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งตัวเจ้าพนักงาน ผู้กระทำความผิด และผู้บริสุทธิ์ ที่อาจได้รับบาดเจ็บจากการใช้กำลัง หรือถูกใช้กำลัง ดังนั้น การเตรียมบุคลากร ทางการแพทย์หรือความช่วยเหลือทางการแพทย์ เพื่อให้ความช่วยเหลือบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยพลัน ก็เป็นข้อเรียกร้องหนึ่งของหลักความระมัดระวังนี้ ซึ่งสอดคล้องกับ มาตรา ๕ แห่งหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับ ใช้กฎหมาย ถ้าหากเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้เตรียมแผนการรักษาพยาบาลหรือ ปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์กับบุคคลโดยอ้อมเป็นการละเมิดสิทธิในการ มีชีวิต (Right to Life) ของบุคคลนั้น ตามหลักสิทธิมนุษยชน^{๑๘} อย่างไรก็ตาม หากการเพิกเฉยไม่ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์นั้นไม่ได้เป็นไปโดยเลือกปฏิบัติ หรือโดยสาเหตุที่ไม่เป็นธรรมแต่เป็นไปเพื่อระงับต้นเหตุแห่งภัยอันตรายเหมือนที่ตำรวจ ในอังกฤษได้รับแจ้งให้ไม่ต้องให้ความช่วยเหลือแก่ผู้บาดเจ็บจากการก่อการร้าย ในที่สาธารณะไม่ว่าผู้บาดเจ็บนั้นจะเป็นเจ้าพนักงานด้วยกันหรือประชาชนผู้บริสุทธิ์ ก็ตาม โดยผู้บังคับบัญชาสั่งการให้มุ่งไปจัดการผู้ก่อการร้ายที่กำลังกราดยิง เพื่อลดจำนวนผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตให้เหลือน้อยมากที่สุด^{๑๙} ดังนั้นการสั่งการดังกล่าว อาจไม่ถือเป็นการละเมิด หลักความระมัดระวัง เพราะเป็นการลดภัยอันตรายที่รุนแรง และมีความเสี่ยงที่จะมีผู้บาดเจ็บมากกว่าเดิม หากไม่เร่งจัดการผู้ก่อการร้าย

หลักความระมัดระวังนี้ไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการวางแผนปฏิบัติการและการ ให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์เท่านั้น แต่ยังย้อนหลังไปก่อนหน้านั้น โดยรวมถึง การฝึกอบรมเตรียมความพร้อมให้กับเจ้าพนักงาน และการจัดสรรงบประมาณและ ทรัพยากรที่เหมาะสมโดยเฉพาะอุปกรณ์ดูแลความปลอดภัยและเครื่องมือในการทำงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้การทำงานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

^{๑๘} *Finogenov and Others v. Russia* App nos.18299/ 03 and 27311/03 (ECHR, 2011).

^{๑๙} Vikram Dodd, 'UK Armed Police Told to Race to Stop Terrorists and Ignore the Dying' *The Guardian* (London, 2 December 2015).

ซึ่งสอดคล้องกับมาตรา ๒ แห่งหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของ
เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย

๖. หลักการไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination)

ตามมาตรา ๒ แห่งประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้
กฎหมายซึ่งวางหลักว่าในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าพนักงานต้องเคารพและปกป้องศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์และต้องรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนของทุกคน ซึ่งสะท้อนถึงหลักการ
ไม่เลือกปฏิบัติที่ปรากฏอยู่ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและ
สิทธิทางการเมือง (ICCPR) และอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ
ในทุกรูปแบบ (CERD) ซึ่งประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗
ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานทุกกรณีไม่ว่าจะเป็นการใช้กำลังหรือไม่ก็ตาม
ต้องเป็นไปตามหลักการไม่เลือกปฏิบัติ อย่างไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
การเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งความแตกต่างกันในเรื่อง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา
ศาสนา หรือต้นกำเนิดทางสังคมจะกระทำไม่ได้อย่างเด็ดขาด ไม่ว่าจะเป็นการกระทำ
เพื่อเหตุผลใดๆก็ตาม รวมทั้งเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐเมื่อเผชิญสงคราม การจลาจล
หรือการก่อการร้ายก็จะเลือกปฏิบัติโดยเพราะเหตุเหล่านี้ไม่ได้

ปัญหาที่พบบ่อยในต่างประเทศของการใช้กำลังโดยเจ้าพนักงานใน
ลักษณะที่เป็นการเลือกปฏิบัติคือ กรณีการเรียกให้หยุดเพื่อทำการตรวจค้น (Stop
and Search) โดยเฉพาะการตรวจค้นคนกลุ่มน้อย เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกา
พบว่าเกินกว่าร้อยละ ๙๐ ของกรณีที่มีการใช้กำลังที่ไม่ได้สัดส่วนเป็นการใช้กำลังกับ
คนอเมริกันเชื้อสายแอฟริกัน^{๒๐} ผลจากการดำเนินการดังกล่าว คือ ประชาชนไม่เชื่อใจ
เจ้าพนักงานในการปฏิบัติตามหน้าที่และส่งผลให้มีการใช้ความรุนแรงตอบโต้
การปฏิบัติหน้าที่ และถึงแม้ว่ากรมตำรวจนิวยอร์กจะเห็นว่าการใช้กำลังในลักษณะ
ที่มีอคติต่อคนบางกลุ่มจะช่วยสร้างความปลอดภัยให้แก่ประชาชนมากขึ้น
แต่ศาลระดับสหพันธรัฐ เห็นว่าการใช้นโยบายดังกล่าวของกรมตำรวจนิวยอร์ก
ขัดรัฐธรรมนูญที่ห้ามไม่ให้ มีการเลือกปฏิบัติ^{๒๑} โดยผู้พิพากษาในคดีดังกล่าวเห็นว่า

^{๒๐} United States Department of Justice Civil Rights Division, *Investigation of the Baltimore City Police Department* (2016) 47.

^{๒๑} *Floyd v. City of New York*, 959 F. Supp. 2d 540 (2013).

ควรมีการปฏิรูปการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน และกำหนดให้การบันทึกภาพและเสียงในขณะปฏิบัติหน้าที่ด้วยการติดกล้องที่ติดตัวเจ้าพนักงานตลอดเวลาที่ปฏิบัติงาน นอกจากนั้นยังมีการส่งเสริมให้มีการอบรมเกี่ยวกับการเข้าใจและรู้เท่าทัน “อคติระดับจิตใต้สำนึก” ของตนเอง (Implicit Bias Training)^{๒๒} แม้จะยังไม่มีผลการศึกษาที่ชัดเจนเกี่ยวกับประสิทธิผลของ การอบรมดังกล่าว^{๒๓} แต่ก็เป็นการพยายามในการเปิดพื้นที่ให้มีการพูดคุยและทำความเข้าใจทัศนคติด้านลบเกี่ยวกับลักษณะบุคคลประเภทต่าง ๆ ที่เจ้าพนักงานอาจไม่ทันรู้ตัวหรือไม่ยอมรับว่ามี สำหรับในประเทศไทยก็จะมีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่อาจทำให้อคติประเภทนี้เกิดขึ้นในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากประเทศอื่นๆ อย่างไรก็ตามบทสนทนาเกี่ยวกับอคติทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สีมืด ภาษา สถานะทางสังคม หรือลักษณะต้นกำเนิดใดๆ ยังไม่ถูกนำมาสนทนาและวิพากษ์ในวงกว้างมากนักในประเทศไทย แต่ก็ประเด็นที่สำคัญที่ควรถูกนำมาพิจารณา เนื่องจากยังมีประชากรกลุ่มชายขอบอีกมากที่มักมีแนวโน้มที่มักจะถูกปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกับประชากรกลุ่มอื่นในสังคม เช่น แรงงานต่างด้าว ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนแออัด ผู้ที่มีอัตลักษณ์ทางเพศสภาพและเพศวิถีในลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น

^{๒๒} Jacob Stark, ‘Addressing Implicit Bias in Policing,’ *Police Chief Online*, (July 28, 2021).

^{๒๓} Martin Kaste, ‘NYPD Study: Implicit Bias Training Changes Minds, Not Necessarily Behavior’, *NPR*, (2 September 2020).

บทที่ ๒

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธของเจ้าพนักงาน ผู้บังคับใช้กฎหมาย

ดร.ธนภัทร ชาตินักรบ

อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธเป็นกฎเกณฑ์ ซึ่งได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างกว้างขวางในระดับระหว่างประเทศโดยองค์การสหประชาชาติและองค์การระหว่างประเทศอีกหลายแห่ง อย่างไรก็ตามกฎเกณฑ์ที่มีสภาพบังคับเป็นกฎหมายภายในของประเทศไทยนั้นเขียนในลักษณะของกรอบกว้างๆ และอยู่ในรูปของกฎหมายลำดับรอง แนวทางปฏิบัติ และระเบียบภายในเท่านั้น ดังนั้นเพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการใช้กำลังและการใช้อาวุธให้ถูกต้องและสอดคล้องกับหลักสากล รวมถึงมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง เนื้อหาในบทนี้จึงจะกล่าวถึงกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบัน

๑. หลักการใช้กำลัง (use of force)

ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights หรือ UDHR) ได้กำหนดพันธกรณีพื้นฐานเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล^{๒๔} ปฏิญญาดังกล่าวเป็นหลักการพื้นฐานที่นานาประเทศให้ความเคารพและยึดถือสืบเนื่องกันต่อมา หลักการดังกล่าวยังได้มีการระบุเอาไว้อย่างชัดเจนภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ^{๒๕} ดังนั้น การใช้กำลัง (Use of Force) อาจจะถูกพิจารณาว่าละเมิดต่อหลักการพื้นฐานดังกล่าว แต่อย่างไรก็ดี ในบางสถานการณ์ การใช้กำลังอาจมีความจำเป็นต้องกระทำเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและ ความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม การใช้กำลังจึงจำเป็นต้องมีหลักและกำหนดกรอบ เพื่อให้

^{๒๔} Universal Declaration of Human Rights (UDHR) arts 1, 2, 3, 5, etc.

^{๒๕} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, มาตรา ๒๕-๔๙.

การปฏิบัติดังกล่าว ไม่เป็นการละเมิดหลักการพื้นฐานประการใด ๆ ภายใต้กฎหมาย ภายในและกฎหมายระหว่างประเทศ

๑.๑ นิยามความหมายและขอบเขตเกี่ยวกับหลักการใช้กำลัง

๑.๑.๑ กฎหมายไทย

ในปัจจุบัน ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายระบุเกี่ยวกับนิยามความหมายของการใช้กำลังเอาไว้อย่างชัดเจน เพียงแต่ได้ระบุเกี่ยวกับการใช้กำลังไว้อยู่บ้าง เช่น มาตรา ๕๑ วรรคสอง ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้กำหนดไว้ว่า “กำลังทหารให้ใช้เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศด้วย”^{๒๖} มาตรา ๘๓ วรรคสามของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ได้กำหนดไว้ว่า “ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น” แต่อย่างไรก็ดี กฎเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้กำลังก็ไม่ได้มีการนิยามความหมายเอาไว้อย่างชัดแจ้งภายใต้กฎหมายระดับรัฐธรรมนูญหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินงานของเจ้าพนักงาน

จากการสืบค้นพบว่า การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ไม่มีกฎหมายให้นิยามการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายคืออะไร มีเพียงแต่คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖^{๒๗} และคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙^{๒๘} ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติเท่านั้น ซึ่งเป็นการรวบรวมขั้นตอนการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่สายตรวจและเจ้าหน้าที่ผู้ประสบเหตุ รวมถึงระดับของการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อควบคุม โดยไม่ได้กำหนดนิยามความหมายที่ชัดเจน เพียงแต่มีการอ้างอิงไปถึงปัญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะมีการอธิบายในรายละเอียดอีกครั้งเมื่อกล่าวถึงกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

อย่างไรก็ดี ประเด็นเกี่ยวกับระดับการใช้กำลังตามคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ นั้น ได้ระบุเกี่ยวกับอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

^{๒๖} รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐, มาตรา ๕๑ วรรคสอง.

^{๒๗} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖).

^{๒๘} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔.

ในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมายซึ่งสามารถใช้กำลังและอาวุธในการระงับเหตุหรือคลี่คลายสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สถานการณ์เหล่านั้นยุติได้โดยเร็วโดยจะต้องกระทำอย่างจำกัด เฉพาะที่มีความจำเป็นของสถานการณ์ อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย และมีผลสัมฤทธิ์ในการควบคุมเหตุการณ์^{๒๙} และในคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙ ได้มีการอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจประกอบกับประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officer หรือ CCLEO)^{๓๐} ซึ่งเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศที่มีการยึดถือและปฏิบัติตาม^{๓๑} ดังนั้น จึงอาจพอจะตีความหมายโดยสรุปในเบื้องต้นว่า การใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย หมายถึง การกระทำเพื่อระงับเหตุหรือคลี่คลายสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สถานการณ์เหล่านั้นยุติโดยเร็ว โดยจะต้องกระทำอย่างจำกัด เฉพาะที่มีความจำเป็น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ และผลสัมฤทธิ์ในการควบคุมเหตุการณ์ บนพื้นฐานของกฎหมายภายใน กฎหมายระหว่างประเทศ และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

๑.๑.๒ กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

หลักการใช้กำลัง (Use of Force) เป็นหลักการพื้นฐานซึ่งมีการใช้โดยเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจ ในภาพกว้างองค์การสหประชาชาติได้รับรองมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่ ๓๔/๑๖๙ ลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๒๒ กำหนดกรอบของการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเอาไว้ในกรณีที่มีความจำเป็นโดยสามารถใช้อย่างจำกัด และจะต้องเป็นไปเพื่อการดำเนินงานตามหน้าที่เท่านั้น^{๓๒} อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officer หรือ CCLEO) จะไม่ได้กำหนดนิยามความหมายของการใช้

^{๒๙} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) ๗.

^{๓๐} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3.

^{๓๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) ๒๙.

^{๓๒} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3.

กำลังเอาไว้อย่างชัดเจน แต่ ข้อ ๓ ของประมวลจรรยาบรรณฉบับดังกล่าว ได้กล่าวถึงการใช้กำลังโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในฐานะที่เป็นอำนาจอย่างจำกัด กล่าวคือ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะได้รับอนุญาตให้ใช้กำลังเฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างมีเหตุผลภายใต้สถานการณ์เพื่อปกป้องอาชญากรรมหรือเพื่อให้ผลลัพธ์หรือการช่วยเหลือในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด โดยชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ การใช้กำลังจะต้องไม่เกินขอบเขตนอกเหนือจากนี้^{๓๓} ประมวลจรรยาบรรณฯ ยังได้อธิบายเกี่ยวกับประเด็นกฎหมายภายในที่ออกมาเพื่อจำกัดการใช้กำลังโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ซึ่งจะต้องไม่ตีความในลักษณะเพื่ออนุญาตให้ใช้กำลังอย่างไม่เหมาะสมในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายของปฏิบัติการด้วย^{๓๔}

นอกเหนือจากประมวลจรรยาบรรณฯ ยังมีหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials หรือ BPUFF)^{๓๕} ซึ่งเป็นเอกสารที่ได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา ครั้งที่ ๘ (The Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) เมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๓๓ ซึ่งเป็นการกำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมจากประมวลจรรยาบรรณฯ ข้างต้น โดยกำหนดให้การกระทำของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธปืน^{๓๖}

^{๓๓} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (a).

^{๓๔} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (b).

^{๓๕} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990).

^{๓๖} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 1.

ทั้งนี้ แม้ว่าประมวลจรรยาบรรณา และหลักการพื้นฐานๆ จะไม่ได้กำหนดนิยามความหมายเอาไว้อย่างชัดเจน แต่มีองค์การระหว่างประเทศหลายหน่วยงานได้พยายามนิยามความหมายเอาไว้ อันจะพอยกตัวอย่างได้ ดังนี้

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime หรือ UNODC) ได้ให้ความหมายของการใช้กำลังเอาไว้ว่า หมายถึง การใช้วิธีการทางกายภาพซึ่งอาจจะสร้างความบาดเจ็บต่อบุคคลหรือสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน ซึ่งวิธีการทางกายภาพรวมถึงการใช้มือและร่างกายของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย การใช้เครื่องมือ อาวุธ หรืออุปกรณ์ใดๆ เช่น กระบอง สารเคมี ที่สร้างความระคายเคือง เช่น สเปรย์พริกไทย การใช้เครื่องพันธนาการต่าง ๆ เช่น กุญแจมือ สุนัขตำรวจ และการใช้อาวุธ ทั้งนี้ การใช้กำลังมีโอกาสร่วมสร้างความเสียหาย ทำให้เกิดการบาดเจ็บอย่างรุนแรง และอาจทำให้ถึงแก่ความตายในบางกรณี^{๓๖๗}

คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of the Red Cross หรือ ICRC) ได้ให้นิยามไว้ว่า เมื่อมีการปฏิบัติการเพื่อธำรงและทำให้กลับคืนซึ่งความมั่นคง กฎหมาย และความสงบเรียบร้อยในสังคม ผ่านปฏิบัติการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ของรัฐอาจจะเลือกใช้มาตรการได้หลายวิธีการ รวมถึงการใช้กำลังภายใต้สถานการณ์รุนแรง การใช้กำลังจึงมักจะหมายถึงการใช้กำลังภายใต้กฎหมายตามกฎหมายภายใน อย่างไรก็ตาม การใช้กำลังจะถูกเข้าใจว่า หมายถึง การกระทำใด ๆ ทางกายภาพต่อบุคคลซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การใช้มือหรือการใช้อาวุธหรือเครื่องมืออื่นใด ทั้งนี้ การใช้กำลังจะสามารถใช้ได้เฉพาะในกรณีที่วิธีการอื่นนั้นไม่เพียงพอหรือไม่สามารถนำไปสู่เป้าหมายที่วางแผนไว้ได้ ทั้งนี้ มีความจำเป็นที่จะต้องพิจารณาในการเลือกเครื่องมือในการใช้กำลังที่อาจถึงแก่ความตายหรือมีความเป็นไปได้ว่าอาจทำให้ถึงแก่ความตายเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิในชีวิตร่างกาย^{๓๖๘}

เมื่อพิจารณาถึงตรงนี้ จะสังเกตได้ว่า นิยามความหมายและขอบเขตของกฎหมายระหว่างประเทศและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องจะมีนิยามความหมายที่ค่อนข้าง

^{๓๖๗} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 1.

^{๓๖๘} Advisory Service on International Humanitarian Law, International Committee of the Red Cross, ‘The use of force in law enforcement operations’ (ICRC, 3 September 2015).

ชัดเจนและลงรายละเอียดที่มากกว่ากฎหมายภายในของประเทศไทย ซึ่งกล่าวถึงการใช้กำลังในลักษณะที่เป็นข้อจำกัด โดยครอบคลุมตั้งแต่การสร้างความเสี่ยงทางกายภาพต่อบุคคลและทรัพย์สิน โดยการใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ทั้งนี้ ในการใช้เครื่องมือที่อาจสร้างความเสียหายต่อบุคคลถึงแก่ความตาย เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องใช้อย่างระมัดระวังเพื่อไม่ให้ละเมิดพันธกรณีพื้นฐานทางด้านสิทธิมนุษยชน

๑.๒ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักการใช้กำลัง

เพื่อให้การพิจารณาในเนื้อหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์เกี่ยวกับหลักการใช้กำลังเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เนื้อหาในส่วนนี้จะแยกพิจารณากฎหมายไทยออกจากกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง และแยกประเภทของกฎเกณฑ์ที่เป็นการใช้กำลังไม่รุนแรงและรุนแรงออกจากกัน

๑.๒.๑ กฎหมายไทย

แม้ว่ากฎหมายไทยจะไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเอาไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายภายใน แต่อย่างไรก็ตาม อาจพอมีกฎหมายที่อาจอธิบายหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายไว้ในมาตรา ๘๓ วรรคสาม ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า “ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น”^{๓๙} จากถ้อยคำในต้วบทดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นสามารถทำได้และรวมอยู่ใน “อำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น” ในส่วนนี้อาจจะต้องแยกพิจารณาออกเป็น ๒ ประการ กล่าวคือ “อำนาจใช้วิธีหรือการป้องกัน” และ “เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น”

ในส่วนแรก “อำนาจใช้วิธีหรือการป้องกัน” ถ้อยคำดังกล่าวเขียนขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้วิธีหรือการป้องกันเท่านั้น ซึ่งไม่ใช่ลักษณะของอำนาจในเชิงรุก แต่เป็นอำนาจในเชิงรับ กล่าวคือ การใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะเกิดขึ้นต่อเมื่อมีเหตุการณ์ตามที่กฎหมายกำหนดเกิดขึ้นเท่านั้น เช่น การขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับ หรือการหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ดังนั้น จะสังเกตได้ว่า เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะไม่สามารถเริ่มต้นการใช้อำนาจ

^{๓๙} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา ๘๓ วรรคสาม.

ก่อนที่จะมีพฤติการณ์ตามมาตรา ๘๓ วรรคสาม ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ในส่วนที่สอง “เหมาะสมแก่พฤติการณ์ในการจับนั้น” ถ้อยคำนี้เป็นถ้อยคำที่ค่อนข้างกว้างเนื่องจากในการพิจารณาใช้มาตรการใด ๆ ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย จะต้องมีการประเมินสถานการณ์ประกอบว่าจะต้องใช้มาตรการหรือใช้กำลังในลักษณะใดซึ่งมาตรการหรือการใช้กำลังเหล่านั้นอาจเป็นการใช้กำลังที่ไม่รุนแรงหรือรุนแรงก็ได้ แต่อย่างไรก็ดี กฎหมายดังกล่าวก็ไม่ได้อธิบายเพิ่มเติมไว้อย่างชัดเจนจึงอาจจะก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระดับของการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายว่า ควรจะมีถ้อยคำรายละเอียดกำหนดให้ชัดเจนเพิ่มขึ้นหรือไม่ มิฉะนั้นอาจก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาเลือกวิธีการใช้กำลังที่อาจไม่ได้สัดส่วน หรือไม่เหมาะสมแก่พฤติการณ์ในการจับของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย^{๔๐}

นอกเหนือไปจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งกล่าวถึงการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน ผู้บังคับใช้กฎหมายแล้วนั้น สำหรับข้อยกเว้นเกี่ยวกับหลักการใช้กำลังภายใต้กฎหมายไทย อาจพอพิจารณาเพิ่มเติมได้จากหลักป้องกันตามมาตรา ๖๘ ของประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า “ผู้ใดจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนเองหรือของผู้อื่นให้พ้นภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายผู้นั้นไม่มีความผิด”^{๔๑}

อย่างไรก็ดี ในการพิจารณาหลักว่าด้วยข้อยกเว้นเรื่องการป้องกันตามมาตรา ๖๘ ของประมวลกฎหมายอาญานั้น เป็นหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ทั่วไปโดยกำหนดให้กรณีที่หากมีผู้ที่จำเป็นต้องกระทำการใด ๆ ซึ่งอาจจะตีความให้รวมถึงการใช้กำลัง โดยจะต้องมีวัตถุประสงค์เป็นไปเพื่อป้องกันสิทธิของตนเองหรือของผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายอันใกล้จะถึงด้วย และที่สำคัญจะต้องเป็นการกระทำที่พอสมควรแก่เหตุเช่นกัน

^{๔๐} โปรตดู ตัวอย่าง การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยอำนาจในการวิสามัญฆาตกรรม. ปวีร์ศรี กิจสุขจิต, “การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยอำนาจในการวิสามัญฆาตกรรม” วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, ปีที่ ๑๔, ฉบับที่ ๑, มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔, หน้า ๔๓-๖๕.

^{๔๑} ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา ๖๘.

นอกเหนือจากเนื้อความในประมวลกฎหมายอาญาซึ่งเป็นหลักทั่วไปเกี่ยวกับการป้องกันแล้วนั้น ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ การจับกุม ข้อ ๓๕ ยังได้ระบุข้อยกเว้นของการใช้กำลังเอาไว้เช่นกัน โดยจะขอตัดตอนมาเฉพาะส่วนดังนี้

“การจับกumnั้น ผู้จับจะต้องจับโดยละม่อม (โดยดี) เมื่อจำเลยหรือผู้จะต้องถูกจับนั้นไม่ได้มีการต่อสู้อย่างใดแล้ว เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจกระทำร้ายแก่เขาไม่ได้ เว้นแต่ผู้จะต้องถูกจับนั้นต่อสู้ หรือแสดงกิริยาต่อสู้เจ้าพนักงานผู้จับจึงจะมีอำนาจใช้อาวุธเพื่อป้องกันได้โดยไม่เกินกว่าสมควร ซึ่งได้มีคำแนะนำไว้ในตอนต่อไปแล้ว

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนีเจ้าพนักงาน หรือราษฎรผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับกุมผู้นั้น

ข้อที่เจ้าพนักงานผู้จับกุมคนร้ายจะควรใช้อาวุธเพียงไรหรือไม่นั้น เป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการจับกุม เพราะเหตุว่าในบางคราวถ้าไม่ใช้อาวุธบ้างแล้ว อาจทำให้การจับกุมไร้ผลหรือไม่เป็นผลดี แต่ถ้าจะใช้อาวุธโดยไม่สมควรแก่เหตุแล้ว ผลร้ายอาจเกิดแก่เจ้าพนักงานผู้ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยสุจริตนั้นได้...”^{๔๒}

จะสังเกตได้ว่า ย่อหน้าแรกของข้อ ๓๕ ของประมวลระเบียบการตำรวจฯ ก็ได้ระบุเกี่ยวกับการใช้อาวุธเพื่อป้องกันเอาไว้เช่นกัน โดยได้กำหนดเงื่อนไขเอาไว้เฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำผิดหรือผู้จะต้องถูกจับนั้นได้มีการต่อสู้หรือแสดงกิริยาต่อสู้เจ้าพนักงานผู้จับ และเงื่อนไขอีกส่วนหนึ่ง คือ จะต้องเป็นการใช้กำลังเพื่อป้องกันโดยไม่เกินกว่าสมควรด้วย จะสังเกตได้ว่า ถ้อยคำในลักษณะนี้ก็มีความคล้ายคลึงกับที่บัญญัติไว้เป็นหลักพื้นฐานตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยเช่นกัน

ในส่วนของคู่มือยุทธวิธีฯ นั้น ก็ได้กำหนดเนื้อหาอันมีลักษณะคล้ายคลึงกับที่ระบุไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจฯ โดยกล่าวเพิ่มเติมว่า ในการจะใช้กำลังหรือจะใช้อาวุธ จะต้องมีการแสดงตนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และจะต้องมีการแจ้งเตือนให้ทราบล่วงหน้าก่อนว่า จะมีการใช้กำลังหรือการใช้อาวุธ แต่อาจมี “ข้อยกเว้น” ในกรณีที่เป็นกรณีการดำเนินการที่อาจทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือบุคคลอื่นเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือเป็นที่ชัดเจนว่าไม่มีความเหมาะสมหรือจำเป็นที่

^{๔๒} ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓, หน้า ๓๓๑-๓๓๒.

จะต้องดำเนินการดังกล่าวในสถานการณ์เช่นนั้น^{๔๓} จะสังเกตได้ว่า ข้อยกเว้นในคู่มือยุทธวิธีฯ นี้ก็มีเงื่อนไขเช่นเดียวกัน โดยอาจใช้กำลังได้หากทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือบุคคลอื่นเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายเหมือนกัน

อย่างไรก็ดี เมื่อสืบค้นเพิ่มเติมเกี่ยวกับรายละเอียดของการจับกุมนั้น พอจะมีอธิบายเพิ่มเติมหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้กำลังในการจับเอาไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจฯ^{๔๔} ดังนี้

“ข้อ ๑๔ การจับกุมนั้นเป็นการกระทำให้ผู้ถูกจับเสียความเป็นอิสรภาพ เจ้าพนักงานตำรวจจึงควรระมัดระวังใช้อำนาจจับโดยสุภาพ ในเมื่อมีความจำเป็น และให้ถูกต้องตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้

ในเรื่องการจับกุมผู้กระทำผิด ขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจพึงคิดอยู่เสมอว่า เหตุที่จับกุมผู้กระทำผิดก็เพื่อความสงบสุขของประชาชนและเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษสนองตามบทกฎหมายบัญญัติไว้ จะได้เป็นทางป้องกันและมิให้คนอื่นเอาเยี่ยงอย่าง วิธีการของเจ้าหน้าที่ตำรวจอันพึงระมัดระวังก็คือ อย่าเที่ยวจับผิดตัว การปราบปรามนั้น เบื้องต้นเราต้องสืบสวนให้ได้ความจริงแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด มีหลักฐานมากน้อยเพียงใด ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจจับผู้กระทำผิดโดยไม่ผิดตัวแม้หลักฐานจะยังไม่พอลงถึงศาลลงโทษก็ยังเป็นที่เกรงขามแก่ผู้กระทำผิด เพราะคนใดกระทำผิดถึงหลักฐานไม่พอให้ศาลลงโทษ แต่ประชาชนต้องถนอมทราบว่าใครเป็นผู้กระทำผิดในคดีนั้น เมื่อทางการตำรวจได้จับไม่ผิดตัว อย่างน้อยประชาชนก็เห็นความสามารถของเจ้าหน้าที่ตำรวจและในเวลาเดียวกันก็เป็นทางทำให้ผู้คิดจะกระทำความผิดหวาดเกรงต่ออาญา แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราจับกันง่าย ๆ เมื่อจับผิดตัวไหนเลยประชาชนจะดูถูกในความสามารถของตำรวจ ก็เป็นทางหนึ่งนี้อาจทำให้คนกระทำผิดหรือคิดจะกระทำความผิดมีใจกำเริบไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายอาญาจะเป็นผลร้ายในการรักษาความสงบแก่หน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ยิ่งไปกว่านั้นยังจับคนร้ายไม่ได้

ให้พึงเข้าใจว่าวัตถุประสงค์ของการจับกุม ก็คือเพื่อประโยชน์ในการระงับปราบปรามเหตุอันบังเกิดขึ้นเฉพาะหน้าหรืออาจจะเกิดขึ้น หรือเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสดลหนี่ได้สะดวกเท่านั้น ดังนั้น หากกรณีใดไม่ใช่ความผิดที่เกิดขึ้นซึ่งหน้า หรือไม่จำเป็นต้องระงับปราบปรามในทันที หรือเชื่อว่าผู้ต้องหาลงจะไม่หลบหนี

^{๔๓} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๘.

^{๔๔} ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓, หน้า ๒๑-๕๗.

โดยมีเหตุผลอันควรเชื่อได้แล้ว ก็ไม่สมควรทำการจับกุมผู้นั้นโดยทันที แต่ควรรีบเร่งสอบสวนพยานหลักฐานฝ่ายผู้กล่าวหา และรวบรวมข้อเท็จจริง ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ ในการกระทำผิดของผู้นั้นไว้ให้พร้อมมูลก่อน จนเห็นว่าคดีมีมูลพอให้ผู้ต้องหาคนนั้นได้แล้ว จึงดำเนินการจับกุมหรือออกหมายเรียกเพื่อสอบสวนดำเนินคดีต่อไป ก็ย่อมจะเป็นการเหมาะสม หากผู้ต้องหาเป็นพระบรมวงศานุวงศ์ เป็นข้าราชการเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นชาวต่างประเทศชั้นผู้ดี หรือเป็นคหบดีมีชื่อเสียงในทางสัมมาอาชีพแล้ว ต้องคำนึงถึงข้อนี้ให้มาก”^{๔๔}

เมื่อพิจารณาจากข้อ ๑๔ ของประมวลระเบียบการตำรวจฯ แล้วนั้น จะพบว่า เนื้อหาในข้อ ๑๔ เป็นการวางกรอบหลักในการจับกุมผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๘๓ วรรคสาม ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยยึดหลักคำอธิบายกฎหมายที่ได้วิเคราะห์ไปแล้วข้างต้น ประกอบกับการอธิบายขั้นตอนกระบวนการและหลักคิดเพิ่มเติมประกอบการจับกุมผู้กระทำความผิดของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย การจับกุมผู้กระทำความผิดนั้นจะต้องกระทำอย่างจำกัดเฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็น และเป็นไปตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้เท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้น การจับกุมจะต้องเป็นเพื่อการระงับปราบปรามเหตุที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้า หรืออาจจะเกิดขึ้นเฉพาะหน้า หรือไม่ให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลบหนีได้สะดวกเท่านั้น ดังนั้น หากไม่เข้ากรณีใดกรณีหนึ่งแล้วการจับกุมอาจไม่สามารถทำได้ภายใต้ข้อ ๑๔ ของประมวลระเบียบการตำรวจฯ ฉบับนี้

นอกจากนั้น สำหรับวิธีการจับกุม ประมวลระเบียบการตำรวจฯ ฉบับดังกล่าว ยังได้กล่าวถึงการจับกุมโดยการใช้กำลังอยู่ไว้ด้วย โดยข้อ ๓๕ ระบุไว้ว่า

“การจับกุมนั้น ผู้จับจะต้องจับโดยละม่อม (โดยดี) เมื่อจำเลยหรือผู้จะต้องถูกจับนั้นไม่ได้มีการต่อสู้อย่างใดแล้ว เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจกระทำร้ายแก่เขาไม่ได้ เว้นแต่ผู้จะต้องถูกจับนั้นต่อสู้ หรือแสดงกิริยาต่อสู้เจ้าพนักงานผู้จับจึงจะมีอำนาจใช้อาวุธเพื่อป้องกันได้โดยไม่เกินกว่าสมควร ซึ่งได้มีคำแนะนำไว้ในตอนต่อไปแล้ว

ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนีเจ้าพนักงาน หรือราษฎรผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับกุมผู้นั้น

ข้อที่เจ้าพนักงานผู้จับกุมคนร้ายจะควรใช้อาวุธเพียงไรหรือไม่นั้น เป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการจับกุม เพราะเหตุว่าในบางคราวถ้าไม่ใช้อาวุธบ้างแล้ว

^{๔๔} ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓, หน้า ๒๑-๒๒.

อาจทำให้การจับกุมไร้ผลหรือไม่เป็นผลดี แต่ถ้าจะใช้อาวุธโดยไม่สมควรแก่เหตุแล้ว ผลร้ายอาจเกิดแก่เจ้าพนักงานผู้ที่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ราชการโดยสุจริตนั้นได้

ในการที่จะวินิจฉัยว่าการกระทำเช่นไรเป็นการสมควรแก่เหตุหรือไม่นั้น ควรวินิจฉัยตามหลักดังนี้ คือ

- (๑) อาการกิริยา
- (๒) อาวุธ และความร้ายแรงของอาวุธ
- (๓) กำลังและความจำเป็น

(๑) อาการกิริยา จะต้องถือเอาอาการกิริยาของผู้จะต้องถูกจับเป็นสำคัญ หากผู้จะต้องถูกจับมิได้แสดงกิริยาอาการจะต่อสู้เจ้าพนักงานแต่อย่างใดแล้ว เจ้าพนักงานจะใช้อาวุธทำร้ายคนซึ่งยอมให้จับโดยตีไม่ได้ แต่คำว่า “ต่อสู้” นี้ มิได้หมายความว่าเจ้าพนักงานจะต้องรอให้ผู้ทำร้ายกระทำร้ายก่อนไม่ แม้เพียงผู้ร้ายแสดงกิริยาให้ปรากฏว่า ได้พยายามจะต่อสู้เท่านั้นก็พอแล้ว เช่น ผู้ร้ายมีปืนอยู่ในมือ เจ้าพนักงานบอกให้วางก็ไม่วาง กลับแสดงกิริยาจะยกขึ้นยิง หรือทำท่าว่าจะใช้อาวุธ ปืนนั้นต่อสู้เจ้าพนักงานเช่นนี้ เจ้าพนักงานก็ใช้อาวุธปืนยิงผู้ร้ายคนนั้นก่อนได้ แม้กระสุนปืนจะถูกผู้ร้ายตาย หรือบาดเจ็บก็ไม่เป็นการเกินไปกว่าเหตุ เพราะเป็นที่รู้กันอยู่ว่า อาวุธปืนเป็นอาวุธที่ร้ายแรง หากปล่อยให้ผู้ร้ายยิงก่อน กระสุนปืนอาจถูกเจ้าพนักงานตายหรือบาดเจ็บสาหัสก็ได้ เช่นนี้เป็นต้น

(๒) อาวุธ และความร้ายแรงของอาวุธ เมื่อผู้จะต้องถูกจับต่อสู้หรือแสดงกิริยาจะต่อสู้แล้ว เจ้าพนักงานยังจะต้องระวังในเรื่องอาวุธที่ใช้ อีกอย่างหนึ่งด้วย โดยต้องเลือกใช้ให้สมควรกับการต่อสู้ เช่น ผู้ที่จะต้องถูกจับใช้มีดพก เจ้าพนักงานอาจเอาปืนเล็กยาวตีไป ๑ ครั้ง เผอิญถูกที่สำคัญตายโดยไม่ได้ตั้งใจเช่นนี้ เห็นว่าไม่เกินสมควรแก่เหตุ แต่ตามตัวอย่างข้างต้นผู้ที่จะต้องถูกจับจะชกเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานอาจเอาปืนยิงผู้นั้นตายหรือบาดเจ็บเช่นนี้ เรียกว่าเป็นการเกินสมควรกว่าเหตุ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่ว่าผู้จะต้องถูกจับชกเจ้าพนักงาน ๑ ที คงไม่ถึงกับต้องบาดเจ็บล้มตาย จึงยังไม่ควรที่จะใช้อาวุธร้ายแรงฆ่าคนเสียทั้งคน กรณีเช่นนี้ เจ้าพนักงานอาจมีความผิด เพราะกระทำการเกินสมควรแก่เหตุ

ในเรื่องอาวุธนี้ หากเป็นการจำเป็นจริง ๆ แล้ว แม้ศักดิ์ของอาวุธที่ใช้ จะผิดกันบ้างเล็กน้อย แต่เป็นเวลาจำเป็น หากเจ้าพนักงานไม่ใช้อาวุธที่มีอยู่ป้องกันตัว แล้วอาจได้รับบาดเจ็บสาหัสได้ แม้เจ้าพนักงานจะใช้อาวุธเกินไปบ้าง ก็ไม่อาจเกินสมควรไปกว่าเหตุ เช่น ผู้ร้ายมีดาบตรงเข้ามาจะฟันเจ้าพนักงาน ทั้งเจ้าพนักงานก็

จนมุมเหลือที่จะแก้ไขอย่างอื่นและมีแต่อาวุธปืนพกอยู่ในมือจำเป็นต้องยิงไปเช่นนี้ แม้จะถูกผู้ร้ายตายก็อาจไม่เป็นการเกินกว่าเหตุ

(๓) **กำลังและความจำเป็น** ในกรณีเช่นนี้ เช่น ผู้ถูกจับไม่มีอาวุธอย่างไร หากแต่มีพรรคพวกและมีกำลังมากกว่าเป็นอันมาก พวกกันกลุ่มรวมเข้าทำร้าย เจ้าพนักงานหรือเพื่อแย่งอาวุธจนเหลือที่จะป้องกันอย่างอื่นได้ เพราะมีกำลังน้อยกว่า แม้จะใช้อาวุธเกินไปบ้างจนเป็นเหตุให้ผู้ร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บก็อาจอยู่ในฐานะพอสมควรแก่เหตุ เช่น พลตำรวจผู้เดียวเดินตรวจท้องที่พบผู้ร้ายกำลังมั่วสุมกันอยู่ ๔-๕ คนผู้ร้ายเหล่านั้นตรงเข้าต่อตีพลตำรวจผู้ นั้นเพื่อจะแย่งอาวุธ พลตำรวจผู้ นั้นเห็นเหลือกำลังจึงใช้ปืนยิงไปถูกพวกผู้ร้ายตาย พลตำรวจผู้นั้นคงไม่มีโทษ แต่ถ้ากำลังทางฝ่ายตำรวจมีมากกว่าพอที่จะทำการจับกุมได้โดยไม่ต้องใช้ปืนยิงแล้ว ควรจับกุมในทางที่ละม่อมกว่า ซึ่งยังพอจะทำได้ เช่น เอาปืนตีแต่พอเจ็บแล้วจึงจับเช่นนี้ เป็นต้น แม้ผู้ร้ายจะมีบาดเจ็บบ้าง ก็อาจไม่เป็นการเกินสมควรแก่เหตุ

แต่ถ้าเจ้าพนักงานมีกำลังสามารถจะทำการจับได้โดยละม่อมแต่ไม่กระทำ เช่น ตรวจค้นผู้ต้องสงสัย ซึ่งต้องหาว่าเป็นผู้ร้ายลักทรัพย์เพียงคนเดียว ผู้ต้องหามีไม่ เป็นอาวุธเข้าต่อสู้ฝ่ายตำรวจ ๕ คน มีปืนเล็กยาวเป็นอาวุธ ถ้าหากจะช่วยกันเอาปืนตี หรือกระทุ้งให้เจ็บก็คงจะจับได้แต่หาทำไม่ กลับใช้ปืนยิงไปถูกผู้ต้องหาตายเช่นนี้ เรียกว่าเกินกว่าเหตุ เพราะอาจเห็นได้ง่ายว่า คน ๕ คน กับคน ๆ เดียว ซึ่งมีไม่ เป็นอาวุธเท่านั้น อาจจับกุมได้โดยสะดวกไม่มีความจำเป็นจะต้องใช้อาวุธร้ายแรงเลย”^{๔๖}

จะสังเกตได้ว่า เนื้อหาข้อ ๓๕ นี้ กล่าวถึงหลักเกณฑ์และตัวอย่าง เพื่ออธิบายทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้กำลังในการจับกุม ซึ่งจะเน้นในเรื่องของการกระทำที่เป็นการสมควรแก่เหตุและการกระทำที่ไม่เป็นการสมควรแก่เหตุ ซึ่งเมื่อพิจารณาในเบื้องต้นแล้วนั้น มีประเด็นที่จะต้องพิจารณาประกอบ ๓ ประการ ได้แก่ อาการกิริยา อาวุธและความร้ายแรงของอาวุธ และกำลังและความจำเป็น โดยในส่วนแรก อาการกิริยาเป็นองค์ประกอบในส่วนที่เกิดขึ้นจากฝ่ายผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องหว่ากระทำความผิดว่า มีอาการกิริยาและปฏิบัติตนเองอย่างไร ในระหว่างที่จะต้องถูกจับกุม ในขณะที่กำลังและความจำเป็น เป็นองค์ประกอบที่จะต้องพิจารณาจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นซึ่งหน้าโดยผู้ที่ต้องพิจารณา คือ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ในส่วนนี้ ประเด็นที่สำคัญมาก ๆ ในการพิจารณา คือ หลักความจำเป็นในการต้องใช้กำลังในการเข้าจับกุม โดยหลักแล้วนั้น ความจำเป็น อาจหมายถึงกรณีที่ไม่มืหนทางอื่นที่จะสามารถดำเนินการเพื่อแก้ไขสถานการณ์ตรงหน้าให้สงบ

^{๔๖} ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓, หน้า ๓๓๑-๓๓๓.

เรียบบรร้อยได้ แต่อย่างไรก็ดี ดุลยพินิจในการพิจารณาว่า การใดจำเป็นหรือไม่จำเป็นนั้น อาจไม่สามารถพิจารณาประกอบได้จากตัวอย่างเพียงหนึ่งหรือสองตัวอย่าง ตามที่ได้ให้ไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจฯ แต่อาจต้องมีการจัดทำเป็นคู่มืออธิบายแยกต่างหาก เพื่อให้ครอบคลุมสถานการณ์ความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจริงและอาจเกิดขึ้นต่อไปในอนาคต เพราะการใช้ดุลยพินิจของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายแต่ละท่านอาจจะมีมุมมอง และความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงประสบการณ์ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายแต่ละท่านเช่นกัน

ทั้งนี้ ในส่วนของอาวุธและความร้ายแรงของอาวุธจะพิจารณาลงรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

นอกจากนั้น ประมวลระเบียบการตำรวจฯ ยังได้กล่าวย้ำในเรื่องของขอบเขตของการใช้กำลังและหลักความรับผิดชอบด้วยในข้อ ๓๖ ว่า “ตามที่ได้กล่าวมาแล้วนี้ ให้พึงเข้าใจว่าเป็นอำนาจที่ควรใช้เฉพาะแต่ในเวลาต่อสู้เพื่อทำการจับกุมเท่านั้น เมื่อเสร็จสิ้นการต่อสู้หรือทำการจับกุมได้แล้ว เจ้าพนักงานจะทำร้ายผู้ใดไม่ได้ หากทำร้ายผู้ใดก็จะต้องมีความผิดเสมอไป ไม่มีทางที่จะแก้ตัวเป็นอย่างอื่น”^{๔๗}

จะสังเกตได้ว่า ประมวลระเบียบการตำรวจฯ ได้กำหนดขอบเขตและเงื่อนไขในการใช้อำนาจหรือใช้กำลังไว้ด้วยว่า จะสามารถทำได้เฉพาะในช่วงที่มีการจับกุมเท่านั้น โดยไม่สามารถดำเนินการในช่วงภายหลังจากที่การจับกุมสิ้นสุดลงไปแล้วได้ ทั้งนี้ ก็เป็นไปเพื่อจำกัดอำนาจของการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้

อย่างไรก็ดี ประมวลระเบียบการตำรวจฯ ยังได้กล่าวถึงสถานการณ์ที่ไม่ได้มีกฎหมายกำหนดไว้ เช่น ในเรื่องของมาตรการหรือการใช้กำลังต่อผู้ถูกจับที่หลบหนีไประหว่างกำลังถูกควบคุมตัวโดยไม่ได้ต่อสู้ไว้ว่า แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายกล่าวถึงเป็นการเฉพาะ แต่ก็ให้ใช้วิธีหรือความป้องกันเท่าที่เหมาะแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้หนีเท่านั้น โดยห้ามใช้อาวุธปืนยิง^{๔๘}

นอกเหนือไปจากประมวลระเบียบการตำรวจฯ แล้วนั้น ยังมีคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายไว้ โดยกล่าวถึงในลักษณะของระดับ

^{๔๗} ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓, หน้า ๓๓๓.

^{๔๘} ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓, หน้า ๓๓๓-๓๓๔.

การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมาย^{๔๙} โดยเนื้อหานั้น มีลักษณะคล้ายคลึงกับที่ระบุไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจฯ โดยกล่าวเพิ่มเติมว่า ในการจะใช้กำลังหรือจะใช้อาวุธ จะต้องมีการแสดงตนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และจะต้องมีการแจ้งเตือนให้ทราบล่วงหน้าก่อนว่า จะมีการใช้กำลังหรือการใช้อาวุธ แต่อาจมีข้อยกเว้นในกรณีที่เป็นการดำเนินการที่อาจทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือบุคคลอื่นเสี่ยงที่จะได้รับอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือเป็นที่ชัดเจนว่าไม่มีความเหมาะสมหรือจำเป็นที่จะต้องดำเนินการดังกล่าวในสถานการณ์เช่นนั้น^{๕๐} ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า คู่มือการฝึกยุทธวิธีฯ นี้ แม้ว่าจะไม่ได้มีลักษณะเป็นกฎหมายบังคับใช้กับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย แต่ก็ได้กำหนดรายละเอียดเป็นแนวทางเป็นกรอบสำหรับการปฏิบัติกร โดยคู่มือการฝึกยุทธวิธีฯ ดังกล่าวได้แยกระดับของการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจออกเป็น ๖ ระดับ ประกอบด้วย ระดับที่ ๑ การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ระดับที่ ๒ การใช้คำสั่งด้วยวาจา ระดับที่ ๓ การใช้เทคนิคการควบคุมทางกายภาพ ระดับที่ ๔ การใช้เทคนิคตอบโต้อย่างรุนแรง ระดับที่ ๕ การใช้อาวุธที่ไม่ถึงตาย และระดับที่ ๖ การใช้กำลังขั้นเด็ดขาดหรืออาวุธปืน^{๕๑}

จะสังเกตได้ว่า ระดับของการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเริ่มมีการใช้กำลังทางกายภาพจริง ๆ จะอยู่ในระดับที่ ๓ เป็นต้นไป ซึ่งเป็นการใช้เทคนิคการควบคุมทางกายภาพ ภายหลังจากที่ผ่านการร้องขอ และเจรจามาในระดับที่ ๑ และ ๒ แล้ว แต่อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนต่าง ๆ นี้ จะต้องเป็นการดำเนินการตามระดับของความรุนแรงของสถานการณ์และในกรณีที่การดำเนินการในระดับที่รุนแรงน้อยกว่าไม่สามารถทำให้สถานการณ์สามารถยุติหรือสงบลงได้เท่านั้น

คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙^{๕๒} เป็นคู่มืออีกหนึ่งฉบับที่ไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมายใช้บังคับในเรื่องการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน ผู้บังคับใช้กฎหมายเช่นกัน แต่มีหลักการในภาพกว้างว่า การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ระหว่าง

^{๔๙} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๗.

^{๕๐} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๘.

^{๕๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๘.

^{๕๒} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ.๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔.

ส่วนที่ ๑ การกระทำของผู้ต้องสงสัย/กระทำความผิด และส่วนที่ ๒ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยมีรายละเอียดในแต่ละส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ การกระทำของผู้ต้องสงสัย/กระทำความผิด

ในส่วนนี้จะต้องมีการพิจารณาก่อนว่า ผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิดนั้นมีการกระทำอย่างไรต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยแบ่งออกเป็นกรณีที่มีบุคคลให้ความร่วมมือ กรณีที่มีบุคคลขัดขืน และกรณีที่มีบุคคลตอบโต้

โดยในกรณีแรกนั้น หากบุคคลให้ความร่วมมือนั้นก็ประเด็นต้องแยกพิจารณาออกเป็น ๒ กรณี กล่าวคือ ในกรณีแรกที่บุคคลนั้นให้ความร่วมมือโดยไม่จำเป็นต้องมีการออกคำสั่ง ตามคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานฯ นั้น กำหนดให้เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายต้องรักษาระยะห่างที่เหมาะสม แต่ยังคงต้องระมัดระวังตัวอยู่ จนกว่าจะมีการควบคุมอย่างถูกต้องและได้มีการตรวจค้นอย่างละเอียดแล้ว^{๕๔} อีกกรณีหนึ่ง คือ การให้ความร่วมมือตามการออกคำสั่งของเจ้าพนักงาน เป็นกรณีที่บุคคลจะให้ความร่วมมือในลักษณะตอบสนองคำสั่งของเจ้าพนักงานที่มีการสั่งการแล้วนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการตามหลักยุทธวิธีตามลำดับตั้งแต่การแสดงตน การสั่งการด้วยวาจา โดยจะต้องไม่มีการใช้กำลังทางกายภาพใด ๆ^{๕๕}

ในกรณีที่สอง หากบุคคลขัดขืนการปฏิบัติการของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย การขัดขืนเช่นว่านั้นก็อาจแบ่งออกได้เป็นอีก ๒ กรณีเช่นกัน กล่าวคือการนิ่งเฉย และการเคลื่อนไหว ในส่วนของการนิ่งเฉยเมื่อได้รับคำสั่งให้ปฏิบัติตามนั้น ผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิดที่มีท่าทีขัดขืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งทางวาจาของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย การนิ่งเฉยนั้นแม้ว่าจะไม่ใช่การลงมือทางกายภาพ แต่ก็อาจสร้างอุปสรรคต่อ เจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติงานได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการต่อบุคคลดังกล่าวด้วยความระมัดระวัง และไม่ลดระดับการระมัดระวังของตนเองลง ทั้งนี้ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายก็ไม่อาจใช้กำลังทางกายภาพได้ เพียงแต่เป็นการสั่งการด้วยวาจาเท่านั้น และจะต้องได้สัดส่วนกับ

^{๕๔} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔, หน้า ๓๔.

^{๕๕} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔, หน้า ๓๔.

สถานการณ์และพฤติกรรมด้วย^{๕๖} อีกกรณีหนึ่ง คือ การเคลื่อนไหวเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง เป็นกรณีที่ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิดนั้นมิทำที่ชัดเจนด้วยการเคลื่อนไหว ไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย การเคลื่อนไหวดังกล่าวอาจเป็นไปได้โดยสันติวิธีหรือพยายามที่จะหลบหนี แต่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายต้องระมัดระวังพฤติกรรมหรือท่าที่ที่อาจพลิกผันเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ จะต้องไม่ลดระดับการระมัดระวังตัวเอง และจะต้องสั่งการให้ได้สัดส่วนกับสถานการณ์และพฤติกรรมด้วยเช่นกัน^{๕๗}

ในกรณีสุดท้าย หากบุคคลตอบโต้ซึ่งต้องแยกพิจารณาออกเป็น ๓ กรณี กล่าวคือ การกระทำโดยปราศจากอาวุธ การกระทำโดยเชื่อว่าจะเกิดอันตรายต่อกายจนได้รับบาดเจ็บ และการกระทำโดยเชื่อว่าจะเกิดการบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิต สำหรับในกรณีแรกนั้น คือ การกระทำโดยปราศจากอาวุธ โดยอาจเป็นการกระทำในลักษณะของการแสดงกริยาหรือท่าทางว่าจะมีการทำร้ายเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่น ในกรณีนี้ หากผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิดไม่ให้ความร่วมมือหรือปฏิบัติตามคำสั่งแล้วนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการกับบุคคลดังกล่าวด้วยความพึงระวังว่า บุคคลนั้นมีการซุกซ่อนอาวุธหรือสิ่งอื่นที่อาจใช้แทนอาวุธได้หรือไม่ แต่ทั้งนี้ การดำเนินการใด ๆ ของเจ้าพนักงานนั้นจะต้องพอสมควรแก่เหตุ และได้สัดส่วนกับการกระทำด้วย^{๕๘} ในกรณีต่อมา คือ การกระทำโดยเชื่อว่าจะเกิดอันตรายต่อกายจนได้รับบาดเจ็บนั้น เป็นกรณีที่มีการตอบโต้โดยอาจมีการใช้อาวุธหรือวัตถุอื่นใด ซึ่งแม้จะไม่ได้มีลักษณะเป็นอาวุธโดยสภาพ แต่อาจนำไปใช้เป็นอาวุธได้ ดังนั้น การดำเนินการใด ๆ ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความปลอดภัย ความเหมาะสม การพอสมควรแก่เหตุ และได้สัดส่วนกับการกระทำด้วย^{๕๙} และกรณีสุดท้าย คือการกระทำที่เชื่อว่าจะก่อให้เกิดการบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิต กรณีนี้เป็นกรณีที่ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิดไม่ให้ความร่วมมือ

^{๕๖} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔, หน้า ๓๕.

^{๕๗} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔, หน้า ๓๕.

^{๕๘} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔, หน้า ๓๖.

^{๕๙} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔, หน้า ๓๖.

หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง และมีการกระทำที่อาจก่อให้เกิดการบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิตโดยอาจ มีการใช้อาวุธหรือวัตถุอื่นใด ๆ ซึ่งแม้จะไม่ได้มีลักษณะเป็นอาวุธ โดยสภาพ แต่ว่าอาจนำไปใช้เป็นอาวุธได้ ดังนั้น การดำเนินการใด ๆ ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น จะต้องมีการคำนึงถึงกฎเกณฑ์เกี่ยวกับความปลอดภัย ความเหมาะสม การพอสมควรแก่เหตุ และได้สัดส่วนกับการกระทำด้วย^{๖๐}

ส่วนที่ ๒ การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจ

สำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น อาจแยกพิจารณาตามระดับของความรุนแรงของ การใช้กำลัง โดยอาจแยกพิจารณาออกเป็น การแสดงตัว และการสื่อสารด้วยวาจา การจับหรือการควบคุมด้วยมือเปล่าและการใช้สเปรย์พริกไทย และการใช้อาวุธ

ในส่วนแรกนั้น คือ การปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจในลักษณะการแสดงตัว และการสื่อสารด้วยวาจา การปฏิบัติดังกล่าวเป็นขั้นตอนแรกสุดของการปฏิบัติการของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายก่อนการใช้กำลัง โดยการแสดงตัวและการสื่อสารด้วยวาจา ทั้งนี้ การสื่อสารด้วยวาจาดังกล่าวอาจเป็นไปเพื่อการโน้มน้าว การแนะนำ การตักเตือน หรือการออกคำสั่งให้กระทำหรืองดเว้นการกระทำใด ๆ^{๖๑}

ในส่วนที่สอง คือ การเริ่มการใช้กำลังทางกายภาพของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน กล่าวคือ การจับหรือการกดให้เจ็บเพื่อบังคับให้ยินยอมหรือการควบคุมด้วยมือเปล่า และการใช้สเปรย์พริกไทย ทั้งนี้ ในกรณีแรกนั้น การจับหรือการกดให้เจ็บเพื่อบังคับให้ยินยอมหรือการควบคุมด้วยมือเปล่านั้น จะต้องมีการฝึกทักษะอบรมเฉพาะทางเพื่อไม่ให้เกิดความเป็นอันตรายเกินสมควร ในกรณีที่สอง คือ การใช้สเปรย์พริกไทยนั้น จะต้องมีการฝึกทักษะเพื่อวางระยะที่ปลอดภัยในการตอบโต้ และไม่ให้เกิดอันตรายเกินสมควรเช่นกัน^{๖๒}

กฎหมายที่เกี่ยวกับการใช้กำลังรุนแรงนั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะและแยกออกจากกฎเกณฑ์ที่เป็นการใช้กำลังไม่รุนแรง เนื่องจากไม่มีกฎหมายในระดับใด ๆ ระบุเกี่ยวกับระดับของการใช้กำลังรุนแรง แต่เขียนในลักษณะกว้าง ๆ

^{๖๐} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ และเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ.๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔, หน้า ๓๖.

^{๖๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ และเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ.๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔, หน้า ๓๘.

^{๖๒} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ และเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ.๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔, หน้า ๓๘.

เช่น มาตรา ๘๓ วรรคสาม ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า “ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น”^{๖๓}

สังเกตได้ว่า กฎหมายฉบับดังกล่าวไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่เป็นการใช้กำลังรุนแรงไว้เป็นการเฉพาะ แม้แต่ในประมวลระเบียบการตำรวจฯ และคู่มือการฝึกยุทธวิธีฯ ก็ไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้กำลังรุนแรงเอาไว้ ระบุไว้เพียงแต่การใช้กำลังในภาพกว้าง ๆ ว่าจะสามารถทำได้เมื่อจำเป็น พอสมควรแก่เหตุ และเหมาะสมกับสถานการณ์หรือพฤติการณ์เท่านั้น^{๖๔}

ทั้งนี้ ในการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจต่อบุคคลผู้ต้องสงสัย/กระทำความผิด เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเคารพสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของบุคคลโดยเสมอกัน และจะต้องไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใด ๆ อันเป็นหลักการพื้นฐานตามที่กำหนดไว้ในเบื้องต้น ดังนี้

มาตรา ๒๗ วรรคสาม และวรรคห้า ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติไว้ว่า

“การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้...

บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าพนักงานอื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม”

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดในส่วนของจริยธรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้น ได้กำหนดไว้ดังนี้

^{๖๓} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา ๘๓ วรรคสาม.

^{๖๔} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖); สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ.๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔.

“ข้อ ๒ ในประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจนี้ “การไม่เลือกปฏิบัติ” หมายความว่า การไม่ใช้ความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจส่วนตัวต่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคล อันเนื่องมาจากชาติกำเนิด เพศ ศาสนาหรือความเชื่อ เชื้อชาติ สัญชาติ อายุ การศึกษา ความเห็นทางการเมืองหรือความเห็นอื่น ความนิยมทางเพศส่วนบุคคล ความพิการ สภาพร่างกาย จิตใจหรือสุขภาพ หรือสถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม...”

“ข้อ ๘ ข้าราชการตำรวจต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ และตามกฎหมายอื่นโดยเคร่งครัด โดยไม่เลือกปฏิบัติ”

สังเกตได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๓ แแนบท้ายกฎ ก.ตร.ว่าด้วยประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณของตำรวจ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๓ ได้กำหนดรายละเอียดเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเคารพสิทธิพื้นฐานอันเป็นหลักการภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยว่าด้วยการห้ามเลือกปฏิบัติในการดำเนินการใด ๆ ซึ่งย่อมรวมถึง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการจับกุมหรือใช้กำลังกับผู้กระทำความผิด/ต้องสงสัยว่าได้กระทำความผิดด้วย ทั้งนี้ การไม่เลือกปฏิบัติดังกล่าว ย่อมใช้บังคับต่อการใช้กำลังกับบุคคลในกลุ่มพิเศษต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้เปราะบาง ผู้เข้าเมืองผิดกฎหมาย หรือบุคคลใด ๆ ก็ตาม อย่างปราศจากการเลือกปฏิบัติ

ทั้งนี้ ในส่วนของการใช้อำนาจนั้น จะพิจารณารายละเอียดในหัวข้อใหญ่ถัดไป

๑.๒.๒ กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังนั้น มีการพัฒนาทั้งนิยามความหมาย และหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายมาเป็นระยะเวลานาน หลักการพื้นฐานซึ่งเป็นกรอบเกี่ยวกับการใช้กำลังและมักจะถูกกล่าวถึงเมื่อมีการกล่าวถึงการใช้กำลัง คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ซึ่งได้กล่าวรับรองเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล^{๖๔} โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เรื่องการจับกุมบุคคล ตามมาตรา ๘๓ วรรคสาม แล้วนั้น ข้อ ๘ ของปฏิญญาฯ ยังได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิในการไม่ถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับให้เป็นไปตาม

^{๖๔} Universal Declaration of Human Rights (UDHR) arts 1, 2, 3, 5, etc.

กฎหมาย^{๖๖} ปณิญาฯ ดังกล่าวยังถูกระบุไว้อย่างชัดเจนในหลายโอกาส ทั้งในคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ และคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งเป็นเอกสารที่ได้วิเคราะห์มาแล้วข้างต้น

อย่างไรก็ดี ที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติได้ออกมติที่ ๓๔/๑๖๙ ลงวันที่ ๑๗ ธันวาคม ๒๕๒๒ เกี่ยวกับกรอบของการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายภายใต้ชื่อ “ประมวลหลักปฏิบัติสำหรับ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officer หรือ CCLEO)”^{๖๗} ซึ่งเป็นหนึ่งในตราสารระหว่างประเทศฉบับแรก ๆ ที่มีการกล่าวถึงการใช้อำนาจของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยอาจพอสรุปได้ดังนี้

ข้อ ๒ กล่าวโดยสรุปไว้ว่า ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องเคารพและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนของประชาชนทุกคน^{๖๘} ทั้งนี้ ประมวลจรรยาบรรณฯ ฉบับนี้ยังได้กล่าวถึงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหลายฉบับซึ่งรวมถึง ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ปณิญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Declaration on the Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) ปณิญาสหประชาชาติว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (United Nations Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปราบปรามและการลงโทษ

^{๖๖} Universal Declaration of Human Rights (UDHR) art 9.

^{๖๗} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979).

^{๖๘} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 2.

อาชญากรรมการแบ่งแยกสีผิว (International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid) อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษอาชญากรรมจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide) มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) และอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล (Vienna Convention on Consular Relations)^{๖๙}

ยิ่งไปกว่านั้น ในข้อ ๓ ประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (CCLEO) ระบุชัดเจนเกี่ยวกับหลักทั่วไปของการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายไว้ว่า เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายอาจใช้กำลังในกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งและเท่าที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น^{๗๐} ข้อบทนี้เป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยกำหนดให้การใช้กำลังเป็นการกระทำที่เป็นข้อยกเว้น และเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น จะได้รับอนุญาตให้ใช้กำลัง ได้เมื่อมีความจำเป็นและเหมาะสมภายใต้สถานการณ์ เพื่อปกป้องไม่ให้อาชญากรรมเกิดขึ้นหรือยุติ ผลของอาชญากรรมนั้น หรือเป็นการช่วยในการจับกุมผู้กระทำผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดโดยชอบด้วยกฎหมาย และยิ่งไปกว่านั้น การใช้กำลังจะไม่สามารถใช้ในบริบทอื่นใดได้^{๗๑} นอกจากนี้ในการใช้กำลังโดย เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น จะต้องคำนึงถึงหลักความได้สัดส่วน ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานที่จะต้องได้รับ การเคารพและตีความอย่างเหมาะสมแต่อย่างไรก็ดี ไม่ว่าในกรณีใด ๆ ห้ามตีความเพื่ออนุญาตให้มีการใช้กำลังแบบไม่ได้สัดส่วนและไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์โดยชอบด้วยกฎหมายของการรักษาความสงบเรียบร้อย^{๗๒}

^{๖๙} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 2 commentary.

^{๗๐} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3.

^{๗๑} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (a).

^{๗๒} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (b).

นอกเหนือไปจากประมวลจรรยาบรรณฯ แล้วนั้น หลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials หรือ BPUFF)^{๗๓} เป็นมาตรฐานอีกฉบับหนึ่งที่ได้รับการรับรองโดยที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา ครั้งที่ ๘ (The Eighth United Nations Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders) เมื่อวันที่ ๗ กันยายน ๒๕๓๓ โดยในหลักการพื้นฐานฯ ฉบับนี้ ได้กล่าวถึงประเด็นเกี่ยวกับหลักพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย อันอาจพอสรุปได้ ดังนี้

รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายพึงกำหนดและจัดให้มีการปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์และข้อบังคับว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายต่อบุคคล โดยในการกำหนดกฎเกณฑ์และข้อบังคับดังกล่าว รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายต้องทบทวนประเด็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลัง และอาวุธปืนอยู่เสมอ^{๗๔}

รัฐบาลและหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายพึงกำหนดวิธีการให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และจัดหาอาวุธและเครื่องกระสุนปืนให้มีชนิดหลากหลายแก่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้เหมาะกับลักษณะการใช้กำลังและอาวุธปืนที่แตกต่างกัน ซึ่งควรรวมถึงการพัฒนาอาวุธเพื่อลดความสามารถที่ไม่ทำให้ถึงแก่ชีวิต เพื่อสำหรับใช้ในสถานการณ์ที่เหมาะสม โดยมีจุดประสงค์เพื่อลดการใช้วิธีการใด ๆ ที่สามารถทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตของบุคคลได้ ด้วยจุดประสงค์เดียวกันนี้ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายพึงได้รับอุปกรณ์ป้องกันตัว เช่น โล่ หมวกนิรภัย เสื้อกันกระสุน และยานพาหนะกันกระสุน เพื่อที่จะลดความจำเป็นในการใช้อาวุธทุกชนิดลง^{๗๕}

^{๗๓} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990).

^{๗๔} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 1.

^{๗๕} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 2.

การพัฒนาและการใช้อาวุธเพื่อลดความสามารถที่ไม่ทำให้ถึงแก่ชีวิต ควรมีการประเมินอย่างรอบคอบเพื่อลดความเสี่ยงที่จะเกิดอันตรายต่อผู้ไม่เกี่ยวข้อง ให้เหลือน้อยที่สุด อีกทั้งการใช้อาวุธดังกล่าวควรอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวด^{๗๖}

ในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายพึงเลือกใช้สันติวิธี ให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ก่อนจะเลือกใช้กำลังและอาวุธปืน เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายอาจใช้กำลังและอาวุธปืนต่อเมื่อวิธีการอื่น ๆ ไม่มีประสิทธิผล หรือไม่แสดงให้เห็นสัญญาณที่จะบรรลุผลที่พึงประสงค์เท่านั้น^{๗๗}

ในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงการใช้กำลังและอาวุธปืนโดยชอบด้วยกฎหมายได้ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงหลักการ ๔ ประการ ดังนี้ (๑) ใช้กำลังและอาวุธปืนอย่างจำกัด เพียงให้พอเหมาะ แก่ความจำเป็นตาม ความร้ายแรงของความผิดและตามวัตถุประสงค์อันชอบด้วยกฎหมายที่ต้องการบรรลุ ในกรณีนั้นๆ (๒) ลดความเสียหายและการบาดเจ็บให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด และเคารพ และรักษาชีวิตมนุษย์ (๓) จัดเตรียมความช่วยเหลือและให้ความช่วยเหลือ ทางการแพทย์แก่ผู้ได้รับบาดเจ็บหรือผู้ได้รับผลกระทบโดยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ และ (๔) รับรองให้ญาติหรือเพื่อนสนิทของผู้ได้รับบาดเจ็บได้รับการแจ้งเหตุโดยเร็วที่สุด เท่าที่จะทำได้^{๗๘}

หากมีการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการใช้กำลังหรืออาวุธปืนของ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องรายงานเหตุ นั้น ต่อผู้บังคับบัญชาในทันที^{๗๙} ซึ่งขั้นตอนรายงานนั้น จะต้องมีการรายงานและตรวจสอบ

^{๗๖} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 3.

^{๗๗} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 4.

^{๗๘} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 5.

^{๗๙} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 6.

ทบทวนการกระทำภายใต้เหตุการณ์นั้นอย่างเหมาะสม และมีการตรวจสอบโดยหน่วยงานทางปกครองที่เป็นอิสระหรือเจ้าหน้าที่สอบสวนผู้มีอำนาจในสถานการณ์นั้น ในกรณีที่มีผู้ได้รับบาดเจ็บสาหัส ถึงแก่ความตาย หรือเหตุการณ์ที่สร้างความเสียหายร้ายแรง จะต้องมีการส่งรายงานอย่างรวดเร็วที่สุดไปยังหน่วยงานผู้มีอำนาจในการตรวจสอบการปฏิบัติการและหน่วยงานทางตุลาการ^{๔๐}

รัฐบาลจะต้องดำเนินการให้เป็นที่มั่นใจได้ว่า การใช้กำลังและอาวุธโดยมิชอบหรือตามอำเภอใจ โดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย จะต้องได้รับโทษทางอาญาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายในประเทศนั้น^{๔๑}

ในสถานการณ์เฉพาะที่มีการชุมนุมหรือการรวมตัวของบุคคลโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น โดยพื้นฐาน บุคคลทุกคนมีสิทธิในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธตามหลักการพื้นฐานที่ได้บัญญัติไว้ภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง^{๔๒} แต่อย่างไรก็ตาม ในการจัดการกับการชุมนุมนั้น ต้องอธิบายแยกออกเป็น ๒ กรณี ได้แก่ กรณีที่การชุมนุมไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่ได้สร้างความรุนแรง และกรณีที่การชุมนุมสร้างความรุนแรง โดยในกรณีแรกนั้น หากเป็นการชุมนุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่ได้สร้างความรุนแรง เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง หรือหากไม่สามารถกระทำได้ ให้ใช้กำลังในระดับที่น้อยที่สุด โดยใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น^{๔๓} อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่การชุมนุมมีการใช้ความรุนแรง เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายอาจใช้อาวุธได้เมื่อมีการพิจารณาแล้วว่าวิธีการที่สร้างอันตรายน้อยกว่าไม่สามารถใช้ได้

^{๔๐} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 22.

^{๔๑} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 7.

^{๔๒} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 12.

^{๔๓} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 13.

และเมื่อมีความจำเป็นอย่างเพียงพอแล้วเท่านั้น อีกทั้งการใช้อาวุธปืนจะต้องเป็นไปในระดับที่น้อยที่สุดโดยใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น^{๘๔}

นอกเหนือไปจากกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานต่าง ๆ ที่กล่าวไว้แล้วนั้น ยังมีการออกแนวปฏิบัติและคู่มือว่าด้วยการใช้กำลังและการใช้อาวุธโดยหน่วยงานในระดับระหว่างประเทศหลายหน่วยงานอันจะพอยกตัวอย่างที่น่าสนใจได้ดังนี้

หนังสือคู่มือว่าด้วยการใช้กำลังและการใช้อาวุธในการบังคับใช้กฎหมายโดยสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC)^{๘๕} โดยได้พยายามเน้นย้ำวิธีการที่หลากหลายในการใช้กำลังของ เจ้าหน้าที่งานว่า ในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นต้องใช้กำลัง เจ้าหน้าที่งานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นอย่างมากที่สุดในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการบังคับใช้ให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยจะต้องได้สัดส่วนกับภัยอันตรายนั้น และจะต้องสร้างวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ โดยจะต้องเป็นเครื่องมือเพื่อลดความสามารถที่ไม่ทำให้ถึงแก่ชีวิต^{๘๖}

หนังสือคู่มือฯ กล่าวถึงรายละเอียดขั้นตอนต่าง ๆ ก่อนจะนำไปสู่การใช้กำลัง โดยกล่าวถึงการใช้มาตรการที่ไม่ใช้กำลัง และไม่รุนแรงเป็นลำดับแรก^{๘๗} ก่อนที่จะมีการใช้กำลัง เจ้าหน้าที่งานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องทำให้สิ้นวิธีการที่มีความรุนแรงวิธีอื่นก่อน เช่น การใช้โล่เพื่อแยกกลุ่มบุคคลออกจากเป้าหมาย เจ้าหน้าที่งาน ผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงการแก้ไขข้อพิพาทผ่านการเจรจา เช่น

^{๘๔} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 14.

^{๘๕} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017).

^{๘๖} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 64.

^{๘๗} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 64.

การเจรจาเกลี้ยกล่อม การจัดให้มีบุคคลที่อาจพูดคุ้ยได้เข้าร่วมเจรจา เช่น พ่อแม่ ญาติ ความรัก นักสังคมวิทยา หรือบุคคลอื่น ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง^{๘๘}

เมื่อมีความจำเป็นจะต้องใช้กำลังนั้น เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย จะต้องพยายามใช้เครื่องมือในระดับที่สร้างความอันตรายน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเป็นการใช้กำลังเพื่อป้องกันตนเองเป็นหลัก^{๘๙} ทั้งนี้ การใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่มีจะมีการใช้กันอยู่บ่อยครั้ง สามารถแยกพิจารณาได้ ออกเป็น ๒ รูปแบบ กล่าวคือ การใช้กำลังโดยไม่มีการใช้เครื่องมือ และการใช้กำลังโดยมีการใช้เครื่องมือ

สำหรับการใช้กำลังโดยไม่มีเครื่องมือ นั้น เช่น การใช้เทคนิค Open-Hand เช่น การเปิดฝ่ามือหรือการผลักบุคคลไปด้านหลังโดยการใช้ฝ่ามือ เทคนิคการกดแบบ Pressure Point การกระทำต่อร่างกายโดยการผลัก การใช้เทคนิค Hard Empty Hand โดยการล็อกแขนของผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิด ไปด้านหลัง หรือการใช้เทคนิค Closed Hand เช่น การใช้หมัด เป็นต้น^{๙๐}

สำหรับการใช้กำลังโดยมีการใช้เครื่องมือ นั้น เช่น การใช้ไม้กระบอง โล เพื่อดันบุคคลกลับออกไป การใช้กุญแจมือหรือสิ่งของที่คล้ายคลึงกัน การใช้สารเคมีต่าง ๆ เช่น สเปรย์พริกไทยหรือแก๊สน้ำตา การใช้ปืนน้ำ การใช้ส้วม การใช้อาวุธไฟฟ้า เช่น ปืนช็อตหรือกระบองไฟฟ้า การใช้เครื่องมือยิงระยะไกล เช่น กระสุนยาง และการใช้อาวุธต่าง ๆ เป็นต้น^{๙๑}

^{๘๘} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 64.

^{๘๙} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 64 - 65.

^{๙๐} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 65.

^{๙๑} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 66.

อย่างไรก็ดี การใช้เครื่องมือเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเครื่องมือของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในการใช้กำลังเท่านั้น อาจจะมีการพัฒนาเครื่องมืออื่น ๆ ในอนาคตต่อไปได้เช่นกัน ดังนั้น ในทางปฏิบัติแล้ว การใช้กำลังโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายควรจะเป็นการใช้มือ แขน หรือส่วนอื่น ๆ ของร่างกายเพื่อผลักหรือดึงต่อบุคคลผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเพื่อควบคุมเท่านั้น^{๙๒} อีกทั้ง ในการใช้กำลังหรืออาวุธโดยเครื่องมือแบบใดก็ตามจะต้องมีการทดสอบการใช้ อย่างเหมาะสม และได้รับการอนุญาตโดยกฎหมายให้ใช้ได้ด้วย^{๙๓} ดังนั้น หากเป็นกรณีที่เป็นเครื่องมือซึ่งไม่ได้ระบุไว้ในแนวปฏิบัติหรือคู่มือใด ๆ จะต้องไม่นำมาใช้จนกว่า จะได้มีการทดสอบและได้รับอนุญาตตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป

เมื่อมีการตัดสินใจว่าจะใช้กำลัง หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องจะต้องถูกนำมาพิจารณา โดยอย่างน้อยที่สุดควรที่จะคำนึงถึงหลักความชอบด้วยกฎหมาย (Legality) หลักความจำเป็น (Necessity) และหลักความได้สัดส่วน (Proportionality) ประกอบกัน โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้^{๙๔}

- วัตถุประสงค์ของปฏิบัติการของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย
- ความเสี่ยงต่อตัวเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายและบุคคลที่สาม
- ประเภทของการต่อต้านหรือการต่อต้านที่อาจจะเกิดขึ้น โดยผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิด
- พฤติกรรมของผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยที่กำลังเผชิญหน้ากับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย
- ระยะเวลาที่มีสำหรับการตัดสินใจ

^{๙๒} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 66; Police Executive Research Forum, 2015

^{๙๓} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 66.

^{๙๔} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 69.

- ระดับของการป้องกันตัวเองของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย
- ระดับของทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงความเป็นไปได้ในการเรียกกำลังสำรอง
- พื้นที่แวดล้อมและจำนวนบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์
- ขั้นตอนหรือข้อมูลที่ได้รับจากเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย
- ทักษะของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย
- ความร้ายแรงของความผิดซึ่งก่อขึ้นหรือคาดว่าจะก่อขึ้น

เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่เริ่มต้นด้วยการใช้กำลัง แม้ว่าเจ้าพนักงานจะมีสิทธิที่จะกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม บางครั้งสถานการณ์อาจจะลดระดับความรุนแรงลงได้เอง แต่หากเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายดำเนินการโดยใช้กำลังก่อนอาจเป็นการเร่งสถานการณ์ให้มีความรุนแรงขึ้นได้^{๔๕}

นอกเหนือจากหนังสือคู่มือฯ ซึ่งจัดทำโดยสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) แล้วนั้น คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ยังมีการจัดทำเอกสารอธิบายการใช้กำลังโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายไว้เช่นกัน โดยมีเนื้อหาที่อ้างอิงไปถึงประมวลหลักปฏิบัติ CCELO และหลักการพื้นฐาน BPUFF เช่นกัน^{๔๖}

ในส่วนของข้อยกเว้นภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศนั้น เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานของกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องนั้น จะไม่ได้มีการระบุชัดเจนเกี่ยวกับข้อยกเว้นของการใช้กำลังเอาไว้เลยทั้งในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ อนุสัญญาระหว่างประเทศ

^{๔๕} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 69.

^{๔๖} Advisory Service on International Humanitarian Law, International Committee of the Red Cross, ‘The use of force in law enforcement operations’ (ICRC, 3 September 2015).

ว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ อนุสัญญาระหว่างประเทศ ว่าด้วยการปราบปรามและการลงโทษอาชญากรรมการแบ่งแยกสีผิว อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษอาชญากรรมจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ กฎขั้นต่ำมาตรฐานสำหรับการปฏิบัติต่อนักโทษ และอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล รวมถึงกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องทางด้านสิทธิมนุษยชนอื่น ๆ

แม้แต่ในประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (CCLEO)^{๔๗} และหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (BPUFF)^{๔๘} ก็ไม่ได้ระบุชัดเจนเกี่ยวกับ “ช้อยกเว้น” ของการใช้กำลังที่จะทำให้การใช้กำลังสามารถทำได้และไม่มีความผิดตามกฎหมาย เพียงแต่กำหนดถึงรายละเอียดพื้นฐานของการใช้กำลัง และเครื่องมือในการใช้กำลังเอาไว้เท่านั้น โดยไม่ได้กำหนดเป็นช้อยกเว้นแยกต่างหากอย่างชัดเจน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้องจึงเขียนในรูปแบบของนิยามความหมาย เครื่องมือในการใช้กำลัง และวิธีการในการใช้กำลังโดยตรง

๒. หลักการใช้อาวุธ

ประเด็นเรื่องการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น เป็นประเด็นที่ค่อนข้างละเอียดอ่อนและจะต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ เนื่องจากการใช้อาวุธนั้นอาจส่งผลกระทบต่อผู้ถูกใช้ในลักษณะที่มีความรุนแรงมากกว่าการใช้กำลังซึ่งมีระดับของการใช้กำลังในหลายระดับ ตั้งแต่อาวุธเบาไปหาหนัก ดังนั้นในการพิจารณาในส่วนของการใช้อาวุธจึงต้องกระทำด้วยความระมัดระวังยิ่ง

แม้ว่าคำว่า “อาวุธ” นั้น อาจถูกตีความได้หลายนัยยะ แต่สำหรับความหมายในคู่มือฯ ฉบับนี้ จะเน้นกล่าวถึง Firearms หรือ “อาวุธปืน” ซึ่งตามนิยามของกฎหมายระหว่างประเทศ หมายถึง “อาวุธล่ากล้องพกพาใด ๆ ที่ใช้ยิง ถูกออกแบบมาเพื่อใช้ยิง หรือสามารถปรับเปลี่ยนเพื่อใช้ยิงเครื่องกระสุนปืนโดยการจุดระเบิด ทั้งนี้ ไม่รวมถึงอาวุธปืนโบราณหรือจำลอง” ซึ่งเป็นนิยามที่ให้ไว้โดยพิธีสารต่อต้านการผลิตและการค้าอาวุธปืน ชิ้นส่วนและส่วนประกอบ และกระสุนปืนที่ผิดกฎหมาย (Protocol

^{๔๗} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979).

^{๔๘} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990).

Against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2001) ส่วนการใช้ “อาวุธ” (Weapons) หมายรวมถึงการใช้อุปกรณ์ใด ๆ ที่อาจเป็นการสร้างความเสียหายทางกายภาพโดยอาจจะสามารถทำให้ถึงแก่ความตายหรือไม่ถึงแก่ความตายก็ได้

๒.๑ นิยามความหมายและขอบเขตเกี่ยวกับการใช้อาวุธ

๒.๑.๑ กฎหมายไทย

เช่นเดียวกันกับในส่วนของนิยามการใช้กำลังภายใต้กฎหมายไทย กฎหมายไทยไม่ได้ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเอาไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน แต่เมื่อพิจารณาจากการดำเนินการของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายตามมาตรา ๘๓ วรรคสาม ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแล้วนั้น ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น”^{๙๙} ถ้อยคำที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตราดังกล่าวไม่ได้ระบุถึงวิธีการหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์เอาไว้ว่า วิธีการต่าง ๆ เหล่านั้น รวมถึงการป้องกันใด ๆ นั้น รวมถึงการใช้อาวุธหรือไม่ ดังนั้น ในการพิจารณาในการตีความ จึงต้องตีความอย่างกว้าง เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวกล่าวถึงผลลัพธ์ของการรักษาความสงบเรียบร้อยในกรณีที่ถูกจับขัดขวางหรือขัดขวางการจับ หรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ดังนั้น จึงต้องตีความมาตราดังกล่าวในลักษณะที่ก่อให้เกิดผลมากกว่าที่จะตีความอย่างจำกัดให้สิ้นผล

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาถึงคู่มือการฝึกยุทธวิธี^{๑๐๐} และคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ^{๑๐๑} ต่างก็ไม่ได้ระบุชัดเจนเกี่ยวกับนิยามความหมายของการใช้อาวุธไว้เช่นเดียวกัน เพียงแต่อ้างไปถึงปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งในส่วนนี้จะมีการลงรายละเอียดอีกครั้งเมื่อมีการกล่าวถึงกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

^{๙๙} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา ๘๓ วรรคสาม.

^{๑๐๐} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖).

^{๑๐๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔.

ทั้งนี้ เมื่อลงรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับระดับการใช้กำลังตามคู่มือการฝึกยุทธวิธีฯ นั้น กล่าวถึงระดับการใช้กำลังซึ่งเป็นอำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะที่เป็นผู้บังคับใช้กฎหมายและสามารถใช้กำลังและอาวุธ ในการระงับเหตุหรือคลี่คลายสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานการณ์เหล่านั้นยุติโดยเร็ว โดยจะต้องกระทำอย่างจำกัด เฉพาะที่มีความจำเป็นของสถานการณ์ อยู่ภายใต้กรอบของกฎหมาย และมีผลสัมฤทธิ์ในการควบคุมเหตุการณ์^{๑๐๒} และในส่วนของคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานฯ นั้น ก็ได้กำหนดเกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ประกอบกับประมวลจรรยาบรรณฯ^{๑๐๓} ซึ่งเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศที่มีการยึดถือและปฏิบัติตาม^{๑๐๔} แม้ว่าจะไม่ได้มีการกำหนดความหมายเกี่ยวกับการใช้อาวุธไว้โดยตรง แต่อาจจะพิจารณาต่อเนื่องจากความหมายของการใช้กำลังดังที่ได้กล่าวไปในส่วนแรก จึงอาจพอจะทำความเข้าใจโดยสรุปในเบื้องต้นว่า การใช้อาวุธของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย หมายถึง การกระทำโดยใช้อุปกรณ์ที่อาจเป็นการสร้างความเสียหาย โดยอาจจะถึงแก่ความตายหรือไม่ถึงแก่ความตาย เพื่อระงับเหตุหรือคลี่คลายสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สถานการณ์เหล่านั้นยุติโดยเร็ว โดยจะต้องกระทำอย่างจำกัด เฉพาะที่มีความจำเป็น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ และผลสัมฤทธิ์ในการควบคุมเหตุการณ์ บนพื้นฐานของกฎหมายภายใน กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

๒.๑.๒ กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

หลักการใช้อาวุธปืน ถือเป็นส่วนหนึ่งของการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย หากแต่การใช้อาวุธนั้นมีการใช้อุปกรณ์เพิ่มเติมเข้ามาเพื่อระงับเหตุหรือคลี่คลายสถานการณ์ต่าง ๆ ตามประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (CCLEO) นั้น นอกเหนือจากที่ได้อธิบายไปแล้วในส่วนของ การใช้กำลัง ข้อ ๓ ของประมวลจรรยาบรรณฯ ฉบับดังกล่าวยังได้กล่าวถึงการใช้อาวุธโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในฐานะที่เป็นอำนาจอย่างจำกัด กล่าวคือ การใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะกระทำได้เฉพาะกรณีที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่งและเท่าที่จำเป็น

^{๑๐๒} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) ๗.

^{๑๐๓} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3.

^{๑๐๔} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) ๒๙.

ต่อการปฏิบัติหน้าที่ภายใต้สถานการณ์เพื่อปกป้องอาชญากรรมหรือเพื่อให้ผลลัพธ์หรือการช่วยเหลือในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดโดยชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ การใช้กำลังจะต้องไม่เกินขอบเขตนอกเหนือจากนี้^{๑๐๕} ประมวลจรรยาบรรณฯ ยังได้อธิบายเกี่ยวกับประเด็นกฎหมายภายในที่ออกมาเพื่อจำกัดการใช้กำลังโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน ซึ่งจะต้องไม่ตีความในลักษณะเพื่ออนุญาตให้ใช้กำลังอย่างไม่เหมาะสมในการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายของปฏิบัติการด้วย^{๑๐๖}

ยิ่งไปกว่านั้น ในคำอธิบายข้อ ๓ ยังได้กล่าวถึงการใช้อาวุธปืนไว้เป็นการเฉพาะกล่าวคือ การใช้อาวุธปืนถูกพิจารณาว่าเป็นวิธีการหรือมาตรการที่มีความรุนแรงควรจะมีการดำเนินการด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อที่จะไม่ใช้อาวุธปืนในการระงับเหตุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้อาวุธปืนต่อผู้เยาว์^{๑๐๗} โดยทั่วไปแล้ว การใช้อาวุธปืนนั้นจะต้องไม่ถูกนำมาใช้ ยกเว้นแต่เมื่อมีผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิดใช้กำลังต่อต้านหรือทำให้บุคคลอื่นอยู่ในความเสี่ยง และมาตรการหรือการดำเนินการอื่นใดที่รุนแรงน้อยกว่าไม่เพียงพอเพื่อที่จะระงับเหตุดังกล่าวหรือยุติการกระทำของผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิด^{๑๐๘} อย่างไรก็ตาม ภายใต้อาณัติในการมีอาวุธปืนเกิดขึ้น จะต้องมีการรายงานไปยังเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่อย่างทันที^{๑๐๙}

แม้ว่าหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (BPUFF) จะไม่ได้กล่าวถึงนิยามของการใช้อาวุธปืนเอาไว้โดยตรง แต่หลักการพื้นฐานฯ ดังกล่าวได้กำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืน โดยนอกจากจะกล่าวถึงรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการกระทำของเจ้าพนักงาน

^{๑๐๕} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (a).

^{๑๐๖} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (b).

^{๑๐๗} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (c).

^{๑๐๘} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (c).

^{๑๐๙} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (c).

ผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธปืน^{๑๑๐} ยังได้มีข้อบทพิเศษที่กล่าวถึงหลักการใช้อาวุธเป็นการเฉพาะ (Special Provisions) ในข้อ ๙ ถึงข้อ ๑๑ โดยอาจจะพอสรุปนิยามจากข้อบทพิเศษดังกล่าวได้ว่าการใช้อาวุธปืน คือ การกระทำที่โดยปกติเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะไม่สามารถกระทำได้ เว้นแต่ในกรณีเพื่อเป็นการป้องกันตัวหรือป้องกันผู้อื่นให้พ้นจากภัยอันตรายร้ายแรงที่ใกล้จะมาถึงและมีความรุนแรงที่อาจถึงแก่ชีวิตหรืออันตรายสาหัส เพื่อป้องกันการเตรียมก่ออาชญากรรมที่ร้ายแรงประเภทที่กำลังจะก่ออันตรายแก่ชีวิต เพื่อทำการจับกุมบุคคลที่แสดงออกว่ากำลังจะก่ออันตรายและได้ต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานนั้นหรือเพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวหลบหนี ทั้งนี้การใช้อาวุธปืนนั้นให้กระทำต่อเมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่มีความรุนแรงน้อยกว่านี้ต่างไม่เพียงพอที่จะกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แล้ว และไม่ว่ากรณีใดก็ตาม การเจตนาใช้อาวุธปืนให้เกิดอันตรายถึงชีวิตนั้นให้กระทำได้เฉพาะกรณีเพื่อป้องกันชีวิตของตนหรือผู้อื่นในภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้แล้วเท่านั้น^{๑๑๑}

ในสถานการณ์ตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อ ๙ ของหลักการพื้นฐานฯ ข้างต้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายพึงแสดงสถานภาพความเป็นเจ้าพนักงานของตนก่อน และแจ้งเตือนให้ผู้ที่จะถูกใช้อาวุธปืนทราบก่อนว่าเจ้าพนักงานมีความจำเป็นจะต้องใช้อาวุธปืนนั้น โดยเว้นระยะเวลาอย่างเพียงพอให้บุคคลตระหนักรู้ เว้นแต่กรณีที่เจ้าพนักงานผู้นั้นไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากโดยสถานการณ์ขณะนั้นมีความเสี่ยงต่อชีวิตหรืออันตรายร้ายแรงต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่น หรือกรณีเป็นที่เห็นได้ชัดแจ้งว่าไม่เหมาะสมหรือมีอาจทำเช่นนั้นได้^{๑๑๒}

สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) ได้ให้ความหมายของการใช้กำลังเอาไว้อย่างชัดเจนดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

^{๑๑๐} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 1.

^{๑๑๑} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 9.

^{๑๑๒} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 10.

ข้างต้น แต่อย่างไรก็ตาม UNODC ไม่ได้ให้ความหมายของคำว่า “การใช้อาวุธ” เอาไว้อย่างชัดเจนเท่าใดนัก โดยให้เหตุผลไว้ว่า ยังไม่มีความหมายที่เป็นที่ยอมรับในทางระหว่างประเทศอย่างชัดเจนเกี่ยวกับความหมายของการใช้อาวุธ มีเพียงพิธีสารต่อต้านการผลิตและการค้าอาวุธปืน ชิ้นส่วนและส่วนประกอบ และกระสุนปืนที่ผิดกฎหมาย (Protocol Against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2001)^{๑๑๓} ที่กล่าวถึงนิยามของอาวุธปืนเป็นการเฉพาะ ตามที่ได้กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้ จะสังเกตเห็นได้ว่ากฎหมายระหว่างประเทศเน้นการให้ความหมายของอาวุธปืนเป็นสำคัญ

๒.๒ ประเภทของอาวุธ

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงประเภทของอาวุธภายใต้ความหมายของการใช้อาวุธตามกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้อง โดยจะเน้นไปที่อาวุธปืนเป็นหลัก ทั้งนี้ ประเภทของอาวุธจะได้รับการพิจารณาออกเป็น ๒ ส่วน ได้แก่ ประเภทของอาวุธตามกฎหมายไทย และประเภทของอาวุธตามกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง อันจะได้พิจารณาต่อไป

๒.๒.๑ กฎหมายไทย

แม้ว่ากฎหมายที่บัญญัติไว้เป็นลายลักษณ์อักษรของไทยอย่างประมวลกฎหมายอาญาจะไม่ได้แบ่งประเภทของอาวุธเอาไว้อย่างชัดเจน แต่อย่างไรก็ดี อาจจะพอศึกษาได้จากพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กล่าวถึงประเภทของอาวุธไว้หลายประการ อันพอจะอธิบายได้ ดังนี้

“อาวุธปืน” หมายความว่ารวมตลอดถึงอาวุธทุกชนิดซึ่งใช้ส่งเครื่องกระสุนปืน โดยวิธีระเบิดหรือกำลังดันของแก๊สหรืออัดลมหรือเครื่องกลไกอย่างใด ซึ่งต้องอาศัยอำนาจของพลังงานและส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธนั้น ๆ ซึ่งรัฐมนตรีเห็นว่าสำคัญและได้ระบุไว้ในกฎกระทรวง”^{๑๑๔}

^{๑๑๓} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 2.

^{๑๑๔} พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.๒๔๙๐ แก้ไขเพิ่มเติม, มาตรา ๔ (๑).

“เครื่องกระสุนปืน” หมายความว่ารวมตลอดถึงกระสุนโดด กระสุนปราย กระสุนแตก ลูกกระเบิด ตอร์ปิโด ทุ่นระเบิดและจรวด ทั้งชนิดที่มีหรือไม่มีกรดแก๊ส เชื้อเพลิง เชื้อโรค ไอพิช หมอกหรือควัน หรือกระสุน ลูกกระเบิด ตอร์ปิโด ทุ่นระเบิด และจรวด ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน หรือเครื่องหรือสิ่งสำหรับอัดหรือทำ หรือใช้ ประกอบเครื่องกระสุนปืน^{๑๑๕}

“วัตถุระเบิด” คือ วัตถุที่สามารถส่งกำลังดันอย่างแรงต่อสิ่งหุ้มล้อม โดยฉับพลันในเมื่อระเบิดนั้น โดยมีสิ่งเหมาะสมทำให้เกิดกำลังดัน หรือโดยการสลายตัวของวัตถุระเบิดนั้น ทำให้มีแรงทำลายหรือแรงประหาร กับหมายความว่ารวมตลอดถึง เชื้อปะทุต่าง ๆ หรือวัตถุอื่นใดอันมีสภาพคล้ายคลึงกันซึ่งใช้ หรือทำขึ้นเพื่อให้เกิดการระเบิดซึ่งรัฐมนตรีจะได้ประกาศระบุไว้ในราชกิจจานุเบกษา”^{๑๑๖}

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาประกอบกับกฎกระทรวงการมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืนของหน่วยราชการและ รัฐวิสาหกิจ และการมอบให้ประชาชนมีและใช้เพื่อช่วยเหลือราชการ พ.ศ. ๒๕๕๓ และ ที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งออกตามความของพระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐ ที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดประเภทของอาวุธปืนเอาไว้หลายประเภท อันพอจะสรุปได้ ดังนี้

อาวุธปืนซึ่งหน่วยงานราชการอาจมีและใช้ได้นั้น จะต้องเป็นไปตามชนิด ดังต่อไปนี้ ได้แก่ อาวุธปืนเล็กสั้น อาวุธปืนเล็กสั้นกึ่งอัตโนมัติ อาวุธปืนเล็กสั้นอัตโนมัติ อาวุธปืนเล็กยาว อาวุธปืนเล็กยาวกึ่งอัตโนมัติ อาวุธปืนเล็กยาวอัตโนมัติ อาวุธปืนกลมือ อาวุธปืนกลเบา เครื่องยิงลูกกระเบิด เครื่องยิงลูกดอกไฟฟ้าแรงสูง ลูกกระเบิด วัตถุระเบิด เครื่องกระสุนปืนสำหรับใช้กับอาวุธปืนอื่น ๆ และอาวุธปืนและเครื่องกระสุนปืน ที่นายทะเบียนอาจออกใบอนุญาตให้บุคคลมีและใช้ได้ตามพระราชบัญญัติ^{๑๑๗}

จะสังเกตได้จากตัวอย่างข้างต้นว่า อาวุธปืนอาจแบ่งออกได้หลาย ประเภทค่อนข้างมาก และค่อนข้างเป็นอาวุธที่ถือได้ว่าเป็นอาวุธที่มีอำนาจร้ายแรง ทั้งอาจมีผลอันตรายต่อร่างกาย และอาจถึงแก่ชีวิตของบุคคลผู้ถูกกระทำต่อ การใช้

^{๑๑๕} พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.๒๔๙๐ แก้ที่แก้ไขเพิ่มเติม, มาตรา ๔ (๒).

^{๑๑๖} พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.๒๔๙๐ แก้ที่แก้ไขเพิ่มเติม, มาตรา ๔ (๓).

^{๑๑๗} กฎกระทรวงการมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืนของหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ และการมอบให้ประชาชนมีและใช้เพื่อช่วยเหลือราชการ พ.ศ. ๒๕๕๓ และที่แก้ไขเพิ่มเติม, ข้อ ๔.

อาวุธปืนจึงอาจก่อให้เกิดทั้งคุณและโทษได้เช่นเดียวกัน และจะต้องใช้อย่างมีขอบเขต และข้อจำกัดเพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายเกินสมควรแก่เหตุ

เมื่อพิจารณาเพิ่มเติมโดยเน้นเฉพาะในส่วนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจากคู่มือการฝึกยุทธวิธีฯ นั้น ก็จะได้กล่าวถึงประเภทของอาวุธปืนเอาไว้อย่าง โดยจะเน้นในหมวดอาวุธศึกษา โดยได้กล่าวถึงปืนพกลูกม่ ปืนพกกึ่งอัตโนมัติ และอาวุธปืนกล้อ^{๑๑๘} นอกจากนี้ ในส่วนของคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ ตำรวจสายตรวจฯ นั้น ได้กล่าวถึงปืนพกพร้อมกระสุนปืนและซองปืนในสถานะที่เป็น อาวุธประจำตัวสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้เผชิญเหตุคนแรก ปืนยิงกระสุนยาง(เป็นยาว) พร้อมกระสุนยาง และปืนยาว ปลย.๑๑, ปชด.๐๒ ในสถานะที่เป็นอาวุธประจำหน่วย และปืนยิงกระสุนยาง(ปืนพกสั้น) พร้อมกระสุนยาง ในสถานะที่เป็นอาวุธสำหรับหน่วย ปฏิบัติการพิเศษ^{๑๑๙}

๒.๒.๒ กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

แม้ว่าประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (CCLEO) จะได้กำหนดรายละเอียดอันเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับจรรยาบรรณของ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย และได้กำหนดหลักเกณฑ์พื้นฐานเกี่ยวกับการใช้กำลัง และการใช้อาวุธไว้เบื้องต้น แต่อย่างไรก็ดี ประมวลจรรยาบรรณฯ ก็ไม่ได้กำหนด รายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของอาวุธเอาไว้อย่างชัดเจน^{๑๒๐}

เมื่อพิจารณาต่อไปถึงหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืน ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (BPUFF) แล้วนั้นจะสังเกตเห็นได้ว่าหลักการพื้นฐาน ดังกล่าวนี้อ้างถึงประเด็นเรื่องอาวุธปืนเอาไว้เป็นการเฉพาะ โดยมีขอบเฉพาะชัดเจน

^{๑๑๘} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๑๖-๑๒๐.

^{๑๑๙} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจ สายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ.๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) หน้า ๑๙-๒๑.

^{๑๒๐} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979).

เกี่ยวกับอาวุธปืน แต่อย่างไรก็ดี ก็ไม่ได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของอาวุธ เอาไว้อย่างชัดเจนเช่นกัน^{๑๒๑}

อย่างไรก็ดี สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) ได้พยายามอธิบายลักษณะของเครื่องมือเกี่ยวกับการใช้กำลัง (Instruments of Force) ต่าง ๆ โดยได้อธิบายแยกไว้ตั้งแต่ การใช้กระบอง กุญแจมือ และเครื่องพันธนาการร่างกายอย่างอื่น สุนัขและม้า สารเคมีที่สร้างความระคายเคืองต่าง ๆ อันได้แก่ สเปรย์พริกไทยและแก๊สน้ำตา ปืนน้ำ อุปกรณ์ช็อตไฟฟ้า เครื่องยิงกระสุนยางและกระสุนพลาสติก และอาวุธปืน นั้นหมายความว่า สิ่งต่าง ๆ ข้างต้นถือเป็นการใช้กำลังทั้งหมด^{๑๒๒}

ทั้งนี้ UNODC ได้กล่าวถึงรูปแบบที่หลากหลายของอาวุธปืน แต่โดยส่วนมากแล้ว เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะใช้ปืนพกเป็นหลัก ซึ่งมักจะมีการพกติดตัวกับซองหนังไว้ที่บริเวณเข็มขัดหรือใต้แขน อย่างไรก็ตาม อาจมีบางกรณีที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายอาจพกปืนยาว เช่น ปืนไรเฟิล ซึ่งจะต้องมีการติดตั้งกับไหล่ เมื่อมีการยิง ทั้งนี้ แม้ว่าปืนยาวอาจมีความยุ่งยากมากกว่าในการใช้และพกพา แต่ปืนยาวจะมีความแม่นยำที่มากกว่า^{๑๒๓} ทั้งปืนแบบพกพาและปืนยาวอาจอยู่ในลักษณะของปืนนัดเดียว กึ่งอัตโนมัติ หรือแบบอัตโนมัติก็ได้ โดยปืนนัดเดียว (Single-Shot Firearm) จะต้องบรรจุกระสุนใหม่ด้วยตนเองภายหลังจากที่มีการยิงแต่ละนัดเพื่อลั่นไกปืน ในขณะที่ปืนกึ่งอัตโนมัติ (Semi-Automatic Firearm) จะยิงนัดเดียวในแต่ละครั้งเช่นเดียวกัน แต่ไม่จำเป็นต้องโหลดกระสุนด้วยตนเองในแต่ละครั้งเนื่องจากใช้พลังงานเพียงนัดเดียวในการโหลดกระสุนซ้ำในครั้งถัดไป ส่งผลให้สามารถยิงได้เร็วมากกว่าอุปกรณ์ประเภทปืนนัดเดียว และปืนอัตโนมัติ (Automatic Firearm)

^{๑๒๑} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990).

^{๑๒๒} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, 'Resource book on the use of force and firearms in law enforcement' (United Nations 2017) 96-100.

^{๑๒๓} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, 'Resource book on the use of force and firearms in law enforcement' (United Nations 2017) 96.

จะสามารถยิงต่อไปได้เรื่อย ๆ เมื่อมีการกดไกปืนค้างไว้จนกระทั่งกระสุนหมด อย่างไรก็ตามก็ตีปืนอัตโนมัติก็อาจตั้งค่าเป็นโหมดยิงนัดเดียวได้เช่นกัน^{๑๒๔}

อย่างไรก็ดี ในบางกรณี แม้ว่าเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายอาจจะมิเป็นไรเฟิลจุ่ม เช่น AK-๔๗ หรือ M๑๖ โดยหลักแล้ว เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องมิใช้อาวุธปืนในระบบอัตโนมัติแบบเต็มรูปแบบ เนื่องจากเป็นการยากที่จะพิจารณาในการบังคับใช้กฎหมายพลเรือนซึ่งเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนอกเหนือไปจากหน่วย SWAT ที่มีความเชี่ยวชาญสูง จะต้องใช้อาวุธอัตโนมัติ เพราะอาจมีความเสี่ยงสูง ที่อาจนำไปสู่การเสียชีวิตหรือการบาดเจ็บสาหัสต่อบุคคล ดังนั้น การใช้อาวุธปืนในระบบอัตโนมัติแบบเต็มรูปแบบจึงอาจถูกพิจารณาได้ว่าไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐาน^{๑๒๕}

๒.๓ หลักการใช้อาวุธ

๒.๓.๑ กฎหมายไทย

แม้ว่ากฎหมายไทยจะไม่มีข้อกำหนดไว้อย่างชัดเจนในรูปแบบกฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับการใช้อาวุธภายใต้กฎหมายไทย แต่อย่างไรก็ตาม การใช้อาวุธนั้น พอจะพิจารณาได้จากคู่มือการฝึกอบรมวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีสภาพบังคับเป็นกฎหมาย แต่ก็ก็เป็นคู่มือที่กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจเอาไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย อันอาจพออธิบายได้ ดังนี้

โดยทั่วไปแล้ว การใช้อาวุธก็เป็นหนึ่งในขั้นตอนหนึ่งของระดับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งเริ่มตั้งแต่ระดับที่ ๑ การปรากฏตัวของตำรวจ ระดับที่ ๒ การใช้คำสั่งด้วยวาจา ระดับที่ ๓ การใช้เทคนิคการควบคุมด้วยกายภาพ ระดับที่ ๔ การใช้เทคนิคตอบโต้อย่างรุนแรง ระดับที่ ๕ การใช้อาวุธที่ไม่ถึงตาย และระดับที่ ๖ การใช้อำนาจขั้นเด็ดขาดหรือการใช้อาวุธปืน ซึ่งการใช้อาวุธตามความหมายที่ศึกษากันในส่วนนี้ จะหมายถึงระดับที่ ๖ ซึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อคนร้ายใช้อาวุธกระทำต่อเจ้าหน้าที่

^{๑๒๔} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 96-100.

^{๑๒๕} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 96-100.

ตำรวจหรือบุคคลอื่นจนอาจจะทำให้ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือเสียชีวิต และจะต้องผ่านการพิจารณาว่าจะมีการใช้ระดับการใช้กำลังในระดับที่ ๑ ถึง ๕ มาแล้ว อีกทั้งจะต้องเป็นกรณีที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นไม่สามารถดำเนินการแก้ไขด้วยวิธีการอื่นใดได้เลย เพื่อหยุดยั้งอันตรายที่กำลังจะเกิดขึ้นตรงหน้า และภายในระยะเวลาที่จำกัด จึงมีความจำเป็นต้องใช้อาวุธปืน เพื่อป้องกันหรือหยุดการกระทำของคนร้ายเช่นนั้น^{๑๒๖}

ก่อนเริ่มปฏิบัติการ

คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีฯ ยังได้กล่าวถึงกฎการใช้อาวุธปืน ๔ ข้อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายที่ครอบครองอาวุธปืนนั้นได้ใช้อาวุธปืนอย่างปลอดภัยทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๑. พึงระลึกว่าอาวุธปืนทุกกระบอกมีกระสุนปืนบรรจุอยู่เสมอและตรวจอาวุธปืนทุกครั้งที่จับเพื่อตรวจสอบว่ามีกระสุนปืนบรรจุอยู่หรือมีวัตถุอื่นใดติดค้างอยู่ในลำกล้องปืนหรือไม่

๒. ไม่ควรเล็งอาวุธปืนไปในทิศทางที่ไม่ตั้งใจจะยิงหรือทำลาย

๓. นิ้วต้องอยู่นอกไกปืนเสมอจนกว่าจะตัดสินใจ จะยิง

๔. ตรวจสอบเบื้องต้น เบื้องหลังเป้าหมายเสมอ และอย่ายิงปืนไปทางวัตถุอื่นใด ที่อาจทำให้หัวกระสุนปืนสะท้อนกลับหรือแล่นไปได้ เช่น วัสดุที่มีผิวแบน แข็ง ผิวน้ำ ฯลฯ”^{๑๒๗}

จะสังเกตได้ว่ากฎการใช้อาวุธปืน ๔ ข้อ นั้น ถูกเขียนในลักษณะเงื่อนไขบังคับก่อน หมายถึงว่า ก่อนที่จะเริ่มมีการใช้อาวุธปืนนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงข้อควรระวัง ๔ ประการ ก่อนที่ตัดสินใจเริ่มการใช้อาวุธปืน ตั้งแต่การตรวจสอบกระสุนปืน การเล็งอาวุธปืน การถืออาวุธปืน และการตรวจสอบเป้าหมาย ซึ่งขั้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้เป็นขั้นตอนก่อนเริ่มการใช้อาวุธปืนทั้งสิ้น

ก่อนเริ่มการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย จะต้องมีการตรวจอาวุธก่อนเป็นประการแรก โดยการตรวจอาวุธนั้นมีวัตถุประสงค์เป็นไปเพื่อให้ทราบว่า อาวุธปืนดังกล่าวนี้มีกระสุนปืนบรรจุอยู่หรือไม่ อาวุธปืนดังกล่าว

^{๑๒๖} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๘-๙. ทั้งนี้ เพื่อความสอดคล้องกับเนื้อหาการฝึกของเจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมาย เนื้อหาในส่วนถัดไปนี้ จะตัดตอนมาจากคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ เป็นหลัก

^{๑๒๗} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๑๕.

อยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะใช้ยิงหรือไม่ และอาวุธปืนดังกล่าวมีวัตถุอื่นใดอยู่ในลำกล้องปืนหรือไม่^{๑๒๘} โดยการตรวจอาวุธปืนแต่ละชนิด จะมีวิธีการที่แตกต่างกัน ดังนี้

การตรวจอาวุธปืนพกกลุ่ไม่ จะต้องทำโดย

๑. ยืนกึ่งขวาหัน ก้าวเท้าขวาไปด้านหลัง ยืนท่ามุมประมาณ ๔๕ องศา กับแนวเป้า

๒. นำอาวุธปืนวางไว้บนมือซ้าย เปิดลูกโม่ปืน แนวปืนชี้เข้าหาแนวเป้า

๓. การตรวจอาวุธปืนจะต้องดำเนินการตามวัตถุประสงค์ ๓ ประการ อันได้แก่ อาวุธปืนดังกล่าวนั้น มีกระสุนปืนบรรจุอยู่หรือไม่ อาวุธปืนดังกล่าวอยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะใช้ยิงหรือไม่ และอาวุธปืนดังกล่าวมีวัตถุอื่นใดอยู่ในลำกล้องปืนหรือไม่^{๑๒๙}

การตรวจอาวุธปืนพกกึ่งอัตโนมัติ จะต้องทำโดย

๑. ถอยเท้าขวาไปด้านหลังพร้อมใช้มือที่ถนัดจับด้ามปืนลดตัวลงในลักษณะ ท่านั่งคุกเข่าสูง

๒. ชักปืนออกจากซองปืน ปากกระบอกปืนชี้ไปทางแนวเป้า พลิกให้ฝ่ามือหันเข้าหาตัว

๓. ปลดซองกระสุนปืนออกจากตัวปืน เก็บไว้ในซองบรรจุของกระสุนปืน หรือถ้าหากไม่มีซองบรรจุของกระสุนปืน ให้เหน็บไว้บริเวณแนวเข็มขัดด้านซ้ายมือ

๔. ดึงลำเลื่อนปืนอย่างน้อย ๓ - ๔ ครั้ง เพื่อตรวจสอบว่ามีกระสุนปืนติดค้างอยู่ในตัวปืนหรือไม่ โดยให้ปากกระบอกปืนชี้ไปทางแนวเป้า อาวุธปืนอยู่ระดับสายตา แล้วค้างลำเลื่อนปืน

๕. ตรวจสอบอาวุธปืน ๓ จุด โดยตรวจรังเพลิงปืนจากทางลาดป้อนกระสุนปืน ท้ายลำกล้องปืนให้แน่ใจว่าไม่มีกระสุนปืน ปลอกกระสุนปืนหรือวัตถุอื่นใดค้างอยู่ในรังเพลิงหรือตรวจของกระสุนปืนอีกครั้งว่าได้ปลดซองกระสุนออกจากตัวปืนแล้วหรือไม่ ตรวจสอบข้อรั้งปลอกกระสุนปืน ก้านตะปลอกกระสุนปืน และเข็มแทงขนวนให้แน่ใจว่าไม่มีกระสุนปืน ปลอกกระสุนปืนหรือวัตถุอื่นใดค้างอยู่ หรือชำรุดหรือไม่ และใช้นิ้วก้อยหรือนิ้วชี้ของมือซ้าย สัมผัสเข้าไปในช่องรังเพลิง เพื่อตรวจสอบรังเพลิงปืน บรรจุของกระสุนปืน และข้อรั้งปลอกกระสุนปืน

^{๑๒๘} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๒๑.

^{๑๒๙} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๒๑.

๖. พลิกอาวุธปืนให้ปากลำกล้องปืนหันเข้าหาสายตา ใช้สายตาดูตรวจสอบในลำกล้องปืนให้แน่ใจว่าไม่มีหัวกระสุนปืน หรือวัตถุอื่นใดค้างอยู่

๗. ใช้มือขวานำอาวุธปืนในลักษณะค้ำลำเลื่อนปืน ส่วนมือซ้ายนำซองบรรจุกระสุนปืนมาอยู่เหนือบริเวณปาด้านขวามือ โดยปากลำกล้องปืนชี้เฉียงลงพื้น ประมาณ ๔๕ องศา^{๑๓๐}

นอกจากนั้น ในคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีฯ ยังได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการบรรจุและการเลิกบรรจุกระสุนปืน การลดนกปืน ซึ่งจะขออนุญาตไม่ลงในรายละเอียด ผู้ที่สนใจอาจศึกษาจากคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีฯ^{๑๓๑}

ระหว่างปฏิบัติการ

ภายหลังจากที่มีการตรวจสอบอาวุธปืนแล้ว ในระหว่างการปฏิบัติการใช้อาวุธปืนนั้น คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีฯ ยังได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักพื้นฐานของการยิงปืนเอาไว้เช่นกัน เพื่อให้สามารถ ยิงปืนได้อย่างมีประสิทธิภาพและความแม่นยำ โดยจะต้องคำนึงถึงหลักพื้นฐาน ๘ ประการ ประกอบด้วย ๑.ท่ายืน (Stance) ๒.การจับปืน (Grip) ๓.การจัดศูนย์ปืน (Sight Alignment) ๔.การเล็งเป้าหมาย (Sight Picture) ๕.การควบคุมลมหายใจ (Breath Control) ๖.การลั่นไก (Trigger Manipulation) ๗.การเล็งตาม (Follow-Thorough) และ ๘.การคืนรอบ (Recovery) อันจะพออธิบายแต่ละประการได้ ดังนี้

ประการที่ ๑ ท่ายืน การจัดทำยืน คือ การจัดทำให้มีความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายท่อนบนและร่างกายท่อนล่าง หรือส่วนเท้า ท่ายืนที่ถูกต้อง ผู้ยิงควรที่จะ

๑. วางแขนให้ขนานกับแนวหัวไหล่

๒. ตำแหน่งของเท้าข้างที่ไม่ถนัดควรอยู่เหนือเท้าข้างถนัดพอประมาณ และชี้ไปในทิศทางการยิง

๓. วางเท้าข้างถนัด (ข้างเดียวกับมือข้างที่จับปืน) ให้แน่นนอนเพื่อสร้างสมดุล

๔. ใช้เท้าข้างถนัดเป็นเท้านำในการเดินหน้า หรือเคลื่อนที่โดยฉับพลันเสมอ

๕. งอเข่าเล็กน้อย และโน้มลำตัวท่อนบนไปข้างหน้าเล็กน้อย ทิ้งน้ำหนักตัวไปด้านหน้า ๖๐ - ๗๐% เพื่อช่วยในการชับแรงสะท้อนของอาวุธปืน และ

^{๑๓๐} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๒๒ - ๑๒๓.

^{๑๓๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๒๔ - ๑๓๐.

๖. ยกมือทั้งสองข้างขึ้นระดับหน้าอก ล็อกข้อศอกเข้าหาลำตัว ยืนให้มั่นคง ไหล่และศีรษะทำมุมขนานกับเป้าหมาย ศีรษะตั้งตรง ไม่ก้มหน้า^{๑๓๒}

ประการที่ ๒ การจับปืน การจับปืน คือ การจัดท่าทางการจับถืออาวุธปืนด้วยมือ ทำจับปืนที่ถูกต้อง ผู้ยิงควรที่จะปฏิบัติตามหลักการดังนี้

๑. ผู้ยิงจับปืนด้วยมือที่ถนัด โดยให้ด้ามปืนอยู่ระหว่างง่ามมือและให้ง่ามมืออัดแน่นอยู่ที่ด้ามปืน จับสูงถึงขอบสันด้านบนของตัวปืน สามนิ้วที่เหลือให้กำด้ามปืน โดยเพิ่มน้ำหนักบีบลงไปด้านหน้าและด้านหลังของด้าม ใช้แรงบีบประมาณ ๖ ส่วน จาก ๑๐ ส่วน มือและแขนที่จับปืนดันปืนไปด้านหน้าให้มีความรู้สึกตึง

๒. จัดตำแหน่งของนิ้วหัวแม่มือให้เหมาะสมกับอาวุธปืนแต่ละชนิด

๓. จัดวางนิ้วชี้ที่ใช้เหนี่ยวไกให้เหมาะสมเพื่อผลการควบคุมสูงสุด

๔. ใช้มือข้างที่ไม่ถนัด ประคองมือข้างที่กำด้ามปืนไว้ให้ดีและให้มั่นคง โดยให้ใช้มือข้างที่ไม่ถนัดบีบมือ ข้างที่ถนัด โดยออกแรงเต็มที่ ให้ร่องนิ้วของมือทั้งสองวางซ้อนกัน ไม่ให้นิ้วมือแตกออกจากกัน มือที่ใช้จับปืน ออกแรงดันไปข้างหน้า ส่วนมือที่ประคองปืนออกแรงดึงมาด้านหลัง^{๑๓๓}

ประการที่ ๓ การจัดศูนย์ปืน การจัดศูนย์ปืน คือ ขั้นตอนการปฏิบัติการเพื่อจัดศูนย์ปืนของอาวุธปืนที่ถูกต้อง การจัดศูนย์ปืนที่ถูกต้อง ผู้ยิงต้องปฏิบัติดังนี้

๑. จัดให้ศูนย์หน้าให้อยู่ตรงกลางร่องบากของศูนย์หลัง

๒. ตรวจสอบให้แน่ใจว่ายอดศูนย์หน้านั้นเสมอกันกับแนวศูนย์หลัง และอยู่ในระยะแนวขนานกับสายตา^{๑๓๔}

ประการที่ ๔ การเล็งเป้าหมาย การเล็งเป้าหมายเป็นขั้นตอนที่สัมพันธ์กันระหว่าง ศูนย์หน้า ศูนย์หลัง และเป้าหมาย ซึ่งเห็นโดยผู้ยิง เพื่อให้การเล็งเป้าหมายที่ถูกต้อง ผู้ยิงควรที่จะต้องรู้หลักการและปฏิบัติดังนี้

๑. ในการมองภาพที่ระยะเวลาเดียวกัน โฟกัสของสายตา ไม่สามารถมองเห็นวัตถุที่ต่างระยะกัน ได้ชัดเจนเท่ากัน สายตาของมนุษย์ก็มีความสามารถที่จะมองให้เห็นภาพได้ชัดได้เพียงช่วงระยะหนึ่งเท่านั้น หมายความว่าถ้าเรามองออกไปในระยะไกล เราจะเลือกมองให้ภาพชัดที่ระยะเท่านั้น จะมองให้เห็นชัดทุกระยะไม่ได้ เช่น

^{๑๓๒} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๓๑.

^{๑๓๓} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๓๒.

^{๑๓๔} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๓๓.

ถ้าเรามองสองคนที่ยืนอยู่ต่างระยะกันเราจะมองให้เห็นหน้าให้ชัดได้ที่ละคนเท่านั้น ถ้าเรามองคนหนึ่งเห็นชัดอีกคนหนึ่งก็จะเห็นเบลอ ๆ ถ้าเปลี่ยนไปมองคนที่เห็นเบลอให้ชัด คนที่เห็นชัดคนแรกก็จะเบลอเหมือนกันนั่นหมายความว่า เมื่อของสองสิ่งอยู่ต่างระยะกัน สายตาจะไม่สามารถมองเห็นได้ชัดได้ทั้งสองภาพ ภาพหนึ่งจะชัด อีกภาพหนึ่งจะเบลอ เมื่อเราเล็งปืน ก็จะต้องใช้สายตามองศูนย์ปืน ซึ่งห่างจากตัวเราไปประมาณ ๑ ช่วงแขน หรือประมาณ ๒ ฟุต แต่เป้าจะอยู่ห่างออกไป อาจจะเป็น ๒๕ หลา ๕๐ หลา ๖๐ หลา ถ้าเราต้องการที่จะมองให้เห็นศูนย์ปืนชัด เป้าก็จะไม่ชัด ถ้าเรามองเป้าชัดศูนย์ก็จะไม่ชัด ฉะนั้นการเล็งที่ถูกต้อง จะต้องเล็งให้ศูนย์ชัดเสมอ ส่วนเป้าจะเบลอตลอดเวลา จึงจะเป็นการเล็งที่ถูกต้อง

๒. ในการเล็ง โฟกัสของสายตาจะต้องจับอยู่ที่ภาพศูนย์ปืนตลอดเวลา^{๑๓๕}

ประการที่ ๕ การควบคุมลมหายใจ การควบคุมลมหายใจถือเป็นปัจจัยสำคัญในขั้นตอนการเล็ง หากผู้ยิงหายใจขณะทำการเล็งยิง หน้าอกกระบังลมจะขยายตัวและยุบตัว ทำให้มีการขยับของปืนในแนวตั้ง ผู้ยิงต้องทำการกำหนดจังหวะหายใจระหว่างการเล็ง และกลั่นลมหายใจเล็กน้อย การควบคุมลมหายใจผู้ยิงควรปฏิบัติ ดังนี้

๑. หายใจเข้า หายใจออกปกติ และหยุดอย่างเป็นธรรมชาติ วงจรการหายใจจะอยู่ที่ ๔ - ๕ วินาที การหายใจเข้าและหายใจออกนั้น จะหน่วงเพียง ๒ วินาที ฉะนั้น ระหว่างวงจรการหายใจแต่ละครั้ง จะมีช่วงอันอยู่ประมาณ ๒ - ๓ วินาที ซึ่งสามารถช่วยให้เรากลับหายใจได้อย่างเป็นธรรมชาติ โดยไม่ฝืนได้ราว ๆ **๑๒-๑๕ วินาที** อย่างไม่รู้ที่ การกลั่นลมหายใจสูงสุดนั้นไม่ควรเกิน ๘ - ๑๐ วินาที

๒. ควรทำการกลั่นไคขณะกลั่นหายใจระหว่างห้วงการหายใจ หรือเมื่อเริ่มต้นกระบวนการใหม่อีกครั้ง^{๑๓๖}

ประการที่ ๖ การลั่นไก การลั่นไก คือ การเดินไกโดยใช้ปลายนิ้วลั่นไกและกดลงไปยังไกปืนเพื่อยิง ผู้ยิงจะต้องปฏิบัติดังนี้

๑. เพิ่มแรงกดไปยังหน้าไกปืนอย่างราบเรียบโดยไม่กระชาก ขณะชี้ปืนไปยังเป้าหมาย

๒. เล็งไปยังเป้าหมาย

^{๑๓๕} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๓๓.

^{๑๓๖} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๓๔.

๓. ดำเนินการ**ลั่นไกปืน**อย่างราบเรียบจนกระทั่งกระสุนปืนนั้นลั่นออกไป

๔. การควบคุม ความนิ่ง และความสิ้นไหลในการปีบหน้าไกปืนจะช่วยยืนยันความถูกต้องของการจัดภาพศูนย์ปืน^{๑๓๗}

ประการที่ ๗ การเล็งตาม การเล็งตาม คือ การคงไว้ซึ่งสติรับรู้และการคงไว้ซึ่งหลักการพื้นฐาน ก่อนหน้านั้น เพื่อทำการปฏิบัติซ้ำในการยิงนัดต่อ ๆ ไป ผู้ยิงควรคงไว้ซึ่งหลักการปฏิบัติทุกประการ โดยคงสมาธิไว้ที่การจัดศูนย์แม้หลังการยิงไปแล้วคงไว้ซึ่งสติรับรู้ รวมถึงปัจจัยการควบคุมอาวุธปืนทั้งหมด ตลอดจนการยิงนัดถัด ๆ ไป ต้องมั่นคง และไม่ละสายตาการจัดภาพศูนย์ปืน^{๑๓๘}

ประการที่ ๘ การคืนรอบ การคืนรอบ เป็นขั้นตอนการปฏิบัติในการนำอาวุธเข้าสู่ตำแหน่งเดิมในการเล็งและรักษาไว้ซึ่งจุดเล็งเดิม ผู้ยิงควรคืนตำแหน่งอาวุธปืนให้เร็วที่สุดเท่าที่จะสามารถกระทำได้ โดยสามารถปฏิบัติได้ ดังนี้

๑. ให้แรงสะท้อนปืนขับมาโดยตรงมายังหัวไหล่

๒. กลับเข้าสู่สภาวะพร้อมยิงตามหลักการปฏิบัติทันทีเพื่อเตรียมยิงอาวุธปืนในนัดถัดไป^{๑๓๙}

นอกจากนั้น ในคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีฯ ยังได้กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับท่าพร้อมใช้อาวุธ การตรวจการณ์ การชักอาวุธปืนออกจากซองปืน เทคนิคการใช้อาวุธปืนประจำกาย ทักษะการใช้อาวุธปืนทางยุทธวิธี การแก้ไขอาวุธปืนพกกึ่งอัตโนมัติติดขัด และทักษะการใช้อาวุธปืนในสภาวะแสงต่ำหรือกลางคืน ซึ่งจะขออนุญาตไม่ลงในรายละเอียด ผู้ที่สนใจอาจศึกษาจากคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีฯ^{๑๔๐}

ภายหลังการปฏิบัติกร

อย่างไรก็ดี ภายหลังจากการปฏิบัติการแล้วนั้น อาจจะมีสถานการณ์ต่าง ๆ เกิดขึ้นได้ ซึ่งรวมถึงบุคคลที่อาจจะได้รับบาดเจ็บจนถึงเสียชีวิต ดังนั้น ภายหลังจากการปฏิบัติการใช้อาวุธปืนนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย จะต้องมีความพร้อมทั้งกายและใจ เพราะแม้ว่าจะได้มีการฝึกและพยายามดำเนินการใช้อาวุธปืน

^{๑๓๗} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๓๕.

^{๑๓๘} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๓๕.

^{๑๓๙} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๓๕.

^{๑๔๐} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๓๖ - ๑๔๖.

อย่างมีประสิทธิภาพและระมัดระวังแล้ว การบาดเจ็บก็เป็นอีกสถานการณ์หนึ่งที่อาจคาดหมายได้เช่นกัน เพื่อลดอัตราการเสียชีวิต ความพิการ รวมถึงการสูญเสียกำลังพล^{๑๔๑}

การปฐมพยาบาลสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น เรียกว่า “การปฐมพยาบาลทางยุทธวิธี (Tactical Combat & Casualty Care หรือ TCCC) มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้บาดเจ็บได้อย่างรวดเร็ว ถูกวิธี และปลอดภัย ทั้งยังเป็นการลดความรุนแรงของการบาดเจ็บบรรเทาความเจ็บปวดทรมาน ช่วยต่อชีวิตให้ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บระหว่างปฏิบัติหน้าที่ และป้องกันความพิการที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง^{๑๔๒}

หลักการปฐมพยาบาลทางยุทธวิธีประกอบด้วย ๓ ส่วน ได้แก่ การดูแลระหว่างรบปะทะ การดูแลในพื้นที่การปะทะ และการเคลื่อนย้าย

ส่วนที่ ๑ การดูแลระหว่างรบปะทะ ได้แก่ การพยายามป้องกันไม่ให้เกิดบาดเจ็บเพิ่ม เช่น การยิงโต้ตอบ การหาที่กำบัง การปฐมพยาบาลตนเอง และเจ้าพนักงานผู้ร่วมปฏิบัติการเข้าช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังรวมถึงการปฐมพยาบาลอาการบาดเจ็บ เช่น การห้ามเลือด การตรวจสอบสัญญาณชีพ และการเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่โดยเร็ว^{๑๔๓}

ส่วนที่ ๒ การดูแลในพื้นที่การปะทะ ซึ่งหมายถึงพื้นที่ปลอดภัยในระดับหนึ่ง แต่อาจยังมีภัยคุกคามเกิดขึ้นได้ ซึ่งได้แก่การตรวจสอบสายรัดห้ามเลือด การสำรวจและประเมินอาการผู้บาดเจ็บโดยการใช้เทคนิค MABCs และการปฐมพยาบาลอาการบาดเจ็บ ได้แก่ การจัดทำเปิดทางเดินหายใจ การจัดการบาดแผล การตรวจสอบสัญญาณชีพ และการเคลื่อนย้ายเพื่อส่งรักษาต่อ^{๑๔๔}

ส่วนที่ ๓ การเคลื่อนย้าย ซึ่งแบ่งออกเป็น การเคลื่อนย้ายสู่พื้นที่ปลอดภัย การตรวจสอบและประเมินผู้ป่วย ตั้งแต่การตรวจสอบสายรัดห้ามเลือด การตรวจสอบบาดแผลอื่นและทำแผล และการเข้าเฝือก และการเคลื่อนย้ายเพื่อส่งรักษาต่อ^{๑๔๕}

^{๑๔๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๔๗.

^{๑๔๒} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๔๗.

^{๑๔๓} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๔๗.

^{๑๔๔} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๔๗.

^{๑๔๕} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๔๘.

ทั้งนี้ ขั้นตอนในการปฐมพยาบาลทางยุทธวิธีนั้น แบ่งออกเป็นขั้นตอนต่าง ๆ ได้ ๗ ขั้นตอน ดังนี้

๑. จัดการภาวะเลือดออกมากโดยทำการห้ามเลือดในบาดแผลที่ทำให้ผู้บาดเจ็บต้องเสียเลือดมาก

๒. ประเมินระดับความรู้สึกตัวโดยการเรียกชื่อ สอบถามอาการ หรือเขย่าตัวผู้บาดเจ็บ

๓. ตรวจการหายใจ ตรวจชีพจร (ตาตุ่ หูฟัง มือจับ) พร้อมประเมินสัญญาณชีพอื่น ๆ (ความดันโลหิต อุณหภูมิร่างกาย)

๔. ตรวจหาบาดแผลอื่นตามร่างกาย โดยเริ่มตรวจจากศีรษะ ร่างกายส่วนบนด้านหน้า แขน ขา แล้วพลิกตัวผู้บาดเจ็บเพื่อตรวจหาแผลด้านหลัง (หากผู้บาดเจ็บอาการไม่สาหัสมากและอยู่ในพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้ช่วยเหลือทำแผล โดยเริ่มจากแผลที่ตรวจพบก่อนหรือแผลที่เห็นว่าจะเป็นอันตรายสาหัสของผู้บาดเจ็บ)

๕. ตรวจสัญญาณชีพพร้อมบันทึก โดยสัญญาณชีพเริ่มตรวจจากการหายใจ ชีพจร ความดันโลหิต อุณหภูมิกาย ลักษณะสีผิว ระดับความรู้สึกตัว

๖. รักษาความอบอุ่นร่างกายโดยการห่มผ้าให้ผู้บาดเจ็บ หรือถ้าเป็นไปได้ให้อยู่ในพื้นที่ที่มีอุณหภูมิเหมาะสม ไม่ร้อนเกินไป ไม่เย็นเกินไป

๗. เคลื่อนย้ายเพื่อส่งต่อ โดยจะทำการเคลื่อนย้ายเพื่อนำผู้บาดเจ็บไปอยู่พื้นที่ปลอดภัยหรือเคลื่อนย้ายเพื่อส่งผู้บาดเจ็บให้กับหน่วยงานหรือบุคลากรทางการแพทย์ต่อไป^{๑๔๖}

นอกจากนั้น คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙ ยังได้กำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมีหลายระดับตั้งแต่การสื่อสารด้วยวาจาหรือท่าทางการแสดงตนของเจ้าหน้าที่ตำรวจในเครื่องแบบหรือนอกเครื่องแบบโดยการแสดงบัตรประจำตัว การใช้กำลังที่ไม่มีรุนแรง เรื่อยไปถึงการปฏิบัติโดยการใช้อาวุธ^{๑๔๗} ทั้งนี้ ในส่วนนี้จะกล่าวถึงเพียงอาวุธปืนเพียงอย่างเดียว เนื่องจากอุปกรณ์อื่น ๆ เช่น อาวุธที่ไม่ถึงตาย ด้วง กระบอง สเปรย์พริกไทย กระสุนยาง และปืนไฟฟ้า ได้มีการกล่าวถึงไปแล้วในส่วนของ การใช้กำลัง

^{๑๔๖} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^{๑๔๗} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) หน้า ๓๗.

สำหรับอาวุธปืนนั้น ถือเป็นทางเลือกในการใช้เครื่องมือทางยุทธวิธีในการตอบโต้สำหรับบุคคลที่มีการขัดขืน โดยอาจส่งผลให้เกิดความบาดเจ็บได้ในหลายระดับ ทั้งที่เป็นการบาดเจ็บโดยไม่ถึงแก่ความตายสำหรับในกรณีที่ไม่ถูกอวัยวะสำคัญ จนกระทั่งไปถึงการบาดเจ็บที่อาจถึงแก่ความตายได้หากไม่ได้รับการปฐมพยาบาลอย่างทัน่วงที และกรณีที่บาดเจ็บถึงตายได้ทันทีหากโดยอวัยวะสำคัญ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นต้องมีการฝึก ทักษะเฉพาะ ความแม่นยำในการเล็งและการตัดสินใจยิงในภาวะวิกฤต รวมถึงการฝึกปฐมพยาบาลทางยุทธวิธีเพื่อรักษาชีวิตของคุณคคล^{๑๔๘}

จะสังเกตได้ว่า เนื้อหาในคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจฯ ได้อ้างอิงไปถึงคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งได้กล่าวถึงไปแล้ว ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะตัดสินใจดำเนินการใช้อาวุธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาวุธปืน จะต้องศึกษากฎเกณฑ์ คู่มือ และแนวปฏิบัติต่าง ๆ ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีสถานะเป็นกฎหมายบังคับใช้ต้องปฏิบัติตาม แต่ก็ต้องยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อมิให้เกิดการปฏิบัติโดยอำเภอใจของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย

๒.๓.๒ กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้อาวุธภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศ ถูกเขียนเอาไว้อย่างชัดเจนในข้อ ๓ ของประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (CCLEO) ซึ่งได้กล่าวไปแล้วในเบื้องต้นว่า การใช้กำลังโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในฐานะที่เป็นอำนาจอย่างจำกัด^{๑๔๙} ทั้งนี้ หลักการพื้นฐานฯ ดังกล่าว ยังได้พยายามอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนเป็นการเฉพาะว่า การใช้อาวุธถูกพิจารณาว่าเป็นวิธีการหรือมาตรการที่มีความรุนแรง ควรจะมีการดำเนินการด้วยวิธีการใด ๆ เพื่อที่จะไม่ใช้อาวุธในการระงับเหตุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การใช้อาวุธปืนต่อผู้เยาว์^{๑๕๐} โดยทั่วไปแล้ว การใช้อาวุธปืนนั้นจะต้องไม่ถูกนำมาใช้ ยกเว้นแต่เมื่อมีผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิดใช้กำลังต่อต้านหรือทำให้บุคคลอื่นอยู่ในความเสียหาย และมาตรการหรือการดำเนินการอื่นใดที่รุนแรงน้อยกว่า

^{๑๔๘} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ.๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) หน้า ๔๐.

^{๑๔๙} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3.

^{๑๕๐} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (c).

ไม่เพียงพอเพื่อที่จะระงับเหตุดังกล่าวหรือยุติการกระทำของผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิด^{๑๕๑} อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่มีการใช้อาวุธปืนเกิดขึ้น จะต้องมีการรายงานไปยังเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่อย่างทันที^{๑๕๒}

นอกจากนั้น หลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (BPUFF) ยังได้กำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้อาวุธโดยนอกรวมถึงรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการกระทำของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธปืน^{๑๕๓} ยังได้มีข้อบัพพิเศษที่กล่าวถึงหลักการใช้อาวุธเป็นการเฉพาะ (Special Provisions) ในข้อ ๙ ถึงข้อที่ ๑๑ มีรายละเอียด ดังนี้

เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่ใช้อาวุธปืนต่อบุคคล เว้นแต่ในกรณีเพื่อเป็นการป้องกันตัวหรือป้องกันผู้อื่นให้พ้นจากอันตรายร้ายแรงที่ใกล้จะมาถึงและมีความรุนแรงที่อาจถึงแก่ชีวิตหรืออันตรายสาหัส เพื่อป้องกันการตระเตรียมก่ออาชญากรรมที่ร้ายแรงประเภทที่กำลังจะก่ออันตรายแก่ชีวิต เพื่อทำการจับกุมบุคคลที่แสดงออกว่ากำลังจะก่ออันตรายและได้ต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานนั้นหรือเพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวหลบหนี ทั้งนี้การใช้อาวุธปืนนั้นให้กระทำได้ต่อเมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่มีความรุนแรงน้อยกว่านี้ ต่างไม่เพียงพอที่จะกระทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แล้ว และไม่ว่ากรณีใดก็ตาม การเจตนาใช้อาวุธปืนให้เกิดอันตรายถึงชีวิตนั้นให้กระทำได้เฉพาะกรณีเพื่อป้องกันชีวิตของตนหรือผู้อื่นในภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้แล้วเท่านั้น^{๑๕๔}

ในสถานการณ์ตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อ ๙ ของหลักการพื้นฐานฯ ข้างต้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายพึงแสดงสถานภาพความเป็นเจ้าพนักงานของตนก่อน

^{๑๕๑} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (c).

^{๑๕๒} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (c).

^{๑๕๓} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 1.

^{๑๕๔} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 9.

และแจ้งเตือนให้ผู้ที่จะถูกใช้อาวุธปืนทราบก่อนว่าเจ้าพนักงานมีความจำเป็นจะต้องใช้อาวุธปืนนั้น โดยเว้นระยะเวลาอย่างเพียงพอให้บุคคลตระหนักรู้ เว้นแต่กรณีที่เจ้าพนักงานผู้นั้นไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากโดยสถานการณ์ขณะนั้นมีความเสี่ยงต่อชีวิตหรืออันตรายร้ายแรงต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่น หรือกรณีเป็นที่เห็นได้ชัดแจ้งว่าไม่เหมาะสมหรือมีอาจทำเช่นนั้นได้^{๑๕๕}

ก่อนเริ่มปฏิบัติการ

ยิ่งไปกว่านั้น ในข้อ ๑๑ ยังได้กำหนดเพิ่มเติมว่า ให้มีกฎและระเบียบเกี่ยวกับการใช้อาวุธโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเอาไว้อย่างชัดเจน โดยให้กำหนดแนวทางปฏิบัติโดยให้มีเนื้อหาข้อมูลดังต่อไปนี้

(๑) กำหนดสถานการณ์ซึ่งเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะได้รับอนุญาตให้พกพาอาวุธปืน ซึ่งจะต้องกำหนดประเภทของอาวุธปืนรวมถึงกระสุนที่อนุญาตให้พกพานั้นด้วย

(๒) กำหนดให้ชัดเจนว่าการใช้อาวุธปืนนั้นจะกระทำได้เพียงในกรณีที่จำเป็นและสมควร รวมทั้งเป็นไปในลักษณะที่จะลดความเสี่ยงต่ออันตรายให้เหลือน้อยที่สุด

(๓) ห้ามมิให้ใช้อาวุธปืนและกระสุนในลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายหรือเสี่ยงอันตรายโดยไม่มีเหตุอันควร

(๔) จัดให้มีการควบคุม การเก็บรักษา และการเบิกจ่ายอาวุธปืน รวมถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจว่า เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องรับผิดชอบในอาวุธปืนและกระสุนที่ตนเบิกไป

(๕) จัดให้มีการแจ้งเตือนอย่างเหมาะสมเมื่อจะมีการยิงอาวุธปืน

(๖) จัดให้มีระบบการรายงานเหตุในกรณีเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายได้ใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่นั้น^{๑๕๖}

^{๑๕๕} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 10.

^{๑๕๖} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 11.

ระหว่างการปฏิบัติการ

นอกเหนือไปจาก CCLEO และ BPUFF แล้ว สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) ยังได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนตาม BPUFF ข้อ ๑๑ โดยได้กำหนดไว้ว่า การใช้กำลังใด ๆ ที่อาจให้บุคคลถึงแก่ความตายควรจะใช้เท่าที่เป็นการเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจถึงแก่ชีวิตหรือการบาดเจ็บสาหัส ดังนั้น เมื่อใช้อาวุธปืน เจตนาของการใช้ควรจะเป็นไปเพื่อหยุดการคุกคามมากกว่าที่จะเป็นไปเพื่อการฆ่า (ใช้วิธีการยิงโดยมีเจตนาให้มีชีวิตอยู่ (Shoot-to-Live Approach)) ซึ่งเป็นไปตามสิทธิในการมีชีวิต และเมื่อใดที่การคุกคามเช่นว่านั้นสิ้นสุดลง จึงไม่มีความจำเป็นที่ใช้กำลัง (ที่อาจ) ร้ายแรงอีกต่อไป เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายควรที่จะต้องปรับการประเมินสถานการณ์ได้ โดยจะปรับขึ้นและลงโดยขึ้นอยู่กับการพัฒนาของสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และเจ้าพนักงานเหล่านั้น ควรที่จะสามารถปรับการยิงในแต่ละนัดได้^{๑๕๗}

ทั้งนี้ ปัจจัยที่ต้องนำมาพิจารณาในการประเมินความเป็นไปได้ที่การใช้กำลังอาจนำไปสู่การสูญเสียชีวิตได้นั้นอาจจะรวมถึง ประเภทของอาวุธปืนที่ใช้ โอกาสที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะสามารถกระทำต่อส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญของร่างกาย ความพร้อมของการตอบสนองฉุกเฉินทางการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพและการดูแลสุขภาพ และการมีอยู่ของบุคคลอื่นที่อาจได้รับผลกระทบ (และอาจถึงขั้นเสียชีวิต) จากการใช้อาวุธหรือการใช้อาวุธ^{๑๕๘}

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาประกอบข้อ ๑๐ ของ BPUFF แล้วนั้น ก่อนทำการยิงนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายพึงแสดงสถานภาพความเป็นเจ้าพนักงานของตนก่อน และแจ้งเตือนให้ผู้ที่ถูกใช้อาวุธปืนทราบก่อนว่าเจ้าพนักงานมีความจำเป็นจะต้องใช้อาวุธปืนนั้น โดยเว้นระยะเวลาอย่างเพียงพอให้บุคคลตระหนักรู้ เว้นแต่กรณีที่เจ้าพนักงานผู้นั้นไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากโดยสถานการณ์ขณะนั้นมีความเสี่ยงต่อชีวิตหรืออันตรายร้ายแรงต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่น หรือกรณีเป็นที่เห็นได้ชัดแจ้งว่าไม่เหมาะสมหรือมีอาจทำเช่นนั้นได้ ตัวอย่างเช่น การแจ้งเตือนจะไม่มีมีความจำเป็น

^{๑๕๗} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, 'Resource book on the use of force and firearms in law enforcement' (United Nations 2017) 97-98.

^{๑๕๘} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, 'Resource book on the use of force and firearms in law enforcement' (United Nations 2017) 98.

หากเป้าหมายได้เริ่มยิงปะทะไปแล้ว นอกจากนั้น ควรจะหลีกเลี่ยงการยิงขู่ (Warning Shots) เนื่องจากเสียงที่จะสร้างความเสียหายหรือการบาดเจ็บสาหัส ทั้งนี้ แนะนำให้งดการยิงขู่ในทุกกรณี นอกจากนั้น ควรจะหลีกเลี่ยงการยิงที่ยานพาหนะที่กำลังเคลื่อนที่ เว้นแต่ว่าหากไม่ทำเช่นนั้น จะนำไปสู่อันตรายต่อชีวิตหรืออันตรายสาหัสสำหรับเจ้าหน้าที่หรือบุคคลอื่น เนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นอันตรายอย่างยิ่งเช่นกัน^{๑๕๙}

ภายหลังปฏิบัติการ

หากเป็นไปได้ เมื่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายพกพาอาวุธปืนเป็นประจำ ขอแนะนำให้ใช้อาวุธที่เป็นของตนเองและฝึกฝนด้วยอาวุธนั้นเพื่อให้สามารถใช้ได้อย่างมีความรับผิดชอบ ด้วยวิธีการนี้ เจ้าพนักงานเหล่านั้นมีหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลทำความสะอาด และทำความคุ้นเคยกับรายละเอียดปลีกย่อยและความแตกต่างของอาวุธนั้น ๆ ซึ่งสามารถปรับใช้เข้ากับความต้องการของเจ้าของเพื่อให้ได้ความแม่นยำที่ดีที่สุด นอกจากนั้น ยังช่วยให้สามารถเก็บบันทึกและติดตามได้ง่าย ทั้งนี้ ควรเก็บอาวุธทั้งหมดไว้ที่คลังอาวุธหลังการใช้งานเสร็จสิ้น และควรลงทะเบียนอาวุธทุกครั้งเมื่อมีการใช้งาน^{๑๖๐}

อาวุธปืนที่ไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมอาจลั่นหรือติดขัดโดยไม่ได้ตั้งใจ ซึ่งอาจนำไปสู่การบาดเจ็บสาหัสและบางครั้งอาจเสียชีวิตได้ ควรใช้ความระมัดระวังเพื่อรักษาอาวุธให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม โดยทั่วไปแล้ว การกระทำดังกล่าวจะเป็นความรับผิดชอบของช่างทำอาวุธ การปล่อยให้อุปกรณ์เกิดขึ้นส่วนมากนั้นมาจากความผิดพลาดของผู้ปฏิบัติงาน ความประมาท หรือความลุ่มหลงในการปฏิบัติตามขั้นตอน เช่น เมื่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายทำปืนหล่นหรือเหนียวไปโดยไม่ตั้งใจ เมื่อใดก็ตามที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายให้การว่า การเสียชีวิตหรือ

^{๑๕๙} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 98.

^{๑๖๐} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 98.

การบาดเจ็บใด ๆ เป็นผลมาจากการทำงานผิดปกติของอาวุธปืนหรือการลั่นไกโดยไม่ได้ตั้งใจ ประเด็นดังกล่าวจะต้องได้รับการสอบสวน^{๑๖๑}

หลักการพื้นฐานของความรับผิดชอบ (Principle of Accountability) คือ การติดตามได้ว่าเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายคนใดคือผู้ยิงปืน ดังนั้น จึงไม่ควรดัดแปลงหรือแยกชิ้นส่วนอาวุธ เนื่องจากจะทำให้การติดตามว่าผู้ใดเป็นผู้ยิงอาวุธกระทำได้อย่างขึ้น นอกจากนี้ โกลีนจะต้องใช้แรงกดเพื่อยิง ซึ่งปกติจะระบุเป็นน้ำหนัก ดังนั้น จึงไม่ควรแก้ไข หรือดัดแปลงโดยไม่ได้รับอนุญาตเพราะการกระทำดังกล่าวอาจทำให้จัดการอาวุธดังกล่าวได้อย่างขึ้น^{๑๖๒}

ต้องมีการรายงานการใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากเพียงแค่การซื้อปืนไป给别人 ก็ถือเป็นการคุกคามรูปแบบหนึ่งแล้ว แม้ว่าจะไม่ได้ยิงก็ตาม ดังนั้น การกระทำดังต่อไปนี้ ควรถูกระบุว่าเป็นการใช้อาวุธปืนทั้งหมด

- การซื้อปืนไป给别人อื่น
- การยิงปืนใส่บุคคลอื่นเพื่อป้องกันตนเองหรือป้องกันบุคคลอื่น ไม่ว่าจะเกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตจากการยิงนั้นหรือไม่ก็ตาม
- การยิงหรือปล่อยกระสุนระหว่างการปฏิบัติการอื่น ๆ รวมถึงการยิงหรือปล่อยกระสุนโดยไม่ได้ตั้งใจ^{๑๖๓}

เมื่อใดก็ตามที่การใช้กำลังส่งผลให้บุคคลเสียชีวิตหรือได้รับบาดเจ็บสาหัส ควรมีการตรวจสอบโดยองค์กรอิสระ โดยอายุตอาวุธปืนของบุคคลที่อยู่ภายใต้การสอบสวนเพื่อดำเนินการสอบสวน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วย อาจจำเป็นต้องสั่งให้เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายบุคคลดังกล่าวหยุดการปฏิบัติ

^{๑๖๑} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 98.

^{๑๖๒} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 98.

^{๑๖๓} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 99.

หน้าที่ที่ต้องใช้อาวุธปืนเพื่อรอการสอบสวน แต่ก็ต้องเป็นไปตามสถานการณ์ด้วยเช่นกัน^{๑๖๔}

เนื่องจากความอันตรายและการใช้อาวุธที่อาจนำไปสู่ความตาย บางครั้งอาวุธปืนอาจถูกขโมยไปจากเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายและถูกใช้เพื่อการก่ออาชญากรรม เจ้าพนักงานผู้ดูแลอาวุธปืนจะต้องใช้ความระมัดระวังไม่ให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องจัดให้มีของหนัที่เหมาะสมเพื่อใช้เก็บอาวุธปืน และจะต้องได้รับการฝึกอบรมวิธีการเก็บรักษาดูแลอาวุธปืนด้วย^{๑๖๕}

จะสังเกตได้ว่า การดำเนินการภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้องนั้น จะกล่าวในลักษณะที่เป็นภาพรวมในวงกว้างกว่าคู่มือและแนวปฏิบัติของไทย ซึ่งแนวปฏิบัติระหว่างประเทศดังกล่าวคงมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดกรอบกว้าง ๆ และให้แต่ละประเทศไปกำหนดหลักเกณฑ์ที่เป็นการเฉพาะตามกฎหมายหรือระเบียบการปฏิบัติภายในเป็นการเฉพาะ

๓. ข้อเสนอแนะ

๓.๑ การจัดให้มีการรวบรวมคู่มือหรือกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธในลักษณะของประมวลการใช้กำลังและอาวุธหรือการจัดทำในรูปแบบของกฎกระทรวง

เมื่อพิจารณาถึงตรงนี้ จะสังเกตได้ว่า แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธเป็นประเด็นที่ค่อนข้างละเอียดอ่อนและมีความเสี่ยงสูงมาก ทั้งต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ระบุไว้ในภายใต้อัตราธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) กติการะหว่างประเทศ ว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย

^{๑๖๔} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 99.

^{๑๖๕} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 99.

ไว้มนุษยธรรมหรืออย่าย่ำยีศักดิ์ศรี (Declaration on the Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) ปฏิญญาสหประชาชาติ ว่าด้วยการขจัดกาเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (United Nations Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดกาเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปราบปรามและการลงโทษอาชญากรรม การแบ่งแยกสีผิว (International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid) อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษอาชญากรรมจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide) กฎขั้นต่ำมาตรฐานสำหรับการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners) และอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล (Vienna Convention on Consular Relations) รวมไปถึงกฎเกณฑ์และมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการใช้กำลังและอาวุธของ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เช่น ประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officer หรือ CCLEO) และหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials หรือ BPUFF) รวมถึงพันธกรณีหลายประเทศอีกหลายฉบับ

ดังนั้น ในประเด็นข้อเสนอแนะประการแรกจึงขอเสนอแนะแนวทางในสองประเด็น ดังนี้

ประการแรก การออกกฎเกณฑ์ในระดับกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับพันธกรณีระดับระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีหน้าที่ต้องปฏิบัติตาม ทั้งในฐานะที่เป็นภาคีในสนธิสัญญา และผูกพันในฐานะที่เป็นจารีตประเพณีระหว่างประเทศ และหลักกฎหมายทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อให้การดำเนินการของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และไม่สุ่มเสี่ยงต่อการละเมิดกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลที่เกี่ยวข้อง

ประการที่สอง การรวบรวมคู่มือหรือกฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธในลักษณะของประมวลการใช้กำลังและอาวุธหรือการจัดทำในรูปแบบของกฎกระทรวง เนื่องจากในปัจจุบัน กฎหมายที่มีการบังคับใช้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรมีเพียงกฎหมายเรื่องการจับ ในมาตรา ๘๓ วรรคสาม ของประมวลกฎหมาย

วิธีพิจารณาความอาญา และกฎหมายเรื่องการป้องกันตัว ตามมาตรา ๖๘ ของประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งเป็นมาตราที่ค่อนข้างกว้าง และไม่ได้ลงรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย อีกทั้งแนวปฏิบัติที่มีอยู่ก็ปรากฏอยู่ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ และคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙ เท่านั้น ซึ่งอยู่ในลักษณะของคู่มือการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ตำรวจเท่านั้น โดยไม่ได้มีสภาพบังคับเป็นกฎหมายแต่อย่างใด อีกทั้ง กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้เขียนอย่างกระจัดกระจายในคู่มือและอาจไม่สะดวกต่อการใช้งานเท่าใดนัก ดังนั้น จึงเห็นสมควรให้จัดทำเป็นประมวลการใช้กำลังและอาวุธหรือทำในรูปแบบของกฎกระทรวงที่มีสภาพบังคับตามกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย และรวบรวมแนวทางในการปฏิบัติไว้เป็นที่เดียว เพื่อการค้นคว้า การฝึกอบรม และการใช้กำลังและอาวุธอย่างถูกต้อง

๓.๒ การอบรมหลักการใช้กำลังและการฝึกใช้อาวุธ

ภายหลังที่มีการรวบรวมเนื้อหาและรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายแล้วนั้น เห็นควรให้มีการเผยแพร่หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธไว้เป็นที่เดียว และนำไปเพื่อใช้ประกอบการอบรมหลักการใช้กำลังและการฝึกใช้อาวุธอย่างถูกต้อง และให้เป็นไปในแนวทางปฏิบัติเดียวกัน เพื่อให้การทำงานของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายดำเนินการอย่างเป็นเอกภาพมากขึ้น

ทั้งนี้ ในส่วนของการอบรมควรแบ่งแยกการอบรมออกเป็น ๒ ส่วนหลัก ๆ ได้แก่

ส่วนที่ ๑ ส่วนของการฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธ
โดยเห็นควรให้อธิบายนิยามความหมายของการใช้กำลังและการใช้อาวุธ กฎหมายและระเบียบภายใน ตลอดจนกฎหมายระหว่างประเทศและพันธกรณีระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทั้งขั้นตอนในการปฏิบัติทั้งก่อนการปฏิบัติการ ระหว่างการปฏิบัติการ และภายหลังการปฏิบัติการได้ยุติลง ในลักษณะของแนวปฏิบัติเพื่อให้การดำเนินการของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายกระทำลงอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามหลักเกณฑ์ตามที่กำหนด

ส่วนที่ ๒ ส่วนของการฝึกอบรมเกี่ยวกับการตัดสินใจใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมาย
โดยเห็นควรให้อธิบายสภาวะทางจิตสรีรวิทยาเมื่อเผชิญเหตุวิกฤตของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ผลกระทบจากหลักจิตสรีรวิทยาต่อการตัดสินใจใช้

กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ปัจจัยความเชื่อการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจากประสบการณ์จากภาพยนตร์ กระบวนการตัดสินใจใช้กำลังในภาวะวิกฤตของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย และตัวแบบระดับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และสามารถถ่วงการตัดสินใจของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายให้ดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๓ ตารางเปรียบเทียบหลักการใช้กำลังตามกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

	กฎหมายไทย	กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง
นิยามความหมาย	การใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย หมายถึง การกระทำเพื่อระงับเหตุหรือคลี่คลายสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สถานการณ์เหล่านั้นยุติโดยเร็ว โดยจะต้องกระทำอย่างจำกัด เฉพาะที่มีความจำเป็น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ และผลสัมฤทธิ์ในการควบคุมเหตุการณ์ บนฐานของกฎหมายภายในกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง ^{๑๖๖}	เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะได้รับอนุญาตให้ใช้กำลัง เฉพาะในกรณีที่มีความจำเป็นอย่างมีเหตุผลภายใต้สถานการณ์ เพื่อปกป้องอาชญากรรมหรือเพื่อให้ผลลัพธ์หรือการช่วยเหลือในการจับกุมผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดโดยชอบด้วยกฎหมาย ทั้งนี้ การใช้กำลังจะต้องไม่เกินขอบเขตนอกเหนือจากนี้ ^{๑๖๗} ทั้งนี้ การกระทำของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธ ^{๑๖๘}
หลักเกณฑ์เกี่ยวกับ การใช้กำลัง		
กฎหมายลายลักษณ์อักษร (มีสภาพบังคับตามกฎหมาย)	มาตรา ๘๓ วรรคสาม ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา “ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น” ^{๑๖๙} มาตรา ๖๘ ของประมวลกฎหมายอาญา	ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (UDHR) ซึ่งได้กล่าวรับรองเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ^{๑๗๐} โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรื่องการจับกุมบุคคลตามมาตรา ๘๓ วรรคสาม แล้วนั้น ข้อ ๙ ของปฏิญญาฯ ยังได้ระบุเกี่ยวกับสิทธิในการไม่ถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่บังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย ^{๑๗๑} ข้อ ๒ ของประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officer หรือ CCLEO)

^{๑๖๖} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) ๗, ๒๙ ประกอบ Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3.

^{๑๖๗} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3 commentary (a).

^{๑๖๘} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 1.

^{๑๖๙} ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา ๘๓ วรรคสาม.

^{๑๗๐} Universal Declaration of Human Rights (UDHR) arts 1, 2, 3, 5, etc.

^{๑๗๑} Universal Declaration of Human Rights (UDHR) art 9.

	<p>“ผู้ใดจำต้องกระทำการใดเพื่อป้องกันสิทธิของตนเองหรือของผู้อื่นให้พ้นภัยอันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย ผู้นั้นไม่มีความผิด”^{๑๗๐}</p>	<p>ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องเคารพและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนของประชาชนทุกคน^{๑๗๑} ทั้งนี้ ประมวลจรรยาบรรณฯ ฉบับนี้ยังได้กล่าวถึงกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานสากลเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหลายฉบับซึ่งรวมถึง ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ปฏิญญาว่าด้วยการคุ้มครองบุคคลทุกคนจากการถูกทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือย่ำยีศักดิ์ศรี (Declaration on the Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) ปฏิญญาสหประชาชาติว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (United Nations Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ (International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination) อนุสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปราบปรามและการลงโทษอาชญากรรมการแบ่งแยกสีผิว (International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid) อนุสัญญาว่าด้วยการป้องกันและลงโทษอาชญากรรมจากการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide) มาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อนักโทษ (Standard Minimum Rules for the Treatment of</p>
--	--	---

^{๑๗๐} ประมวลกฎหมายอาญา, มาตรา ๖๘.

^{๑๗๑} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 2.

		<p>Prisoners) และอนุสัญญาเวียนนาว่าด้วยความสัมพันธ์ทางกงสุล (Vienna Convention on Consular Relations)^{๑๗๔}</p> <p>ข้อ ๓ ของประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officer หรือ CCLEO)^{๑๗๕}</p> <p>การใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะกระทำได้ เฉพาะกรณีที่จำเป็นอย่างยิ่งและเท่าที่จำเป็นต่อการปฏิบัติหน้าที่ เท่านั้น^{๑๗๖}</p> <p>หลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials หรือ BPUFF)^{๑๗๗}</p> <p>รัฐบาลและเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายต้องรับรองและ ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎและระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับการใช้กำลังและ การใช้อาวุธต่อบุคคล ในการพัฒนากฎและระเบียบดังกล่าวนั้น รัฐบาลและเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องรักษาไว้ซึ่งประเด็น ด้านจริยธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้กำลังและการใช้อาวุธ^{๑๗๘}</p> <p>รัฐบาลและเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องพัฒนาวิธีการ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการใช้อาวุธและเครื่องมือหลากหลาย ซึ่งอาจนำไปสู่การใช้กำลังและการใช้อาวุธที่แตกต่างกัน ซึ่งรวมถึงการ พัฒนาการใช้อาวุธที่ไม่ถึงแก่ความตายเพื่อใช้ในสถานการณ์ที่เหมาะสม และจะต้องมีการคำนึงถึงการใช้วิธีการที่อาจนำไปสู่การบาดเจ็บหรือ ถึงแก่ความตายมากเป็นพิเศษ ทั้งนี้ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะใช้</p>
--	--	--

^{๑๗๔} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 2 commentary.

^{๑๗๕} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979).

^{๑๗๖} Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3.

^{๑๗๗} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990).

^{๑๗๘} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 1.

		<p>อุปกรณ์เพื่อการป้องกันตนเองเป็นหลัก เช่น โล่ หมวก เสื้อกันกระสุน ยานพาหนะกันกระสุน เพื่อที่จะลดโอกาสในการใช้อาวุธมากขึ้น^{๑๗๙}</p> <p>ในการใช้อาวุธที่ไม่ถึงแก่ความตายนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องประเมินสถานการณ์อย่างรอบด้านเพื่อที่จะลดความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง และการใช้อาวุธนั้นจะต้องใช้อย่างมีการควบคุมและด้วยความระมัดระวัง^{๑๘๐}</p> <p>ในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่นั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องใช้วิธีการที่ไม่สร้างความรุนแรงก่อนที่จะใช้กำลังหรืออาวุธ การใช้กำลังและอาวุธนั้นจะสามารถทำได้หากผ่านการใช้วิธีการอื่น ๆ มาแล้วยังไม่เป็นผล หรือไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในขั้นสุดท้ายได้^{๑๘๑}</p> <p>เมื่อใดก็ตามที่การใช้กำลังและการใช้อาวุธไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงหลักการ ๔ ประการ ดังนี้ (๑) ใช้กำลังหรืออาวุธในลักษณะที่ได้สัดส่วนกับความรุนแรงของความผิดและวัตถุประสงค์ที่ชอบด้วยกฎหมายในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์นั้น (๒) ลดความเสียหายและความบาดเจ็บ และเคารพและรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ (๓) ทำให้มั่นใจว่าการช่วยเหลือและการปฐมพยาบาลนั้นสามารถดำเนินการได้ต่อผู้ที่ได้รับบาดเจ็บหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และ (๔) ทำให้มั่นใจว่าญาติหรือเพื่อนสนิทของผู้บาดเจ็บหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจะได้รับแจ้งข้อมูลเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เช่นกัน^{๑๘๒}</p>
--	--	--

^{๑๗๙} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 2.

^{๑๘๐} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 3.

^{๑๘๑} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 4.

^{๑๘๒} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 5.

		<p>ทั้งนี้ เมื่อมีการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตอันเป็นผลมาจากการใช้กำลังหรือการใช้อาวุธโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น จะต้องมีการรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมดต่อผู้บังคับบัญชาตามขั้นตอนที่กำหนด^{๑๘๓} ซึ่งขั้นตอนรายงานนั้น จะต้องมีการรายงานและตรวจสอบ ทบทวนการกระทำภายใต้เหตุการณ์นั้นอย่างเหมาะสม และมีการตรวจสอบโดยหน่วยงานทางปกครองที่เป็นอิสระหรือเจ้าพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจในสถานการณ์นั้น ในกรณีที่มีผู้ได้รับบาดเจ็บสาหัสถึงแก่ความตาย หรือเหตุการณ์ที่สร้างความเสียหายร้ายแรง จะต้องมีการส่งรายงานอย่างรวดเร็วที่สุดไปยังหน่วยงานผู้มีอำนาจในการตรวจสอบการปฏิบัติการและหน่วยงานทางตุลาการ^{๑๘๔}</p> <p>นอกจากนั้น รัฐบาลจะต้องทำให้มั่นใจว่า การใช้กำลังหรือการใช้อาวุธของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องเป็นไปอย่าง ไม่มีการเลือกปฏิบัติหรือไม่ถูกต้อง ในกรณีที่เกิดเหตุการณ์เช่นว่านั้น จะต้องจัดให้มีการลงโทษด้วยความผิดทางกฎหมายอาญาอย่างเหมาะสม^{๑๘๕}</p> <p>ในสถานการณ์เฉพาะที่มีการชุมนุมหรือการรวมตัวของบุคคล โดยไม่ชอบด้วยกฎหมายนั้น โดยพื้นฐาน บุคคลทุกคน มีสิทธิในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธตามหลักการพื้นฐานที่ได้บัญญัติไว้ภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง^{๑๘๖} แต่อย่างไรก็ตาม ในการจัดการกับ</p>
--	--	--

^{๑๘๓} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 6.

^{๑๘๔} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 22.

^{๑๘๕} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 7.

^{๑๘๖} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 12.

		<p>การประชุมมนั้น ต้องอธิบายแยกออกเป็น ๒ กรณี ได้แก่ กรณีที่การประชุมไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่ได้สร้างความรุนแรง และกรณีที่การประชุมสร้างความรุนแรง โดยในกรณีแรกนั้น หากเป็นการประชุมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ไม่ได้สร้างความรุนแรง เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย จะต้องหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง หรือหากไม่สามารถกระทำได้ การใช้กำลังจะต้องถูกจำกัดและใช้เมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น^{๑๘๗} อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่การประชุมสร้างความรุนแรง เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายอาจใช้อาวุธได้เมื่อมีการพิจารณาแล้วว่าวิธีการที่สร้างอันตรายน้อยกว่าไม่สามารถใช้ได้และเมื่อมีความจำเป็นอย่างเพียงพอแล้วเท่านั้น^{๑๘๘}</p>
<p>ระเบียบ/กฎเกณฑ์ภายใน</p>	<p>ข้อ ๓๕ ของประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ การจับกุม</p> <p>“ การจับกุมนั้นผู้จับจะต้องจับโดยละม่อม (โดยดี) เมื่อจำเลยหรือผู้จะต้องถูกจับนั้นไม่ได้มีการต่อสู้ใดๆแล้ว เจ้าพนักงานจะใช้อำนาจกระทำร้ายแก่เขาไม่ได้ เว้นแต่ผู้จะต้องถูกจับนั้นต่อสู้หรือแสดงกิริยาต่อสู้เจ้าพนักงานผู้จับจึงจะมีอำนาจใช้อาวุธเพื่อป้องกันได้โดยไม่เกินกว่าสมควร ซึ่งได้มีคำแนะนำไว้ในตอนต่อไปแล้ว</p> <p>ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนีเจ้าพนักงาน หรือราษฎรผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือความป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับกุมผู้นั้น</p> <p>ข้อที่เจ้าพนักงานผู้จับกุมคนร้ายจะควรใช้อาวุธเพียงไรหรือไม่เป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการจับกุม เพราะเหตุว่า</p>	<p>-</p>

^{๑๘๗} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 13.

^{๑๘๘} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990) principle 14.

ในบางคราวถ้าไม่ใช่อาวุธบ้างแล้ว อาจทำให้การจับกุมไร้ผล หรือไม่เป็นผลดี แต่ถ้าจะใช้อาวุธโดยไม่สมควรแก่เหตุแล้ว ผลร้ายอาจเกิดแก่เจ้าพนักงานผู้ที่ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ราชการ โดยสุจริตนั้นได้...”^{๑๘๙}

ข้อ ๑๔ ของประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ การจับกุม

“การจับกุมนั้นเป็นการกระทำให้ผู้ถูกจับเสียความเป็นอิสระภาพ เจ้าพนักงานตำรวจจึงควรระมัดระวังใช้อำนาจจับโดยสุภาพ ในเมื่อมีความจำเป็น และให้ถูกต้องตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้

ในเรื่องการจับกุมผู้กระทำผิด ขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจพึงคิดอยู่เสมอว่าเหตุที่จับกุมผู้กระทำผิดก็เพื่อความสงบสุขของประชาชนและเพื่อให้ผู้กระทำผิดได้รับโทษสนองตามบทกฎหมายบัญญัติไว้จะได้เป็นทางป้องกันและมีให้คนอื่นเอาเยี่ยงอย่างวิธีการของเจ้าหน้าที่ตำรวจอันพึงระมัดระวังก็คือ อย่าเที่ยวจับผิดตัว การปราบปรามนั้น เบื้องต้นเราต้องสืบสวนให้ได้ความจริงแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้กระทำผิด มีหลักฐานมากน้อยเพียงใด ถ้าเจ้าหน้าที่ตำรวจจับผู้กระทำผิดโดยไม่ผิดตัว แม้หลักฐานจะยังไม่พอลงถึงศาลลงโทษก็ยังเป็นที่เกรงขามแก่ผู้กระทำผิด เพราะคนใดกระทำผิดถึงหลักฐานไม่พอให้ศาลลงโทษ แต่ประชาชนท้องถิ่นย่อมทราบว่าเป็นผู้กระทำผิดในคดีนั้น เมื่อทางการตำรวจได้จับไม่ผิดตัว อย่างน้อยประชาชนก็เห็นความสามารถของตำรวจ และในเวลาเดียวกันก็เป็นทางทำให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดหวาดเกรงต่ออาญา แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าเราจับกันง่าย ๆ เมื่อจับผิดตัว ไหนเลยประชาชนจะถูกดูถูกในความสามารถของตำรวจ ก็เป็นทางหนึ่งนี้อาจทำให้คนกระทำความผิดหรือคิดจะกระทำผิดมีใจกำเริบไม่เกรงกลัวต่ออาญา

^{๑๘๙} ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓, หน้า ๓๑-๓๒.

	<p>จะเป็นผลร้ายในการรักษาความสงบแก่หน้าที่ของตำรวจ ยิ่งไปกว่านั้นยังจับคนร้ายไม่ได้</p> <p>ให้พึงเข้าใจว่าวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ของการจับกุมก็เพื่อประโยชน์ในการระงับปราบปรามเหตุอันบังเกิดขึ้นเฉพาะหน้าหรืออาจจะเกิดขึ้นหรือเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลบหนีได้สะดวกเท่านั้น ดังนั้น หากกรณีใดไม่ใช่ความผิดที่เกิดขึ้นซึ่งหน้าหรือไม่จำเป็นต้องระงับปราบปรามในทันที หรือเชื่อว่าผู้ต้องหาจะไม่หลบหนีโดยมีเหตุผลอันควรเชื่อได้แล้ว ก็ไม่สมควรทำการจับกุมผู้นั้นโดยทันที แต่ควรรีบเร่งสอบสวนพยานหลักฐานฝ่ายผู้กล่าวหาและรวบรวมข้อเท็จจริง ตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ ในการกระทำผิดของผู้นั้นไว้ให้พร้อมมูลก่อน จนเห็นว่าคดีมีมูลพอฟ้องผู้ต้องหาคนนั้นได้แล้วจึงดำเนินการจับกุมหรือออกหมายเรียกเพื่อสอบสวนดำเนินคดีต่อไปก็ย่อมจะเป็นการเหมาะสม หากผู้ต้องหาเป็นพระบรมวงศานุวงศ์เป็นข้าราชการเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นชาวต่างประเทศชั้นผู้ดี หรือเป็นคนปกติมีชื่อเสียงในทางสัมมนาชีพแล้ว ต้องคำนึงถึงข้อนี้ให้มาก”^{๑๙๐}</p>	
<p>แนวปฏิบัติที่ไม่มีสภาพบังคับตามกฎหมาย</p>	<p>คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายไว้โดยกล่าวถึงในลักษณะของระดับการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมาย^{๑๙๑} โดยเนื้อหานั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับที่ระบุไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจฯ โดยกล่าวเพิ่มเติมว่า ในการจะใช้กำลังหรือจะใช้อาวุธ จะต้องมีการแสดงตนของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และจะต้องมีการแจ้งเตือนให้ทราบล่วงหน้าก่อนว่า จะมีการใช้</p>	<p>หนังสือคู่มือว่าด้วยการใช้กำลังและการใช้อาวุธในการบังคับใช้กฎหมายโดยสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC)^{๑๙๔} ได้พยายามเน้นย้ำวิธีการที่หลากหลายในการใช้กำลังของเจ้าพนักงานว่าในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นต้องใช้กำลัง เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นอย่างมากที่สุดในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการบังคับการให้เห็นไปตามกฎหมาย โดยจะต้องได้สัดส่วนกับภัยอันตรายนั้นและจะต้องสร้างเลือก</p>

^{๑๙๐} ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓, หน้า ๒๑ - ๒๒.

^{๑๙๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๗.

^{๑๙๔} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017).

	<p>กำลังหรือการใช้อาวุธ แต่อาจมีข้อยกเว้นในกรณีที่เป็น การดำเนินการที่อาจทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือบุคคลอื่น เสี่ยงที่จะได้รับอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกายหรือเป็นที่ชัดเจนว่าไม่มีความเหมาะสมหรือจำเป็นที่จะต้องดำเนินการดังกล่าวในสถานการณ์ เช่นนั้น^{๑๙๒}</p> <p>คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙^{๑๙๓} เป็นคู่มืออีกฉบับที่ไม่ได้มีสถานะเป็นกฎหมายใช้บังคับในเรื่อง การใช้กำลังของเจ้าหน้าที่พนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเช่นกัน แต่มีหลักการที่น่าสนใจควรค่าแก่การอธิบายเพิ่มเติม โดยคู่มือฉบับดังกล่าวการในกรอบภาพกว้างว่าการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนรัฐธรรมนูญ ข้อกฎหมายต่าง ๆ รวมถึงหลักยุทธวิธีตำรวจที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของเครื่องมือที่ใช้ในการตอบโต้ (รายละเอียดเพิ่มเติมในเนื้อหาหลัก)</p>	<p>วิธีการแล้วเครื่องมือที่หลากหลายให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้นๆ โดยจะต้องเป็นเครื่องมือที่ไม่ถึงแก่ความตายเป็นสำคัญ^{๑๙๔}</p> <p>หนังสือคู่มือฯ กล่าวถึงรายละเอียดขั้นตอนต่าง ๆ ก่อนจะนำไปสู่การใช้กำลัง โดยกล่าวถึงการใช้มาตรการที่ไม่ใช้กำลัง และไม่รุนแรงเป็นลำดับแรก^{๑๙๖} ก่อนที่จะมีการใช้กำลัง เจ้าหน้าที่พนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องทำให้สิ้นวิธีการที่มีความรุนแรงวิธีอื่นก่อน เช่น การใช้โล่เพื่อแยกกลุ่มบุคคลออกจากเป้าหมาย เจ้าหน้าที่พนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงการแก้ไขข้อพิพาทผ่านการเจรจา เช่น การเจรจาเกลี้ยกล่อม การจัดให้มีบุคคลที่อาจพูดคุยได้เข้าร่วมเจรจา เช่น พ่อแม่ ญาติ ความเป็นกันเอง นักสังคมวิทยา หรือบุคคลอื่น ๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการใช้กำลัง^{๑๙๗}</p> <p>เมื่อมีความจำเป็นจะต้องใช้กำลังนั้น เจ้าหน้าที่พนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องพยายามใช้เครื่องมือในระดับที่สร้างความอันตรายน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องเป็นการใช้กำลังเพื่อป้องกันตนเองเป็นหลัก^{๑๙๘} ทั้งนี้ การใช้เครื่องมือต่าง ๆ ที่มีจะมีการใช้กันอยู่บ่อยครั้งสามารถแยกพิจารณาได้ออกเป็น ๒ รูปแบบ กล่าวคือ การใช้กำลังโดย ไม่มีการใช้เครื่องมือ และการใช้กำลังโดยมีการใช้เครื่องมือ</p>
--	---	--

^{๑๙๒} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๘.

^{๑๙๓} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) บทที่ ๔.

^{๑๙๔} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 64.

^{๑๙๖} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 64.

^{๑๙๗} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 64.

^{๑๙๘} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 64-65.

		<p>สำหรับการใช้กำลังโดยไม่มีเครื่องมืออื่น เช่น การใช้เทคนิค Open-Hand เช่น การเปิดฝ่ามือหรือการผลักบุคคลไปด้านหลังโดยการ ใช้ฝ่ามือ เทคนิคการกดแบบ Pressure Point การกระทำต่อร่างกายโดย การผลัก การใช้เทคนิค Hard Empty Hand โดยการล็อกแขนของ ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดไปด้านหลัง หรือการ ใช้เทคนิค Closed Hand เช่น การใช้หมัด^{๑๙๙}</p> <p>สำหรับการใช้กำลังโดยมีการใช้เครื่องมืออื่น เช่น การใช้ไม้ กระบอง โล่เพื่อดันบุคคลกลับออกไป การใช้กุญแจมือหรือสิ่งที่คล้ายคลึง กัน การใช้สารเคมีต่าง ๆ เช่น สเปรย์พริกไทยหรือแก๊สน้ำตา การใช้ปืนน้ำ การใช้สัตว์ การใช้อาวุธไฟฟ้า เช่น ปืนช็อตหรือกระบองไฟฟ้า การใช้ เครื่องมือยิงระยะไกล เช่น กระสุนยาง และการใช้อาวุธต่าง ๆ ฯลฯ^{๒๐๐}</p> <p>อย่างไรก็ดี การใช้เครื่องมือเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ เครื่องมือของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในการใช้กำลังเท่านั้น อาจจะมีการพัฒนาเครื่องมืออื่น ๆ ในอนาคตต่อไปได้เช่นกัน ดังนั้น ในทางปฏิบัติแล้ว การใช้กำลังโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายควรจะ เป็นการใช้มือ แขน หรือส่วนอื่น ๆ ของร่างกายเพื่อผลักหรือดึงต่อบุคคล ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดเพื่อควบคุมเท่านั้น^{๒๐๑} อีกทั้ง ในการใช้กำลังหรืออาวุธโดยเครื่องมือแบบใดก็ตามจะต้องมีการ ทดสอบการใช้ที่เหมาะสม และได้รับการอนุญาตโดยกฎหมาย</p>
--	--	--

^{๑๙๙} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 65.

^{๒๐๐} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 66.

^{๒๐๑} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 66; Police Executive Research Forum, 2015; Michael R Smith, Robert J Kaminski, Geoffrey P Alpert, “A Multi-Method Evaluation of Police Use of Force Outcomes”, Final Report to the National Institute, NCJRS (July 2010) <<https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/231176.pdf>> (accessed 18 April 2022).

		<p>ให้ใช้ได้ด้วย^{๒๐๒} ดังนั้น หากเป็นกรณีที่เป็นเครื่องมือซึ่งไม่ได้ระบุไว้ในแนวปฏิบัติหรือคู่มือใด ๆ จะต้องไม่นำมาใช้จนกว่าจะได้มีการทดสอบและได้รับอนุญาตตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไป</p> <p>เมื่อมีการตัดสินใจว่าจะใช้กำลัง หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องจะต้องถูกนำมาพิจารณาโดยอย่างน้อยที่สุดควรที่จะคำนึงถึงหลักความชอบด้วยกฎหมาย (Legality) หลักความจำเป็น (Necessity) และหลักความได้สัดส่วน(Proportionality) ประกอบกัน โดยคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ดังต่อไปนี้^{๒๐๓}</p> <ul style="list-style-type: none"> ● วัตถุประสงค์ของปฏิบัติการของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ● ความเสี่ยงต่อตัวเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายและบุคคลที่สาม ● ประเภทของการต่อต้านหรือการต่อต้านที่อาจเกิดขึ้น โดยผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิด ● การกระทำซึ่งเกิดขึ้นซึ่งหน้าของผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิด ● ระยะเวลาที่เหมาะสมในการตัดสินใจ ● ระดับของการป้องกันตัวเองของเจ้าพนักงาน ผู้บังคับใช้กฎหมาย ● การมีอยู่ของทรัพยากรต่าง ๆ รวมถึงความเป็นไปได้ในการเรียกผู้สนับสนุน
--	--	---

^{๒๐๒} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 66.

^{๒๐๓} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 69.

		<ul style="list-style-type: none"> ● พื้นที่และปริมาณของบุคคลที่อยู่แวดล้อมและไม่เกี่ยวข้อง กับเหตุการณ์ ● ขั้นตอนหรือข้อมูลที่ได้รับจากเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้ กฎหมาย ● ทักษะของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย และ ● ความร้ายแรงของความผิดซึ่งก่อขึ้นหรือคาดว่าจะก่อขึ้น <p>เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่เริ่มต้นด้วยการใช้กำลัง แม้ว่า เจ้าพนักงานจะมีสิทธิที่จะกระทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม บางครั้ง สถานการณ์อาจจะลดระดับความรุนแรงลงได้เอง แต่หากเจ้าพนักงาน ผู้บังคับใช้กฎหมายดำเนินการโดยการใช้อำนาจอาจเป็นการเร่งสถานการณ์ ให้มีความรุนแรงขึ้นได้^{๒๐๔}</p>
--	--	--

^{๒๐๔} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 69.

๓.๔ ตารางเปรียบเทียบหลักการใช้อาวุธตามกฎหมายไทยและกฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

	กฎหมายไทย	กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง
<p>นิยามความหมาย</p>	<p>การใช้อาวุธของเจ้าพนักงานผู้บังคับกฎหมาย หมายถึง การกระทำโดยใช้อุปกรณ์ที่อาจเป็นการสร้างความเสียหาย โดยอาจถึงแก่ความตายหรือไม่ถึงแก่ความตาย เพื่อระงับเหตุหรือคลี่คลายสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อให้สถานการณ์เหล่านั้นยุติโดยเร็ว โดยจะต้องกระทำอย่างจำกัด เฉพาะที่มีความจำเป็น โดยคำนึงถึงสถานการณ์ และผลสัมฤทธิ์ในการควบคุมเหตุการณ์ บนพื้นฐานของกฎหมายภายใน กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง^{๒๐๕}</p>	<p>ข้อ ๙ - ๑๑ ของหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (BPUFF)</p> <p>พอสรุปนิยามจากข้อบทพิเศษดังกล่าวได้ว่า การใช้อาวุธปืน คือ การกระทำที่โดยหลักเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะไม่สามารถกระทำ ได้ เว้นแต่ในกรณีเพื่อเป็นการป้องกันตัวหรือป้องกันผู้อื่นให้พ้นจากอันตรายร้ายแรงที่ใกล้จะมาถึงและมีความรุนแรงที่อาจถึงแก่ชีวิตหรืออันตรายสาหัส เพื่อป้องกันการเตรียมก่ออาชญากรรมที่ร้ายแรงประเภทที่กำลังจะก่ออันตรายแก่ชีวิต เพื่อทำการจับกุมบุคคลที่แสดงออกว่ากำลังจะก่ออันตรายและได้ต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานนั้น หรือเพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวหลบหนี ทั้งนี้ การใช้อาวุธปืนนั้นให้กระทำได้ต่อเมื่อวิธีการอื่น ๆ ที่มีความรุนแรงน้อยกว่านี้ต่างไม่เพียงพอที่จะกระทำ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวได้แล้ว และไม่ว่ากรณีใดก็ตาม การเจตนาใช้อาวุธปืนให้เกิดอันตรายถึงชีวิตนั้นให้กระทำได้เฉพาะกรณีเพื่อป้องกันชีวิตของตนหรือผู้อื่นในภาวะที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้แล้วเท่านั้น^{๒๐๖}</p> <p>พิธีสารต่อต้านการผลิตและการค้าอาวุธปืน ชิ้นส่วนและส่วนประกอบ และกระสุนปืนที่ ๒ ติตกฎหมาย (Protocol Against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition, Supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime, 2001)</p>

^{๒๐๕} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) ๗; Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979) art 3; สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) ๒๙.

^{๒๐๖} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 9.

		<p>อาวุธปืน หมายถึง “อาวุธลำกล้องพกพาใด ๆ ที่ใช้ยิง ถูกออกแบบมาใช้ยิง หรือสามารถปรับเปลี่ยนเพื่อใช้ยิงเครื่องกระสุนปืนโดยการจู่ระเบิด ทั้งนี้ ไม่รวมถึงอาวุธปืนโบราณหรือจำลอง”^{๒๐๗}</p>
<p>ประเภทของอาวุธ</p>	<p>พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. ๒๔๙๐</p> <p>“อาวุธปืน” หมายความว่ารวมตลอดถึงอาวุธทุกชนิดซึ่งใช้ส่งเครื่องกระสุนปืนโดยวิธีระเบิดหรือกำลังดันของแก๊สหรืออัดลมหรือเครื่องกลไกอย่างใด ซึ่งต้องอาศัยอำนาจของพลังงานและส่วนหนึ่งส่วนใดของอาวุธนั้น ๆ ซึ่งรัฐมนตรีเห็นว่าสำคัญและได้ระบุไว้ในกฎกระทรวง”^{๒๐๘}</p> <p>“เครื่องกระสุนปืน” หมายความว่ารวมตลอดถึงกระสุนโคด กระสุนปราย กระสุนแตก ลูกกระเบิด ตอร์ปิโด ฟันระเบิดและจรวด ทั้งชนิดที่มีหรือไม่มีกรดแก๊ส เชื้อเพลิง เชื้อโรค ไอพิช หมอกหรือควัน หรือกระสุน ลูกกระเบิด ตอร์ปิโด ฟันระเบิดและจรวด ที่มีคุณสมบัติคล้ายคลึงกัน หรือเครื่องหรือสิ่งสำหรับอัดหรือทำ หรือใช้ประกอบเครื่องกระสุนปืน”^{๒๐๙}</p> <p>“วัตถุระเบิด” คือ วัตถุที่สามารถส่งกำลังดันอย่างแรงต่อสิ่งห่อหุ้มโดยฉับพลันในเมื่อระเบิดนั้น โดยมีสิ่งเหมาะสมทำให้เกิดกำลังดัน หรือโดยการสลายตัวของวัตถุระเบิดนั้น ทำให้มีแรงทำลายหรือแรงประหาร กับหมายความว่ารวมตลอดถึงเชื้อประทูต่าง ๆ หรือวัตถุอื่นใดอันมีสภาพคล้ายคลึงกันซึ่งใช้ หรือทำขึ้น</p>	<p>สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC)</p> <p>ได้กล่าวถึงรูปแบบที่หลากหลายของอาวุธปืน แต่โดยส่วนมากแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายจะใช้ปืนพกเป็นหลักซึ่งมักจะมีการพกติดตัวกับของหนึ่งไว้ที่บริเวณเข็มขัดหรือใต้แขน อย่างไรก็ตาม อาจมีบางกรณีที่เจ้าหน้าที่ผู้บังคับใช้กฎหมายอาจพกปืนยาว เช่น ปืนไรเฟิล ซึ่งจะต้องมีการติดตั้งกับไหล่เมื่อมีการยิง ทั้งนี้ แม้ว่าปืนยาวอาจมีความยุ่งยากมากกว่าในการใช้และพกพาแต่ปืนยาวจะมีความแม่นยำที่มากกว่า^{๒๑๓} ทั้งปืนแบบพกพาและปืนยาวอาจอยู่ในลักษณะของปืนนัดเดียว กึ่งอัตโนมัติ หรือแบบอัตโนมัติก็ได้ โดยปืนนัดเดียว (Single-Shot Firearm) จะต้องบรรจุกระสุนใหม่ด้วยตนเองภายหลังจากที่มีการยิงแต่ละนัดเพื่อลั่นไกปืน ในขณะที่ปืนกึ่งอัตโนมัติ (Semi-Automatic Firearm) จะยิงนัดเดียวในแต่ละครั้งเช่นเดียวกัน แต่ไม่จำเป็นต้องโหลดกระสุนด้วยตนเองในแต่ละครั้ง เนื่องจากใช้พลังงานเพียงนัดเดียวในการโหลดกระสุนซ้ำในครั้งถัดไป ส่งผลให้สามารถยิงได้เร็วกว่าอุปกรณ์ประเภทปืนนัดเดียว และปืนอัตโนมัติ (Automatic Firearm) จะสามารถยิงต่อไปได้ เรื่อย ๆ トラバドที่มีการกดไกปืนค้างไว้จนกระทั่งกระสุนหมด อย่างไรก็ตาม ปืนอัตโนมัติก็อาจตั้งค่าเป็นโหมดยิงนัดเดียวได้เช่นกัน^{๒๑๔}</p>

^{๒๐๗} Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their parts and Components and Ammunition, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, (UNGA Res 55/255 (31 May 2001).

^{๒๐๘} พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.๒๔๙๐ แก๊ทที่แก้ไขเพิ่มเติม, มาตรา ๔ (๑).

^{๒๐๙} พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.๒๔๙๐ แก๊ทที่แก้ไขเพิ่มเติม, มาตรา ๔ (๒).

^{๒๑๓} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 96.

^{๒๑๔} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 96 - 100.

	<p>เพื่อให้เกิดการระเบิดซึ่งรัฐมนตรีจะได้ประกาศระบุไว้ในราชกิจจานุเบกษา”^{๒๑๐}</p> <p>เมื่อพิจารณาเพิ่มเติมโดยเน้นเฉพาะในส่วนของผู้บังคับใช้กฎหมายจากคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ นั้นก็จะได้กล่าวถึงประเภทของอาวุธปืนเอาไว้บ้างโดยจะเน้นในหมวดอาวุธศึกษา โดยได้กล่าวถึงปืนพกกลุ่ไม่ ปืนพกกึ่งอัตโนมัติ และอาวุธปืนกล้อค^{๒๑๑}</p> <p>นอกจากนั้น ในส่วนของคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙ นั้น ได้กล่าวถึง ปืนพกพร้อมกระสุนปืนและซองปืนในฐานะที่เป็นอาวุธประจำตัวสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้เชิญเหตุคนแรก ปืนยิงกระสุนยาง (ปืนยาว) พร้อมกระสุนยางและปืนยาว ปลาย.๑๑, ปชด.๐๒ ในฐานะที่เป็นอาวุธประจำหน่วยและปืนยิงกระสุนยาง (ปืนพกสั้น) พร้อมกระสุนยาง ในฐานะที่เป็นอาวุธสำหรับหน่วยปฏิบัติการพิเศษ^{๒๑๒}</p>	
<p>หลักเกณฑ์เกี่ยวกับ การใช้อาวุธ</p>		
<p>กฎหมายลายลักษณ์อักษร (มีสภาพบังคับตามกฎหมาย)</p>	<p>-</p>	<p>ข้อ ๙ - ๑๑ ของหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (BPUFF)</p> <p>เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องไม่ใช้อาวุธต่อบุคคลเว้นแต่เป็นไปเพื่อป้องกันตนเองหรือป้องกันบุคคลอื่นซึ่งอยู่ในอันตรายอันใกล้จะถึง อันเป็นอันตรายต่อชีวิตหรือการบาดเจ็บสาหัส เพื่อป้องกันการกระทำผิดกฎหมายของอาชญากรรมรุนแรงที่เป็นการเฉพาะและเกี่ยวกับความรุนแรงต่อชีวิต หรือเพื่อจับกุมบุคคลซึ่งมีการกระทำที่อันตรายและต่อต้านการทำงานของผู้มีอำนาจหรือ เพื่อป้องกันมิให้บุคคลดังกล่าวหลบหนี และจะต้องใช้เมื่อวิธีการหรือมาตรการอื่น ๆ ที่มีความ</p>

^{๒๑๐} พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.๒๔๙๐ แก้ที่แก้ไขเพิ่มเติม, มาตรา ๔ (๓).

^{๒๑๑} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๑๖ - ๑๒๐.

^{๒๑๒} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙) หน้า ๑๙ - ๒๑.

		<p>รุนแรงน้อยกว่านั้นไม่เพียงพอที่จะบรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้ ในกรณีใด ๆ การใช้อาวุธที่ประสงค์ให้บุคคลถึงแก่ความตายอาจจะทำได้เมื่อไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เพื่อปกป้องชีวิต^{๒๑๕}</p> <p>ในสถานการณ์ตามที่ได้กำหนดไว้ในข้อ ๙ ของหลักการพื้นฐานฯ ข้างต้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายพึงแสดงสถานภาพความเป็นเจ้าพนักงานของตนก่อน และแจ้งเตือนให้ผู้ที่จะถูกใช้อาวุธปืนทราบก่อนว่าเจ้าพนักงานมีความจำเป็นจะต้องใช้อาวุธปืนนั้น โดยเว้นระยะเวลาอย่างเพียงพอให้บุคคลตระหนักรู้ เว้นแต่กรณีที่เจ้าพนักงานผู้นั้นไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากโดยสถานการณ์ขณะนั้นมีความเสี่ยงต่อชีวิตหรืออันตรายร้ายแรงต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่น หรือกรณีเป็นที่เห็นได้ชัดแจ้งว่าไม่เหมาะสมหรือมีอาจทำเช่นนั้นได้^{๒๑๖}</p> <p>ยิ่งไปกว่านั้น ในข้อ ๑๑ ยังได้กำหนดเพิ่มเติมว่า ให้มีกฎและระเบียบเกี่ยวกับการใช้อาวุธโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเอาไว้ อย่างชัดเจน โดยให้กำหนดแนวทางปฏิบัติโดยให้มีเนื้อหาข้อมูลดังต่อไปนี้</p> <p>(๑) กำหนดสถานการณ์ซึ่งเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะได้รับอนุญาตให้พกพาอาวุธปืน ซึ่งจะต้องกำหนดประเภทของอาวุธปืน รวมถึงกระสุนที่อนุญาตให้พกพานั้นด้วย</p> <p>(๒) กำหนดให้ชัดเจนว่าการใช้อาวุธปืนนั้นจะกระทำได้เพียงในกรณีที่จำเป็นและสมควร รวมทั้งเป็นไปในลักษณะที่จะลดความเสี่ยงต่ออันตรายให้เหลือน้อยที่สุด</p> <p>(๓) ห้ามมิให้ใช้อาวุธปืนและกระสุนในลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายหรือเสี่ยงอันตรายโดยไม่มีเหตุอันควร</p>
--	--	--

^{๒๑๕} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 9.

^{๒๑๖} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 10.

		<p>(๔) จัดให้มีการควบคุม การเก็บรักษา และการเบิกจ่ายอาวุธปืน รวมถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจว่า เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องรับผิดชอบในอาวุธปืนและกระสุนที่ตนเบิกไป</p> <p>(๕) จัดให้มีการแจ้งเตือนอย่างเหมาะสมเมื่อจะมีการยิงอาวุธปืน</p> <p>(๖) จัดให้มีระบบการรายงานเหตุในกรณีเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายได้ใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่นั้น^{๒๑๗}</p>
ระเบียบ/กฎเกณฑ์ภายใน	-	-
แนวปฏิบัติที่ไม่มีสภาพบังคับตามกฎหมาย	<p>คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖</p> <p>กฎการใช้อาวุธปืน ๔ ข้อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายที่ครอบครองอาวุธปืนนั้นได้ใช้อาวุธปืนอย่างปลอดภัยทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น โดยมีรายละเอียดดังนี้</p> <p>“๑. พึงระลึกว่าอาวุธปืนทุกกระบอกมีกระสุนปืนบรรจุอยู่เสมอและตรวจอาวุธปืนทุกครั้งที่จะจับเพื่อตรวจสอบว่ามีกระสุนปืนบรรจุอยู่หรือมีวัตถุอื่นใดติดค้างอยู่ในลำกล้องปืนหรือไม่</p> <p>๒. ไม่ควรเล็งอาวุธปืนไปในทิศทางที่ไม่ตั้งใจจะยิงหรือทำลาย</p> <p>๓. นิ้วต้องอยู่นอกโกร่งไกปืนเสมอจนกว่าจะตัดสินใจจะยิง</p> <p>๔. ตรวจสอบเบื้องต้น เบื้องหลังเป้าหมายเสมอ และอย่ายิงปืนไปทางวัตถุอื่นใด ที่อาจทำให้หัวกระสุนปืนสะท้อนกลับหรือแล่นไปได้เช่นวัสดุที่มีผิวแบนแข็ง ผิวน้ำ ฯลฯ”^{๒๑๘}</p>	<p>สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC)</p> <p>ยังได้อธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้อาวุธตาม BPUFF ข้อ ๑๑ โดยได้กำหนดไว้ว่า การใช้กำลังใด ๆ ที่อาจให้บุคคลถึงแก่ความตายควรจะใช้เท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายที่อาจถึงแก่ชีวิตหรือการบาดเจ็บสาหัส ดังนั้น เมื่อใช้อาวุธปืน เจตนาของการใช้ควรจะเป็นไปเพื่อหยุดการคุกคามมากกว่าที่จะเป็นไปเพื่อการฆ่า (ใช้วิธีการยิงโดยมีเจตนาให้มีชีวิตอยู่ (Shoot-to-Live Approach) ซึ่งเป็นไปตามสิทธิในการมีชีวิต และเมื่อใดที่การคุกคามเช่นนั้นสิ้นสุดลง จึงไม่มีความจำเป็นที่ใช้กำลัง (ที่อาจ) ร้ายแรงอีกต่อไปเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายควรที่จะต้องปรับการประเมินสถานการณ์ได้โดยจะปรับขึ้นและลงโดยขึ้นอยู่กับการพัฒนาของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและเจ้าพนักงานเหล่านั้นควรที่จะสามารถปรับการยิงในแต่ละนัดได้^{๒๑๙}</p> <p>ทั้งนี้ปัจจัยที่ต้องนำมาพิจารณาในการประเมินความเป็นไปได้ที่การใช้กำลังอาจนำไปสู่การสูญเสียชีวิตได้นั้นอาจรวมถึงประเภทของอาวุธปืนที่ใช้โอกาสที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะสามารถกระทำ</p>

^{๒๑๗} Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990), art 11.

^{๒๑๘} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖) หน้า ๑๑๕.

^{๒๑๙} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 97 - 98.

	<p>ทั้งนี้ รายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การใช้ อาวุธก่อนปฏิบัติการ ระหว่างปฏิบัติการ และภายหลังปฏิบัติการ โปรดดูคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ ฉบับเต็ม</p>	<p>ต่อส่วนต่างๆ ที่ไม่สำคัญของร่างกายความพร้อมของการตอบสนองฉุกเฉินทางการแพทย์ที่มีประสิทธิภาพและการดูแลสุขภาพ และการมีอยู่ของบุคคลอื่นที่อาจได้รับผลกระทบ (และอาจถึงขั้นเสียชีวิต) จากการใช้กำลัง หรือการใช้อาวุธ^{๒๒๐}</p> <p>ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาประกอบข้อ ๑๐ ของ BPUFF แล้วนั้น ก่อนทำการยิงนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับบัญชาควรระบุดตนเองว่าเป็น เจ้าพนักงานตามกฎหมาย และให้คำเตือนที่ชัดเจนถึงเจตนาที่ตนจะใช้ อาวุธปืน โดยมีเวลาเพียงพอสำหรับการเตือน มิฉะนั้น เจ้าพนักงาน ผู้บังคับบัญชาตามกฎหมายอาจจะอยู่ในความเสี่ยงที่จะก่อให้เกิดความเสียหายต่อการเสียชีวิตหรืออันตรายร้ายแรงต่อบุคคลอื่น หรือจะเห็นได้ชัดว่า ไม่เหมาะสมหรือไร้จุดหมายภายใต้สถานการณ์ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น การเตือนจะไร้ผลอย่างชัดเจนเมื่อเป้าหมายถูกยิงไปแล้ว ควรจะหลีกเลี่ยงการเตือนเนื่องจากมีความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหาย หรือการบาดเจ็บอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ จะเป็นการดีที่จะห้ามและให้มีการเตือนการยิงทั้งหมด นอกจากนั้น ควรจะหลีกเลี่ยงการยิงที่ยานพาหนะที่กำลังเคลื่อนที่ เว้นแต่จะก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตหรืออันตรายร้ายแรงต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่น เนื่องจากยานพาหนะดังกล่าว อาจจะทำให้เกิดอันตรายอย่างยิ่งเช่นกัน^{๒๒๑}</p> <p>หลักการพื้นฐานของความรับผิดชอบ (Principle of Accountability) คือ การติดตามได้ว่า เจ้าพนักงานผู้บังคับบัญชากฎหมาย คนใดคือผู้ยิงปืน ดังนั้น จึงไม่ควรตัดแปลงหรือแยกชิ้นส่วนอาวุธ เนื่องจากการทำให้การติดตามว่าผู้ใดเป็นผู้ยิงอาวุธกระทำได้อย่างยากขึ้น นอกจากนี้ ไกปืนจะต้องใช้แรงกดเพื่อยิง ซึ่งปกติจะระบุเป็นน้ำหนัก ดังนั้น จึงไม่ควร</p>
--	--	---

^{๒๒๐} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 98.

^{๒๒๑} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 98.

		<p>แก้ไข หรือตัดแปลงโดยไม่ได้รับอนุญาตเพราะการกระทำดังกล่าว อาจทำให้จัดการอาวุธดังกล่าวได้ยากขึ้น^{๒๒๒}</p> <p>ควรจะต้องมีการรายงานการใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ เนื่องจากการซื้อปืนถือเป็นการคุกคามแล้ว แม้ว่าการยิงจะไม่ได้เกิดขึ้น ก็ตาม ดังนั้นการกระทำดังต่อไปนี้ ควรถูกระบุว่าเป็นการใช้อาวุธปืน ทั้งหมด</p> <ul style="list-style-type: none"> ● การซื้อปืนไปที่บุคคลอื่น ● การยิงปืนใส่บุคคลอื่นเพื่อป้องกันตนเองหรือป้องกันบุคคล อื่นบุคคลหนึ่ง ไม่ว่าจะเกิดการบาดเจ็บหรือเสียชีวิตหรือไม่ ก็ตาม ● การยิงหรือปล่อยกระสุนระหว่างการปฏิบัติการอื่น ๆ รวมถึงการยิงหรือปล่อยกระสุนโดยไม่ได้ตั้งใจ^{๒๒๓} <p>เมื่อใดก็ตามที่การใช้กำลังส่งผลให้บุคคลเสียชีวิตหรือได้รับ บาดเจ็บสาหัส ควรมีการตรวจสอบโดยองค์การอิสระ บุคคลที่อยู่ภายใต้ การสอบสวนจะต้องมอบอาวุธปืนเพื่อการสอบสวนทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับ สถานการณ์ของเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วยอาจจำเป็นต้องสั่งให้เจ้าพนักงาน ผู้บังคับใช้กฎหมายบุคคลดังกล่าวหยุดการปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องใช้อาวุธปืน เพื่อรอการสอบสวน แต่ก็ต้องเป็นไปตามสถานการณ์ด้วยเช่นกัน^{๒๒๔}</p>
--	--	---

^{๒๒๒} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 98.

^{๒๒๓} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 99.

^{๒๒๔} Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Office on Drugs and Crime, ‘Resource book on the use of force and firearms in law enforcement’ (United Nations 2017) 99.

บทที่ ๓

การตัดสินใจใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย

พลตำรวจโทณรงค์ ทรัพย์เย็น

อดีตผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย หรือระงับเหตุร้ายจนเหตุร้ายฉุกเฉิน ด้วยวิธีการสืบสวน สอบสวน การตรวจ การค้น การจับกุม การควบคุม และการป้องกันการกระทำผิดกฎหมาย ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ในการใช้กำลังหรืออาวุธเพื่อวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย หรือช่วยเหลือ ป้องกัน ระงับเหตุร้ายต่าง ๆ ซึ่งในการเผชิญเหตุการณ์ มีความจำเป็นในการใช้กำลัง หรืออาวุธ เครื่องมือ อุปกรณ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมายนั้น มักจะเป็นเหตุการณ์ที่มีลักษณะเป็นเหตุวิกฤต หรือเสี่ยงอันตราย ที่ทำให้เกิดความตึงเครียด และบังคับให้ต้องตัดสินใจในเสี้ยววินาทีที่มีความไม่แน่นอนของเหตุการณ์ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว

โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อต้องเผชิญเหตุร้ายซึ่งเป็นภัยอันตรายที่ต้องใช้กำลัง อาวุธ หรืออุปกรณ์ เครื่องมือเพื่อระงับเหตุ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายต้องใช้กระบวนการในการรับรู้ ประเมินสถานการณ์ และพิจารณาตัดสินใจในการแก้ไขปัญหาหรือใช้กำลังให้สมเจตนารมณ์ของกฎหมายและต้องใช้กำลังให้พอสมควรแก่เหตุและถูกหลักสิทธิมนุษยชน

ซึ่งในสถานการณ์ดังกล่าวนี้ แบ่งการใช้เวลาเป็น ๒ ระยะ คือ ๑) ระยะเวลาในการรับรู้และคิดตัดสินใจ (Thinking Time) ๒) ระยะเวลาการตอบสนอง (Response Time) โดยในการรับรู้และตัดสินใจใช้กำลังของ

เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย นั้น จะมีอิทธิพลหรือตัวแปรในการตัดสินใจ จากประสบการณ์ทั้งส่วนตัวและจากการปฏิบัติงาน การฝึก^{๒๒๕} และมีผลกระทบจากการที่ธรรมชาติของร่างกายมนุษย์ตอบสนองต่อภาวะตึงเครียด ตามหลักจิตสรีรวิทยา (Psychophysiological) ซึ่งทำให้ประสิทธิภาพในการ รับรู้ การคิด การตัดสินใจ และการตอบสนองต่อเหตุการณ์มีประสิทธิภาพ ลดลง^{๒๒๖ ๒๒๗}

๑.การตอบสนองทางจิตสรีรวิทยาเมื่อเผชิญเหตุตึงเครียดหรือเสี่ยงภัย (Psychophysiological)

ตามธรรมชาติร่างกายของมนุษย์ปกติทั่วไป เมื่อประสบกับภัยคุกคามในทันทีทันใดหรือในวิกฤตโดยฉับพลันทันที เช่น การที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องเผชิญเหตุ เพื่อปกป้อง จับกุมหรือต่อสู้กับคนร้ายที่อาจทำให้ผู้บังคับใช้กฎหมาย หรือผู้อื่นถึงแก่ความตายในเวลาทีใกล้จะถึงนั้น ร่างกายมนุษย์มีสรีรวิทยาในการตอบสนองโดยอัตโนมัติ เช่น ระบบประสาทอัตโนมัติ (Automatic Nervous System) เมื่อรับรู้เหตุวิกฤตฉับพลัน ร่างกายจะถูกสั่งให้หัวใจเต้นเร็ว ความดันโลหิตสูงขึ้น หายใจเร็วขึ้น สูดฉีดเลือดไปเลี้ยงกล้ามเนื้อ เพื่อเป็นการเตรียมการต่อสู้หรือหลบหนีภัย

^{๒๒๕} Burrow, *Critical Decision Making by Police Firearms Officer: A Review of Officer Perception, Response, and Reaction* (PYEONGTAEK UNIVERSITY, 2007)

^{๒๒๖} Olson, *Deadly Force Decision Making* (FBI Law Enforcement Bulletin, 1998)

^{๒๒๗} Stephenson et al., *Effects of Acute Stress on Psychophysiology in Armed Tactical Occupations: A Narrative Review* (International Journal of Environmental Research and Public Health, 2022)

ระบบต่อมไร้ท่อ (Neuroendocrine System) ในร่างกายมนุษย์ จะหลั่งสารจากต่อมไร้ท่อต่าง ๆ โดยอัตโนมัติ เมื่อต้องเผชิญกับเหตุวิกฤต หรือความเครียดฉับพลัน เช่น สารอะดรีนาลีน ที่ทำให้กล้ามเนื้อหัวใจแข็งแรงมากขึ้นเมื่อคนตกใจหรือเผชิญเหตุวิกฤต สามารถแบกของหนักกว่าเวลาปกติได้ เช่น เมื่อตกใจไฟไหม้ สามารถแบกโถงน้ำไว้ได้ ร่างกายของมนุษย์จะตอบสนองโดยอัตโนมัติ เพื่อร่างกายพร้อมที่จะต่อสู้หรือจะหลบหนีตามสัญชาตญาณซึ่งลักษณะดังกล่าว จะเป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการตัดสินใจ ใช้กำลังหรืออาวุธของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ดังนี้^{๒๒๘}

๑.๑ อាកารตัวแข็ง เชื่องช้า หรือทำให้ระบบการตัดสินใจช้าลง

จากผลการหลั่งสารของต่อมไร้ท่อต่าง ๆ เมื่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ประสบเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดความตึงเครียดฉับพลัน (Acute Stress) จะทำให้มีผลต่อการทำงานของร่างกาย และสมอง เช่น ตำรวจ จะต้องเข้าเผชิญเหตุในเหตุวิกฤตฉุกเฉินอันตราย จะต้องประเมินสถานการณ์ได้อย่างถูกต้อง มีการใช้การเจรจาสื่อสารทั้งทางคำพูดและทางกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ การตัดสินใจที่จะใช้อาวุธปืน และแสดงถึงการ (ยิงหรือไม่ยิง) ควบคุมตัวตำรวจเองและสถานการณ์ได้ ทั้งยุทธวิธีและเทคนิคเหล่านี้ ได้รับผลกระทบจากระบบการตอบสนองของร่างกายต่อภาวะตึงเครียดฉับพลันตามหลักจิตสรีรวิทยา และเมื่อใดที่ทั้งระบบการรับรู้ความตึงเครียด และระบบการตอบสนองของร่างกายตามหลักจิตสรีรวิทยามีสูงย่อมส่งผลต่อการทำงานของตำรวจ การตัดสินใจ ก็เป็นผลจากระบบการรับรู้ของร่างกายมนุษย์อย่างหนึ่ง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากความตึงเครียดของร่างกายตามหลัก

^{๒๒๘} Stephenson et al., *Effects of Acute Stress on Psychophysiology in Armed Tactical Occupations: A Narrative Review* (International Journal of Environmental Research and Public Health, 2022)

จิตวิทยา โดยที่หากความเครียดมีมากเกินไป ความสามารถในการ
คิดตัดสินใจก็จะลดลง

๑.๒ สภาวะวิสัยทัศน์อุโมงค์ (Tunnel Vision)

เป็นลักษณะของการมองเห็นในรัศมีแคบเมื่อมนุษย์ประสบกับ
ความเครียดฉับพลัน หรือเมื่อมีอาการที่ต้องใช้สมาธิมุ่งสนใจจุดใดจุดหนึ่ง
ในขณะหนึ่ง ทำให้มุ่งไปมองที่จุดเดียวไม่สามารถมองเห็นภาพกว้างได้
ในการเผชิญเหตุวิกฤตของตำรวจหรือผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นมักมีอาการ
ดังกล่าวนี้ ทำให้ประสิทธิภาพในการมองเห็นหรือเข้าใจสิ่งแวดล้อม
เหตุการณ์ หรือรอบๆสถานที่เกิดเหตุไม่ดี ซึ่งอาจเป็นปัญหา ในการสอบสวน
ข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ว่าทำไมตำรวจหรือผู้บังคับใช้กฎหมายที่เผชิญเหตุ
จึงมองไม่เห็นเหตุการณ์รอบๆที่เกิดเหตุ หรือไม่เห็นอุปกรณ์หรือการ
ช่วยเหลือหรือทางเลือกอื่นในการแก้ไขปัญหา

๑.๓ สภาวะหูดับชั่วคราว (Auditory Exclusion)

เป็นสภาวะที่มนุษย์เมื่อประสบเหตุวิกฤต หรือความตึงเครียด
ฉับพลัน ร่างกายมนุษย์ได้หลั่งสารต่าง ๆ มาเพื่อเตรียมต่อสู้หรือหนีภัย ทำให้
เกิดการสูบน้ำออกไปเลี้ยงกล้ามเนื้อประสาทมหัดใหญ่ ทำให้เลือดไปเลี้ยง
ประสาทที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้เสียงลดลง ทำให้ประสิทธิภาพการได้ยินลดลง
ชั่วคราว ซึ่งย่อมส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้
กฎหมายในการประเมินสถานการณ์และการแก้ไขสถานการณ์วิกฤต
ในการเข้าเผชิญเหตุ

จากการศึกษาวิจัยด้วยการทดลอง ของ Engel & Smith ปี ๒๐๐๙;
Honig & Lewinski ปี ๒๐๐๘; Klinger & Brunson ปี ๒๐๐๙ ได้ข้อสรุปว่า
สภาวะทางจิตสรีรวิทยาที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายที่ผ่านเหตุการณ์
การใช้อาวุธปืนยิงต่อสู้กับคนร้าย ได้เกิดขึ้นกับตนเองในระหว่างเหตุการณ์

เช่น การรับรู้หรือมองเห็นเหตุการณ์ผิดคลาดเคลื่อน เช่น วิสัยทัศน์อุโมงค์
หุบดงชั่วคราว ซึ่งเกิดขึ้นตรงกับที่ได้มีการวิจัยทดลองโดย Klinger and
Brunson เมื่อปี ๒๐๐๙ ที่ได้ทำการวิจัยโดยสำรวจเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ผ่าน
เหตุการณ์ใช้อาวุธปืนยิงต่อสู้ในการปฏิบัติหน้าที่จำนวน ๘๐ นาย จากจำนวน
๑๑๓ เหตุการณ์ พบว่า ร้อยละ ๘๒ มีประสบการณ์อาการหุบดงและ
ร้อยละ ๕๑ มีอาการวิสัยทัศน์อุโมงค์ ในขณะที่เข้าเผชิญเหตุ^{๒๒๙}

๒. ลักษณะธรรมชาติของสถานการณ์ที่ผู้บังคับใช้กฎหมายต้องเผชิญเหตุ หรือใช้กำลัง

๒.๑ ผู้บังคับใช้กฎหมายเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เพราะต้องตอบโต้
การกระทำที่คนร้ายริเริ่มก่อนเสมอ (Action is Faster than Reaction)

การตอบโต้หรือการใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมายย่อมช้าหรือ
เกิดขึ้นภายหลังการกระทำของคนร้ายเสมอ เพราะต้องเสียเวลากับระยะเวลา
การรับรู้และการตัดสินใจ (Thinking Time) และระยะเวลาการตอบสนอง
(Response Time) กล่าวคือ เมื่อรับรู้เหตุการณ์การตัดสินใจใช้กำลัง
ให้ถูกกฎหมายและนโยบายคำสั่งของหน่วยแล้วเวลาที่ใช้สมองสั่งการให้
ร่างกายตอบสนอง เช่น การลั่นไกปืน ทำให้เสียเปรียบคนร้ายในการใช้
ช่วงเวลาทั้งสองช่วงดังกล่าวนี้

Blair และคณะ (๒๐๑๑) ได้วิจัยสำรวจตำรวจเมือง Tempe
มลรัฐอริโซน่า ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้ข้อสรุปตรงกับการทดลอง
หลายครั้ง ที่ทำโดยหน่วยงานต่างๆ ในทำนองเดียวกันนี้ เกี่ยวกับการ
ตอบสนองการยิงตอบโต้คนร้ายโดยตำรวจ เมื่อเห็นคนร้ายจะใช้อาวุธปืน

^{๒๒๙} Blair et al., *Reasonableness and Reaction Time* (Police
Quarterly, 2011)

ตำรวจจะใช้เวลาประมาณ ๐.๓๑ วินาทีตั้งแต่เห็นคนร้ายจะใช้อาวุธ โดยสามในสี่ส่วนนี้หรือประมาณ ๐.๒๓ วินาที เป็นเวลาในการรับรู้หรือมองเห็นแล้ว สมองประมวลผล สั่งการให้ร่างกายยิงปืนออกไป โดยใช้เวลานั่งสี่ที่เหลือหรือประมาณ ๐.๐๘ วินาที หากเป็นสถานการณ์หรือเหตุการณ์ที่มีความยุ่งยากสับสน และหรือมีตัวเลือกให้ต้องตัดสินใจมาก เช่น มีนโยบายการใช้กำลังที่ต้องให้คิดหาอาวุธหรือเครื่องมือที่เหมาะสมพอสมควรแก่เหตุตามกฎหมายหลายอย่าง เวลาในการมองเห็น รับรู้ ประมวลผล ทางเลือกในการตัดสินใจ ใช้กำลังให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ อาจใช้เวลามากขึ้นเป็นสองเท่าหรือประมาณ ๐.๕๖ วินาที และเวลาจะเพิ่มมากขึ้นอีกหากเป็นเหตุการณ์ที่วุ่นวาย ยุ่งยาก หรือสับสน

ผลการทดลองวิจัยชี้ว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่เผชิญเหตุคนร้ายมีอาวุธปืนถืออยู่ในมือ แต่ไม่ได้เล็งไปที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ชักปืนออกมาเล็งไปที่คนร้าย และสั่งให้คนร้ายทิ้งอาวุธปืน คนร้ายอาจยินยอมทิ้งอาวุธปืนหรือยิงตำรวจก็ได้ อย่างไรก็ตาม การวิจัยทดลองนี้ได้ประเมินความเร็วในการยิงปืนของเจ้าหน้าที่ตำรวจไปที่คนร้าย เมื่อคนร้ายเลือกที่จะยิงเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผลการวิจัยทดลองปรากฏว่า โดยทั่วไปเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่สามารถยิงปืนได้ก่อนคนร้าย ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ในการตอบโต้คนร้ายที่มีภัยอันตรายโดยผู้รักกฎหมาย ย่อมช้ากว่าหรือเสียเปรียบความเร็วในการกระทำตอบสนองต่อเหตุการณ์ หรือมีลักษณะเป็นฝ่ายตั้งรับ จึงเป็นฝ่ายที่เสียเปรียบคนร้าย

ในการตอบโต้คนร้ายจากฝ่ายเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนี้อาจเกิดเหตุการณ์ที่คนร้ายถูกกระสุนปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายทางด้านหลังของร่างกายได้ หากเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายตอบโต้ช้าซึ่งในความคิดหรือความเชื่อเดิมในประเทศไทย ในการพิจารณาหลักความพอสมควรแก่เหตุในการใช้อาวุธมักไม่ได้นำปัจจัยเวลาในการตอบโต้โดยฝ่ายเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายมาประกอบด้วย ทำให้มองเห็นว่า การที่กระสุนปืนถูกด้านหลังของคนร้าย เป็นการกระทำที่ไม่สมควรแก่เหตุเสมอ

ด้วยเหตุที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายต้องตอบสนองต่อปฏิกิริยาของคนร้ายที่สามารถแปรเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็ว ให้พอสมควรแก่เหตุ ดังนั้น ในการฝึกตำรวจหรือเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย จึงได้มีการฝึกให้สังเกตกริยาอาการของคนร้ายเป็นหลัก แล้วอาจแบ่งเป็นระดับสี่ (คนร้ายยอมทำตาม-สืเชียว, ชัดขึ้นตอบโต้- สืเหลือง, ทำร้ายเจ้าหน้าที่-สืแดง เป็นต้น) เพื่อง่ายต่อการฝึกและการเตรียมพร้อมเผชิญเหตุกับคนร้ายที่อาจแปรเปลี่ยนกริยาอาการได้ และมีการฝึกท่าทางการยืน การเข้าเผชิญเหตุ และท่าทางการถือปืนให้เหมาะสม^{๒๓๐}

๒.๒ การวิจารณ์หรือตรวจสอบเมื่อรู้ผลลัพธ์แล้ว จะได้เปรียบกว่าผู้ที่แก้ไขเหตุการณ์ในขณะที่เกิดเหตุเนื่องจากมีความเข้าใจถึงเหตุการณ์ดีขึ้นหลังจากเหตุการณ์จบและรู้ผลลัพธ์แล้ว (Hindsight Bias) (Britannica,๒๐๒๒)

เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องแก้ไขเหตุวิกฤตด้วยข้อมูลจำกัด และมีความตึงเครียดมากกว่าผู้วิจารณ์หรือผู้ตรวจสอบที่พิจารณาในภาวะที่รู้ผลลัพธ์แล้ว และมีข้อมูลรอบด้านมากกว่า ทำให้เกิดแนวโน้มตามหลักจิตวิทยาว่า ตนเองสามารถที่จะจัดการแก้ไขปัญหาได้ดีกว่าในขณะที่เหตุการณ์นั้นจบไปแล้ว (Hindsight Bias)

เนื่องจากเหตุรุนแรงหรือเหตุวิกฤตที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายต้องเข้าไปแก้ไขเหตุ นั้น มีลักษณะเสี่ยงอันตราย ภายใต้ภาวะความกลัวอันตราย ด้วยเวลาจำกัดและสภาวะที่กดดัน ทำให้เกิดความเครียด บางครั้งต้องตัดสินใจภายใต้ข้อมูลจำกัด แต่จำเป็นต้องตัดสินใจดำเนินการใช้กำลัง เพราะมีความจำเป็นจากภัยอันตรายที่ใกล้จะถึง ซึ่งเมื่อดำเนินการไปแล้วผลลัพธ์ของการใช้กำลังหรือวิธีการแก้ไขเหตุดังกล่าว จะสัมฤทธิ์ผลตามความมุ่งหวังหรือไม่ ก็เป็นแต่เพียงการคาดหวัง

^{๒๓๐} Olson, *Deadly Force Decision Making* (FBI Law Enforcement Bulletin, 1998)

แต่ผู้วิจารณ์หรือตรวจสอบเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการสอบสวน สื่อมวลชน อัยการ ศาล ทนายความ ทำการวิจารณ์หรือตรวจสอบ มีโอกาสได้เปรียบมากกว่าเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายที่ทำการแก้ไขเหตุการณ์หรือตัดสินใจใช้กำลังในเหตุการณ์นั้น ดังนี้

๑) ผู้วิจารณ์หรือตรวจสอบรู้ผลลัพธ์ของเหตุการณ์ ย่อมมีความสะดวกในการหาข้อมูลและเหตุผลมาสนับสนุนความเห็นของตนเองได้มากกว่าในขณะที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเข้าแก้ไขเหตุการณ์ ซึ่งลักษณะของเหตุการณ์สามารถแปรเปลี่ยนได้อย่างรวดเร็ว และในขณะเหตุเกิด เมื่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายใช้วิธีการหนึ่งที่ทำให้แก้ไขเหตุการณ์สงบได้ตามเจตนารมณ์ อาจมีปัจจัยแทรกซ้อนอื่นทำให้การแก้ไขปัญหาล้มเหลว หรือทำให้เหตุการณ์รุนแรงเพิ่มมากขึ้นก็ได้ ตามหลักการบริหารความเสี่ยง หรือกฎของเมอร์ฟี (Murphy's Law) สิ่งเลวร้ายที่ คาดคิดว่าอาจจะเกิดมันจะเกิดขึ้น ทำให้เกิดปัจจัยแทรกซ้อนผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามแผนหรือที่คาดหวังไว้ เพราะความเสี่ยงต่างๆ

๒) ผู้วิจารณ์หรือตรวจสอบ ไม่ได้ถูกกดดันจากภาวะเสี่ยงตาย ความสับสนวุ่นวายในขณะเกิดเหตุ หรือต้องรับผิดชอบต่อความผิดพลาดในการตัดสินใจ หรือแก้ไขเหตุการณ์นั้น ทำให้ไม่มีความตึงเครียดในขณะตัดสินใจเหมือนผู้บังคับใช้กฎหมายที่เสี่ยงอันตรายอยู่ในที่เกิดเหตุ แต่อยู่ในห้องหรือสถานที่ที่ไม่มีความตึงเครียด อีกทั้งไม่ต้องรับผิดชอบต่อทางแพ่งและอาญาเช่นเดียวกับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายที่เผชิญเหตุ ดังนั้นจึงไม่ตกอยู่ในภาวะความเครียดและปลอดจากสภาพการตอบสนองต่อความเครียดของร่างกายตามหลักจิตสรีรวิทยา

๓) ผู้วิจารณ์หรือตรวจสอบ สรุปลักษณะเหตุการณ์เมื่อมีข้อมูลมากกว่าเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายที่ใช้ในการตัดสินใจในขณะเกิดเหตุ และผู้วิจารณ์หรือตรวจสอบ สามารถเรียกดูซ้ำหรือดูในมุมมองอื่นๆได้ โดยเฉพาะในยุคที่มีกล้องโทรทัศน์วงจรปิดในที่สาธารณะและที่ส่วนบุคคล

แพร่หลายหรือคนทั่วไปมีกล้องวิดีโอโน้ตบุ๊กที่มีอยู่อย่างแพร่หลาย แต่ผู้บังคับใช้กฎหมายในขณะเกิดเหตุหรือก่อนที่จะตัดสินใจใช้กำลัง อาจจะไม่มียุติธรรมเพียงพอก็ต้องจำเป็นตัดสินใจใช้กำลัง เช่น มีภัยอันตรายใกล้จะถึง ในทันทีทันใดนั้น และในมุมมองของเจ้าพนักงานที่อยู่ในที่เกิดเหตุอาจมี มุมมองเดียวโดยธรรมชาติ อาจไม่มีข้อมูลข่าวสารจากที่อื่น หรือมุมมองอื่น มาบอกหรือรับรู้ได้ก่อนที่จะตัดสินใจใช้กำลัง หรือกำหนดวิธีแก้ไขเหตุวิกฤตนั้น ด้วยความเป็นจริงหรือลักษณะของการเผชิญเหตุของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้ กฎหมายมีลักษณะที่ทำให้เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเสียเปรียบเมื่อมี การเปรียบเทียบหรือพิจารณากับมาตรฐานการปฏิบัติภายหลังเหตุการณ์ จบสิ้นแล้วดังกล่าวข้างต้น ศาลสูงแห่งประเทศสหรัฐอเมริกา จึงได้วางหลัก ในการพิจารณาการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ว่าต้อง พิจารณาจากสภาพแวดล้อมทุกด้าน ในขณะเกิดเหตุ โดยศาลสูง สหรัฐอเมริกา ได้วางมาตรฐานของการใช้กำลังพอสมควรแก่เหตุไว้ในคดี Graham v. Conner (1989) โดยวางหลักไว้ว่า การใช้กำลังพอสมควร แก่เหตุของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น ต้องพอสมควรแก่เหตุ ตามวัตถุประสงค์ของกฎหมาย ตามสภาพแวดล้อมข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ในเหตุการณ์ที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเผชิญอยู่ในสถานที่เกิดเหตุ ขณะนั้น ความพอสมควรแก่เหตุ ต้องพิจารณาจากมุมมองจากความ พอสมควรแก่เหตุจากผู้บังคับใช้กฎหมายที่อยู่ในสถานที่เกิดเหตุในเวลา เกิดเหตุ นั้น มากกว่าที่จะมองเมื่อรู้ผลลัพธ์ของเหตุการณ์และข้อเท็จจริง เมื่อเหตุการณ์จบแล้ว^{๒๓๑}

๒.๓ ความแม่นยำหรือประสิทธิภาพการใช้อาวุธปืนของ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายไม่เป็นไปตามที่สาธารณชนเข้าใจ

^{๒๓๑} Johnson, *Use of Force and The Hollywood Factor* (AELE Monthly Law Journal, 2007)

Blair และคณะ (๒๐๑๑) ได้อ้างถึงการวิจัยของ Barton, Vrij & Bull (๒๐๐๑) และ White (๒๐๐๖) ซึ่งได้ทำการวิจัยประสิทธิภาพโดยเฉพาะความแม่นยำในการใช้อาวุธปืนของตำรวจเมืองฟิลาเดิลเฟีย สหรัฐอเมริกา จากจำนวนเหตุการณ์ที่ต้องใช้อาวุธปืนในการบังคับใช้กฎหมาย ระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๘๗ - ๑๙๙๒ จำนวน ๒๗๑ เหตุการณ์ ผลปรากฏว่า ผู้บังคับใช้กฎหมาย ยิงปืนไม่ถูกเป้าหมายคนร้าย จำนวน ๕๑% โดยจำนวน ๓๕% ยิงถูกเป้าหมาย ได้รับบาดเจ็บ และมีจำนวนเพียง ๑๔% ที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายยิงถูกคนร้ายหรือเป้าหมายและทำให้ถึงแก่ความตาย ซึ่งมีจำนวน ถึง ๗๕% ที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายได้มีโอกาสเล็งปืนไปยังคนร้ายหรือเป้าหมายก่อนใช้ปืนยิงและในจำนวนนี้ ๑๘ - ๒๕% ที่ผู้บังคับใช้กฎหมายมีที่กำบังก่อนที่จะตัดสินใจใช้อาวุธปืน ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพหรือความแม่นยำในการใช้อาวุธปืน เช่น แสงสว่าง สภาพพื้นที่เกิดเหตุ ระยะห่าง หรือการเล็งอาวุธ ไม่ได้มีการนำมาวิจัยด้วย ซึ่งจะเห็นได้ว่า เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายมากกว่าครึ่งเมื่อใช้อาวุธปืนยิงออกไปแล้วจะไม่ถูกคนร้าย (๕๑%)

และในปี ๒๐๑๑ Blair และคณะ (๒๐๑๑) ก็ได้ทำการวิจัยทดลอง โดยให้ตำรวจหน่วยปฏิบัติการพิเศษ (SWAT) ของสหรัฐอเมริกา เข้ารับการทดสอบ ด้วยการตัดสินใจใช้อาวุธปืนในสถานการณ์สมมุติ จำนวน ๑๕๖ เหตุการณ์ ปรากฏว่าตำรวจสามารถยิงถูกคนร้าย จำนวน ๑๓๘ เหตุการณ์ คิดเป็น ๘๘.๕% เท่านั้น แม้ว่า ตำรวจเหล่านี้จะมีความชำนาญในการใช้อาวุธปืนมากกว่าตำรวจโดยทั่วไป และเป็นการเผชิญเหตุจากเหตุการณ์สมมุติที่ซ้ำๆ กัน และไม่ใช่ว่าเหตุการณ์จริงที่คนร้ายสามารถยิงให้ตำรวจตายได้ แต่เป็นกระสุนฝึกซ้อมสี่เท่านั้น

จากผลการวิจัยทดลองข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประสิทธิภาพหรือความแม่นยำของการที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เมื่อตัดสินใจยิง

ออกไปแล้ว ใช่ว่าจะมีประสิทธิภาพหรือมีความแม่นยำ ถูกคนร้าย ๑๐๐% ตามที่คนทั่วไป หรือเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม หรือสื่อมวลชน ที่มีสมมติฐานหรือบรรทัดฐานหรือเข้าใจโดยทั่วไปว่า เมื่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายตัดสินใจยิงอาวุธปืนออกไป ถือว่าถูกตัวคนร้ายทั้งหมดที่ยิงออกไป ซึ่งย่อมทำให้มาตรฐานในการใช้เหตุผล ในการคำนึงถึง “ความปลอดภัยแก่เหตุ” ตามหลักกฎหมายของ “จำนวนกระสุนปืนที่ยิงออกไป” มากกว่าที่จะคิดถึง “จำนวนกระสุนปืนที่คาดว่าจะถูกคนร้าย” (ซึ่งในความเป็นจริงการคิดถึงหลักสัดส่วนหรือหลักความปลอดภัยแก่เหตุในแง่มุมทางกฎหมายควรใช้จำนวนกระสุนปืนที่คาดว่าจะถูกคนร้ายมากกว่าจำนวนกระสุนปืนที่ยิงออกไป)

และในทำนองเดียวกันการคาดหวังตามความเข้าใจของคนทั่วไป คิดว่า เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ทำไม่คิดที่จะยิงแขน ขา หรืออวัยวะที่ไม่ถึงตายของคนร้ายเมื่อถูกยิง เพื่อสกัดกั้นหรือหยุดยั้งคนร้าย โดยไม่ต้องยิงที่ตัวหรือแผ่นหน้าอกที่เป็นจุดสำคัญทำให้ถึงแก่ความตายได้ ซึ่งมักมองว่า เป็น “เจตนาฆ่า” คนร้าย มากกว่าการ “ใช้วิธีการที่เหมาะสมได้สัดส่วนเพื่อการจับกุม” (ตามหลักการความได้สัดส่วนตามหลักกฎหมาย) ซึ่งถ้าอธิบายถึงหลักประสิทธิภาพหรือความแม่นยำในการใช้อาวุธปืนของผู้บังคับใช้กฎหมายข้างต้นแล้ว จะให้คำตอบได้ดีว่า แม้กระทั่งแผ่นอกคนร้ายที่เป็นเป้าหมายใหญ่กว่าแขน ขา และเคลื่อนไหวน้อยกว่าแขน ขา หลายเท่า ในสถานการณ์สมมุติ โดยเฉลี่ยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายทั่ว ๆ ไป ก็ไม่สามารถยิงถูกได้เกินกว่าครึ่งแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเหตุการณ์จริงตามที่ Olson (1998) ได้สรุปว่า การที่ร่างกายของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เมื่อเผชิญเหตุตึงเครียด ร่างกายจะตอบสนองตามหลักจิตสรีรวิทยา ทำให้ประสิทธิภาพในการยิงปืนลดลง

๓. ประสพการณ์หรือความเชื่อเกี่ยวกับมาตรฐานการใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมายที่ได้รับจากสื่อหรือภาพยนตร์

การใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น เป็นอำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ผู้มีอำนาจหน้าที่ใช้กำลังเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการบังคับใช้กฎหมาย หรือบังคับให้ดำเนินการตามกฎหมาย เพื่อความสงบเรียบร้อย ความเป็นระเบียบหรือป้องกันเหตุร้ายต่าง ๆ แต่การใช้กำลังจะต้องดำเนินการให้พอสมควรแก่เหตุ จึงจะถือว่าได้ใช้อำนาจตามที่กฎหมายบัญญัติหรือกำหนดไว้ หากใช้เกินกว่าเหตุหรือมีความรุนแรงเกินสมควรแล้ว ก็จะเป็นการกระทำที่ละเมิดกฎหมาย เกินกว่าอำนาจที่กฎหมายให้ไว้

Johnson (๒๐๐๗) ได้เสนอข้อเท็จจริง เกี่ยวกับความเชื่อของคนทั่วไปเกี่ยวกับการใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมายที่ได้รับจากการชมภาพยนตร์ หรือจากสื่อมวลชนต่าง ๆ ไว้ว่า จากสภาวะการณ์ปัจจุบันในโลกของสื่อสารออนไลน์และภาพยนตร์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้สะกดวงขึ้น ทำให้ประชาชนทั่วไปที่ได้ชมภาพยนตร์หรือได้เล่นเกม หรือชมภาพข่าว คลิปวิดีโอข่าว ที่ตัดตอนมาเฉพาะช่วงที่ตำรวจหรือผู้บังคับใช้กฎหมายใช้ความรุนแรงเกินกว่าเหตุ เช่น กรณีคดี รอดนีย์ คิงส์ ที่เสนอคลิปข่าวเฉพาะช่วงที่ตำรวจใช้กระบองตีคนร้ายเฉพาะช่วงที่คนร้ายล้มลง หมดทางต่อสู้อแล้ว (แต่ก็ไม่แนะนำให้เสนอช่วงที่คนร้ายต่อสู้อ) ทำให้มีความเชื่อหรือทัศนคติเกี่ยวกับการใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมายในการระงับเหตุหรือปฏิบัติหน้าที่ตามความเชื่อที่ได้ชมจากภาพยนตร์หรือเกมส์หรือข่าวในสื่อสารมวลชนต่าง ๆ ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจว่าการใช้กำลังพอสมควรแก่เหตุของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในทางที่คลาดเคลื่อน ดังนี้

๓.๑ ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับคนร้ายถูกกระสุนปืน (Demonstrative Bullet Fallacy)

การจะรู้ว่าคนร้ายถูกยิงโดนร่างกายแล้ว โดยในภาพยนตร์หรือเกมส์ เมื่อคนร้ายถูกยิง มักปรากฏภาพคนร้ายกระเด็นกระดอนจากหน้าต่างหรือระเบียง และหรือมีเลือดพุ่งออกมาจากร่างกายที่ถูกยิง รวมทั้งการที่คนร้ายถูกยิงอาจหยุดยั้งคนร้าย ทำให้คนร้ายล้มลงทันทีด้วยกระสุนที่ถูกต้องเพียงนัดเดียวเท่านั้น

ซึ่งในการใช้อาวุธปืนในสมัยปัจจุบัน การยิงต่อสู้กันกับคนร้ายเป็นไปได้ยากที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะรู้ว่ายิงถูกคนร้ายแล้ว โดยจากการศึกษาวิจัยของแผนกฝึกยิงปืนของหน่วยสืบสวนสอบสวนกลางของประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ FBI (The Federal Bureau of Investigation Firearms Training Unit) ได้ออกรายงานการศึกษาวิจัยพบว่า ลูกปืนที่ยิงถูกคนเพียงนัดเดียวไม่สามารถหยุดยั้งคนได้ โดยกระสุนขนาด ๙ มม. มีความเร็วและแรงเท่ากับ ๑ ปอนด์ ความแรงเช่นเดียวกับการถูกกระทบด้วยลูกเบสบอล หรือเท่ากับตกจากที่สูง ๖ ฟุต ส่วนกระสุนขนาด .๔๕ ACP จะมีความเร็วเท่ากับการตกจากที่สูง ๑๑.๔ ฟุต

คนที่มีความเชื่อจากการได้ดูภาพยนตร์เหล่านี้ ก็มักจะตัดสินใจว่า ในเหตุการณ์จริงการที่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายใช้อาวุธปืนยิงถูกคนร้ายหลายนัด เป็นการใช้กำลังเกินกว่าเหตุอย่างแน่นอน

ยกตัวอย่างของเหตุการณ์ยิงต่อสู้คนร้ายชื่อ Amadou Diallo กับตำรวจมหานครนิวยอร์กเมื่อปี ๑๙๙๙ ตำรวจ ๔ นาย ที่ยิงต่อสู้กับคนร้าย ๑ คน โดยตำรวจเชื่อว่าคนร้ายมีปืน ตำรวจทั้ง ๔ นาย ยิงคนร้ายไปทั้งหมดรวมกัน ๔๑ นัด กระสุนถูกคนร้ายจำนวน ๑๙ นัด เหตุการณ์นี้ทำให้เกิดการจลาจล คล้ายกับคดี Rodney King ในมหานครลอสแอนเจลิส กล่าวหาว่า

ตำรวจใช้กำลังหรืออาวุธปืนเกินกว่าเหตุ เมื่อขึ้นศาลและแพทย์ที่ชั้นสูตร ได้เบิกความว่า คนร้ายยังคงยิงต่อสู้กับตำรวจตลอดเวลาที่ถูกยิง คนร้ายล้มลง ไม่ได้ต่อสู้ต่ออีกเมื่อถูกกระสุนนัดที่ ๑๖ โดยในระหว่างที่คนร้าย คือ นาย Amadou Diallo ถูกกระสุนปืนของตำรวจนัดที่ ๑ - ๑๕ ก็ยังคงยิงปืนต่อสู้กับตำรวจได้อยู่ ศาลได้ยกฟ้องตำรวจทั้ง ๔ นาย เพราะจากสภาพเหตุการณ์แล้ว ถือว่าตำรวจใช้กำลังพอสมควรแก่เหตุ

๓.๒ กฎกติกาดินแดนตะวันตก (The Code of the West)

ในภาพยนตร์โดยเฉพาะเกี่ยวกับคาวบอย มักมีฉากการต่อสู้หรือดวลปืน ซึ่งมักเป็นเรื่องไม่ตรงกับความเป็นจริง ในการใช้อาวุธปืนหรือกำลังของผู้บังคับใช้กฎหมายในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น เจ้าพนักงานหรือฝ่ายพระเอก จะมีจำนวนไม่มากกว่าฝ่ายคนร้าย (เช่น กรณีคดี Rodney King ที่ถูกตำรวจสองนายตีด้วยกระบองในการเข้าจับกุม ประชาชนที่ดูวิดีโอ จะมีความรู้สึกว่าฝ่ายตำรวจเอาเปรียบคนร้าย เพราะมีจำนวนมากกว่า) หรือฝ่ายพระเอกหรือเจ้าพนักงาน จะไม่เอาเปรียบคนร้ายในการต่อสู้ เช่น คนร้ายกระสุนหมด ฝ่ายเจ้าพนักงานก็จะลงไปต่อสู้จับกุมคนร้ายด้วยมือเปล่า ซึ่งในการปฏิบัติหน้าที่ในความเป็นจริง การคิดหรือเชื่อดังกล่าว เป็นการปรุงแต่งให้ภาพยนตร์หรือละครมีอรรถรส ตื่นเต้น น่าติดตาม ดังนั้น การกำหนดมาตรฐานความพอสมควรแก่เหตุ จึงต้องไม่นำมาตรฐานหรือความเชื่อนี้มายึดถือว่า การใช้กำลังของตำรวจในแต่ละเหตุการณ์ พอสมควรแก่เหตุหรือไม่

๓.๓ คิดว่าเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เป็นพวกชอบใช้กำลังรุนแรง (The Violent Police – Violent Business Misconceptions)

ในภาพยนตร์ จะปรากฏเสมอว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เข้าใช้กำลังหรืออาวุธกับคนร้ายเสมอๆ บ่อยครั้ง โดยเฉพาะการใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติงานต่อสู้กับคนร้าย ทำให้ประชาชน

ผู้ชมภาพยนตร์ มองภาพลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เป็นพวกชอบใช้กำลังหรือนิยมความรุนแรง แต่ในโลกของความเป็นจริงจากการสำรวจเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ๑๙๙๙ มีเพียงเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจำนวนน้อยมากที่ได้เผชิญเหตุการณ์ใช้กำลังรุนแรงถึงตาย อัตราส่วนทั้งประเทศสหรัฐอเมริกา โดยจำนวนเหตุที่รับแจ้ง ๑๐,๐๐๐ ครั้ง เป็นเหตุที่เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องใช้กำลังเพียง ๓.๖๑ ครั้ง มีตำรวจเพียง ร้อยละ ๐.๒ ของทั้งประเทศเท่านั้น ที่ได้ใช้กำลังถึงตายหรือใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่ในเหตุการณ์จริง ส่วนตำรวจอีกประมาณ ร้อยละ ๙๙.๙๖๓ ไม่เคยได้ใช้กำลังที่รุนแรงถึงตายในการปฏิบัติหน้าที่เหตุการณ์จริง

๔.การฝึกเพื่อการตัดสินใจใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมาย

ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายในการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้วยวิธีการสืบสวน สอบสวน การตรวจ การค้น การจับกุม การควบคุม และการเผชิญเหตุวิกฤตฉุกเฉิน ในการช่วยเหลือหรือป้องกันเหตุร้ายแรง เร่งด่วนนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายก็จะใช้กระบวนการตอบสนองเหตุการณ์ ๒ ขั้นตอนหลัก คือ ๑) การรับรู้เหตุการณ์และการคิดตัดสินใจ และ ๒) การตอบสนองต่อเหตุการณ์ตามที่สมองสังการ เช่น การเล็ง การลั่นไกปืน เป็นต้น

ซึ่งในขั้นตอนการรับรู้ แล้วนำมาคิดตัดสินใจใช้กำลังนี้ หากเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายไม่ได้รับการเรียนรู้หรือฝึกมาก่อน ก็มักจะใช้ประสบการณ์ส่วนตัวหรือที่เคยประสบเหตุในหน้าที่มาเป็นตัวแบบหรือแนวทางในการตัดสินใจใช้กำลัง

ได้มีการคิดค้นตัวแบบวิธีการคิดตัดสินใจใช้กำลังสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนำมาฝึกให้แก่ผู้บังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้การ

ตัดสินใจของผู้บังคับใช้กฎหมาย ให้พอสมควรแก่เหตุ ถูกต้องตามกรอบ
แนวทางของกฎการใช้กำลัง หรือนโยบายการใช้กำลังของหน่วย หรือให้ถูก
ตามหลักสิทธิมนุษยชน

๔.๑ ตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิกฤต (Critical Decision Making
Model-CDM)

ที่ประชุมการวิจัยผู้บริหารตำรวจ แห่งสหรัฐอเมริกา (Police
Executive Research Forum - PERF) ได้ริเริ่มนำตัวแบบการตัดสินใจ
เหตุวิกฤต(Critical Decision Making Model-CDM) มาใช้เป็นตัวแบบ
ในการตัดสินใจในการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายของหน่วย
ตำรวจต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกา โดยในแรกเริ่มหน่วยตำรวจปฏิบัติการพิเศษ
(Special Weapon And Tactics Team-SWAT) ของหน่วยตำรวจหลาย
หน่วยในสหรัฐอเมริกา ได้นำตัวแบบนี้ไปใช้ในการเผชิญเหตุเป็นตัวอย่าง
ในการตัดสินใจใช้กำลังในการปฏิบัติงานจริง โดยได้นำหลักการแนวคิดนี้
มาจากตัวแบบการตัดสินใจแห่งชาติ (National Decision Model-NDM)
ซึ่งหน่วยงานตำรวจในสหราชอาณาจักร นำไปใช้ได้ผลมาหลายปีแล้ว^{๒๓๒}

^{๒๓๒} Police Executive Research Forum, *Integrating Communications,
Assessment, and Tactics A Training Guide for Defusing Critical Incidents*

วงจรขั้นตอนของ CDM

รูปภาพที่ ๒ ตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิกฤต

(Critical Decision Making Model-CDM)^{๑๒}

ที่ประชุมการวิจัยผู้บริหารตำรวจแห่งสหรัฐอเมริกา หรือ PERF ได้นำตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิกฤต (CDM) มาใช้ในการฝึกให้ผู้รับการฝึกได้ใช้เป็นตัวแบบในกระบวนการตัดสินใจใช้กำลังเผชิญเหตุ โดยลักษณะของตัวแบบประกอบด้วย ๖ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่เป็นแก่นกลางของ CDM

ประกอบด้วย ส่วนที่เป็นจริยธรรม เป็นแนวหลักของกระบวนการตัดสินใจทุกขั้นตอนที่ต้องยึดถือ ๔ ส่วนด้วยกัน คือ จรรยาบรรณตำรวจ ค่านิยมของหน่วยงาน การได้สัดส่วน และการรักษาชีวิตมนุษย์

ขั้นตอนที่ ๑ ขั้นตอนแรก รวบรวมข้อมูลข่าวสาร เมื่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายได้เข้าไปเผชิญเหตุหรือได้รับแจ้งเหตุที่ต้องรวบรวมข้อมูลข่าวสารให้ได้มากที่สุด เพื่อการแก้ไขปัญหา มีคำถามสำคัญ ๒ เรื่อง ที่จะช่วยให้ได้ข้อมูลข่าวสารได้ตรงประเด็น เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจใช้กำลัง คือ ๑. ถามตัวเองว่าคำถามสำคัญควรจะมีอะไรหาได้จากใครที่ใด เช่น ศูนย์วิทยุ พยานที่เห็นเหตุการณ์ เป็นต้น ๒. หาข้อมูลจากจุดนั้น ในประเด็นอะไร เช่น คนร้ายเป็นใคร อาวุธ ผู้บาดเจ็บ ใครเป็นผู้โทรศัพท์แจ้ง

ขั้นตอนที่ ๒ ประเมินภัยคุกคาม ความเสี่ยง ขั้นตอนนี้ เจ้าพนักงานต้องประเมินข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ หรือจากการเห็นเหตุการณ์ มีคำถามสำคัญที่เจ้าพนักงานต้องถามตนเอง คือ มีความจำเป็นต้องเข้าไปแก้ไขเหตุการณ์ หรือใช้กำลังในขณะนี้ทันที่ทันใดหรือไม่

(๑) การประเมินความเสี่ยง ให้ดูกริยาอาการหรือความสามารถของคนร้าย โอกาสที่เกิดเหตุร้าย และความตั้งใจของคนร้าย

(๒) ในขั้นตอนนี้ ให้เจ้าพนักงานพิจารณาว่า จะต้องแจ้งให้ผู้บังคับบัญชา หรือขอกำลังหรือหน่วยพิเศษอื่น มาสนับสนุนหรือไม่ เช่น ชุดเก็บกู้วัตถุระเบิด รถดับเพลิง รถพยาบาล ซึ่งจะมาช่วยในการแก้ไขเหตุการณ์ หรือไม่

ขั้นตอนที่ ๓ การพิจารณาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย และนโยบาย หรือคำสั่งเกี่ยวกับการใช้กำลัง เช่น กฎการใช้กำลังของหน่วย (Rule Use of Force - RUF) เจ้าพนักงานต้องถามตนเองว่า เหตุการณ์นี้ตนเองมีอำนาจหน้าที่กฎหมายให้สามารถใช้กำลังได้ตามกฎหมายใด หน่วยงานมีกฎระเบียบคำสั่ง กฎการใช้กำลัง หรือนโยบายเรื่องการใช้กำลังนี้ อย่างไรก็ตามมีประเด็นอื่น หรือวิธีการใด ที่จะใช้กำลังหรือปฏิบัติได้เหมาะสมกับนโยบาย หรือกฎการใช้กำลังหรือไม่ มีประเด็นเกี่ยวกับเขตอำนาจหน้าที่หรือไม่

ขั้นตอนที่ ๔ การกำหนดทางเลือกการใช้กำลังและเลือกวิธีที่ดีที่สุด

เจ้าพนักงานต้องถามตนเองว่า การใช้กำลังมีเป้าหมายอะไร และมีทางเลือกการใช้กำลังอะไรบ้าง และมีแนวทางวิธีการสำรองในแต่ละวิธีหรือไม่ สามารถดำเนินการได้ทันทีหรือต้องรอก่อน ถ้าจะลงมือใช้กำลังตอนนี้ มีข้อมูลเพียงพอหรือไม่

ในบางสถานการณ์ การรอและรวบรวมข้อมูลข่าวสาร อาจเป็นหนทางที่ดีที่สุด การทำให้เหตุการณ์ช้าลงอาจเป็นหนทางที่ดีที่สุด เช่น การใช้การเจรจาต่อรอง โดยในเวลานี้เจ้าพนักงานอาจเข้าที่กำบังหรือหาตำแหน่งในการใช้กำลังที่ได้เปรียบ ขั้นตอนนี้การเลือกใช้กำลังให้ได้สัดส่วนกับภัยอันตรายที่อาจจะมีเกิดขึ้นมีความสำคัญ

ขั้นตอนที่ ๕ ลงมือปฏิบัติการและทบทวนการปฏิบัติ

ในขั้นตอนนี้เจ้าพนักงานลงมือปฏิบัติการใช้กำลังตามทางเลือกที่ได้พิจารณาแล้ว แล้วทำการประเมินผลการปฏิบัติ ถ้าผลการปฏิบัติเป็นไปตามที่คาดหวัง เจ้าพนักงานต้องถามตนเองว่ามีสิ่งใดที่ต้องทำเพิ่มเติมอีกหรือไม่ หากเหตุการณ์ยังไม่สามารถแก้ไขได้หลังจากลงมือปฏิบัติในขั้นตอนนี้ให้กลับดำเนินการตามขั้นตอนที่ ๑ ใหม่ คือการรวบรวมข่าวสาร และดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป เพื่อตัดสินใจหาทางเลือกการใช้กำลังวิธีการใหม่

ตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิกฤต (CMD) มี ๕ ขั้นตอนเรียงกันเป็นวงกลม ไม่ได้เป็นเส้นตรง ดังนั้น ในขั้นตอนที่ ๕ คือ การลงมือปฏิบัติ ทบทวน และประเมินผลการปฏิบัติใหม่ กล่าวคือ หากใช้กำลังไปแล้วไม่เป็นผลตามที่คาดหวังก็ให้เริ่มกระบวนการใหม่ หรือเลือกกระโดดข้ามไปยังขั้นตอนในการตัดสินใจเลือกใช้กำลังวิธีการใหม่ (ขั้นตอนที่ ๔)

แม้ว่าตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิกฤต (CMD) จะมีขั้นตอนมากถึง ๕ ขั้นตอน และดูซับซ้อน แต่เมื่อได้มีการฝึกใช้แล้ว ผู้รับการฝึกสามารถดำเนินการ

ได้ทั้ง ๕ ขั้นตอน ภายในวินาทีเดียว ตามธรรมชาติปกติของมนุษย์ที่ได้รับการฝึก

๔.๒ ตัวแบบการตัดสินใจ แบบ OODA LOOP

ในปี ๑๙๕๐ นาวาอากาศเอก John Boyd แห่งกองทัพอากาศสหรัฐอเมริกา ได้คิดค้น ตัวแบบการตัดสินใจใช้กำลังในการใช้กำลังทางอากาศในการต่อสู้ด้วยเครื่องบิน ต่อมาหน่วยตำรวจต่างๆ หลายหน่วยในสหรัฐอเมริกา ก็ได้นำตัวแบบ การตัดสินใจใช้กำลัง ที่เรียกว่า OODA LOOP นี้ มาใช้ ซึ่งมี ๔ ขั้นตอนคือ ^{๒๓๓ ๒๓๔}

- ๑) สังเกต รวบรวมข้อมูล (Observe)
- ๒) การทำความเข้าใจ กับสถานการณ์ (Orient)
- ๓) การตัดสินใจเลือกหนทางปฏิบัติ (Decide)
- ๔) ลงมือปฏิบัติ

ซึ่งจะเห็นได้ว่า OODA Loop มีขั้นตอนวิธีปฏิบัติในแนวทางเดียวกับตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิกฤต (Critical Decision Making Model-CDM) และตัวแบบการตัดสินใจแห่งชาติ (National Decision Model)

^{๒๓๓} Azuma, Daily, and Furmanski, *A Review of Time Critical Decision Making Models and Human Cognitive Processes* (IEEE, 2006)

^{๒๓๔} สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “เอกสารประกอบการฝึก หลักสูตร การพัฒนาครูฝึก ความปลอดภัยของเจ้าพนักงาน และทักษะการเข้าประตูของผู้บังคับใช้กฎหมาย” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๖๐)

๔.๓ ตัวแบบระดับการใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมาย (Use of Forces Continuum Model)

การใช้กำลังของผู้รักษากฎหมายในการปฏิบัติการตามกฎหมายนั้น จำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงระเบียบกฎหมายและนโยบายคำสั่ง ซึ่งหากพิจารณาจากตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิกฤต (Critical Decision Making Model-CDM) แล้ว จะเห็นได้ว่าต้องนำเอาอำนาจหน้าที่ ข้อกฎหมาย ระเบียบนโยบาย มาเป็นปัจจัยในการตัดสินใจที่สำคัญในขั้นตอนที่ ๓

การมีข้อกฎหมาย ข้อกำหนดหรือมาตรฐานในการใช้กำลังหรืออาวุธปืนโดยเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายเท่านั้น ไม่เพียงพอต่อการอำนวยความสะดวกหรือการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจ ให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายหรือกฎการใช้กำลังนั้น หากขาดการนำไปปฏิบัติทั้งในด้านรูปแบบและเนื้อหาด้วยการศึกษา การฝึก และการกำกับติดตามตรวจสอบกฎหมายหรือระเบียบคำสั่งดังกล่าว ก็จะไม่ผล^{๒๓๕}

ซึ่งในการฝึกเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น ได้มีการพัฒนาเป็นตัวแบบระดับการใช้กำลัง โดยได้นำเอากฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง นโยบาย กฎการใช้กำลังต่าง ๆ มาจัดทำเป็นตัวแบบเพื่อการฝึกและนำไปใช้ในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง ให้สอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ นโยบาย หรือกฎการใช้กำลังที่หน่วยงานหรือรัฐได้กำหนดขึ้น เพื่อให้การใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมายมีความเหมาะสมแก่เหตุ ไม่รุนแรงเกินกว่าเหตุหรือความจำเป็น และถูกต้องตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

^{๒๓๕} International Committee of the Red Cross (ICRC), *To Serve And Protect, Human Rights and Humanitarian Law for Police and Security Forces* (Geneva: ICRC, 2014)

หน่วยงานผู้บังคับใช้กฎหมายในสหรัฐอเมริกา ได้นำหลักการของสหประชาชาติ ตามหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของผู้บังคับใช้กฎหมายของสหประชาชาติ และประมวลจรรยาบรรณสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายมาเป็นแนวคิดหลักโดยได้มีการพัฒนา กำหนดเป็นตัวแบบการใช้กำลังในระดับต่าง ๆ ตามข้อกำหนดของกฎหมาย และคำพิพากษาศาล ที่เกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย เพื่อให้ง่ายต่อการฝึก การนำไปใช้ในเหตุการณ์จริงและเป็นที่ยอมรับได้ง่ายของสาธารณชน ซึ่งได้กำหนดเป็น “ตัวแบบระดับการใช้กำลังแบบต่อเนื่อง” (Use of Force Continuum Model) โดยวางแนวทาง กำหนดให้แก่เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายตามระดับการต่อต้านของ คนร้าย ดังนี้ ระดับ ๑ การแสดงตัวของเจ้าพนักงาน คือ การที่คนร้ายยอมทำตามกฎหมายเมื่อเจ้าพนักงานแสดงตัว ระดับ ๒ การออกคำสั่ง เป็นการ ใช้คำสั่งให้คนร้ายทำตาม เช่น เจ้าพนักงานพูดว่า “หยุด” ระดับ ๓ การใช้มือเปล่าเข้าจับหรือควบคุมตัว ใช้เมื่อสั่งแล้วคนร้ายไม่ทำตามหรือขัดขืนคำสั่ง ระดับ ๔ การใช้อาวุธที่ไม่ถึงตาย เช่น กระบอง สเปร์ยพริกไทย แก๊สน้ำตา หรือเครื่องยิงช็อตไฟฟ้า (Taser) ระดับ ๕ การใช้อาวุธถึงตาย เช่น อาวุธปืน เพื่อต่อต้านคนร้ายที่อาจก่อภัยอันตรายบาดเจ็บ สาหัสถึงตาย และมีการพัฒนาตัวแบบเป็นผังความคิด เพื่อให้ง่ายต่อฝึก เป็นภาพตัวแบบระดับการใช้กำลังแบบขั้นบันได ตามภาพที่ ๒

รูปภาพที่ ๓ ตัวแบบระดับการใช้กำลังแบบขั้นบันได (Ladder Model)
(ที่มา: Joyner & Chad Basile, 2007)

ต่อมาในปี ๑๙๙๙ สมาคมหัวหน้าตำรวจแห่งแคนาดา (Canadian Association of Chiefs of Police; CACP) ได้พัฒนาให้ตัวแบบระดับการใช้กำลังเป็นภาพวงล้อแทนแบบขั้นบันไดตามภาพที่ ๓ เรียกว่า “ตัวแบบระดับการใช้กำลังแบบวงล้อ” (Wheel Model) เพื่อความง่ายและตรงกับข้อเท็จจริง ที่ว่าคนร้ายไม่ได้เริ่มต้นที่จะให้ความร่วมมือกับเจ้าพนักงานหรือยอมทำตามที่เจ้าพนักงานสั่ง โดยเมื่อเริ่มเกิดเหตุหรือเมื่อเจ้าพนักงานไปถึงที่เกิดเหตุแล้ว คนร้ายอาจเริ่มใช้ความรุนแรงตั้งแต่ต้นก็ได้ โดยนำหลักคิดจากคำพิพากษาศาลสูงสหรัฐอเมริกา คดีระหว่างแกรแฮมกับ

คอนเนอร์^{๒๓๖} ที่ว่า “การใช้กำลังพอสมควรแก่เหตุ” ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ต้องพิจารณาจากปัจจัยรอบด้านเหมือนในพื้นที่เหตุการณ์จริง ไม่ใช่พิจารณาแบบคนที่รับรายงาน เมื่อเหตุการณ์จบมีผลลัพธ์แล้ว แต่เจ้าพนักงานต้องเผชิญสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนไปได้รวดเร็ว ถูกบังคับ ให้ต้องตัดสินใจในเสี้ยววินาที แม้ว่าข้อมูลจะมีเพียงพอหรือไม่ ภายใต้ภาวะตึงเครียด กดดัน กลัวตาย และความไม่แน่นอนจนถึงผลลัพธ์ของการตัดสินใจใช้กำลังนั้น^{๒๔}

ตัวแบบระดับ การใช้กำลังแบบวงล้อ

รูปภาพที่ ๔ ตัวแบบระดับการใช้กำลังแบบวงกลมการตอบสนองการต่อต้านแบบพลวัต (Dynamic Resistance-Response Model = DRM)

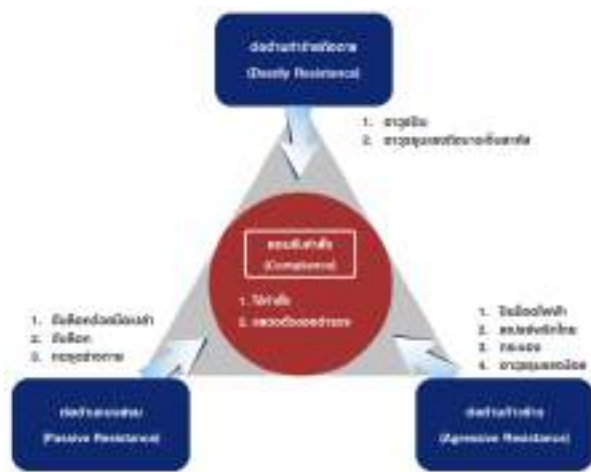
^{๒๓๖} Graham v. Connor, 470 U.S. 386, 388 (1989)

จากการใช้ตัวแบบระดับการใช้กำลังตามภาพที่ ๒ แบบขั้นบันได ผู้บังคับใช้กฎหมายในสหรัฐอเมริกา มักจะถูกฟ้องศาลว่าใช้กำลังเกินกว่าเหตุเสมอเพราะสาธารณชนมักเข้าใจผิดว่า เจ้าพนักงานจะต้องเริ่มต้นใช้กำลังในการเข้าแก้ไขเหตุหรือจับกุมคนร้าย ด้วยการแสดงตัวหรือใช้คำสั่งให้ยอมตามทุกเหตุการณ์ก่อนทุกครั้ง แม้ว่าบางเหตุการณ์คนร้ายใช้ความรุนแรง เช่นใช้อาวุธปืนในขณะนั้นก็ตาม และเข้าใจผิดว่าเจ้าพนักงานจะเพิ่มระดับความรุนแรงตามอันดับขั้นขึ้นไปทีละขั้นตามลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นได้ ใช้กำลังจากเบาไปหาหนัก ^{๒๐๗} ซึ่งการใช้ตัวแบบเป็นวงล้อ ภาพที่ ๓ สามารถแก้ปัญหาดังกล่าวได้ อย่างไรก็ตามเจ้าพนักงานหลายหน่วยในสหรัฐอเมริกาได้นำตัวแบบระดับการใช้กำลัง แบบวงล้อ (Wheel Model) ไปใช้ในการฝึกเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย และใช้เป็นตัวแบบแนวคิดในการปฏิบัติหน้าที่จริง

กระนั้นปัญหายังคงมีอยู่ ด้วยเหตุที่เจ้าพนักงานผู้ใช้ฝึกรักมักมีกรอบความคิดในการใช้ความรุนแรง “พอสมควรแก่เหตุ” ขึ้นอยู่กับ “ระดับความรุนแรงของคนร้าย” เท่านั้น โดยมีได้คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน และเหตุการณ์เฉพาะหน้า ทั้งที่ตำรวจสามารถเจรจาหรือใช้วิธีการในขณะที่ยังไม่คับขัน เข้าล้อมหรือ ใช้ยุทธวิธีจากความรุนแรงน้อยนำไปสู่การยอมตามเพื่อรักษาชีวิตของคนร้ายได้ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศและหลักสิทธิมนุษยชน Charles Joyner และ Chad Basile เจ้าพนักงาน FBI ประจำเมือง Los Angeles ฝ่าย SWAT และฝึกรวมจึงได้พัฒนาตัวแบบการใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมาย และนำเสนอไว้ใน FBI LAW Enforcement

^{๒๐๗} Joyner, Basile, and J.D., *The Dynamic Resistance Response Model (A Modern Approach to the Use of Force)* (FBI Law Enforcement Bulletin, 2007)

Bulletin โดยเปลี่ยนผังจากภาพวงล้อเป็นภาพสามเหลี่ยม เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจมากขึ้น และ สอดคล้องกับ หลักสิทธิมนุษยชนอีกด้วย โดยแบ่งอาการต่อต้านของคนร้ายเป็น ๑ วงจร คือ ๑. พวกเขาทำตามที่เจ้าพนักงานสั่ง (เป็นแกนกลาง) ๒. พวกเขาต่อต้านแบบสงบ ๓. พวกเขาต่อต้านแบบก้าวร้าว ๔. พวกเขาต่อต้านแบบใช้อาวุธรุนแรงถึงตาย

รูปภาพที่ ๕ ตัวแบบระดับการใช้กำลังแบบการตอบสนองการต่อต้านแบบพลวัต (Dynamic Resistance Response Model-DRRM) (ที่มา: Joyner & Chad Basile, 2007)

จากรูปภาพที่ ๕ จะเห็นได้ว่า กลุ่มที่ไม่ต่อต้านหรือยอมทำตามเมื่อเห็นเจ้าพนักงานหรือยอมทำตามที่เจ้าพนักงานออกคำสั่งอยู่ตรงกลางสามเหลี่ยม และอีกสามกลุ่มที่ต่อต้านเจ้าพนักงานอยู่แต่ละมุม ทำให้ง่ายต่อความเข้าใจในการใช้กำลังและอาวุธโดยเจ้าพนักงาน และมีลูกศรชี้ไปยังตรง

กลางสามเหลี่ยมเพื่อแสดง ให้เห็นว่า เจ้าพนักงานมีเป้าหมายในการเผชิญเหตุที่ต้องการให้คนร้ายหรือผู้ทำผิดกฎหมายให้จับกุมหรือยอมทำตามเพื่อแก้ไขเหตุด่วนเหตุร้ายนี้ ซึ่งจะสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนตามที่กำหนดไว้ในประมวลจรรยาบรรณสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายหรือตำรวจ (CCLEO) ข้อ ๒ ว่า “การปฏิบัติหน้าที่ต้อง เคารพและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และรักษาสีทธิมนุษยชนของทุกคน” มากกว่าตัวแบบวงล้อ (Wheel Model) ตามภาพที่ ๓ ที่ทำให้เข้าใจผิดว่าเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายต้องใช้อาวุธหรือกำลังตามสภาพความรุนแรงของคนร้ายเท่านั้น ^{๒๓๘}

๔.๔. ตัวแบบการฝึกการตัดสินใจใช้กำลังรุนแรงถึงชีวิต

การใช้กำลังของผู้บังคับใช้กฎหมาย ที่มีความรุนแรงถึงชีวิตหรือมีการเสียชีวิตของคนร้ายหรือประชาชน จากการใช้กำลังในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นกรณีที่กระทบกับภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือไว้วางใจของประชาชนที่มีต่อหน่วยผู้บังคับใช้กฎหมายในภาพรวมเป็นอย่างยิ่ง และหน่วยตำรวจหรือผู้บังคับใช้กฎหมายอาจต้องถูกฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การใช้อาวุธหรือกำลังที่มีความรุนแรงถึงชีวิต จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ และได้มีการคิดค้นในการใช้ตัวแบบในการตัดสินใจใช้กำลังให้พอสมควรแก่เหตุ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ที่ต้องใช้อาวุธหรือกำลังเป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้

(Olson,1998) เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายของ Douglas County Sheriff’s Department in Omaha มลรัฐเนแบรสกา สหรัฐอเมริกา

^{๒๓๘} ณรงค์ ทรัพย์เย็น, “ตัวแบบระดับการใช้กำลังของตำรวจสุ่การฝึกตำรวจใช้กำลังตามหลักสิทธิ มนุษยชน” (วารสารโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ๒๕๖๔)

ได้นำเสนอตัวแบบสามเหลี่ยมการตัดสินใจใช้กำลังรุนแรงถึงชีวิต (Decision Model: Deadly Force Triangle) ซึ่งได้นำไปใช้ในการฝึกผู้บังคับใช้กฎหมาย เมื่อจะต้องตัดสินใจใช้กำลังรุนแรงถึงชีวิต ภายใต้กรอบกฎหมาย และนโยบายหรือกฎการใช้กำลังของหน่วย โดยแต่ละด้าน ๑) ความสามารถ ๒) โอกาส ๓) ภัยอันตราย

๑) ความสามารถ หมายถึง ความสามารถทางกายภาพหรืออาวุธของคนร้ายที่จะทำร้ายเจ้าพนักงานหรือประชาชนผู้บริสุทธิ์ให้ถึงแก่บาดเจ็บสาหัสหรือตายได้ในขณะนั้น

๒) โอกาส หมายถึง การที่คนร้ายมีศักยภาพในขณะนั้นที่จะทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่น เช่น แม้คนร้ายไม่มีอาวุธแต่คนร้ายอยู่ในระยะใกล้และมีสภาพร่างกายใหญ่โตสามารถทำร้ายเจ้าพนักงานหรือคนอื่นถึงสาหัสหรือตายได้ ในกรณีที่เจ้าพนักงานหรือผู้อื่นมีที่กำบังหรืออยู่ห่างคนร้ายไม่สามารถใช้อาวุธหรือมือเปล่าทำร้ายได้ ดังนี้ ก็ไม่ถือว่าเป็นการมี “โอกาส”

๓) ภัยอันตราย หมายถึง การที่คนร้ายมีความสามารถ ประกอบกับมีโอกาสแล้วแสดงพฤติกรรมที่อาจจะทำร้ายเจ้าพนักงานหรือผู้อื่นได้ในเวลานั้น

รูปภาพที่ ๖ ตัวแบบสามเหลี่ยมการตัดสินใจใช้กำลังรุนแรงถึงชีวิต
(Decision Model: Deadly Force Triangle)

(ที่มา: Olson,1998)

โดยในการฝึกการตัดสินใจตามตัวแบบสามเหลี่ยมการใช้กำลังรุนแรงถึงชีวิตนี้ (Olson,1998) ได้เสนอแนะให้ใช้การฝึกแบบเหตุการณ์สมมติเสมือนจริง (Simulation Training) เพื่อให้เจ้าพนักงานมีความคุ้นเคยกับการพิจารณาสถานการณ์และปัจจัยทั้งสามตัว จากเหตุการณ์เสมือนจริงจะทำให้เจ้าพนักงานมีทักษะในการตัดสินใจใช้กำลังรุนแรงถึงชีวิต ได้อย่างพอสมควรแก่เหตุ และเกิดความปลอดภัยกับเจ้าพนักงาน

๔.๕ การฝึกยุทธวิธีเพื่อลดความรุนแรงในการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย

เมื่อเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย จะเข้าเผชิญเหตุ หากได้มีการพิจารณาปัจจัยความรุนแรงของเหตุการณ์ นั้น ก็อาจจะใช้กำลังตามความ

รุนแรงของคนร้ายได้แต่เนื่องจากบางเหตุการณ์โอกาสของคนร้ายที่เป็นผู้กระทำให้เกิดสถานการณ์หรือเหตุการณ์รุนแรง อาจยังไม่มีโอกาสที่จะทำอันตรายได้ และเจ้าพนักงานก็อาจพิจารณาใช้ยุทธวิธีตำรวจ เพื่อลดความรุนแรง หรือทำให้เหตุการณ์ไม่รุนแรงมากขึ้น

ที่ประชุมวิจัยผู้บริหารงานตำรวจ แห่งสหรัฐอเมริกา ^{๒๓๙} ได้นำเสนอการฝึกยุทธวิธีตำรวจ เพื่อช่วยลดความรุนแรงของการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน เมื่อเข้าเผชิญเหตุรุนแรง โดยได้นำเสนอว่า หากเจ้าพนักงานสามารถมีที่กำบัง และเว้นระยะห่างจากรัศมีการทำร้ายจากอาวุธของคนร้ายได้ ซึ่งจะทำให้เจ้าพนักงานมีเวลาในการคิดตัดสินใจ หรือใช้การเจรจาต่อรอง หรือเครื่องมืออื่น ที่เป็นอาวุธรุนแรงน้อย (Less Lethal Weapon) เช่น เครื่องชอร์ตไฟฟ้า แห่ไฟฟ้า ไม้ง่าม กระบอง สเปรย์พริกไทย น้ำฉีดยา เป็นต้น โดยได้นำเสนอเป็นแนวคิดในการฝึกยุทธวิธีเป็นสมการ ดังนี้

ที่กำบัง + ระยะห่าง = เวลา

และได้นำเสนอวิธีการฝึกยุทธวิธีตำรวจสำหรับเจ้าพนักงาน เมื่อเข้าเผชิญเหตุที่รุนแรง ต้องใช้กำลังให้เกิดความปลอดภัยและลดความรุนแรงในการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ไว้ดังนี้

๑) ปิดล้อมที่เกิดเหตุ กันผู้คนที่มุ่งดูออกไป และประเมินกิริยาอาการคนร้าย

๒) ขอกำลังและสิ่งอุปกรณ์สนับสนุนเพิ่มเติม เช่น รถพยาบาล รถดับเพลิง หรือหน่วยพิเศษ เช่น หน่วยอาวุธพิเศษ (SWAT) นักจิตวิทยา ฯลฯ

^{๒๓๙} Police Executive Research Forum, *Integrating Communications, Assessment, and Tactics A Training Guide for Defusing Critical Incidents*

๓) ใช้การเจรจาต่อรอง

๔) หาหนทางเลือกทางยุทธวิธี และคิดแผนดำเนินการ

๕) เข้าแก้ไขเหตุการณ์ทันที หากมีภัยอันตรายที่ใกล้จะถึงเท่านั้น

๖) ให้ระลึกเสมอว่า ไม่จำเป็นที่จะแก้ไขเหตุให้สำเร็จได้ในครั้งแรก หรือวิธีการแรก

๗) อย่าทำให้ตัวเองที่เป็นเจ้าพนักงานเสียเปรียบ ด้วยการเข้าใกล้คนร้ายโดยไม่จำเป็น หรือการกดดันตัวเอง รีบร้อนแก้ไขเหตุ โดยไม่จำเป็น หรือยังมีข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ หรือยังสามารถกำลังเพิ่มเติมผลัดเปลี่ยนหรือหน่วยพิเศษมาจัดการเหตุได้

บทสรุป

หน่วยตำรวจสามารถที่จะพัฒนาระดับการตัดสินใจใช้กำลังรุนแรงของตำรวจให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นด้วยกลยุทธ์ ๓ ประการ คือ

- ๑) การปรับปรุงกฎการใช้กำลังหรือนโยบายการใช้กำลังถึงชีวิต
- ๒) ฝึกเจ้าพนักงานให้มีทักษะการทำงานภายใต้ภาวะกดดันตามหลักการจิตสำนึกวิทยา และ
- ๓) ใช้การฝึกเหตุการณ์จำลองที่แปรเปลี่ยนได้ ^{๒๔๐}

^{๒๔๐} Olson, *Deadly Force Decision Making* (FBI Law Enforcement Bulletin, 1998)

บทที่ ๔

สถานการณ์สมมุติเหตุการณ์เกี่ยวกับการใช้กำลังและอาวุธที่ใช้ในการฝึก

โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

แบบฝึกนี้เป็นสถานการณ์จำลองที่นำมาจากต่างประเทศ โดยมีกฎหมายให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจในกรณีนี้ผู้กระทำความผิดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของเจ้าพนักงานสามารถใช้กำลังและอาวุธได้ เพื่อให้เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของประเทศไทย

๑. ตัวอย่างสถานการณ์ในการฝึกการตัดสินใจใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายหรือใช้อาวุธยังสามารถทำได้

เหตุการณ์ที่หนึ่ง เป้าหมายที่มีอาวุธหรือพยายามจะครอบครองอาวุธในสถานการณ์ที่บ่งให้เห็นว่าเป้าหมายพยายามใช้อาวุธนั้นต่อสู้กับตำรวจหรือบุคคลอื่น

ฉากเหตุการณ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจ ขณะปฏิบัติหน้าที่ไปถึงที่พักของกลุ่มโจรปล้นธนาคาร ซึ่งใช้ปืนข่มขู่เจ้าหน้าที่ธนาคารในขณะที่ปล้นในเวลากลางวัน ก่อนที่เจ้าหน้าที่จะสามารถเข้าล้อมได้หมด ก็มีคนที่มึลักษณะตรงตามลักษณะเป้าหมาย วิ่งออกมาจากประตูหลังของที่พัก โดยมีปืนอยู่ในมือและวิ่งตัดสนามด้านหลังบ้านไปยังอีกบ้านที่อยู่ถัดไป เจ้าพนักงานตะโกนบอกว่า “นี่คือเจ้าหน้าที่ตำรวจ หยุด มิฉะนั้นเราจะยิง” เป้าหมายเพิกเฉยต่อคำสั่งและวิ่งต่อไป เจ้าพนักงานจึงยิงจากรยะไกลประมาณ ๑๕ หลา ถูด้านหลังของเป้าหมาย

อภิปราย : การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายทำได้หรือไม่

๑. เจ้าพนักงานอาจมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป้าหมายซึ่งมีอาวุธปืนได้กระทำการดังกล่าว เพื่อขัดขืนการจับกุมและอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อเจ้าพนักงานในเวลาอันใกล้ อีกทั้งเพิกเฉยต่อคำสั่งให้หยุด ดังนั้น จึงไม่มี

ทางเลือกอื่นที่ปลอดภัยที่จะไม่ใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย เพื่อหลีกเลี่ยงเหตุการณ์รุนแรงในการดำเนินการจับกุมตามกฎหมายได้

๒. ตลอดเวลาที่เป้าหมายหลบหนี เป้าหมายมีอาวุธร้ายแรงติดมือตลอดเวลา และสามารถที่จะหันมายิงใส่เจ้าพนักงานในเวลาใดก่อนที่เจ้าพนักงานจะหากำบังและยิงตอบโต้ได้ทัน ความพยายามที่จะชักจูงเป้าหมายที่มีอาวุธยังเป็นการเพิ่มความเสี่ยง นอกจากนี้ เป้าหมายพร้อมอาวุธปืนก็เป็นอันตรายต่อเจ้าพนักงานที่กำลังจะปิดล้อม และที่เป้าหมายอาจจะเผชิญหน้าในขณะที่หนีต่อไป

ในการตัดสินใจว่าจะใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายในเหตุการณ์นี้หรือไม่ เจ้าพนักงานจะต้องพิจารณาด้วยว่าผู้ต้องสงสัยหลบหนีในบริเวณชุมชนหรือไม่ ดังนั้น เจ้าพนักงานต้องประเมินว่าการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายก่อให้เกิดอันตรายต่อบุคคลที่สามผู้สุจริตหรือพลเมืองอื่นในบริเวณนั้นหรือไม่ ทั้งนี้เพื่อชั่งน้ำหนักผลประโยชน์ที่มีมากกว่ากัน

เหตุการณ์ที่ สอง เป้าหมายที่มีอาวุธและพยายามหาที่กำบังที่ได้เปรียบ

ฉากเหตุการณ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจสองนาย ได้รับมอบหมายให้จับกุมเป้าหมายผู้ซึ่งปล้นธนาคาร โดยใช้อาวุธและสองวันก่อนหน้าได้รับคำสั่งในช่วงเวลาที่ทำการปล้นเป้าหมายได้ยิงเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของธนาคารบาดเจ็บ ในขณะที่เจ้าพนักงานขับรถเข้าไปในบริเวณที่พวกเขาเชื่อว่าเป้าหมายเคยอยู่ พวกเขาสังเกตเห็นผู้ชายที่มีลักษณะของเป้าหมายเดินอยู่บนทางเท้าจากระยะไกลประมาณ ๒๕ หลา เจ้าพนักงานมองเห็นว่ามีปืนอยู่ที่ชายพกของเป้าหมาย เจ้าพนักงานลงจากรถและเดินเข้าไปหาเป้าหมายเมื่อเข้าใกล้ในระยะ ๑๐ หลาเจ้าพนักงานคนหนึ่งตะโกนขึ้นว่า “นี่ตำรวจยกมือขึ้น เราได้รับมอบหมายให้จับกุมคุณ” หลังจากที่เหลือบมาเห็นเจ้าพนักงานด้วยความรวดเร็วในสัญชาตญาณเป้าหมายหันกลับมาแล้ววิ่งหนีไปทางบ้านที่อยู่ใกล้ ๆ เจ้าพนักงานจึงตะโกนอีกครั้ง “นี่เจ้าหน้าที่ตำรวจหยุด ไม่เช่นนั้นเราจะยิง” เป้าหมายยังวิ่งต่อไป เจ้าหน้าที่จึงยิงไปครั้งหนึ่ง

อภิปราย : ใช้กำลังแก่เป้าหมายที่มีอาวุธและพยายามหาที่กำบัง
ที่ได้เปรียบได้หรือไม่

๑. ความจำเป็น เจ้าพนักงานมีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเป้าหมายได้ก่อ
อาชญากรรมซึ่งเป็นอาชญากรรมที่ได้ก่อขึ้นเป็นเหตุให้เกิดการตายหรือ
บาดเจ็บสาหัสและมีเหตุให้เชื่อได้ว่าเป้าหมายมีอาวุธปืนถ้าเป้าหมายวิ่งเข้าถึง
ในบ้านในสถานการณ์เช่นนี้ เป้าหมายจะได้เปรียบจากที่กำบัง
เพราะเจ้าพนักงานอยู่ในที่โล่ง นอกจากนี้ เป้าหมายยังเป็นอันตรายต่อบุคคล
อื่นในบ้านที่อาจตกเป็นตัวประกัน

๒. ลักษณะความเสี่ยงในสถานการณ์ดังกล่าวนี้ สามารถใช้กำลัง
ขั้นรุนแรงถึงตายได้ เพราะถ้าปล่อยให้เป้าหมายเข้าไปภายในบ้านอาจ
ก่อให้เกิดอันตรายต่อเจ้าพนักงานและผู้อื่น และเพราะไม่มีทางเลือกอื่น
ที่ปลอดภัยกว่าการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายจึงทำได้

เหตุการณ์ที่สาม เป้าหมายไม่มีอาวุธ แต่สามารถก่อให้เกิดอันตราย
ถึงชีวิตและทำให้บาดเจ็บสาหัสได้ และหรือแสดงถึงการขัดขวาง
การปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน

ฉากเหตุการณ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจสองนายได้รับมอบหมายให้จับกุม
ชายผู้หนึ่งซึ่งขโมยของจากธนาคารหลายอาทิตยมาแล้ว เจ้าพนักงานไปพบ
เป้าหมายที่พักของเขา พวกเขาจึงไปที่อุ้งช่อมรดกใกล้ ๆ ที่พัก ซึ่งเป็นสถานที่
ที่เป้าหมายทำงานอยู่ เจ้าพนักงานเดินเข้าไปถึงตัวเป้าหมาย แนะนำตัว และ
บอกเป้าหมายว่าเขาถูกจับแล้ว เป้าหมายจ้องหน้าเจ้าพนักงาน ชั่วขณะและ
ขว้างประแจปากตายที่อยู่ในมือใส่เจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานหลบทัน
เป้าหมายคว้าถังเหล็กและอุปกรณ์ชนิดหนึ่งไว้ในมือ และร้องบอก
เจ้าพนักงานว่าถ้าเจ้าพนักงานไม่หลีกไปเขาจะทุ้มกล่องนั้นใส่เจ้าพนักงาน
เจ้าพนักงานรักขาระยะห่างประมาณ ๓๐ ฟุต จากเป้าหมาย ค่อย ๆ ชักปืน
ขึ้นมาและสั่งให้เป้าหมายทิ้งกล่องและยอมให้จับกุม เป้าหมายไม่ทำตาม
คำสั่ง แต่ยังคงหันกล่องเหล็กมาทางเจ้าพนักงานและเดินเข้าหาเจ้าพนักงาน

เมื่อเป้าหมายเดินเข้ามาถึงระยะ ๒๐ ฟุต เจ้าพนักงานยิงถูกตรงหน้าอก เป้าหมาย

อภิปราย : การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายได้หรือไม่

๑. ความจำเป็น แม้ว่าจะไม่มีเหตุให้เชื่อได้ว่า เป้าหมายได้ก่ออาชญากรรม ซึ่งก่ออันตรายต่อชีวิตและร่างกายผู้อื่นปรากฏก่อนหน้านี้ แต่หาก่ออันตรายให้แก่เจ้าพนักงานจากการขัดขวางการจับกุมอย่างรุนแรง โดยใช้สิ่งที่ดูแล้วน่าจะเป็นสารเคมี

๒. เป้าหมายที่ขัดขวางมีทางที่จะทำให้เจ้าพนักงานไม่สามารถป้องกันได้และยังมีทางที่จะครอบครองอาวุธของเจ้าพนักงานได้ หากทำให้เจ้าพนักงานบาดเจ็บเสียหลัก เจ้าพนักงานได้สั่งให้เป้าหมายทิ้งสิ่งที่ใช้เป็นอาวุธและยอมจำนนแล้ว แต่เป้าหมายปฏิเสธ และยังแสดงอาการที่สื่อให้เห็นว่าเป็นอันตรายต่อเจ้าพนักงานมากขึ้น โดยเดินเข้ามาหาพวกเขาอย่างไม่ลดละ

๓. ไม่มีทางเลือกอื่นที่ปลอดภัยกว่าการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายที่จะหลีกเลี่ยงอันตรายเจ้าพนักงานไม่จำเป็นต้องล่าถอยออกจากเจ้าพนักงานหรือปล่อยให้เป้าหมายเข้ามาใกล้จนสามารถใช้สิ่งที่เชื่อได้ว่าเป็นอันตรายทำร้ายพวกเขา

เหตุการณ์ที่สี่ เป้าหมายพยายามหลบหนีจากบริเวณที่เกิดเหตุ ความรุนแรง ซึ่งเขาเป็นต้นเหตุ หรือตั้งใจเป็นเหตุให้เกิดการตายหรือบาดเจ็บสาหัส

ฉากเหตุการณ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจกำลังค้นหาบุคคลที่หลบหนีจากที่ประกันตัว จากข้อหาจำหน่ายโคเคนและมียาเสพติดชนิดร้ายแรงไว้ในความครอบครอง เจ้าพนักงานสองนายไปที่พักของภรรยาเก่าของผู้หลบหนี โดยหวังจะสอบถามเธอเกี่ยวกับที่อยู่ปัจจุบันของสามีเก่า เมื่อเจ้าพนักงานไปถึงที่พักตรงถนน ผู้หลบหนีไถลออกมาจากประตูหน้า ทันทีที่เห็นเจ้าพนักงาน เป้าหมายชักปืนพกขึ้นมา เจ้าพนักงานหาที่กำบังหลังรถที่จอด

อยู่แล้วจึงชักปืนร้องบอกว่า “นี่ตำรวจ ยกมือขึ้น” ผู้หลบหนีจึงมายัง
เจ้าพนักงานก่อนแล้ววิ่งตัดสนามเพื่อหลบหนี ในขณะที่ผู้หลบหนีเลียวที่
มุมบ้าน เขาสะดุดจักรยานและทำปืนหลุดมือ เมื่อยืนขึ้นมาได้ เขาวิ่งไปตาม
ทางรถมุ่งไปทางสนามหลังบ้าน ปืนขึ้นไปบนรั้วสูง ๖ ฟุต เจ้าพนักงานคนหนึ่ง
ตะโกนให้หยุด ผู้หลบหนีเพิกเฉยต่อคำสั่งนั้น ยังคงปืนเพื่อหลบหนีต่อไป
เจ้าพนักงานจึงยิงไปยังเป้าหมายที่กำลังหลบหนีนั้น

อภิปราย : การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายทำได้หรือไม่

๑. ความจำเป็น เป้าหมายได้ทำให้เห็นว่าเขาเป็นตัวอันตรายโดย
การยิงเจ้าพนักงานก่อนแม้จะเห็นว่าผู้หลบหนีทำปืนหล่น เจ้าพนักงานมักจะ
ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่ผู้ต้องสงสัยจะมีอาวุธอื่น นอกจากนี้
ความพยายามในการหลบหนีจากที่เกิดเหตุที่เขาก่ออันตรายต่อชีวิตและ
ร่างกาย เป็นสิ่งสนับสนุนให้เชื่อได้ว่าเป้าหมายเป็นตัวอันตรายสำหรับ
เจ้าพนักงานและบุคคลอื่น

๒. ไม่มีทางเลือกอื่นที่ปลอดภัยกว่าการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย
เพื่อป้องกันการหลบหนี เจ้าพนักงานไม่จำเป็นต้องชักจูงเป้าหมายที่แสดงให้เห็น
ว่าเป็นตัวอันตราย ที่เพิ่มจะพยายามฆ่าเจ้าพนักงาน อีกทั้งเมื่อเดือนด้วย
วจาแล้ว เป้าหมายยังคงเพิกเฉยต่อคำสั่งให้ยอมจำนน

๓. ไม่เป็นการปลอดภัยหรือไม่มีเหตุผลอันควรที่เจ้าพนักงานจะ
พยายามใช้กำลังทางกายสู้กับคนที่แสดงให้เห็นว่าเขาจะใช้กำลังด้วยอาวุธ
ที่เป็นอันตราย เพื่อหลีกเลี่ยงการจับกุม การทำเช่นนั้นจะเป็นการเปิดโอกาส
ให้เป้าหมายครอบครองปืนของเจ้าพนักงาน และเสี่ยงอันตรายที่
ไม่จำเป็นต้องเสี่ยง และไม่สมเหตุผลเช่นเดียวกัน ถ้าจะปล่อยให้เป้าหมาย
มีที่กำบัง หรือหนีออกจากที่เกิดเหตุไป ซึ่งอาจไปเตรียมที่จะก่อความรุนแรง
ที่ผิดกฎหมายได้อีก การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงจึงทำได้

๒. ตัวอย่างฉากเหตุการณ์ในการตัดสินใจใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย ไม่สามารถทำได้

เหตุการณ์ที่หนึ่ง ผู้ต้องสงสัยไม่เป็นเหตุให้เกิดอันตราย

ฉากเหตุการณ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจสองนายได้รับมอบหมายให้จับกุมชายผู้หนึ่ง ซึ่งเป็นที่ต้องการตัวของทางการเพราะโกงและยักยอกเงินธนาคาร เมื่อเจ้าพนักงานไปถึงที่พักของเขาเพื่อจับกุม พวกเขาสังเกตเห็นว่า ชายที่ยืนอยู่ตรงหน้าบ้านมีลักษณะของเป้าหมาย เจ้าพนักงานจึงเดินเข้าไปหา เมื่อเจ้าพนักงานเข้าไปใกล้ระยะ ๒๐ หลา ผู้ชายคนนั้นมองทางพวกเขาและกระโดดหนีไปจากทางเข้าบ้านและวิ่งไปตามทางเท้าในทันทีเจ้าพนักงานคนหนึ่งร้องบอกว่า “นี่ตำรวจ หุค มิเช่นนั้นเราจะยิง” ผู้ต้องสงสัยวิ่งต่อไปและทิ้งระยะห่างไปเรื่อย ๆ เมื่อเห็นว่าพวกเขาไม่สามารถจับผู้ต้องสงสัยที่กำลังหลบหนีได้ เจ้าพนักงานจึงยิงและถูกบริเวณกลางหลังของเป้าหมายทันที

อภิปราย : การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย สามารถทำได้หรือไม่

๑. ความจำเป็น ไม่มี ความจำเป็นจะต้องใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย ถ้าไม่มีอันตรายเกิดขึ้น ไม่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าผู้ต้องสงสัยก่ออันตรายให้เจ้าพนักงานและผู้อื่น

๒. การกระทำผิดของผู้ต้องสงสัย ไม่ได้เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและร่างกายหรือการบาดเจ็บสาหัสแต่ผู้ใด และไม่มีเหตุให้เชื่อได้ว่าการหลบหนีของเป้าหมายจะก่อให้เกิดอันตรายต่อเจ้าพนักงานและคนอื่น ถ้าเจ้าพนักงานไม่สามารถจับกุมผู้ต้องสงสัยได้โดยไม่ใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายแล้ว เป้าหมายก็หลีกเลี่ยงการจับกุมแต่ตอนนี้เท่านั้น

เหตุการณ์ที่สอง เจ้าพนักงานมีทางเลือกอื่นที่ปลอดภัยกว่า

ฉากเหตุการณ์ เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับมอบหมายให้จับกุมเป้าหมายผู้ซึ่งใช้อาวุธปล้นธนาคารเมื่อวันก่อนหน้านี้ โดยในระหว่างการปล้นเป้าหมายยิงเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยและเจ้าหน้าที่ธนาคารบาดเจ็บจุดเจ้าพนักงานเข้าล้อมบ้านซึ่งเชื่อว่าเป้าหมายอยู่ในนั้น แผนของเจ้าพนักงาน

คือ ประกาศให้รู้ว่าเจ้าพนักงานล้อมบ้านไว้แล้ว จากนั้นจึงตะโกนบอกให้ เป้าหมายยอมจำนน แต่ยังไม่ทันได้ประกาศ เจ้าพนักงานเห็นชายผู้หนึ่ง ซึ่งมีลักษณะตรงกับหมายจับออกมาจากประตูด้านหน้าบ้าน เดินมาที่กล้อง รับจดหมายใกล้กับถนน จากระยะ ๒๕ หลา เจ้าพนักงานเห็นว่าชายผู้นี้ พกปืนไว้ที่ชายพก เจ้าพนักงานประกาศด้วยเครื่องขยายเสียงว่า “นี่ตำรวจ เรามีสหมายจับ ยกมือขึ้น” เป้าหมายหันกลับอย่างรวดเร็วและวิ่งกลับไป ที่ ประตูบ้าน เจ้าพนักงานคนหนึ่งยังไปสองนัดถูกเป้าหมายที่หลัง

อภิปราย : การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย สามารถทำได้หรือไม่

๑. ความจำเป็น อาจมีเหตุให้เจ้าพนักงานเชื่อได้ว่าเป้าหมายได้ก่อ อาชญากรรมรุนแรง ประกอบกับในขณะที่ขัดขวางการจับกุมมีอาวุธติดตัว และ ยังไม่เชื่อฟังคำสั่งของเจ้าพนักงาน องค์กรประกอบเหล่านี้ครบตามข้อคำนึงของ อันตรายในการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายก็จริง แต่ตามสถานการณ์แล้ว เจ้าพนักงานมีทางเลือกอื่นที่ดีกว่าการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย

๒. เจ้าพนักงานอยู่ในตำแหน่งมีที่กำบัง การมีที่กำบังเป็นการลด ความเสี่ยงของเจ้าพนักงาน จากข้อเท็จจริงนี้ ถึงเป้าหมายเข้าไปในบ้านได้ ความเสี่ยงของเจ้าพนักงานไม่ได้เพิ่มขึ้นจากแผนเดิมของพวกเขาเลย ประเด็นอยู่ที่ทุกอย่างเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ และเจ้าพนักงานก็อยู่ใน ที่ที่กำบัง ไม่ใช่ว่าเป้าหมายจะไม่ก่อให้เกิดอันตรายให้กับเจ้าพนักงาน

เหตุการณ์ที่สาม การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตายก่อให้เกิดความเสี่ยง ที่ไม่สมควรต่อบุคคลที่สามที่ไม่เกี่ยวข้องหรือไม่

ฉากเหตุการณ์ เจ้าพนักงานได้รับสัญญาณเตือนการปล้นธนาคาร เมื่อไปถึงที่เกิดเหตุ พวกเขาเห็นบุคคลใส่หน้ากากวิ่งไปจากธนาคารและ ดูเหมือนจะมีปืนในมือ เจ้าพนักงานจึงแสดงตัวและสั่งให้เป้าหมายหยุด เป้าหมายตอบโต้โดยการยิงมาทางเจ้าพนักงานสองนัด ในขณะที่เจ้าพนักงาน พุ่งเข้าหาที่กำบัง เป้าหมายหนีเข้าไปในร้านอาหารใกล้ ๆ มีคนอยู่แน่นร้าน เจ้าพนักงานติดตามเป้าหมายเข้าไป และเห็นว่ากำลังหนีเข้าไปในกลุ่มที่

มุ่งหน้าไปยังประตูหลังร้าน เจ้าพนักงานจึงยิงเป้าหมายในร้านอาหารที่มีคน
แน่นร้าน

อภิปราย : การใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย สามารถทำได้หรือไม่

๑.ความจำเป็น เจ้าพนักงานอาจมีเหตุให้เชื่อได้ว่าเป้าหมายได้ก่อ
อาชญากรรม ซึ่งรวมไปถึงเหตุหรือก่อให้เกิดการตายหรือบาดเจ็บสาหัส
นอกจากนี้เป้าหมายพยายามจะหลบหนีจากบริเวณที่เกิดเหตุ

๒.แม้มีเหตุที่ทำให้เห็นได้ว่าเป้าหมายเป็นอันตรายต่อเจ้าพนักงาน
และบุคคลอื่น อย่างไรก็ตาม การยิงปืนเข้าไปในร้านที่มีคนหนาแน่นทำให้เกิด
อันตรายที่ไม่สมควรต่อสาธารณะชนบุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง ซึ่งชั่งน้ำหนัก
แล้วผลได้ไม่มากไปกว่าผลเสียคือความเสียหายและเสียงภัยของบุคคลอื่น

๓.ถ้าไม่มีทางเลือกอื่นที่ปลอดภัยกว่าการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย
เจ้าพนักงานต้องปล่อยให้เป้าหมายหนีไป ในการพิจารณาทางเลือกอื่น
เจ้าพนักงานต้องระลึกว่าการติดตามเป้าหมายที่มีอาวุธและเป็นอันตราย
ไม่ใช่ทางเลือกที่ปลอดภัย

บทสรุป แนวนโยบายและฉากเหตุการณ์ข้างต้นสรุปได้ว่า
การอบรมนโยบายให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยการใช้โครงร่างและมีฉาก
เหตุการณ์ประกอบ เป็นการสร้างพื้นฐานให้แก่การอบรมขั้นต่อไป
ในอาชีพเจ้าพนักงานรักษากฎหมายของพวกเขาสิทธิในการใช้กำลังขั้นรุนแรง
ถึงตายเป็นการตัดสินใจที่ทำได้ยากสำหรับเจ้าพนักงานในเหตุการณ์จริง
การเตรียมเจ้าพนักงานให้ตัดสินใจได้ จึงเป็นความรับผิดชอบที่สำคัญยิ่งของ
ตัวแทนผู้รักษากฎหมาย

สิ่งสำคัญที่ควรตระหนักถึง คือการให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับ
การฝึกอบรมอย่างสมจริงบ่อยเท่าที่เวลาจะอำนวยให้ สอนให้เจ้าพนักงาน
สามารถตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมในการใช้กำลังขั้นรุนแรงถึงตาย
การร่วมกันในหน่วยงานแสดงให้เห็นถึงความเหมาะสมของนโยบาย
ซึ่งส่งเสริมความสามารถและเพิ่มความมั่นใจในตัวเองและผู้นำของพวกเขา

บทที่ ๕

ตัวอย่างแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเกี่ยวกับ การใช้กำลังและอาวุธ

พ.ต.อ.หญิงประพร เต็มเกาะ
ผู้กำกับการกลุ่มงานพัฒนากฎหมาย
กองกฎหมาย สำนักงานกฎหมายและคดี

๑. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๓๗/๒๕๑๗

มีคนมาแจ้งว่า น. มีอาวุธปืนและกำลังก่อเหตุร้ายในวงร้าง จำเลย เป็นเจ้าพนักงานตำรวจจึงเข้าจับกุม น. สลัดจนหลุดจนจำเลยล้มลง พอจำเลยลุกขึ้นได้ก็ใช้ปืนยิงไปทาง น. ซึ่งกำลังวิ่งหนีโดย น. มิได้ใช้อาวุธปืน ยิงจำเลยก่อน กระสุนปืนที่จำเลยยิงพลาดไปถูก ส. ถึงแก่ความตาย ถือไม่ได้ เป็นการใช้วิธีที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งการจับหรือเป็นการกระทำ เพื่อป้องกันตัว จำเลยจึงมีความผิดฐานฆ่า ส. โดยเจตนา

๒. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๖/๒๕๒๓

ผู้ตายยิงปืนมาทางเจ้าพนักงานตำรวจและจำเลยที่ ๑ เพียงนัดเดียว ไม่ปรากฏว่ากระสุนปืนถูกผู้ใด จำเลยที่ ๑ ยิงปืนโต้ตอบไปผู้ตายถูกกระสุน ปืนด้านหลัง แสดงให้เห็นว่าจำเลยที่ ๑ ยิงผู้ตายในขณะที่ผู้ตายหันหลังวิ่งหนี แต่เมื่อผู้ตายยิงปืนมาทางจำเลยที่ ๑ ก่อน ซึ่งไม่แน่ว่าผู้ตายจะหันหลังกลับมา ยิงจำเลยที่ ๑ กับพวกซ้ำอีกหรือไม่ ภัยอันตรายที่จะเกิดจากผู้ตายจึงยังไม่หมด ไปในที่เดียว และจำเลยที่ ๑ มีอำนาจที่จะจับผู้ตายซึ่งกระทำความผิดซึ่งหน้าได้ จำเลยที่ ๑ จึงมีอำนาจยิงผู้ตายได้หากพอสมควรแก่เหตุ เช่น ยิงที่ขา แต่การที่จำเลยที่ ๑ ยิงผู้ตาย ๑ นัด ทางด้านหลังถูกอวัยวะสำคัญจนถึง แก่ความตายทันที เห็นได้ว่ามีเจตนาฆ่าผู้ตาย จึงเป็นการใช้วิธีหรือความ

ป้องกันทั้งหลายที่ไม่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับผู้ตาย และเป็นการป้องกันเกินกว่ากรณีแห่งการจำต้องกระทำเพื่อป้องกัน จำเลยที่ ๑ จึงต้องมีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘, ๒๙

๓. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๔๖/๒๕๖๑

ข้อเท็จจริงในคดี เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๕๘ เวลาประมาณ ๐๔.๐๐ น. เศษ นาย อ. ผู้ตายนั่งซ้อนท้ายรถจักรยานยนต์มาที่สถานีตำรวจภูธรประตูน้ำจุฬาลงกรณ์ และลงจากรถจักรยานยนต์โดยมือของผู้ตาย มีมิดแกว่งไปมา ผู้ตายเดินจะเข้าประตูสถานีตำรวจโดยเจ้าพนักงานตำรวจเดินเข้าออกประตูสอบสวน และเปิดประตูแง้มลักษณะเหมือนพูดคุยกับผู้ตาย ในครั้งที่สี่ผู้ตายเดินออกมาที่เสาธงแล้ววิ่งเหยงๆ ไปหน้าประตู และผู้ตายถือมิดวิ่งเข้ามาหาสิบตำรวจตรี พ. ในห้องสายตรวจ สิบตำรวจตรี พ. จึงใช้อาวุธปืนยิงไปที่ผู้ตาย ๑ นัด กระสุนปืนถูกหน้าอกด้านขวาของผู้ตาย ทำให้ผู้ตายหยุดล้มลงบริเวณประตูทางเข้าหน้าห้องสายตรวจและอาวุธมีตกอยู่ข้างผู้ตาย

คดีนี้ นาย พ. และนางสาว น. ซึ่งเป็นญาติของผู้ตายได้นำคดีมายื่นฟ้องสิบตำรวจตรี พ. ต่อศาลจังหวัดธัญบุรีในความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘

ศาลจังหวัดธัญบุรี ได้สวนมูลฟ้องแล้ว เห็นว่าคดีมีมูลให้ประทับฟ้อง จำเลยให้การต่อสู้อ้างเหตุป้องกัน ผลคดีในชั้นพิจารณาศาลวินิจฉัยว่า เมื่อตรวจดูภาพถ่ายดังกล่าวแล้ว จุดที่จำเลยยืนอยู่ตามภาพดังกล่าวกับจุดที่ผู้ตายถูกยิงล้มลงบริเวณขอบฟุตบอลบ่อก่อนถึงประตูหน้าห้องสายตรวจ เป็นระยะไม่ถึงกับประชิดตัว การที่จำเลยเป็นถึงเจ้าพนักงานตำรวจย่อมมีความคล่องตัวในการใช้อาวุธพอสมควร เมื่อจำเลยถอยเข้ามาอยู่ภายในห้องสายตรวจแล้วจึงได้ใช้อาวุธปืนยิงใส่ผู้ตาย ซึ่งอยู่ภายนอกห้องอันไม่ใช่ในระยะจวนตัวจนถึงกับทำให้จำเลยจะไม่สามารถเลือกยิงจุดที่ไม่สำคัญของผู้ตายเพื่อยับยั้งผู้ตายได้ แต่จำเลยกลับใช้อาวุธปืนยิงไปที่บริเวณอก ซึ่งย่อมเห็นผลได้ว่าผู้ตายอาจถึงแก่ความตายได้ การกระทำของจำเลยเช่นนี้

จึงเป็นการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๙ ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดเพียงใดก็ได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘ ประกอบด้วยมาตรา ๖๙ พิพากษาว่าจำเลย มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๒๘๘ ประกอบมาตรา ๖๙ ลงโทษจำคุก ๔ ปี

ผลคดีในชั้นอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ วินิจฉัยว่า เมื่อจำเลยเห็น ผู้ตายมีอาวุธมีดและมีที่ท่าว่าผู้ตายอาจจะก่อเหตุร้ายแรงได้ จำเลยควรจะหา สิ่งของที่สามารถหาได้จากในห้องศูนย์ปฏิบัติการสายตรวจ เช่น กระบองที่ เจ้าพนักงานตำรวจใช้ หรือสิ่งของอื่นที่มีลักษณะทำนองเดียวกันมา เพื่อใช้ ป้องกันตนเองหรือผู้อื่น ซึ่งจะทำให้จำเลยไม่จำเป็นต้องใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย การที่พันตำรวจโท พ. พยานเบิกความว่าพยานหาได้เพื่อหลีกเลี่ยงจากในห้อง พนักงานสอบสวนเวรเพื่อนำไปให้จำเลยและดาบตำรวจ ช. ใช้ป้องกันตนเอง กรณีจำเลยมิได้กระทำการดังกล่าวแต่ได้ใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย จึงเป็นการ กระทำไปเกินสมควรแก่เหตุหรือเกินกว่าเหตุแห่งการจำเป็นต้องกระทำ เพื่อป้องกัน ที่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานฆ่าผู้ตายโดย ป้องกันเกินสมควรแก่เหตุมานั้น ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ เห็นพ้องด้วย แต่จำเลย เพ็งจบการศึกษาและรับราชการที่สถานีตำรวจภูธรประตูน้ำจุฬาลงกรณ์ เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๖ อาจจะยังไม่มีการปฏิบัติงานที่ ศาลชั้นต้นลงโทษจำคุก ๔ ปี ยังหนักเกินไป สมควรจะลงโทษจำเลยให้เบาลง และทางนำสืบของจำเลยก็เป็นประโยชน์แก่การพิจารณา สมควรลดโทษ ให้แก่จำเลยตาม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๘ แต่จำเลยมิได้พยายาม หาวิธีการที่จะระงับการกระทำของผู้ตายโดยไม่ต้องใช้อาวุธปืนยิงผู้ตาย กรณีจึงยังไม่มีเหตุอันสมควรที่จะรอกการลงโทษจำคุกให้แก่จำเลยจึงพิพากษา ให้ลงโทษจำคุกจำเลย ๓ ปี ลดโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๘ ให้ หนึ่งในสาม คงจำคุก ๒ ปี

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องนี้คดีถึงที่สุด โดยศาลฎีกาพิพากษาคัดสินว่า การกระทำของจำเลยถือได้ว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย เนื่องจากเมื่อผู้ตายเห็นจำเลย ผู้ตายถือมีดเดินอย่างเร่งรีบเข้าหาจำเลยและ

เมื่อเหลือระยะห่าง ๔ เมตร ผู้ตายวิ่งตรงเข้ามา จำเลยใช้อาวุธปืนยิงขึ้นฟ้า เพื่อเตือนให้ผู้ตายหยุด แต่ผู้ตายกลับถือมีดในลักษณะจ้วงแทง การกระทำของผู้ตายเป็นการพยายามทำร้ายจำเลย เป็นการละเมิดต่อกฎหมาย เมื่อจำเลยถอยหลังเข้าไปในห้องสายตรวจที่บ้านประตูเปิดคาอยู่ทางด้านขวามือ ด้านซ้ายมือเป็นโต๊ะประชุม ด้านหลังมีโต๊ะและเก้าอี้ตั้งอยู่ ทำให้จำเลยติดคาอยู่ตรงประตูทางเข้าห้องสายตรวจ โดยห่างจากผู้ตายเพียง ๑ เมตร จำเลยจึงตกอยู่ในที่คับขันไม่อาจหลีกเลี่ยงไปทางอื่นได้ การที่จำเลยใช้อาวุธปืนยิงผู้ตายเพียง ๑ นัดในภาวะฉุกเฉินเช่นนั้น เพื่อให้พ้นอันตราย ซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมาย และเป็นอันตรายที่ใกล้จะถึง ย่อมเป็นการกระทำที่พอสมควรแก่เหตุถือได้ว่าเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมาย การกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นความผิดตามฟ้องที่ศาลอุทธรณ์ภาค ๑ พิพากษาลงโทษจำเลยมานั้น ศาลฎีกายังไม่เห็นพ้องด้วย ฎีกาของจำเลยฟังขึ้น

๔. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๘๗/๒๕๑๒

จำเลยเป็นเจ้าพนักงานตำรวจติดตามจับกุมคนร้ายสำคัญตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาแม้จำเลยจะมีได้ปฏิบัติตามกฎหมายในเรื่องการจับ การค้นถ้าผู้ตายซึ่งเป็นผู้จะถูกขัดขืนไม่ยินยอม ผู้ตายก็เพียงแต่ไม่มีความผิดฐานต่อสู้ขัดขวางเจ้าพนักงานเท่านั้น ไม่มีสิทธิหรืออำนาจชอบธรรมอันใดที่ผู้ตายจะใช้อาวุธมีดแทงทำร้ายจำเลยเพราะจำเลยพุดกับผู้ตายขอทำการจับกุม ยังไม่ทันได้ลงมือทำอะไรลงไปผู้ตายก็ใช้มีดแทงจำเลยถึงสองครั้ง ครั้งแรกมีดบาดมือจำเลย จำเลยเอาปืนยิงชู่ ๑ นัด ผู้ตายก็หาหยุดยังไม่กลับใช้มีดแทงจำเลยอีก ถูกหน้าท้องบาดเจ็บสาหัสจนจำเลยตกจากแคร่เท่านั้นหาพอมผู้ตายยังโดดคร่อมจำเลยจะจ้วงแทงอีก พฤติการณ์เช่นนี้ ถ้าหากจำเลยไม่ใช้ปืนยิงผู้ตาย ๆ ก็คงใช้มีดแทงจำเลยจนถึงตายแน่นอน การกระทำของจำเลยจึงเป็นการป้องกันตนให้พ้นอันตราย ซึ่งเกิดจากการ

ประทุษร้าย อันละเมิดต่อกฎหมายเป็นการป้องกันชีวิตตนพอสมควรแก่เหตุ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๖๘

๕. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๗๕ / ๒๕๓๒

จำเลยกับบุตรนั่งรับประทานอาหารเช้าอยู่ในครัว ผู้เสียหายซึ่งอยู่ในภาวะของโรคจิตมีอาการคลุ้มคลั่งจะทำร้ายผู้อื่นได้บุกรุกเข้าไปในบริเวณบ้านของจำเลย เรียกบุตรของจำเลยออกมาพูดและกล่าวหาว่าบุตรของจำเลยลักน้ำมันของผู้เสียหายไปซึ่งบุตรของจำเลยปฏิเสธ ผู้เสียหายก็ควักปืนสั้นออกมายิงขึ้น ๑ นัดและยังถือปืนกับมีดบุกรุกขึ้นไปบนบ้านของจำเลย ด้วยกิริยาอาการชู่เชิญคุกคามจะยิงจำเลยและบุตรของจำเลย ซึ่งในภาวะเช่นนั้นจำเลยยอมเข้าใจว่าผู้เสียหายซึ่งเป็นคนวิกลจริตอาจยังทำร้ายจำเลย ภริยา และบุตรของจำเลยได้ การที่จำเลยใช้ปืนยิงผู้เสียหายไป ๖ นัดโดยไม่ปรากฏว่าผู้เสียหายล้มลงหรือหยุดการคุกคามเมื่อใดและผู้เสียหายยังสามารถหลบหนีออกไปจากบ้านของจำเลยได้เช่นนี้ ถือได้ว่าจำเลยได้กระทำไปเพื่อป้องกันตน และเป็นการกระทำที่พอสมควรแก่เหตุจำเลยจึงไม่มีความผิด

๖. คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๙๔๐/๒๕๕๑

ผู้ตายขับรถเข้ามาในบริเวณบ้านของจำเลยเพื่อจะบังคับ ผ. ซึ่งเป็นบุตรสาวของจำเลยและเคยเป็นภริยาของผู้ตายให้ไปอยู่กับด้วยกัน เช่นเดิมแล้วเกิดโต้เถียงกันจำเลยพูดจาห้ามปราม ผู้ตายไม่ฟังและได้ลงจากรถพร้อมกับถืออาวุธมีดยาว ๑๒ นิ้ว เดินไปหาจำเลย จำเลยจึงวิ่งขึ้นไปบนบ้านหยิบเอาอาวุธปืนยาวกึ่งอัตโนมัติขนาด .๒๒ ซึ่งเป็นอาวุธปืนที่จำเลยได้รับอนุญาตให้มีและใช้ ทั้งเป็นอาวุธปืนที่ปกติใช้ยิงนกหรือสัตว์ขนาดเล็ก และมีแรงปะทะน้อยลงจากบ้าน เพื่อปรามมิให้ผู้ตายทำร้ายจำเลยหรือทำลายทรัพย์สินของจำเลยหรือบังคับให้ ผ. ไปอยู่กับผู้ตาย โดยไม่มีภริยา

อาการที่จะยังทำร้ายผู้ตายซึ่งถูก ผ. โอบกอดไว้ ดังนั้นจะถือว่าจำเลยมีเจตนา
สมัครใจเข้าทะเลาะวิวาทกับผู้ตายหาได้ไม่ หลังจากนั้นสักครู่ผู้ตายสะบัดตัว
หลุดและเดินเข้าหาจำเลยเพื่อทำร้ายจนห่างประมาณ ๑ วา โดยมีอาวุธมีด
ยาวเช่นนี้นับว่าเป็นภยันตรายที่ใกล้จะถึงแล้ว จำเลยย่อมมีสิทธิจะป้องกัน
เนื่องจากหากปล่อยให้ผู้ตายเข้ามาใกล้กว่านั้น โอกาสที่จะใช้อาวุธปืนยาวยิง
เพื่อป้องกันตัวย่อมจะขัดข้อง การที่จำเลยใช้อาวุธดังกล่าวยิงไปที่ผู้ตายไป
๑ นัด แต่ผู้ตายยังเดินเข้ามาหาจำเลยอีก จำเลยจึงยิงผู้ตายอีก ๒ นัด
ติดต่อกันผู้ตายจึงล้มลง นับว่าเป็นการพอสมควรแก่เหตุในภาวะและ
วิสัยเช่นนั้น แต่หลังจากผู้ตายล้มลงนอนหงายจำเลยยังเดินเข้าไปยิงผู้ตาย
อีก ๒ นัด จึงเป็นการกระทำเกินสมควรแก่เหตุ จำเลยจึงมีความผิด
ฐานฆ่าผู้อื่นโดยป้องกันเกินสมควรแก่เหตุ

บทสรุป

ว่าที่ ร้อยตำรวจเอกเจตนิษฐ์ จันทร์พานุกูล

ความหมายของการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน แม้จะไม่มีนิยามโดยตรงในบทบัญญัติกฎหมายไทย แต่ในกฎหมายระหว่างประเทศ สำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Office on Drugs and Crime หรือ UNODC) ได้ให้ความหมายของการใช้กำลังเอาไว้ว่า หมายถึง การใช้วิธีการทางกายภาพซึ่งอาจจะสร้างความบาดเจ็บต่อบุคคลหรือสร้างความเสียหายต่อทรัพย์สิน ซึ่งวิธีการทางกายภาพรวมถึงการใช้มือและร่างกายของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย ทั้งนี้ การใช้กำลังอาจทำให้เกิดการบาดเจ็บ และสร้างความเสียหายอย่างรุนแรง และอาจถึงแก่ความตายในบางกรณี

เมื่อการใช้กำลังของเจ้าพนักงานอาจทำให้เกิดอันตรายแก่กายหรือชีวิตได้ ดังนั้น จึงต้องมีหลักการของการใช้กำลังเพื่อให้บรรลุผลของการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงาน แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคุ้มครองความปลอดภัยของทั้งประชาชนและเจ้าพนักงานได้ด้วย โดยสามารถแบ่งเป็น ๖ หลักการ ได้แก่ หลักความชอบด้วยกฎหมาย (Legality) คือการใช้กำลังทุกครั้งจะต้องเป็นไปตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ โดยเจ้าพนักงานจะต้องตัดสินใจว่าตนมีอำนาจตามกฎหมายที่จะใช้กำลังได้หรือไม่ เพียงไร ภายใต้ข้อจำกัดใดบ้าง ถัดมาคือหลักความจำเป็น (Necessity) ซึ่งในการใช้กำลังเจ้าพนักงานจะต้องพึงใช้วิธีการที่ไม่มีการใช้ความรุนแรง และใช้วิถีทางที่น้อยที่สุดก่อนทุกครั้ง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามกฎหมายเท่านั้น และ/หรือต้องเป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน (Proportionality) ที่เจ้าพนักงานจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น กับผู้บริสุทธิ์และเจ้าพนักงานจากการไม่ใช้กำลัง ชั่งน้ำหนักระหว่างวัตถุประสงค์ตามกฎหมายที่อาจจะไม่บรรลุหากไม่ใช้กำลัง

กับภัยอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้นกับตัวผู้กระทำความผิด ผู้บริสุทธิ์ และหากการใช้กำลังเป็นไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ตามอำเภอใจ หรือลุแก่อำนาจรัฐก็ต้องดำเนินการตรวจสอบและลงโทษทางอาญาอย่างได้สัดส่วนกับความผิดตามหลักความรับผิดชอบ (Accountability) ซึ่งการใช้กำลังจะหลีกเลี่ยงหรือลดความเสี่ยง โดยเฉพาะการใช้กำลังในระดับที่ก่อให้เกิดความตายหรืออันตรายสาหัสได้นั้นจะต้องมีการวางแผนล่วงหน้าก่อนการปฏิบัติการตามหลักความระมัดระวัง (Precaution) และสุดท้ายเจ้าพนักงานต้องเคารพและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนของทุกคนตามหลักไม่เลือกปฏิบัติ (Non-Discrimination) โดยหลักการเหล่านี้เป็นหลักความชอบในการกระทำทางปกครอง ซึ่งควรนำมาบัญญัติเป็นกฎเกณฑ์เป็นระเบียบปฏิบัติสำหรับการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน เพื่อการบรรลุนิติวัตถุประสงค์ของการทำงาน และในขณะเดียวกันก็เพื่อที่เจ้าพนักงานจะได้ทราบและมั่นใจว่าตนมีอำนาจกระทำการอะไรได้บ้าง ถ้าได้ จะกระทำการได้เพียงไร ตามกฎเกณฑ์ดังกล่าว

แม้กฎเกณฑ์ของการใช้กำลังของเจ้าพนักงานจะไม่ได้กำหนดรายละเอียดไว้อย่างชัดเจนในกฎหมายแต่อาจพอมีกฎหมายที่อธิบายหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายไว้ในมาตรา ๘๓ วรรคสาม ของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า ถ้าบุคคลซึ่งจะถูกจับขัดขวางหรือจะขัดขวางการจับหรือหลบหนีหรือพยายามจะหลบหนี ผู้ทำการจับมีอำนาจใช้วิธีหรือการป้องกันทั้งหลายเท่าที่เหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งเรื่องในการจับนั้น อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่าบทบัญญัติที่เป็นแบบแผนดีสุดของการกำหนดลักษณะการใช้กำลังของเจ้าพนักงานในการจับกุม วางหลักไว้ในประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะ ๓ การจับกุม ข้อ ๓๕ โดยวางหลักให้อาการกิริยา หากผู้จะต้องถูกจับมิได้แสดงกิริยาอาการจะต่อสู้เจ้าพนักงานแต่อย่างใดแล้วเจ้าพนักงานจะใช้อาวุธทำร้ายคนซึ่งยอมให้จับโดยดีไม่ได้ โดยการใช้กำลัง

ต้องคำนึงถึงความพอสมควรแก่เหตุ โดยดูจากจำนวนและอาวุธของผู้ที่จะจับกุมต้องกระทำการภายใต้หลักความจำเป็นสำหรับการต้องใช้กำลังในการเข้าจับกุม ซึ่งความจำเป็นหมายถึงกรณีที่ไม่มีความจำเป็นที่จะสามารถดำเนินการเพื่อแก้ไขสถานการณ์ตรงหน้าให้สงบเรียบร้อยได้ และเมื่อเสร็จสิ้นการต่อสู้หรือทำการจับกุมได้แล้ว เจ้าพนักงานจะทำร้ายผู้ใดไม่ได้ นอกเหนือไปจากประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ยังมีคู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖ ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้กำลังของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายไว้โดยกล่าวถึงในลักษณะของระดับการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจในฐานะผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยคู่มือการฝึกยุทธวิธีได้แยกระดับของการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจออกเป็น ๖ ระดับ ประกอบด้วย ระดับที่ ๑ การปรากฏตัวของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ระดับที่ ๒ การใช้คำสั่งด้วยวาจา ระดับที่ ๓ การใช้เทคนิคการควบคุมทางกายภาพ ระดับที่ ๔ การใช้เทคนิคตอบโต้อย่างรุนแรง ระดับที่ ๕ การใช้อาวุธที่ไม่ถึงตาย และระดับที่ ๖ การใช้กำลังขั้นเด็ดขาดหรืออาวุธปืน นอกจากนี้ยังมีคู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙ ซึ่งวางหลักการใช้กำลังของเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ระหว่างประเทศภายใต้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รัฐธรรมนูญ ข้อกฎหมายต่าง ๆ รวมถึงหลักยุทธวิธีตำรวจที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของเครื่องมือที่ใช้ในการตอบโต้ โดยมีการประเมินผู้ต้องสงสัยหรือผู้กระทำความผิดนั้น มีการกระทำอย่างไรต่อการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย โดยแบ่งออกเป็นกรณีที่มีบุคคลให้ความร่วมมือ กรณีที่มีบุคคลขัดขืน และกรณีที่มีบุคคลตอบโต้ เพื่อพิจารณาระดับความรุนแรงของการใช้กำลัง โดยแยกพิจารณาออกเป็นการแสดงตัวและการสื่อสารด้วยวาจา การจับหรือการควบคุมด้วยมือเปล่าและการใช้สเปรย์พริกไทย และการใช้อาวุธ

ในขณะเดียวกันกฎเกณฑ์ระหว่างประเทศ ตามประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Code of Conduct for Law Enforcement Officer หรือ CCLEO) วางหลักให้เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้

กฎหมายจะต้องเคารพและปกป้องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และรักษาไว้ซึ่งสิทธิมนุษยชนของประชาชนทุกคน โดยใช้กำลังเมื่อจำเป็นเท่านั้นและจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ได้กระทำการตามหน้าที่ด้วย ทั้งนี้หลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials หรือ BPUFF) วางหลักให้เมื่อใดก็ตามที่การใช้กำลังและการใช้อาวุธไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงการใช้อาวุธหรืออาวุธในลักษณะที่ได้สัดส่วนกับความรุนแรงของความผิดและวัตถุประสงค์ที่ข้อบัญญัติกฎหมายในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์นั้น โดยให้ลดความเสียหายและความบาดเจ็บ และเคารพและรักษาไว้ซึ่งชีวิตของมนุษย์ และทำให้มั่นใจว่าการช่วยเหลือและการปฐมพยาบาลนั้นสามารถดำเนินการได้ต่อผู้ได้รับบาดเจ็บหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และทำให้มั่นใจว่า ญาติหรือเพื่อนสนิทของผู้บาดเจ็บหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบ จะได้รับแจ้งข้อมูลเร็วที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกจากนี้หนังสือคู่มือว่าด้วยการใช้กำลังและการใช้อาวุธในการบังคับใช้กฎหมายโดยสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC) กำหนดว่า ในสถานการณ์ที่มีความจำเป็นต้องใช้กำลัง เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องคำนึงถึงความจำเป็นอย่างมากที่สุดในการบรรลุวัตถุประสงค์ของการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย โดยจะต้องได้สัดส่วนกับภัยอันตรายนั้น และจะต้องเลือกวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ โดยจะต้องเป็นเครื่องมือที่ไม่ถึงแก่ความตายเป็นสำคัญ โดยใช้มาตรการที่ไม่ใช้กำลัง และไม่รุนแรงเป็นลำดับแรก ก่อนที่จะมีการใช้กำลัง เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องทำให้สิ้นวิธีการที่ไม่รุนแรงวิธีอื่นก่อน เมื่อมีความจำเป็นจะต้องใช้กำลังนั้น เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะต้องพยายามใช้เครื่องมือในระดับที่สร้างความปลอดภัยน้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และเมื่อมีการตัดสินใจว่าจะใช้กำลัง หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศและมาตรฐานระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องจะต้องถูกนำมาพิจารณาโดยอย่างน้อยที่สุดควรที่จะคำนึงถึงหลักความชอบด้วย

กฎหมาย (Legality) หลักความจำเป็น (Necessity) และหลักความได้สัดส่วน (Proportionality)

การใช้กำลังของเจ้าพนักงานไม่อาจหลีกเลี่ยงประเด็นเรื่องการใช้อาวุธได้ เมื่อพิจารณาถึงความจำเป็นและการบรรลุวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันผลร้ายที่จะเกิดขึ้นกับตัวเจ้าพนักงานผู้ปฏิบัติ และผู้บริสุทธิ์ ตามกฎหมายไทยคือ มาตรา ๘๓ วรรคสาม แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้ระบุถึงวิธีการในการใช้อาวุธ แต่คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ.๒๕๕๖ ได้กำหนดวิธีการใช้อาวุธปืนไว้ตั้งแต่การตรวจอาวุธปืนท่าทางการยืน การจับปืน ไปจนถึงการคืนรอบ ตลอดจนไปถึงภายหลังการปฏิบัติการ คือ การปฐมพยาบาลสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้น เรียกว่า “การปฐมพยาบาลทางยุทธวิธี (Tactical Combat & Casualty Care หรือ TCCC) มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือผู้บาดเจ็บได้อย่างรวดเร็ว ถูกวิธี และปลอดภัย ทั้งยังเป็นการลดความรุนแรงของการบาดเจ็บบรรเทาความเจ็บปวดทรมาน ช่วยต่อชีวิตให้ผู้ที่ได้รับบาดเจ็บระหว่างปฏิบัติหน้าที่ และป้องกันความพิการที่จะเกิดขึ้นตามมาภายหลัง และสำหรับกฎหมายระหว่างประเทศตามประมวลหลักปฏิบัติสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (CCLEO) วางหลักว่า การใช้อาวุธนั้นจะต้องไม่ถูกนำมาใช้ ยกเว้นแต่เมื่อมีผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิดใช้กำลังต่อต้านหรือทำให้บุคคลอื่นอยู่ในความเสี่ยง และมาตรการหรือการดำเนินการอื่นใดที่รุนแรงน้อยกว่าไม่เพียงพอ เพื่อที่จะระงับเหตุดังกล่าวหรือยุติการกระทำของผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องสงสัยว่าจะกระทำความผิด และหลักการพื้นฐานว่าด้วยการใช้กำลังและอาวุธปืนโดยเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (BPUFF) ได้กำหนดมาตรการก่อนเริ่มปฏิบัติการไว้ โดยให้ดำเนินการ ดังนี้ (๑) กำหนดสถานการณ์ซึ่งเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายจะได้รับอนุญาตให้พกพาอาวุธปืน ซึ่งจะต้องกำหนดประเภทของอาวุธปืน รวมถึงกระสุนที่อนุญาตให้พกพานั้นด้วย (๒) กำหนดให้ชัดเจนว่าการใช้อาวุธปืนนั้นจะกระทำได้เพียงในกรณีที่จำเป็นและสมควร รวมทั้งเป็นไปในลักษณะที่จะลดความเสี่ยงต่ออันตรายให้เหลือน้อยที่สุด (๓) ห้ามมิให้ใช้อาวุธปืนและ

กระสุนในลักษณะที่จะก่อให้เกิดอันตรายหรือเสี่ยงอันตรายโดยไม่มีเหตุอันควร (๔) จัดให้มีการควบคุม การเก็บรักษา และการเบิกจ่ายอาวุธปืน รวมถึงวิธีการที่จะทำให้เกิดความมั่นใจว่า เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายนั้นจะต้องรับผิดชอบในอาวุธปืนและกระสุนที่ตนเบิกไป (๕) จัดให้มีการแจ้งเตือนอย่างเหมาะสมเมื่อจะมีการยิงอาวุธปืน (๖) จัดให้มีระบบการรายงานเหตุในกรณีเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายได้ใช้อาวุธปืนในการปฏิบัติหน้าที่นั้นโดยในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายพึงแสดงสถานภาพความเป็นเจ้าพนักงานของตนก่อน และแจ้งเตือนให้ผู้ที่จะถูกใช้อาวุธปืนทราบก่อนว่าเจ้าพนักงานมีความจำเป็นจะต้องใช้อาวุธปืนนั้น โดยเว้นระยะเวลาอย่างเพียงพอให้บุคคลตระหนักรู้ เว้นแต่กรณีที่เจ้าพนักงานผู้นั้นไม่สามารถกระทำได้นี้เนื่องจากโดยสถานการณ์ขณะนั้นมีความเสี่ยงต่อชีวิตหรืออันตรายร้ายแรงต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่น หรือกรณีเป็นที่เห็นได้ชัดแจ้งว่าไม่เหมาะสมหรือมีอาจทำเช่นนั้นได้ ตัวอย่างเช่น การแจ้งเตือนจะไม่มีควมจำเป็นหากเป้าหมายได้เริ่มยิงปะทะไปแล้ว นอกจากนั้น ควรจะหลีกเลี่ยงการยิงขู่ (Warning Shots) เนื่องจากเสี่ยงที่จะสร้างความเสียหายหรือการบาดเจ็บสาหัส ทั้งนี้ แนะนำให้งดการยิงขู่ในทุกกรณี นอกจากนั้น ควรจะหลีกเลี่ยงการยิงที่ยานพาหนะที่กำลังเคลื่อนที่ เว้นแต่ว่าหากไม่ทำเช่นนั้น อาจจะไปสู่อันตรายต่อชีวิตหรืออันตรายสาหัสสำหรับเจ้าหน้าที่หรือบุคคลอื่น เนื่องจากการกระทำดังกล่าวเป็นอันตรายอย่างยิ่งเช่นกัน

การใช้กำลังของเจ้าพนักงานนั้น เป็นการกระทำทางกายภาพของเจ้าพนักงานทางปกครอง ที่เจ้าพนักงานใช้อำนาจตามกฎหมาย จำเป็นต้องมีการตัดสินใจและใช้ดุลพินิจว่าเมื่อไหร่ที่ควรใช้กำลัง และเมื่อใช้ต้องใช้อย่างไร ซึ่งโดยปกติมนุษย์มีการตอบสนองทางจิตวิทยาเมื่อต้องเผชิญเหตุอยู่แล้ว และอาจทำให้เกิดภาวะไม่พึงประสงค์ เช่น อาการหุดับ ทำให้เจ้าพนักงานอาจไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่จนบรรลุผลได้ ดังนั้น จึงจำเป็นที่เจ้าพนักงานจะต้องได้รับการฝึกฝนตามแบบแผน เพื่อสามารถตัดสินใจประกอบการใช้กำลังได้ โดยแบบแผนการฝึกที่น่าสนใจคือ ตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิกฤต(Critical

Decision Making Model-CDM) ซึ่งที่ประชุมการวิจัยผู้บริหารตำรวจแห่งสหรัฐอเมริกา หรือ PERF ได้นำตัวแบบการตัดสินใจเหตุวิกฤต (CDM) มาใช้ในการฝึกให้ผู้รับการฝึกได้ใช้เป็นตัวแบบในกระบวนการตัดสินใจใช้กำลังเผชิญเหตุ โดยลักษณะของตัวแบบประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน คือ ต้องรวบรวมข้อมูลข่าวสารให้ได้มากที่สุดเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา และประเมินภัยคุกคาม โดยต้องพิจารณาอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย กำหนดทางเลือกการใช้กำลังและใช้วิธีที่ดีที่สุด แล้วจึงลงมือปฏิบัติและทบทวนการปฏิบัติ ซึ่งแบบการตัดสินใจยังมีแบบอื่นๆ แต่โดยรวมใจความสำคัญคือ ต้องการให้ผู้ปฏิบัติรวบรวมข้อมูล เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ และเลือกการปฏิบัติได้ถูกต้องกับสถานการณ์ โดยการฝึกทางยุทธวิธี เจ้าพนักงานจะต้องประเมินเพื่อการตัดสินใจจาก ความจำเป็น เป้าหมาย และความเสี่ยงของสถานการณ์ โดยประเมินว่ามีการก่ออาชญากรรมหรือไม่ ร้ายแรงเพียงใด มีการใช้อาวุธหรือไม่ เป็นอาวุธอย่างไร เป้าหมายมีการหลบหนี มีอาวุธร้ายแรงที่พร้อมใช้งานหรือไม่ มีทางเลือกที่ปลอดภัยหรือไม่อย่างไร โดยสุดท้ายการตัดสินใจหากความเสี่ยงภัยมีมากเกินไป อาจปล่อยให้เป้าหมายหลบหนีไป ซึ่งการประเมินดังกล่าวตัวตั้งต้นในการประเมินคือภัยอันตราย หากภัยอันตรายได้ผ่านพ้นไปแล้ว หรือเป้าหมายไม่มีพฤติกรรมที่เห็นหรือคาดหมายได้ว่าจะใช้อาวุธต่อสู้เจ้าพนักงานก็ไม่มีสิทธิใช้อาวุธปืน (คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๓๓๗/๒๕๑๗ และคำพิพากษาฎีกาที่ ๔๐๖/๒๕๒๓) อาจกล่าวได้ว่าอาวุธที่เจ้าพนักงานใช้ต้องสอดคล้องกับอาวุธหรือพฤติกรรมของเป้าหมายด้วย

อาจสรุปได้ว่า เป้าหมายของการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน คือการจับกุมผู้ต้องหา หรือการระงับเหตุภัยอันตรายต่างๆ ที่ละเมิดต่อกฎหมายหรือเป็นภัยอันตรายต่อประชาชน ซึ่งผลสำเร็จคือสามารถจับกุมผู้ต้องหา หรือระงับเหตุได้ โดยผู้ปฏิบัติ ผู้บริสุทธิ์ รวมถึงผู้ต้องหา ปลอดภัย โดยหลักการสำคัญประการแรก คือ ก่อนการปฏิบัติการผู้ปฏิบัติจะต้องมีการประเมินความจำเป็น สถานการณ์ และเป้าหมาย โดยการหาข้อมูลให้มากและรอบด้านที่สุด เพื่อใช้ในการพิจารณาตัดสินใจ ประการถัดมาคือในการปฏิบัติจะต้องมีความเหมาะสม ได้สัดส่วน เพราะปัญหาที่เกิดขึ้นโดยมากมักจะเกิด

ในระหว่างการปฏิบัติ เช่น การเกิดความสูญเสียเกินจำเป็น การที่ผู้บริหารหรือได้รับอันตราย หรือการที่เจ้าพนักงานได้รับอันตราย เหล่านี้ล้วนนำไปสู่โทษทางอาญาและวินัยทั้งสิ้น ผู้ปฏิบัติ จึงต้องใช้ความระมัดระวังให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ประการสุดท้าย คือ หลังการปฏิบัติต้องมีการทบทวนบทเรียนเพื่อใช้ในการปฏิบัติครั้งต่อไป

ผู้ปฏิบัติจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปฏิบัติด้วยความไม่ประมาทว่าจะเป็น การปฏิบัติที่มีขอบเมื่อใช้กำลังไปแล้ว และในขณะเดียวกันประชาชน หรือผู้ถูกระทำก็จำเป็นที่จะต้องได้รับการคุ้มครองจากการใช้กำลังที่เกินกว่าเหตุจนทำให้เกิดความสูญเสียมากเกินไป จึงจำเป็นที่จะต้องมีการรอบ บัญญัติไว้เป็นกฎหมาย ถึงขั้นตอนในการปฏิบัติที่เมื่อเจ้าพนักงานปฏิบัติตามวิธีการหรือรอบดังกล่าว จะเป็นการกระทำที่ชอบด้วยกฎหมายและสามารถใช้ต่อสู้ได้ในกระบวนการยุติธรรม โดยวิธีการที่กำหนดจะต้องเป็นไปตามระดับการปฏิบัติการได้แก่ การใช้กำลังไม่ถึงตาย และการใช้กำลังถึงตาย หากเป็นการหลบหนี หรือการพยายามหลบหนีระดับการใช้กำลังต้องไม่ถึงตายเท่านั้นและระดับการใช้กำลังไม่ถึงตายก็ต้องมีการกำหนดขั้นตอนนี้ไว้ให้เป็นแบบแผนแต่หากเกิดการต่อสู้ หรือขัดขวางโดยมีสถานการณ์ที่จะ ก่อให้เกิดอันตรายถึงแก่ความตายต่อเจ้าพนักงาน เจ้าพนักงานสามารถใช้กำลังในระดับถึงตายได้ ซึ่งต้องมีกำหนดไว้ว่าจะต้องกระทำการหรือเตรียมการอย่างไรก่อนการใช้กำลัง

สุดท้ายการมีแบบแผนระเบียบหรือกฎหมายวางหลักถึงขั้นตอน และแนวทางการใช้กำลังของเจ้าพนักงาน แม้จะเป็นสิ่งสำคัญเพื่อรองรับให้ การกระทำของเจ้าพนักงานชอบด้วยกฎหมายแต่การตัดสินใจขั้นสุดท้ายก็คือ การพิจารณาของเจ้าพนักงานเอง ซึ่งในสถานการณ์ที่แตกต่างกันออกไปอาจ ทำให้การตัดสินใจไม่เป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้อย่างครบถ้วน เช่น การอยู่ใน สถานการณ์คับขันหรือบีบบังคับ กฎหมายหรือระเบียบจึงต้องเปิดโอกาสให้ เจ้าพนักงานใช้ดุลพินิจในการตัดสินใจได้ด้วยในสถานการณ์จำเป็น โดยจัดลำดับความสำคัญของการบรรลุวัตถุประสงค์ ซึ่งส่วนที่สำคัญที่สุดคือ ความปลอดภัยของตัวเจ้าพนักงานเอง และหากเกิดการสูญเสียชีวิตของ

บุคคลใดๆ อาจต้องนำบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาว่าด้วยการกระทำโดยป้องกัน และการกระทำโดยจำเป็น มาใช้ประกอบการพิจารณา
ข้อเสนอแนะจากการประชุมวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๖๕^{๒๔๑}

เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถปรับท่าทีในการเผชิญเหตุ เพื่อลดเวลาในการตอบสนองต่อภัยอันตรายที่อาจทำให้เสียชีวิต หรือการบาดเจ็บต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่น คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ได้มีข้อเสนอแนะแนวความคิดสำหรับปรับลักษณะท่าทีในการเผชิญเหตุสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Conceptual Guideline for Posture Adaptation for Law Enforcement Official) โดยใช้ท่าทีตามรหัสสี (Color-Code Posture) ในการประกอบแนวทางการพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้อง

ในการนี้ จึงได้มีการแปลงข้อเสนอแนะดังกล่าวมาเป็นตารางเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจนำไปปรับและประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทในการปฏิบัติงานของตนต่อไปได้ตามความเหมาะสม โดยแนวทางนี้มีเป้าประสงค์หลัก คือ การมีควรรอให้ถึงวินาทีสุดท้ายในการปรับท่าทีแต่ละชั้น แต่ให้ปรับท่าทีตามภัยอันตรายที่เกิดขึ้นตามลำดับและเมื่อเป็นไปได้ให้พิจารณาถึงการลดระดับความตึงเครียดของเหตุการณ์ (De-Escalation)

^{๒๔๑} การประชุมการจัดทำคู่มือ “แนวทางปฏิบัติงานว่าด้วยกฎการใช้กำลังอาวุธ” วันอังคารที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๖๕ เวลา ๑๐.๐๐ น. ณ ห้องประชุม ๓ ตร.

ภาคผนวก

เพื่อให้เจ้าพนักงานสามารถปรับท่าที่ในการเผชิญเหตุ เพื่อลดเวลาในการตอบสนองต่อภัยอันตรายที่อาจทำให้เสียชีวิต หรือการบาดเจ็บต่อเจ้าพนักงานหรือบุคคลอื่น คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) ได้มีข้อเสนอแนะด้านแนวความคิดสำหรับปรับลักษณะท่าที่ในการเผชิญเหตุสำหรับเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย (Conceptual Guideline for Posture Adaptation for Law Enforcement Official) โดยใช้ท่าที่ตามรหัสสี (Color-Code Posture) ในการประกอบแนวทางการพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้อง

ในการนี้ จึงได้มีการแปลงข้อเสนอแนะดังกล่าวมาเป็นตารางเพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาและทำความเข้าใจของหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจนำไปปรับและประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทในการปฏิบัติงานของตนต่อไปได้ตามความเหมาะสม โดยแนวทางนี้มีเป้าประสงค์หลัก คือ การมีควรรอให้ถึงวินาทีสุดท้ายในการปรับท่าที่แต่ละชั้น แต่ให้ปรับท่าที่ตามภัยอันตรายที่เกิดขึ้นตามลำดับและเมื่อเป็นไปได้ให้พิจารณาถึงการลดระดับความตึงเครียดของเหตุการณ์ (De-Escalation)

แนวความคิดสำหรับปรับลักษณะท่าทีในการเผชิญเหตุ
 ของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย
 (มีใช้กฎหมายหรือหลักนิยม)

ท่าที ตามรหัสสี	สถานการณ์	ลักษณะ และท่าที	เจ้าพนักงานเผชิญหน้า	เจ้าพนักงานคุ้มกัน
เขียว	ปกติและ ให้ความร่วมมือ	พฤติกรรมปกติ ทั่วไป	พูดคุยเจรจา	สังเกตอาการปฏิกิริยา พูดคุยเจรจาเท่าที่ จำเป็น
เหลือง	ตึงเครียดและ ไม่ให้ความร่วมมือ	แยกตัวออกจากกัน เป็นลักษณะ สามเหลี่ยม และ รักษาระยะห่าง	พูดคุยเจรจา	สังเกตอาการปฏิกิริยา พูดคุยเจรจาเท่าที่ จำเป็นและอาจนำมือ ไปจับด้ามปืนแต่ยังไม่ ชักออกมาจาก ซองปืน

ท่าที ตามรหัสสี	สถานการณ์	ลักษณะ และท่าที	เจ้าพนักงานเผชิญหน้า	เจ้าพนักงานคุ้มกัน
ส้ม	ตึงเครียดมากขึ้น สงสัยว่าพกอาวุธ	แยกตัวออกจากกัน มากขึ้น คงลักษณะ สามเหลี่ยมไว้ และ รักษาระยะห่าง	พูดคุยเจรจาอย่างเข้มงวด นำอาวุธที่มีความร้ายแรง ต่ำมาไว้ในมือ (หากมี ฌ ขนาดนั้น) มิเช่นนั้น อาจนำ มือไปจับด้ามปืนแต่ยังไม่ ชักออกมาจากซองปืน	นำปืนออกจากซอง ปืนมาถือในลักษณะ พร้อมใช้
แดง	ตึงเครียดสูง เห็นชัดว่าพกอาวุธและ มีโอกาสที่จะทำร้ายจน บาดเจ็บสาหัสหรือ สังหารบุคคลได้	แยกตัวออกจากกัน เต็มรูปแบบใน ลักษณะสามเหลี่ยม และรักษาระยะห่าง ถ้าทำได้ควรเข้าหา ที่กำบัง	พูดคุยเจรจาอย่างเข้มงวด สูงอาจยอมให้มีระยะห่าง มากขึ้นเพื่อลดแรงกดดัน นำมือไปจับด้ามปืน และอาจนำปืนออกจาก ซองปืน	เล็งปืนไปยังผู้ต้อง สงสัย/ผู้ต้องหา

English Translation

Conceptual Guideline for Posture Adaptation for Law Enforcement Official (Not law or doctrine)				
Color-Code Posture	Situation	Attitude & Stance	Contact Officer	Cover Officer
Green	Normal and cooperative	Normal Behavior	Dialogue	Monitoring Behavior and Dialogue as necessary
Yellow	Tension, uncooperative	Slight Triangular spread-out, keep distant	Dialogue	Monitoring Behavior and Dialogue as necessary

				May put hands on firearm but has yet to take it out of a holster
Orange	Increased tension, Suspicion of being armed with lethal weapons	Increased Triangular spread-out, keep distant	Authoritative Dialogue Take out less lethal weapon (if equipped) otherwise, may put hands on firearm but has yet to take it out of a holster	Take out firearm from a holster
Red	High Tension, visibly armed with likelihood to	Full Triangular spread-out and keep distant, If able, find cover	Highly Authoritative Dialogue	Aim firearm at a suspect

	seriously harm or kill a person		May withdraw in distant to decrease pressure Put hand on holster, may take out firearms from holster	
--	---------------------------------	--	---	--

บรรณานุกรม

หนังสือภาษาไทย

ปวริศร์ กิจสุขจิต, “การปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยอำนาจในการวิสามัญฆาตกรรม” วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน, ปีที่ ๑๔, ฉบับที่ ๑, มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๔, หน้า ๔๓-๖๕.

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการฝึกยุทธวิธีประจำสถานีตำรวจ พ.ศ. ๒๕๕๖” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๖).

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, “คู่มือการปฏิบัติมาตรฐานสำหรับเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้ประสบเหตุ พ.ศ. ๒๕๕๙” (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ๒๕๕๙).

กฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๑๓๔, ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๖๐

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๕๒, ๑๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๘

ประมวลกฎหมายอาญา, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๗๓, ตอนที่ ๙๕ ฉบับพิเศษ, ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๙

พระราชบัญญัติอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน, ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ ๖๔, ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๐

บรรณานุกรม (ต่อ)

กฎกระทรวง การมีและใช้อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้
เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืนของหน่วยราชการและรัฐวิสาหกิจ และ
การมอบให้ประชาชนมีและใช้เพื่อช่วยเหลือราชการ, ราชกิจจานุเบกษา.
เล่มที่ ๑๒๗, ๑๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

ระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๓ การจับกุม

คำพิพากษาศาลฎีกา

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๓๗/๒๕๑๗

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๐๖/๒๕๒๓

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๘๗/๒๕๑๒

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๔๗๕/๒๕๓๒

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๗๙๔๐/๒๕๕๑

กฎหมายต่างประเทศ

Universal Declaration of Human Rights (UDHR). 10 December 1948

หนังสือภาษาต่างประเทศ

Casey-Maslen S and Connolly S, *Police Use of Force under
International Law* (Cambridge University Press 2017)

บรรณานุกรม (ต่อ)

Conlon E, *Blue Blood* (Ebury Press 2011)

Advisory Service on International Humanitarian Law, International
Committee of the Red Cross,

‘The use of force in law enforcement operations’ (ICRC,
3 September 2015).

Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights,
United Nations Office on Drugs and Crime,

‘Resource book on the use of force and firearms in law
enforcement’ (United Nations 2017).

Police Executive Research Forum, 2015; Michael R Smith, Robert
J Kaminski, Geoffrey P Alpert,

“A Multi-Method Evaluation of Police Use of Force Outcomes”,
Final Report to the National Institute,

NCJRS (July 2010) <[https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/
231176.pdf](https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/231176.pdf)> (accessed 18 April 2022).

บรรณานุกรม (ต่อ)

กรณีศึกษาต่างประเทศ

Armani da Silva v. UK App no 5878/08 (ECHR Grand Chamber, 2010)

Finogenov and Others v. Russia App nos 18299/03 and 27311/03
(ECHR, 2011)

Finogenov and Others v. Russia App nos.18299/03 and 27311/03
(ECHR, 2011).

Floyd v. City of New York, 959 F. Supp. 2d 540 (2013)

Graham v. Connor, 490 U.S. 386 (1989)

McCann and Others v. UK App no 18984/91 (ECHR Grand
Chamber, 1995)

Montero-Aranguren and Others (Detention Centre of Catia) v.
Venezuela (IAmCtHR, 2006)

Nachova and Others v. Bulgaria App nos. 43577/98 and 43579/98
(ECHR Grand Chamber, 2005)

Nadege Dorzema and Others v. Dominican Republic (IAmCtHR,
2012) para 87

บรรณานุกรม (ต่อ)

Tagayeva and Others v. Russia App no 26562/07 (ECHR, 2017)

ข้อมติระหว่างประเทศ

Basic Principles on the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials, UN Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (7 September 1990).

Code of Conduct for Law Enforcement Officials, UNGA Res 34/169 (17 December 1979).

Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, their parts and Components and Ammunition, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime, UNGA Res 55/255 (31 May 2001).

เว็บไซต์

Azuma, R, Daily M, Furmanski, C (2006), A Review of Time Critical Decision-Making Models and Human Cognitive Processes. IEEE, July 2006 Retrieved may 6 2022 from <https://www.researchgate.net/publication/224639676>

บรรณานุกรม (ต่อ)

Britannica (2022), Retrieved 6 May 2022 from <https://www.britannica.com/topic/hindsight-bias>

Burrow,C (2007).Critical Decision Making by Police Firearms Officer : A Review of Officer Perception, Response, and Reaction. Policing, September 2007, Retrieved from <https://academic.oup.com/policing/article/1/3/273/1544689> by PYEONGTAEK UNIVERSITY user on 13 August 2021

Blair.B, Pollock.J ,Montague.D, Nichols.T, Curnutt.J ,and Burnn.D (2011) ,Reasonableness and Reaction Time, Police Quarterly 5 October 2011, Retrieved 6 May 2022 from<http://pqx.sagepub.com/content/14/4/323>

Davies, A. J. (2017). Shoot/do not shoot – What are The Influences? The Police Recruit Perspective. Policing and Society, 27(5), 494–507. <https://doi.org/10.1080/10439463.2015.1077835>

Johnson, B, (2007). Use of Force and The Hollywood Factor, AELE Monthly Law Journal. 501 Special Articles Section - April, 2007, Retrieved 6 May 2022, from <https://www.aele.org/law/2007-04MLJ501.pdf>

บรรณานุกรม (ต่อ)

Joyner, C., & Basile, C., J.D. (2007). The Dynamic Resistance Response Model (A Modern Approach to the Use of Force).

FBI Law Enforcement Bulletin -September 2007: Retrieved May 6, 2022. from <https://leb.fbi.gov/file-repository/archives/sept07leb.pdf/view>

Olson, D. (1998). Deadly Force Decision Making, FBI Law Enforcement Bulletin – February 1998: Retrieved May6, 2022.From<https://leb.fbi.gov/file-repository/archives/feb1998leb.pdf/view>

Police Executive Research Forum, (2016). Integrating Communications, Assessment, and Tactics A Training Guide for Defusing Critical Incidents, Retrieved 6 May 2066 from <https://www.policeforum.org/assets/icattrainingguide.pdf>

Petrowski,T.(2002). Use –of –Forces Policies and Training, FBI Law Enforcement Bulletin. October 2002.: Retrieved 6 May 2022, from <https://leb.fbi.gov/file-repository/archives/Oct02leb.pdf/view>

บรรณานุกรม (ต่อ)

Stephenson, M, Chram,B ,Canetti,E, Orr,R (2022):Effects of AcuteStress on Psychophysiology in Armed Tactical Occupations: A Narrative Review, International Journal of Environmental Research and Public Health Retrieved May 6, 2022 from <https://doi.org//10.3390/ijerph19031802>

อื่นๆ

คณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณา (๒๕๕๗): กฎเกณฑ์และมาตรฐาน สำหรับงานตำรวจ, ไม่ปรากฏที่พิมพ์

ณรงค์ ทรัพย์เย็น (๒๕๖๔):ตัวแบบระดับการใช้กำลังของตำรวจสู่การฝึก ตำรวจใช้กำลังตามหลักสิทธิมนุษยชน, วารสารโรงเรียน นายร้อย ตำรวจ ฉบับที่ ๒ ปีที่ ๒ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๔

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ (๒๕๖๐) เอกสารประกอบการฝึก หลักสูตร การพัฒนาครูฝึก ความปลอดภัยของเจ้าพนักงาน และทักษะการเข้า ประตุของผู้บังคับใช้กฎหมาย, ไม่ปรากฏที่พิมพ์

Butler, C. (2009). The Use of Force Model and its Application to Operational Law Enforcement – Where have we been and where are we going? Calgary, Alberta: CACOLE.

Graham v. Connor, 490 U.S. 386, 388 (1989)

บรรณานุกรม (ต่อ)

Hundersmarck, S. F., Vanderkooi, G., & Vasicek, M. (2016) Police Use of Force: Transitioning Policy into Practice. *Journal of Criminal Justice Education*, 26(3), 3 - 8.

Heyns C, *Report of the Special Rapporteur on Extrajudicial, Summary or Arbitrary Executions on the right to life and the use of force by private security providers in law enforcement contexts*, (UN 2016)

International Committee of the Red Cross (ICRC) (2015): Regulation and International Standard in Police work, Bangkok. (In Thai)

International Committee of the Red Cross (ICRC) (2014): To Serve and Protect, Human Rights and Humanitarian Law for Police and Security Forces, Geneva.

Police Executive Research Forum, *Use of Force: Taking Policing to a Higher Standard 30 Guiding Principles* (2016)

United States Department of Justice Civil Rights Division, *Investigation of the Ferguson Police Department* (2015)

United States Department of Justice Civil Rights Division,
Investigation of the Baltimore City Police Department
(2016)

Vikram Dodd, 'UK Armed Police Told to Race to Stop Terrorists
and Ignore the Dying' *The Guardian* (London, 2 December
2015)

คณะผู้จัดทำ

พลตำรวจโท ชนะชัย ลี้มประเสริฐ	ผู้ทรงคุณวุฒิพิเศษ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
พันตำรวจเอก วีร์พล ใหญ่อรุณ	รองผู้บังคับการ กองคดีอาญา สำนักงานกฎหมายและคดี
พันตำรวจเอกหญิง วรวรรณ ทวลมานพ	ผู้กำกับการ ฝ่ายอำนวยการ สำนักงานกฎหมายและคดี
พันตำรวจเอกหญิง ประพร เต็มเกาะ	ผู้กำกับการ กลุ่มงานพัฒนา กฎหมายสำนักงานกฎหมาย และคดี
ว่าที่ร้อยตำรวจเอกหญิง จารุวรรณ บำรุงรักษ์	อาจารย์ สัญญาบัตร ๑ คณะนิติศาสตร์ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ร้อยตำรวจโท สาทิต เศรษฐ์ชัยยันต์	รองสารวัตร ฝ่ายอำนวยการ ๔ กองบังคับการอำนวยการ กองบัญชาการตำรวจนครบาล
ร้อยตำรวจโท อภิสิทธิ์ การถาง	รองสารวัตร ฝ่ายอำนวยการ กองบังคับการตำรวจสันติบาล ๒
ว่าที่ ร้อยตำรวจตรี วัจนะ วัจนะพุกกะ	รองสารวัตรประจำ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
ว่าที่ ร้อยตำรวจตรี กฤษณะ มะกรูดอินทร์	รองสารวัตรประจำ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

คณะผู้จัดทำ

ว่าที่ ร้อยตำรวจตรี กัณพิสิฐ คิมประเสริฐ	รองสารวัตรประจำ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
จ่าสิบตำรวจหญิง วิจิตรา ชาติวงศ์	ผู้บังคับหมู่ ตรวจสอบคนเข้าเมือง จังหวัดขอนแก่น
สิบตำรวจเอกหญิง กมลวรรณ แก้วผัด	ผู้บังคับหมู่ ฝ่ายอำนวยการ สำนักงานกฎหมายและคดี
นักเรียนนายร้อยตำรวจ วันรัฐธี จันยะรมณ์	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นักเรียนนายร้อยตำรวจ ณพพลวัฒน์ ศรีกระจำง	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นักเรียนนายร้อยตำรวจ ปรินทร์ ปกป้อง	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นักเรียนนายร้อยตำรวจ เพียง เกิดโภคทรัพย์	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นักเรียนนายร้อยตำรวจ กิตติพัฒน์ ทิพาเสถียร	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นักเรียนนายร้อยตำรวจ รักษาพงศ์ ปัญญา	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นักเรียนนายร้อยตำรวจ ราชนัน ชัยนนธิ	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

คณะผู้จัดทำ

นักเรียนนายร้อยตำรวจ นนทภัทร์ วรรณประดิษ	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นักเรียนนายร้อยตำรวจ อีรพัฒน์ บุชารัมย์	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นักเรียนนายร้อยตำรวจ วีรภัทร สุธนวัฒนาเจริญ	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นักเรียนนายร้อยตำรวจ วุฒินันท์ ตาตะ	รองผู้บังคับหมู่ โรงเรียนนายร้อยตำรวจ

